

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 279, Παρασκευή 18 Ιανουαρίου 1985

Δρχ. 70

Ηρεμία και συναίνεση για το αποτέλεσμα των εκλογών...

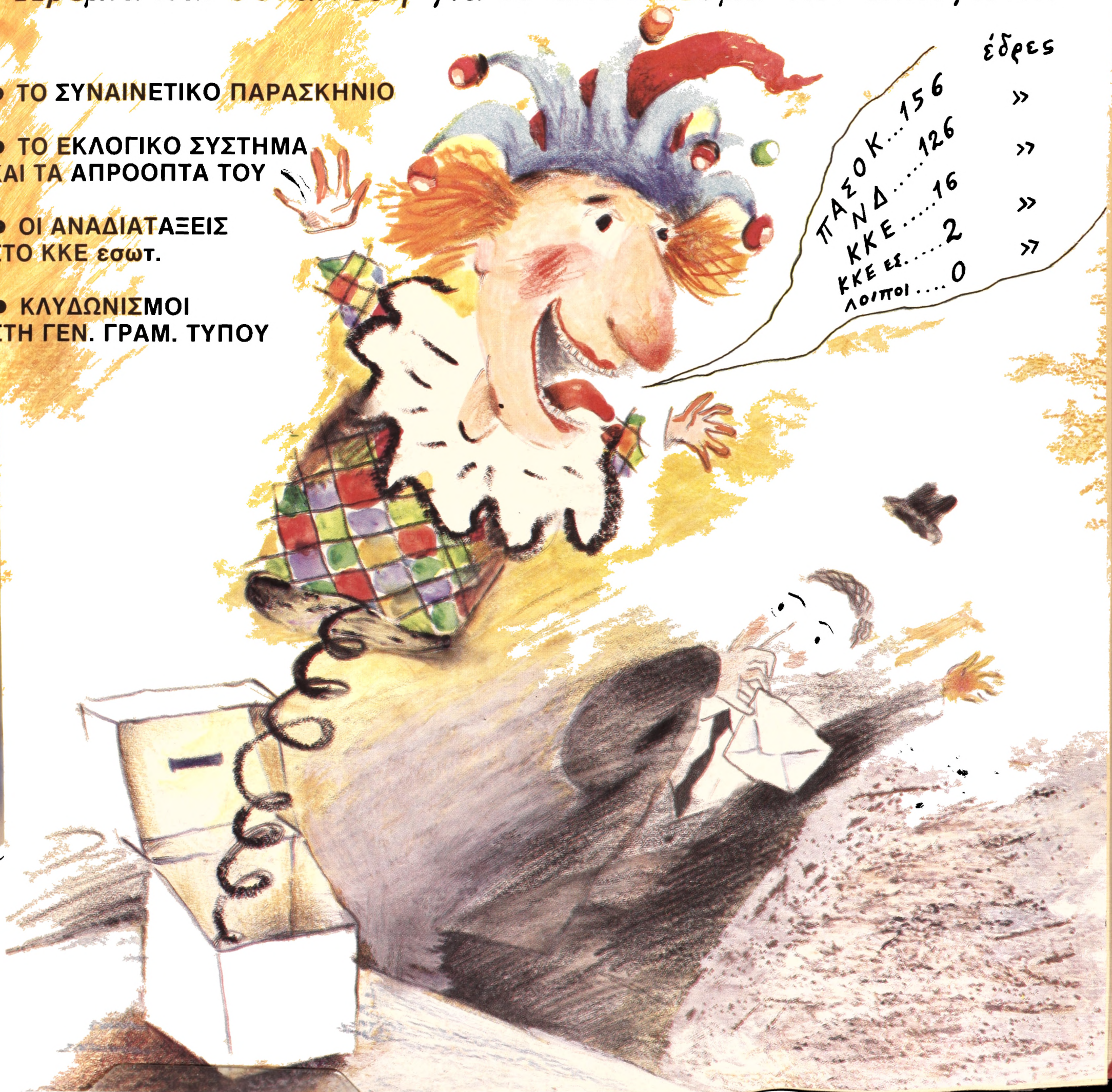
• ΤΟ ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΟ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΟ

• ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΡΟΟΠΤΑ ΤΟΥ

• ΟΙ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΕΙΣ
ΣΤΟ ΚΚΕ ΕΣΩΤ.

• ΚΛΥΔΩΝΙΣΜΟΙ
ΣΤΗ ΓΕΝ. ΓΡΑΜ. ΤΥΠΟΥ

	εδρες
ΠΑΣΟΚ...156	>>
ΝΔ...126	>>
ΚΚΕ...16	>>
ΚΚΕ ΕΣ...2	>>
ΛΟΙΠΟΙ...0	

ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ
ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΤΡΗ
«ΤΡΙΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ»

Επίκαιρο
Πολιτικό
Μαχητικό

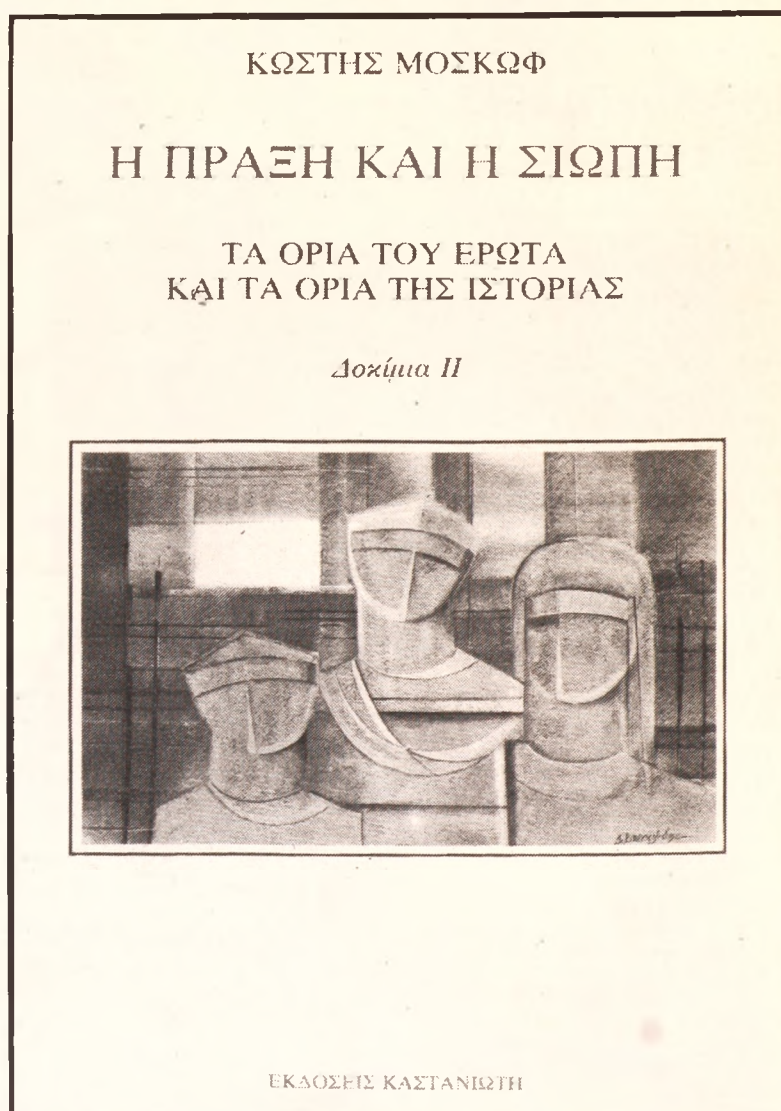

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΑΠΟ ΤΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ
ΕΠΑΝΑΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΚΩΣΤΗ ΜΟΣΚΩΦ
«Η ΠΡΑΞΗ ΚΑΙ Η ΣΙΩΠΗ»

Τα όρια του έρωτα
και τα όρια της Ιστορίας
(Δοκίμια)

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΟ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

● Περίοδος Β'
● Χρόνος 12ος
● Τεύχος 279
Παρασκευή 18 Ιανουαρίου 1985
δρχ. 70

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δ. ΜΙΧΑΗΛ

Οι δέκα βλαβερές συνέπειες της
«Ενισχυ-Μένιας» αυτοδυναμίας — 10

Δ. ΔΩΔΟΣ

Απλή αναλογική απλούστατα ενισχυμέ-
νη — 13

Γ.Η. ΚΡΙΜΠΑΣ

Ο καραμανλισμός ως βενιζελισμός —σε
έξι στιγμιότυπα — 16

ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΗΣ

Γενική Γραμματεία Τύπου —έξω δεν πά-
με καθόλου καλά — 18

ΧΑΪΤΝΣ ΡΙΧΤΕΡ

Ώψεις της σύγχρονης Ελλάδας στα μέ-
σα μαζικής ενημέρωσης της Ομοσπον-
διακής Γερμανίας — 22

ΑΚΗΣ ΚΟΣΩΝΑΣ

Αριστερό - χουντικό δίδυμο και ένας ο
ηγέτης — 25

ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ

ΚΚΕ εσωτερικού: η αντιμετώπιση των
πολιτικών προβλημάτων και η ηγετική
αναδιάρθρωση — 26

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Οδηγίες για αριστερούς μονόλογους —
Δ.Ι. ΠΑΝΕΠΙΖΗΜΙΟΥ — 28

Δ.Ι. ΠΑΝΕΠΙΖΗΜΙΟΥ

Όπως πρώτα, χειρότερα από πρώτα;
Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ — 32

Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Οι πρώτοι αναρχικοί στην Πάτρα —
ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΡΠΟΖΗΣ — 34

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΡΠΟΖΗΣ

Ελλάδα: η κυπριακή ουτοπία —
Μ. ΜΠΕΚΑΣ — 39

Μ. ΜΠΕΚΑΣ

Η απέλαση από την Κύπρο του Ελλαδίτη
Γιάννη Καραλιώτα — 41

ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ

Οι συγγραφείς δεν είναι πρωταθλητές
— Η δίκη του ΑΝΤΙ — 44

ΣΤ. Ν. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

Δημοσθένης κατά Μειδίου — 46

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Αμητός —μνήμη Φώτη Αποστολόπου-
λου — 48

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Συνέντευξη με τον Νίκο Παναγιωτόπου-
λο — 52

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Συμβιβασμοί επί συμβιβασμών — 4

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ — 6

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Γ. ΙΩΑΝΝΟΥ — 9

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ — 45

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΕΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ — 30

Το νέο λαχείο

ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ — 31

Μια ταφόπετρα για την πραγματικότη-
τα — 42

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

ΑΝΑ-ΓΝΩΣΕΙΣ — 50

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΝΤΟΥΝΙΑ

Ανδρέας Εμπειρικός: «Όταν τα συνήθη
λόγια δεν αρκούν» — 51

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ — 55

ΔΙΑΛΟΓΟΣ — 55

ΕΞΟΦΥΛΛΟ: ΤΑΣΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΙΟΙ ΟΜΩΣ ΣΥΝΑΙΝΟΥΝ;

Η «ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ» μοιάζει καταρχήν να είναι η γλωσσική αναβάθμιση του «ηπίου κλίματος». Μάλλον όμως ό,τι επιδίωκε η πρόταση περί «ηπίου κλίματος» στο συμβολικό πεδίο της πολιτικής, («δεν θέλω ου»), επανέρχεται τώρα ως δέσμευση στο πεδίο του πραγματικού. Η «συναίνεση» είναι πια μια άλλη λέξη για τη συνδιαχείριση της εξουσίας. Συνδιαχείριση, για να είμαστε ακριβείς, που δεν έχει περάσει σε μια ανοιχτή σχέση του ΠΑΣΟΚ με τη «ΝΔ», αλλά προδιαγράφεται συμβολικά στη σχέση του ΠΑΣΟΚ με τον κ. Καραμανλή.

ΚΑΙ ΕΙΝΑΙ φυσικό η «συναίνεση» να περάσει από τον προθάλαμο του κ. Καραμανλή, μιας και όλοι γνωρίζουν πως ο «ειδικός ρόλος» του Προέδρου δεν προκύπτει από κάποια προσωπική χάρη, ούτε από τις εξουσίες του αξιώματός του αλλά από το γεγονός ότι αποτελεί κάτι περισσότερο από τον πραγματικό ηγέτη της Δεξιάς: αποτελεί ένα σύμβολο της πολιτικής ενότητας της αστικής τάξης, όπως αυτή αποκαταστάθηκε στο περίφημο «πλαίσιο της μεταπολίτευσης».

ΑΡΑ, αν πρόκειται να συμβιβαστείς, δεν θα κάνεις την κίνησή σου σε υποδεέστερες βαθμίδες εξουσίας αλλά κατευθείαν με το κέντρο ισχύος της «αντίπαλης» δύναμης. Και αυτό περίπου έγινε τόσο με τον εκλογικό νόμο και την τελετουργία του (παραδόθηκε πριν το κοινοβούλιο ή τα άλλα κόμματα στον Πρόεδρο), τόσο και με τα «δωράκια» που ανταλλάχθηκαν μετά, όπως για παράδειγμα η ανοιχτή κατ' ουσίαν επέμβαση του κ. Καραμανλή στη Δικαιοσύνη.

ΦΥΣΙΚΑ, για ένα κόμμα αντιφατικό όπως το ΠΑΣΟΚ, αυτή η διαφανής «στροφή» δεν σημαίνει ότι αποκλείει «εκπλήξεις» οξύνσεων στο «καθαρά» πολιτικό πεδίο. Και αυτό για δυο λόγους: πρώτον γιατί το κύριο κίνητρο αυτών των «προσαρμογών» είναι η διασφάλιση με κάθε τρόπο της παραμονής του στην εξουσία, δεύτερον ότι αυτή την εξουσία θέλει να τη διατηρήσει κατά το δυνατόν αυτοδύναμα στο κοινοβούλιο, επομένως να συγκρουστεί τόσο με τη «ΝΔ» όσο και με την Αριστερά.

ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ που πρέπει να γίνει σαφές για το ΠΑΣΟΚ είναι πως δεν έχει πια κανενός είδους εφεδρείες για μια πραγματική σύγκρουση. Διότι τρία χρόνια τώρα δεν κατάφερε, ούτε άλλωστε το επιδίωξε συγκροτημένα, να ορθώσει κοινωνικά μέτωπα αλλαγής, που θα διασφάλιζαν μια πλατειά συμπαράταξη, όχι της αφηρημένης έννοιας της «λαϊκής βάσης» αλλά της συγκεκριμένης έννοιας των λαϊκών συμφερόντων, που οργανώνονται γύρω από μια πολιτική.

ΕΠΟΜΕΝΩΣ, φραστικές συγκρούσεις, που πρακτικά θα υλοποιούνται μόνο μέσω των κρατικών μοχλών, θα δημιουργούσαν μια πόλωση σε ένα πεδίο που ακόμα και η εκλογική αποδοτικότητα του είναι αμφισβητήσιμη.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ λοιπόν επειγόντως μια «άλλη» πολιτική που αναλογεί —εξ ορισμού τουλάχιστον— κυρίως στην Αριστερά, η οποία βέβαια δεν είναι άμοιρη ευθυνών για όσα έκανε το ΠΑΣΟΚ (και δεν τα απέτρεψε) και όσα θα μπορούσε να κάνει (και δεν του τα επέβαλε).

ΑΥΤΗ Η ΑΛΛΗ πολιτική φυσικά, δεν μπορεί να είναι επανάληψη σε μικρογραφία της πασοκικής πολιτικής της περιόδου '74-'81, δηλαδή ενός αντιπολιτευτικού, κρατιστικού λόγου, που απλώς αναπαράγει την κοινωνική ακινησία και την επιβραβεί.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ λόγος της Αριστεράς όπως αυτός τεκμηριώνεται κυρίως από τα κοινωνικά του περιεχόμενα και όχι από το πολιτικό του επιστέγασμα.

ΔΙΟΤΙ ΑΥΤΟ το έργο το είδαμε ήδη —και με ακριβό εισιτήριο...

Συμβιβασμοί επί συμβιβασμών...

ΟΙ «ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ», λοιπόν (για τις οποίες γράφαμε στο προηγούμενο τεύχος), προχώρησαν —και προχωρούν— ικανοποιητικά. Σε σημείο τέτοιο, ώστε ΠΑΣΟΚ και Νέα Δημοκρατία ν' ανταλλάσσουν, περίπου ανθοδέσμες! Ξεκίνησαν με τη «συμφωνία κυρίων» στο θέμα της προεδρικής εκλογής, άγγιξαν το κυπριακό και τις ελληνοαμερικανικές σχέσεις, σημείωσαν διάνια στον εκλογικό νόμο και συμπληρώθηκαν, την εβδομάδα αυτή, με νέους συμβιβασμούς, σχεδόν «εφ' όλης της ύλης».

ΕΤΣΙ, στον ευαίσθητο τομέα της υποτιθέμενης ανεξάρτητης δικαιοσύνης, είχαμε —ύστερα από έντονο παρασκήνιο...— τις «αυτοεξαιρέσεις» του προέδρου του Αρείου Πάγου, Γ. Κώνστα, του αρεοπαγίτη Γ. Βολτή και του συμβούλου Επικρατείας, Η. Τσικλητήρα... Στον τομέα της δημόσιας υγείας, τη δήλωση -αποκάλυψη του υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, Γ. Γεννηματά, ότι οι νοσοκομειακοί γιατροί θα μπορούν να παραμείνουν στις θέσεις τους, είτε έκαναν αίτηση ένταξης στο Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ), είτε όχι. (Αυτό σημαίνει ότι εγκαταλείπεται, ή «αναβάλλεται», ο θεσμός του γιατρού πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης)... Τέλος, στον τομέα της Ελληνικής Αστυνομίας, είχαμε τη δήλωση του υπουργού Δημοσίας Τάξεως, Γ. Σκουλαρίκη, ότι «δεν θα συνεχισθούν οι κρίσεις κάτω από τον βαθμό του αντισυνταγματάρχη» και, συνεπώς, όλοι οι αξιωματικοί της πρώην Χωροφυλακής και της πρώην Αστυνομίας Πόλεων, έχουν και παραέχουν θέση στην ΕΛΑΣ...

Τα εύσημα της Δεξιάς και ο εκλογικός νόμος

ΟΠΩΣ ΑΝΑΜΕΝΟΤΑΝ, το εκλογικό νομοσχέδιο —άσχετο με οποιαδήποτε έννοια απλής αναλογικής— απόσπασε το «εύγε» των λογής «σοφιστών» και, προπαντός, τα εύσημα του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, Κ. Μητσοτάκη, που έσπευσε να το χαρακτηρίσει «χρήσιμο, έντιμο και επωφελές». (Προς στιγμή, μάλιστα, το Πολιτικό Γραφείο της Νέας Δημοκρατίας ταλαντεύθηκε αν έπρεπε να υιοθετήσει πρόταση του «θεωρητικού» του κόμματος, Θ. Κανελλόπουλου, για την αποστολή —και ακριβολογούμε— «συγχαρητηρίου τηλεγραφήματος» στον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου). Αντίθετα, το νομοσχέδιο καταγγέλθηκε από τα δύο Κομμουνιστικά Κόμματα σαν «προϊόν συμβιβασμού με τη συντηρητική παράταξη» και «καθαρή εξαπάτηση του λαού», εφόσον διατηρεί όλα τα στοιχεία της «καθαρόαιμης ενισχυμένης»: παραβιάζει την ισοδυναμία της ψήφου των πολιτών, διατηρεί τις μεγάλες διαφορές στα εκλογικά μέτρα κατά περιοχή, και, ουσιαστικά, επιτρέπει το δικαίωμα συμμετοχής στη Β' και Γ' κατανομή, μόνο στα δύο πρώτα κόμματα.

Δυσκολότερο τώρα το «δίλημμα»: ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά...

ΑΛΛΑ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ, πέρα από τις καταγγελίες των δύο ΚΚΕ (και των άλλων κομμάτων: ΚΟΔΗΣΟ, ΕΔΑ, ΕΔΗΚ, Χριστιανικής Δημοκρατίας), υπήρξαν και από πλευράς οργανωτικών στελεχών ή απλών μελών του ΠΑΣΟΚ, που ενώ δέχονται —ως ένα βαθμό— τις εξηγήσεις της κομματικής ηγεσίας («έπρεπε να διασφαλισθεί η αυτοδυναμία» ή «δεν ήταν δυνατόν να θυσιάσουμε το 48%, για να φανούμε ευάρεστοι σε τρίτους», κ.ά.), από την άλλη αδυνατούν να εξηγήσουν τα εύσημα της Δεξιάς ή τον εμπαιγμό ενός ολόκληρου κόσμου, με την απατηλή φιλολογία περί «συστήματος απλής αναλογικής»: «Αφού ο δικός μας εκλογικός νόμος, ουσιαστικά δεν διαφέρει ή ελάχιστα διαφέρει, από τον προηγούμενο εκλογικό νόμο —λέγουν ορισμένα από τα στελέχη αυτά— τότε, γιατί καταγγέλναμε τα συστήματα της Δεξιάς σαν καλπονοθευτικά; Και πώς θα προσελκύσουμε ψηφοφόρους από την Αριστερά, όταν, επί τρία ολόκληρα χρόνια, κοροϊδεύαμε και την Αριστερά και τους αριστερούς; Τι αξιοπιστία μας απόμεινε, σαν κυβέρνηση ή σαν κόμμα;».

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι τα ερωτήματα αυτά βασανίζουν ακόμα και υπουργούς, ακόμα και παράγοντες από το έμεσο περιβάλλον του Καστρί. Μερικοί αιτιώνται τον «Μένιο» (Κουτσόγιωργα), γιατί επέμενε, μέχρι την τελευταία στιγμή, να διαδίδει ότι «θα επιλέξουμε ανάμεσα σε τρία εκλογικά συστήματα, ενώ το σύστημα δεν μπορούσε παρά να ήταν ένα —αυτό που εξασφαλίζει την αυτοδυναμία!». Άλλοι υποστηρίζουν ότι «έπρεπε να τους δώσουμε» (στην Αριστερά) το «συν ένα» και για τη δεύτερη κατανομή, ενώ άλλοι επανέρχονται στην πρότασή τους για «πρόωρες εκλογές», αμέσως μετά την προεδρική εκλογή... Όλοι, ωστόσο, συμφωνούν ότι το δίλημμα —διάβαζε το ψευτοδίλημμα— «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά», είναι, τώρα, δυσκολότερο να περάσει στο εκλογικό σώμα (το έγραψε και ο Χ.Κ. Μπουσμπουρέλης στο «Βήμα»...) και ότι οι προσπάθειες, εν όψει εκλογών —τον Μάιο ή τον Οκτώβριο— θα πρέπει να στραφούν στην προσέλκυση κεντρώων ή κεντροδεξιών ψηφοφόρων... Η «συντηρητική στροφή» στην πράξη.

Αναζητούνται κεντρώοι ή κεντροδεξιοί

ΑΛΛΑ ΠΡΟΣ τους κεντρώους ή κεντροδεξιούς —όπως και προς τους ακροδεξιούς ή... «μετριοπαθείς Αριστερούς»— στρέφεται, επίσης τώρα, η ηγεσία της Νέας Δημοκρατίας. Φαίνεται, μάλιστα, ότι έγινε και κάποια διανομή ρόλων! Έτσι,

ο μεν «αρχηγός» (Κ. Μητσοτάκης), μιλώντας στο Μοναχό, κάλεσε τους πάντες, ακόμα και τους «μετριοπαθείς της Αριστεράς», να ψηφίσουν δεξιά, ο δε «υπαρχηγός» (Κ. Στεφανόπουλος), μιλώντας στη Θεσσαλονίκη, κάλεσε τους λογής φασιστοειδείς, να ψηφίσουν δεξιά και όχι ακροδεξιά. Είπε ο Κ. Μητσοτάκης: «Ελάτε μαζί μας, γιατί έτσι μόνο μπορείτε να προστατεύσετε τη Δημοκρατία, ώστε να έχετε, ύστερα, το δικαίωμα να διαφωνείτε μαζί μας»... Είπε ο Κ. Στεφανόπουλος: «Τιμώ τους ψηφοφόρους της ΕΠΕΝ, γιατί πιστεύω ότι είναι πραγματικοί Έλληνες. Απλώς παρεξήγησαν τα πράγματα και επηρεάζονται από επιχειρήματα που δεν έχουν καμιά βάση»...

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ των κεντρώων ή κεντροδεξιών, δεν εμπόδισε, ωστόσο, τα δυο κόμματα να ξεκινήσουν, ουσιαστικά, την προεκλογική τους εκστρατεία, με «ανασύνταξη δυνάμεων». Το ΠΑΣΟΚ σκέφθηκε πως πρώτο βήμα, προς την κατεύθυνση αυτή, θα ήταν οι «επί τόπου λύσεις» που θα δίδει ο πρωθυπουργός, με σειρά επισκέψεών του στα υπουργεία. Οι επισκέψεις αυτές —εξηγεί ο φιλοκυβερνητικός Τύπος— εντάσσονται στους νέους άξονες της κυβερνητικής πολιτικής, «μετά την εμπέδωση του αισθήματος ότι το ΠΑΣΟΚ έχει εξασφαλισμένη την αυτοδυναμία στις προσεχείς εκλογές», βοηθώντας, βέβαια, και του εκλογικού νόμου. Οι άξονες αυτοί είναι δύο: ο πρώτος, ζητεί από τους κυβερνητικούς παράγοντες «τερματισμό όλων των εκκρεμοτήτων» και «επιτάχυνση των διαδικασιών, για την προώθηση των μεγάλων θεσμικών αλλαγών». Ο δεύτερος προβλέπει σχεδιασμό —από τώρα— της νέας τετραετίας. Καθορίστηκε, μάλιστα, ότι κύριο αντικείμενο της συνόδου της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, που συνέρχεται αύριο και μεθαύριο, θα είναι το πρόγραμμα της τετραετίας 1985-89, κατά το πρότυπο, ίσως, του «Προγράμματος των 100 πρώτων ημερών», που άρχισε να εφαρμόζεται μεσούντος του 1983...

ΟΣΟ ΓΙΑ τη Νέα Δημοκρατία, η «ανασύνταξη δυνάμεων» αρχίζει από τη... Βόνη, όπου ο Κ. Μητσοτάκης είχε «ιδιαιτέρα φιλικές και εγκάρδιες» συνομιλίες με τον καγκελάριο Χέλμουτ Κολ, τον υπουργό Εξωτερικών Γκένσερ και με εκπροσώπους των βιομηχανικών επιμελητηρίων της Ομοσπονδιακής Γερμανίας, προς τους οποίους «ανέπτυξε την πολιτική που προτίθεται ν' ακολουθήσει η «ΝΔ» —επανερχόμενη στην εξουσία...— στον οικονομικό τομέα και, ιδιαίτερα, στον τομέα των επενδύσεων».

Οι σχέσεις με ΗΠΑ και ΝΑΤΟ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ παραμονή του στη Βόνη, ο Κ. Μητσοτάκης δεν παρέλειψε ν' αναφερθεί —στα πλαίσια συνέντευξης Τύπου— και στις ελληνοαμερικανικές σχέσεις. Η Αμερική, είπε, είναι φίλη χώρα, σύμμαχος στο ΝΑΤΟ, μας δίνει βοήθεια και συμβάλλει, σήμερα, θετικά στη προσπάθεια επίλυσης του κυπριακού, με προσωπική παρέμβαση του ίδιου του Ρέηγκαν... Γι' αυτό, όταν θα γίνω πρωθυπουργός —si j' étais roi...— θα επιδιώξω να βελτιωθούν οι σχέσεις μας με τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ.

ΣΤΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ αυτές του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, δεν υπήρξε κυβερνητική απάντηση. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, Δημ. Μαρούδας, θα μπορούσε, ωστόσο, να απαντήσει κατά τρόπο σαφή και κατηγορηματικό: Στον τομέα των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, δεν χρειάζονται, κύριε αρχηγέ, οι καλές σας υπηρεσίες. Διότι, πρώτον, οι σχέσεις μας με τις ΗΠΑ είναι, σήμερα, πολύ καλές... Διότι, δεύτερο, οι προοπτικές που διανοίγονται, είναι ακόμα καλύτερες... Διότι, τρίτο, η κυβέρνηση αναγνωρίζει τη «θετική συμβολή» του προέδρου Ρέηγκαν στο Κυπριακό... Διότι, τέταρτο, λύση στο Κυπριακό, θα μπορούσε να βοηθήσει στην εξομάλυνση των σχέσεών μας με το ΝΑΤΟ, αλλά και με την Άγκυρα. Διότι, πέμπτο...

ΑΛΛΩΣΤΕ, τις «πολύ καλές» ελληνοαμερικανικές σχέσεις, εξέφρασαν πρόσφατα, αξιωματούχοι του Στাইτ Ντηπάρτμεντ, όταν, με αφορμή την γνωστή —και ατυχή— συνέντευξη του πρωθυπουργού Α. Παπανδρέου, στο αμερικανικό τηλεοπτικό CBS, αισθάνθηκαν την ανάγκη να παρέμβουν, για να διευκρινίσουν ότι τα εχθρικά ερωτήματα του CBS, δεν ανταποκρίνονται στη «σημερινή φύση και φάση των ελληνοαμερικανικών σχέσεων». Τώρα «τα βρίσκουμε», τώρα πάμε καλά!

Ο θεσμός του προέδρου στο ΚΚΕ εσωτερικού

ΣΕ Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΑ τα εσωτερικά των κομμάτων, σημαντικό γεγονός του δεκαπενθημέρου, αποτέλεσε η απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ εσωτερικού, για ανασύνθεση της ηγεσίας και των οργάνων, με την καθιέρωση της θέσης του προέδρου του κόμματος, παράλληλα με τη θέση του γραμματέα. Αυτό, στην απλοελληνική, σημαίνει ότι τη θέση του προέδρου καταλαμβάνει ο «χαρισματικός και εύχυμος» Λεωνίδας Κύρκος, ενώ στη θέση του γραμματέα, παραμένει ο Γιάννης Μπανιάς.

Η ΑΠΟΦΑΣΗ της Κεντρικής Επιτροπής —με τη μορφή πρότασης προς το 4ο συνέδριο— και, ιδιαίτερα, η άνετη πλειοψηφία που συγκέντρωσε (30 ψήφοι υπέρ και 3 λευκά, επί παρόντων 52 μελών), ικανοποίησε τα μέλη και στελέχη του κόμματος, που πιστεύουν ότι, μέσω του «δίδυμου» αυτού, θα δώσουν τη μάχη των προσεχών εκλογών, από καλύτερες θέσεις και με καλύτερους οiwονούς.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Τα περί του νέου αμυντικού δόγματος και των 5.000 «εθελοντών» έδειξαν για άλλη μια φορά τις μεγάλες αδυναμίες της κυβέρνησης αλλά και τα ουσιώδη κενά της Αντιπολίτευσης —και μάλιστα της Αριστεράς— για μια συνεκτική θεώρηση του προβλήματος του Στρατού.

Όσον αφορά το αμυντικό «δόγμα» που μετονομάστηκε, διότι όπως είπε χαριτολογώντας ο κ. Δροσογιάννης «δεν είμαστε δογματικοί», λίγα πράγματα έγιναν γνωστά «επί της ουσίας». Φυσικά, δεν μπορείς να αποκαλύψεις κάποιες σημαντικές πλευρές ενός τέτοιου σχεδιασμού. Από την άλλη μεριά όμως, αν πιστεύεις στην «παλλαϊκή συμμετοχή» στην άμυνα, δεν πρέπει να το γνωρίζει αυτό ο λαός, που αποτελεί το υπόβαθρο της «παλλαϊκής» του προσφοράς;

Διότι απ' τη στιγμή που ξεκαθαρίστηκε ότι η «παλλαϊκή στρατεύση» δεν σημαίνει επαναφορά των ΤΕΑ απ' το παράθυρο, τότε θα αναφερόμαστε προφανώς σε κάποιο γιουγκοσλαβικό πρότυπο, που όμως δεν χρειάζεται ούτε πρέπει να μένει κρυφό.

Συγκεκριμένα οι Γιουγκοσλάβοι έχοντας εξοπλίσει εργοστάσια, μεγάλες επιχειρήσεις κτλ., έχουν αναπτύξει την θεωρία του «κόστους» σε μια ενδεχόμενη εισβολή, θεωρώντας το κόστος αυτό αποτρεπτικό για κάθε επίδοξο εισβολέα.

Αν λοιπόν εκεί αποσκοπεί και το ΣΠΕΑ, τότε δεν χρειάζεται σιωπή αντίθετα μάλιστα επιβάλλεται η πιο μεγάλη δημοσιότητα στον εξοπλισμό, τη διάταξη των αμυντικών δυνάμεων τέτοιου τύπου, ώστε να δημιουργείται ακριβώς η συνείδηση του «κόστους» δηλαδή να επιτυγχάνεται η αποτροπή.

Πολύ φοβούμαστε όμως ότι και πάλι διαφεύγει από τη συζήτηση η πιο σημαντική παράμετρος της.

Ότι δηλαδή κανένα νόημα δεν έχει να συντηρούμε τόσο μεγάλο στρατό, να εκσυγχρονίζουμε την Αεροπορία, το Ναυτικό κτλ., να ξεπερνάμε σε στρατιωτικές δαπάνες αναλογικά και αυτές τις ΗΠΑ, και αυτός ο στρατός να μην είναι μάχιμος.

Γιατί φυσικά, αν δεν υπήρχε συγκεκριμένη απειλή, δεν θα είχαμε κανένα λόγο να μη συντηρούμε ένα στράτευμα τύπου Ελβετίας.

Εφόσον λοιπόν το ζητούμενο είναι ένας στρατός αποτελεσματικός, πρέπει να αποδεχθούμε ως ακρογωνιαίο λίθο της απόδοσής του, τον πλήρη, ουσιαστικό, ασυμβίβαστο και ανυποχώρητο εκδημοκρατισμό του.

Και θα το ξαναπούμε, έστω κι αν απ' αυτές τις στήλες μοιάζει πια μονότονη η επανάληψη ότι εκδημοκρατισμός δεν σημαίνει μεταβολές στην ηγεσία αλλά ένα ριζικά διαφορετικό πνεύμα, μια άλλη λειτουργία, μια άλλη αντίληψη της ιεραρχίας.

Εκδημοκρατισμός σημαίνει σεβασμός στην πράξη των δικαιωμάτων των ένστολων πολιτών, σημαίνει οριστική κατάργηση των στεγανών του στρατού, σημαίνει «αποχωροφυλακοποίηση» του στρατεύματος. Γιατί οι συνθήκες λειτουργίας και η ιδεολογία του Στρατού δεν παύουν να είναι κατά βάση η εμφυλιοπολεμική συγκρότηση των Ενόπλων Δυνάμεων ως σωμάτων εσωτερικής

Αχ! Αυτές οι ανεξάρτητες Εξουσίες!

Ότι η Δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη το γνωρίζουμε. Το γράφει το Σύνταγμα, το διδαχθήκαμε στις Νομικές Σχολές, το επικαλούνται οι αγορητές των κομμάτων σε κάθε ευκαιρία.

Τα μικρά προβλημάκια βρίσκονται στο γεγονός ότι μια σειρά εκδηλώσεις στους κόλπους της σε κάνουν καμιά φορά και ανησυχίες μην τυχόν και δεν τηρούνται οι σχετικές συνταγματικές επιταγές. Μια σειρά φαινόμενα δημιουργούν ορισμένες φορές —την πλαστή οπωσδήποτε— εντύπωση ότι η Δικαιοσύνη είναι εξαρτημένη από την πολιτική εξουσία, όχι στενά την εκάστοτε κυβερνητική, αλλά την πολιτική εξουσία στην πολυμορφία των μερίδων της και των εκδηλώσεών της.

Σε προηγούμενο μάλιστα τεύχος του ΑΝΤΙ είχαμε εκφράσει την υποψία, πως η διάσταση νομικών απόψεων για το θέμα του κ. Κουτσόγιωργα και των ΑΕΙ στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο είναι ευθεία πολιτική σύγκρουση που μεταφέρθηκε στα αντίστοιχα ερείσματα στον χώρο της Δικαιοσύνης.

Και αυτές τις ανησυχίες των θνητών ήρθε, όπως πάντα ο Θεός να τις λυτρώσει. Ενώ οι δικαστικές παρατάξεις είχαν συστοιχηθεί στις εξουσιαστικές τους αναφορές, ενώ όλοι ανέμεναν με αγωνία ποιο νομικό μανδύα να υιοθετήσει κάθε πλευρά, η παρέμβαση του κ. Καραμανλή «έλυσε το πρόβλημα».

Ο ιερούργος της «συναίνεσης» ο μύστης και ο τελετάρχης των ρυθμίσεων του δημόσιου βίου μας, αυτή τη φορά, αντί να πραγματοποιήσει το θαύμα του εναγκαλισμού (ιδε Ανδρέα -Μητσοτάκη), πραγματοποίησε το θαύμα των αυτοεξαιρέσεων.

Αυτοεξαιρέθηκαν λοιπόν ο κ. Κώνστας, ο κ. Βολτής, ο κ. Τσικλητήρας και το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, μετά το λουτρό του θείου εξαγνισμού του μπορεί να επιστρέψει στην κατάσταση του πρωτοπλάστου πριν φάει το μήλο πριν απατηθεί δηλαδή από την πολιτική εξουσία.

Τώρα, ανεπηρέαστο και άμωμο, το ΑΕΔ θα επιτελέσει το καθήκον του, διασκορπίζοντας και τις τελευταίες αμφιβολίες των Ελλήνων πολιτών και των φοιτητών της Νομικής για την τήρηση της συνταγματικής αρχής περί ανεξάρτητης Δικαιοσύνης.

Θαύμα!

ΕΙΔΙΚΑ ΠΕΡΙ «ΙΔΙΑΙΤΕΡΩΝ»

Σε πρόσφατη ομιλία του στο Συνέδριο της Ελληνικής Μαθηματικής Εταιρείας ο Υπουργός Παιδείας Α. Κακλαμάνης, ανάμεσα σε πολλά άλλα, ανακοίνωσε ότι οι «ελάχιστοι» καθηγητές του δημοσίου που κάνουν «ιδιαιτέρως» μαθήματα θα απολύονται.

Και ενώ μάλλον η δήλωση αυτή θα έπρεπε να θεωρείται αυτονόητη, προκάλεσε αντιδράσεις και εκπαιδευτικών οργανώσεων και εκπαιδευτικών με επιστολές τους, που λαμβάνουμε και στο ΑΝΤΙ. Κατακλείδα αυτών των αντιδράσεων ήταν πως αν δεν υπάρξουν «ριζικές αλλαγές στην εκπαίδευση» το Υπουργείο δεν μπορεί να «χτυπάει» τα συμπτώματα της ίδιας της πολιτικής του.

Επειδή το σενάριο είναι γνωστό και απ' αλλού, θα εκφράσουμε ορισμένες απόψεις, που δυστυχώς, αν και θα 'πρεπε να θεωρούνται

ως η προϋπόθεση κάθε συζήτησης, καταλήγουν να είναι ακόμα και αντικείμενα συνδικαλιστικών διεκδικήσεων.

Η λογική της «αμνήστευσης» των «παρωμάτων» των εκπαιδευτικών έχει τη βάση της στο ποιητικό: «εικόνα σου είμαι κοινωνία και σου μοιάζω» ή στην περίπτωση μας, «παιδί σου είμαι Υπουργείο και σε αντιγράφω».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η πολιτική του ΠΑΣΟΚ στην εκπαίδευση ούτε τολμηρή, ούτε ρηξικέλευθη, ούτε σχεδιασμένη, ούτε συνεπής με τις διακηρύξεις του είναι. Τα περισσότερα μέτρα του δεν διαφοροποιούνται αισθητά από τα «ανοίγματα» που υπήρξαν ήδη επί Ράλλη. Και όσα μέτρα ξεπέρασαν τα «εσκαμμένα», π.χ. η κατάργηση των επιθεωρη-

τών αποδείχτηκαν κέλυφος χωρίς περιεχόμενο.

Συμφωνούμε, λοιπόν, ότι τίποτα απ' τη σκοπιά της κυβερνητικής πολιτικής δεν μπορεί να εμπνεύσει ή να πείσει για κάποια «τομή» ή «ριζική αλλαγή» στην εκπαίδευση.

Αλλά από τότε ένας θεσμός όπως η εκπαίδευση, καθορίζεται μονοσήμαντα από το κράτος;

Ο εκπαιδευτικός δηλαδή αποδέχεται τον ορισμό του ως «υπαλλήλου»; Και από τότε τα συνδικαλιστικά όργανα αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μεσολαβητή των ειδικών συμφερόντων του κλάδου και όχι ως «άλλο πόλο» των συσχετισμών εξουσίας μέσα στην εκπαίδευση;

Αν το κράτος υποκρίνεται, το συνδικάτο οφείλει να αποκαλύπτει. Αν το κράτος είναι

καταστολής και όχι ως «τεχνοκρατικά» έστω, αποδοτικών πολεμικών σχηματισμών.

Είτε με «δόγμα» λοιπόν, είτε χωρίς δόγμα, σ' αυτό τον τομέα η πολιτική του ΠΑΣΟΚ έχει να παρουσιάσει δευτερεύουσας σημασίας ενέργειες και πρωτοβουλίες.

Η «καρδιά» του προβλήματος, ο εκδημοκρατισμός δηλαδή του Στρατού παραμένει σε εκκρεμότητα. Μήπως όμως είναι ο μόνος τομέας όπου η κυβερνητική πολιτική είναι σε εκκρεμότητα;

Αυτά είναι τα προβλήματα που όσο το ΠΑΣΟΚ δεν τα επιλύει, θα τα εισπράττει ως κυβερνητικό και κομματικό κόστος με —δυστυχώς— ευρύτερες επιπτώσεις...

ΤΡΟΜΟΣ + ΤΡΟΜΟΣ = ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Για άλλη μια φορά στη Γενεύη αποδείχτηκε πως η κύρια αιτία που οδηγεί σε διάλογο τις δυο υπερδυνάμεις είναι ο κίνδυνος διαταραχής της «ισορροπίας του τρόμου». Κάτι ο «πόλεμος των άστρων» του Ρήγκαν, κάτι οι διαστημικές εξέδρες των σοβιετικών, κάτι η διάψευση των ελπίδων του Πενταγώνου, για «οικονομικό γονάτισμα» της Σοβ. Ένωσης, όλα αυτά αποτέλεσαν τον μοχλό για την επαναφορά των δύο πλευρών στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων.

Κι όμως, αν και αυτή είναι η πιο ορατή πλευρά της επαναπροσέγγισης των δυο υπερδυνάμεων, δεν πρέπει να μειωθεί η συμβολή κάποιων άλλων παραγόντων, όπως το ειρηνιστικό κίνημα, όπως η διαφοροποίηση πολλών κυβερνήσεων —στο δυτικό κυρίως μπλοκ— από τις «ντιρεκτίβες» του Ρήγκαν ή το αντίστοιχο μητροπολιτικό κέντρο.

Είναι για τούτο ανάγκη, να συνεχιστεί με όλες τις δυνάμεις αυτή η κινητοποίηση για την ειρήνη. Χρειάζεται να συνειδητοποιηθεί πως ακόμα κι αν υπάρξουν νέες συμφωνίες αντίστοιχες με τη SALT, αυτές οι συμφωνίες επικυρώνουν τις νέες ισορροπίες σε ανώτερο βαθμό κινδύνου, απ' ό,τι οι προηγούμενες.

Η έκρηξη του Πέρσιγκ 2 στη Δυτ. Γερμανία και η «τρελή πτήση» του σοβιετικού Κρουζ πάνω απ' τη Νορβηγία, αποδειχνουν πόσο κρέμεται η παγκόσμια ειρήνη από ένα μηχανικό ή ηλεκτρονικό ατύχημα. Όπως σωστά είπε ο Τζέσσε Τζάκσον, αν ο ακυβέρνητος σοβιετικός πύραυλος πέραγε πάνω από την Αμερική, μπορεί να είχε ήδη αρχίσει ο Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος.

Πρέπει λοιπόν, με κάθε τρόπο, με μια σύντομη ενεργοποίηση κυβερνήσεων και λαών, με μια μεθοδική καμπάνια απογύμνωσης των τρομοκρατικών «επιχειρημάτων» να μεταβληθεί η λογική της «ισορροπίας του τρόμου» σε ισορροπία της ελπίδας.

Και αυτό, όπως απέδειξε το ειρηνιστικό κίνημα, μπορεί να ξεφύγει από το χώρο της ευχής και να περάσει στη σφαίρα της πράξης —και μάλιστα της αποτελεσματικής.

ΛΥΣΕΙΣ «ΕΠΙ ΤΟΠΟΥ»

Αρχίζουμε να μην έχουμε αμφιβολίες ως προς τις αναλύσεις του Διονύση Σαββόπουλου για το ΠΑΣΟΚ, ότι ανήκει δηλαδή στον τύπο του «ανατολικού κόμματος». Πράγματι, ο τρόπος

χυδαίο, το συνδικάτο οφείλει να διαπαιδαγωγεί στο ήθος. Αν το κράτος διδάσκει την συναλλαγή, το συνδικάτο οφείλει έμπρακτα να την ανατρέπει. Αν το κράτος θέλει τον εκπαιδευτικό υπάλληλο, ο εκπαιδευτικός πρέπει να αντιδρά ως λειτουργός. Αν το κράτος παζαρεύει τον εκπαιδευτικό στα τάληρα, ο εκπαιδευτικός πρέπει να του μιλάει για το περιεχόμενο της δουλειάς του. Όταν ο εκπαιδευτικός μιλάει για τα τάληρα, πρέπει αυτά να θεωρούνται η προϋπόθεση του περιεχομένου της δουλειάς του.

Για να κάνει ο εκπαιδευτικός και το συνδικάτο του το έργο του αντάξιο του περιεχομένου του, πρέπει να συγκρουστεί με την κυβέρνηση και το κράτος στο πεδίο της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας: πρέπει να είναι σύμμαχος και μέτοχος των άλλων πλευρών

της εκπαιδευτικής κοινότητας, που δεν είναι ο κ. Κακλαμάνης, αλλά κυρίως οι μαθητές και —με άλλο λόγο— οι γονείς.

Όταν ο δάσκαλος κάνει «ιδιαίτερα» στα προνομιακά ή μη παιδιά της τάξης, είναι άκυρος και αφερέγγυος εξ ορισμού, ακόμα κι αν έχει όλα τα δίκαια του κόσμου για την κυβερνητική πολιτική ή το μισθολογικό του καθεστώς.

Η απάντηση στην αθλιότητα δεν ήταν ποτέ η επανάληψή της. Και κατά τούτο, οι φορείς και οι εκπαιδευτικοί που ζητούν πρώτα να γίνουν οι ριζικές αλλαγές στην εκπαίδευση και μετά να καταδικάσουμε όσους υποπίπτουν σε «παραπτώματα», είναι η έμπρακτη άρνηση κάθε δυνατότητας αλλαγής, γιατί είναι η τέλεια συνενοχή με το κράτος, είναι η άρνη-

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ»

ΕΞΩΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΜΥΝΑ

Γαλατικός κίρκαετός ελεύθερος στη χώρα των ελεύθερων εργοδοτών για να καθαρίσει τη χώρα από τα φίδια, τους αρουραίους, τα ποντίκια και τα πάσης φύσεως τρωκτικά, όπως π.χ. οι ανελεύθεροι εργάτες. Αυτά τα πουλιά έχουν λαλήσει και την 21η Απριλίου. Έτσι;

που οργανώνουν το δημόσιο «προφίλ» του αρχηγού τους όσοι ασχολούνται με αυτό στο ΠΑΣΟΚ ταιριάζει στα ανατολικά πρότυπα τύπου Χαρούνη αλ Ρασίδ, και όχι στη σημερινή πραγματικότητα της ελληνικής κοινωνίας

Για παράδειγμα στις ανατολικές δεσποτείες, όπου η απόσταση ανάμεσα στον υπήκοο και τον άρχοντα ήταν απόλυτη όπου το κράτος δυνάστευε αυταρχικά τον πολίτη, η λαϊκή μυθολογία και η αυλική νοοτροπία απαιτούσαν κάθε τόσο ένα «μεγάλο κόλπο». Ο άρχων, ας πούμε, όταν υπήρχε κάποιο πρόβλημα «κατέβαινε» επί τόπου και έδινε λύση.

Όταν ο άρχων ήταν πιο «τσαχπίνης», μεταμφιεζόταν τα βράδια, και κυκλοφορούσε ως απλός θνητός στους δρόμους της Βαγδάτης, μαθαίνοντας από «πρώτο χέρι» τις διαθέσεις των υπηκόων του.

Τώρα μαθαίνουμε από τον κυβερνητικό Τύπο, ότι ο κ. Παπανδρέου θα επισκεφθεί διάφορα σημαντικά υπουργεία για να δώσει «επί τόπου» λύσεις στα μεγάλα προβλήματα.

Πρόκειται προφανώς περί συμβολικής κίνησης και όχι περί πραγματικής ανάγκης. Διότι τα προβλήματα δεν είναι κανένας δράκος κρυμμένος σε κάποια έγκατα των Υπουργείων, που δεν «βγαίνει έξω» παρά μόνο αν έλθει ο πρωθυπουργός —Αη-Γιώργης.

Στη σύγχρονη διοίκηση, που τα προβλήματα βρίσκονται στις στατιστικές των κομπιούτερ, στα στοιχεία των υπηρε-

ση και η απογύμνωση μιας άλλης εξουσίας της εξουσίας των ιδίων των ανθρώπων που οργανώνονται απέναντι στο κράτος, όχι όταν δεν τους ικανοποιεί τα αιτήματα, αλλά γιατί θέλουν το κράτος να μεταλλαγή στην κατεύθυνση των δικών τους αιτημάτων.

Και τέτοια αιτήματα για να κουβεντιάζονται με «κατανόηση» πρέπει να έχουν κοινωνικό χαρακτήρα. Και το «ιδιαίτερο», ας μας συγχωρήσουν οι διαμαρτυρόμενοι εκπαιδευτικοί, δεν είναι τίποτε άλλο από μια ατομική συναλλαγή.

Και αν ο εκπαιδευτικός συναλλάσσεται ατομικώς σε τι διαφέρει απ' την κυβέρνησή του που συναλλάσσεται ομαδικώς;

Αυτά λοιπόν τα λίγα, ως συμβολή στη ζητούμενη εκπαιδευτική —και όχι μόνο— «αλλαγή».

σιών, στις εισηγήσεις των τεχνοκρατών και στα μυαλά των διοικούντων, ο κ. Παπανδρέου δεν θα είχε τίποτε άλλο παρά να τους καλέσει σε αλληλοδιάδοχες συσκέψεις στο γραφείο του, όπου, ενδεχομένως, με τις εξουσίες του, να διευκόλυνε την απεμπλοκή κάποιων προβλημάτων ή την επιλογή κάποιων αποφάσεων.

Αυτό σημαίνει διοίκηση, αυτή είναι η σημερινή ελληνική πραγματικότητα αυτό είναι το μόνο έγκυρο «προφίλ» για τον όποιο πρωθυπουργό. Αλλά έχει το μειονέκτημα του «Δυτικού» είναι πολύ απλό, πολύ ορθολογικό, καθόλου μυθοπλαστικό.

Ενώ στο μυαλό των συμβούλων του κ. Παπανδρέου τριγυρίζει επίμονα ο Χαρούν αλ Ρασίδ, ο μύθος του πανδαμάτορα ηγεμόνα, που «επί τόπου» κόβει τον γόρδιο, και στραγγαλίζει τον δράκο της γραφειοκρατίας που κατατρώνει καθημερινά τον πολίτη.

Θα θέλαμε να ελπίζουμε πως ο κ. Παπανδρέου που γνωρίζει καλά πως από το λαό αναγνωρίστηκε ως ο καθηγητής, που θα αντιμετωπίσει προβλήματα, και όχι ως μάγος που θα τα εξαφανίσει με μια κίνηση, θα αρνηθεί τις «επί τόπου» μετακινήσεις του, και ότι θα μετακινήσει τα ίδια τα προβλήματα...

ΤΟ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

«Να φοβάσαι τον άνθρωπο του ενός βιβλίου». Η προειδοποίηση αναφερόταν στη Μεσαιωνική Ισπανία, για τα θύματα της Ιερής Εξέτασης που έκρινε τα πάντα απ' τη σκοπιά του ενός βιβλίου, της Αγίας Γραφής.

Ποιος να το πίστευε πως μετά την Αναγέννηση, μετά τη Γαλλική επανάσταση, μετά τη θυελλώδη ορμή των πρώτων κομμουνιστικών επαναστάσεων, το επαναστατικό αίτημα της εποχής μας στο πανεπιστήμιο θα ήταν: «ένα μάθημα - ένα σύγγραμμα».

Ομολογούμε πως ένα αίσθημα που θα το ονομάζαμε μάλλον μείγμα φόβου και απελπισίας, δεν επέτρεψε να παρακολουθήσουμε «εις βάθος» την «προοδευτική» επιχειρηματολογία υπέρ του μέτρου, τόσο της κυβέρνησης, που ένθερμα το εισηγείται, όσο και των φοιτητικών παρατάξεων, που δικαιώνουν τους αγώνες τους.

Το ένα λοιπόν, αλλά «πλουραλιστικό» σύγγραμμα θα αποτελέσει τη βάση για την καλλιέργεια ψυχών και πνευμάτων του πιο ευαίσθητου ανθρώπινου δυναμικού της ελληνικής κοινωνίας, των μελλόντων «ηγητόρων του έθνους».

Τα πολλά λόγια είναι περιττά, άλλωστε για τους ανθρώπους του ενός βιβλίου είναι και επικίνδυνα.

Βαρβαρότητα του μέλλοντος μας, υποκλινόμαστε μπροστά στην ανεμπόδιστη επέλασή σου στο παρόν μας.

Ένα γέλιο θα σας θάψει...

Όπως ίσως θα θυμούνται οι ηλικιωμένοι αριστεροί αναγνώστες, το κομμουνιστικό κίνημα στα νιάτα του ήταν ένα κίνημα ανατρεπτικό. Ο ιδρυτής του, κάποιος Καρλ Μαρξ ήταν ένας αθυρόστομος κύριος, που δεν είχε ούτε ιερό ούτε όσιο. Ισχυριζόταν δε ότι χρέος της επαναστατικής κριτικής ήταν να γκρεμίσει κάθε σύμβαση, να χλευάσει κάθε τι που περιβαλλόταν τον μανδύα του ιερού, και ότι, κυρίως, χρέος κάθε επανάστασης, είναι να χλευάζει με «ωμή ακρίβεια» τα καμώματά της.

Ο διακεκριμένος συνεχιστής του κύριος Λένιν, μανιώδης καπνιστής επίσης, ενεφορείτο από παρόμοιες απόψεις και τώρα είναι κλεισμένος σε ένα Μαουσώλειο.

Στην Κόκκινη Πλατεία, όπου είναι το Μαουσώλειο του, το Δη-

μοτικό Συμβούλιο της Μόσχας απαγόρευσε το κάπνισμα, διότι, (αντιγράφουμε κατά λέξη): «το μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη και το Μαουσώλειο του Λένιν είναι τόποι ιεροί, και πρέπει να τιμώνται ανάλογα».

Κατά πληροφορίες (δυτικών οπωσδήποτε πρακτορείων) τις τελευταίες νύχτες ένα παράξενο φαινόμενο λαμβάνει χώρα στην Κόκκινη Πλατεία, που απασχολεί ήδη την Ακαδημία Επιστημών της ΕΣΣΔ.

Από ανταποκριτές που κατάφεραν να πλησιάσουν στο χώρο, από το Μαουσώλειο, κάθε βράδυ, ακούγεται ένας βροντερός ήχος, που, στους μακρινούς ακροατές, μοιάζει με ασυγκράτητο γέλιο.

Για τα αποτελέσματά του θα μας πληροφορήσουν —ελπίζουμε— τα ανατολικά πρακτορεία.

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΟ

Δυστυχώς, αν και κατά το «Ριζοσπάστη» και τον «Οδηγητή» έχει αποδειχτεί πια ότι είμαστε έμμισθοι πράκτορες της CIA, η υπηρεσία μας δεν μας έχει εξηγήσει ακόμα πώς ακριβώς πρέπει να επιτελούμε τον πρακτορικό μας ρόλο.

Εμείς σύμφωνα με τις εντολές της CIA, προς το παρόν κάνουμε το εξής: όσο μπορούμε προσπαθούμε να είμαστε αντικειμενικοί, όσο μπορούμε προσπαθούμε να τιμούμε εκείνο τον άλλον γνωστό πράκτορα, τον Λένιν που ισχυριζόταν, ότι «η αλήθεια είναι πάντα επαναστατική».

Έτσι, όταν πήραμε συνέντευξη από τον Παντελή Βούλγαρη δεν ζητήσαμε ούτε τις τουριστικές εντυπώσεις του απ' την Αιθιοπία, ούτε τίποτα παραπάνω απ' αυτά που είδε και ενδιέφεραν και εμάς να διευκρινίσουμε. Ενώ η συνέντευξη λοιπόν είναι ένα ντοκουμέντο αυτοδύναμο, ο «Ριζοσπάστης» εξαπολύει μια επίθεση κατά του ANTI, που «αποκρύπτει την αλήθεια για την Αιθιοπία». Το άρθρο του «Ρ» (που αποσιωπά στα σχόλιά του ότι πρόκειται για συνέντευξη και όχι για κείμενο αρθρογραφικής φαντασίας) συνοδεύεται από φωτογραφίες σοβιετικών μεταγωγικών που ξεφορτώνουν τρόφιμα στην Αιθιοπία, που εμείς «σατανικά» αποκρύψαμε.

Προφανώς ο Παντελής Βούλγαρης δεν έτυχε να δει αυτά τα μεταγωγικά, που οπωσδήποτε θα υπήρξαν, αλλά αυτό το «κοντράστ» είναι «άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε».

Το πρόβλημα είναι άλλο. Στο γεγονός δηλαδή ότι πάνω στη ζωή και το θάνατο δεκάδων χιλιάδων ανθρώπων παίζεται το παιχνίδι ενός καθεστώτος, που προτιμά την παράταση της αγωνίας και της εξαθλίωσης των υπηκόων του από την αποκάλυψη της δικιάς του αθλιότητας.

Και εμείς όχι ως αριστεροί, ούτε ως μαρξιστές, ή ως πράκτορες, αλλά από το έσχατο καταφύγιο της τυπικής λογικής αρνούμαστε να εξαγιάσουμε τις όποιες σκοπιμότητες των διάφορων Μεγκίστου, μέσα από το πρίσμα των συμφερόντων του «παγκόσμιου προλεταριάτου», δηλαδή κατά σύμπτωση, των στρατηγικών συμφερόντων της Σοβιετικής Ένωσης.

Το ελάχιστο που θα ευχόμαστε για τον κ. Παπάνθημο, συντάκτη του «Ριζοσπάστη», ήταν να βρισκόταν σήμερα σε κάποιο στρατόπεδο πεινασμένων στην Αιθιοπία.

Τότε, αν επιζούσε, μάλλον θα συμφωνούσε μαζί μας, πως όταν τα γεγονότα του δείχναν το φεγγάρι, αυτός έψαχνε το πρακτορικό δάκτυλο...

Προσπαθήστε - Προσπαθήστε

Δεν γνωρίζουμε αν για τις χριστουγεννιάτικες κάρτες της ΟΝΝΕΔ είναι υπεύθυνη η νέα ηγεσία, οι «κένταυροι» ή ο πολυπράγμων Θανασάκης Κανελλόπουλος που όλο στήνει κάτι επιτροπές προπαγάνδας και όλο του τις παίρνουν.

Είναι σίγουρο πάντως, ότι κατάφεραν να βγάλουν πολύ γέλιο, ακόμα και στους οπαδούς της «ΝΔ», που είχαν το προνόμιο να τις λάβουν.

Συνεχίστε σ' αυτό το δρόμο νέοι της ΟΝΝΕΔ. Η γελοιοποίησή σας θα κάνει καλό στη Δημοκρατία και θα ωφελήσει την πατρίδα, θα διασκεδάσει δε και το περιβάλλον σας στη στερημένη εποχή που ζούμε.

Καλή Προνιά
και Δημοκρατική

Εμείς προσπαθούμε
'Εσείς ;

Καλό δρόμο και άγρο !!
Προσέοχ
Σας περιμένει το αδιέξοδο
Σας κρατάει η δημοκρατία
Σας έχει ανάγκη η πατρίδα

ΟΝΝΕΔ

ΕΝΑΣ
ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ
ΚΑΙ ΟΛΟΙ
ΓΙΑ ΕΝΑΝ.

ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

15.1.85
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΟΥ

του Γιάννη Ιωάννου

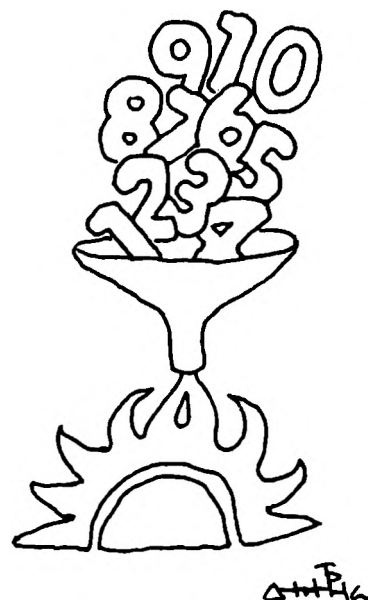
Οι δέκα βλαβερές συνέπειες της «ενισχυ-Μένιας» αυτοδυναμίας

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ αίτημα του Κ. Μητσοτάκη —που φαίνεται να έχει δημιουργήσει κάτι περισσότερο από ενόχληση στην οδό Ηρώδου του Αττικού— είναι το συναινετικό περιεχόμενο του νέου εκλογικού νόμου.

ΤΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ «σχέδια» για τις «φαιλοκρατικές» διατάξεις του νέου νόμου που διαρρέουν συστηματικά από την ηγεσία του υπουργείου Εσωτερικών δεν έχουν παρά ένα σκοπό. Να καταδειχθεί τελικά ότι η κυβέρνηση είναι πολύ δημοκρατικότερη στην πράξη, απ' όσα έγραψαν για το νέο εκλογικό νόμο φίλιες και μη

(αλλά αφελείς αρκετά) γραφίδες. Υποδηλώνουν, όμως, και τη διάθεση της κυβέρνησεως για συνδιαλλαγή γύρω από το θέμα αυτό, το οποίο θα λυθεί αποκλειστικά σε επίπεδο κορυφής και όχι κοινωνικών δυνάμεων και φορέων. Καμία συζήτηση δεν πρόκειται να γίνει πριν την κατάθεση του νομοσχεδίου με πολιτικούς αρχηγούς, κόμματα και οργανώσεις.

Ο Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ διαβεβαιώνει όσους τον εμπιστεύονται ότι ο νέος εκλογικός νόμος δεν θα δίνει πλεονεκτήματα μεγάλα στο πρώτο κόμμα, αν η διαφορά του σε ψήφους από το δεύτερο είναι

μικρή. Και υποστηρίζει —όπως υπαινιχθηκε άλλωστε δημόσια τελευταία— πως εγώ δεν περιμένω εκπλήξεις από το νέο εκλογικό νόμο.

.....
ΜΕ ΒΑΣΗ τα δεδομένα αυτά είναι βέβαιο ότι ο νέος εκλογικός νόμος θα έχει εξασφαλίσει τη συναίνεση των δύο μεγάλων κομμάτων πριν ψηφισθεί από τη Βουλή, καθώς ο Κ. Καραμανλής ως σήμερα τουλάχιστον αυτό θεωρεί ως κύριο αναγκαίο γνώρισμα του εκλογικού νόμου, τη λεγόμενη «διμερή συναίνεση».
(ΑΝΤΙ τεύχος 278 / 4-1-1985).

ΟΙ ΠΑΡΑΠΑΝΩ περικοπές από ανάλυσή μας στο περασμένο τεύχος του «ΑΝΤΙ» δεν επαναλαμβάνονται ως προσπάθεια εύκολης υστεροφημίας, αλλά για να καταδειχθεί πόσο εύκολα μπορεί να οδηγηθεί κανείς σε ορισμένα νηφάλια συμπεράσματα όταν διασταυρώνει πηγές και δεν παρασύρεται πάντα από τις έντεχνες συσκοτίσεις της πολιτικής καθημερινότητας.

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν είναι βέβαιο αν η κυβέρνηση θα στερξει να καθιερώσει το «συν ένα» στη δεύτερη κατανομή —τη μόνη οριακή βελτίωση στο σχέδιο νόμου για το νέο εκλογικό σύστημα, όπως πιθανολογούν ορισμένα στελέχη της.

ΕΙΝΑΙ, όμως, βέβαιο ότι το ΠΑΣΟΚ θα προσπαθήσει σύντομα να αμβλύνει ορισμένες από τις αρνητικές εντυπώσεις που προκλήθηκαν από το «πολιτικό πραξικόπημα του ΠΑΣΟΚ κατά του εαυτού του» με το σχέδιο του εκλογικού νόμου. Ήδη έχουν αρχίσει να γίνονται οι πρώτοι σχεδιασμοί και εισηγήσεις.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ σκέπτεται να αντιμετωπίσει με «ηπιότητα» την κλιμακούμενη κριτική και οργή του ΚΚΕ, να προβάλει τα διαιρετικά φαινόμενα μέσα στο ΚΚΕ εσωτερικού και τον «περιθωριακό» πολιτικό του χαρακτήρα, να οξύνει την αντιπαράθεσή της με τη «Νέα Δημοκρατία» με αφορμή μάλιστα τα προγεφυρώματά της προς τους ακροδεξιούς να εναγκαλισθεί πάλι την αμήχανη ΕΔΑ και ΕΔΗΚ του Ι. Ζιγδή και να διακηρύξει τις καλές της προθέσεις για το χώρο των «ανένταχτων και εαμογενών» με την προώθηση λ.χ. των ρυθμίσεων για τους πολιτικούς πρόσφυγες και τους αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης. Παράλληλα, θα τονισθεί η ανάγκη ενότητας του Κινήματος, η αξία της οργάνωσής του και η σπουδαιότητα της συμβολής του (όχι βέβαια στα θέματα της Προεδρίας και του εκλογικού νόμου), αλλά στην κατάρτιση του κυβερνητικού προγράμματος της νέας τετραετίας.

ΩΣΤΟΣΟ, οι ελιγμοί και οι σχεδιασμοί αυτοί δεν μπορούν να αναιρέσουν ορισμένες καταλυτικές εντυπώσεις για την Κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ αλλά και την πολιτική μας ζωή γενικότερα, που έγιναν φανερές από το «θέμα - τομή» του νέου εκλογικού νόμου.

ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για τις εξής δέκα διαπιστώσεις, συνέπειες και προεκτάσεις σημασίας:

1 Ο πολιτικός κυνισμός

ΑΠΟΤΕΛΕΙ πια γνώριμο στοιχείο της πολιτικής συμπεριφοράς του ΠΑΣΟΚ όχι μόνο η διαστροφή ορισμένων βασικών εννοιών και νοημάτων, αλλά και ο κυνισμός με τον οποίο συνεχίζεται αυτή η τακτική. Γιατί τι άλλο αποτελεί η εμμονή στην αντίληψη ότι το νέο εκλογικό σύστημα, όπως είπε ο αρμόδιος υπουργός, «είναι το πιο αδιάβλητο και έντιμο σύστημα απλής αναλογικής» όταν —παρά τις κυβερνητικές αναζητήσεις— δεν βρέθηκε ούτε ΕΝΑΣ συνταγματολόγος να υποστηρίξει ότι πρόκειται για «σύστημα» έστω απλής αναλογικής; Αυτό το αναποδογύρισμα των εννοιών —που καλό είναι να σταματήσει κάποτε γιατί είναι δείγμα κακής προπαγάνδας και ταυτόχρονα ένδειξη πολιτικών αδιεξόδων— σε λίγο θα οδηγήσει στην επίσης κυνική αντίληψη ότι «κάθε μεγάλη κυβερνητική εξαγγελία είναι το ακριβώς αντίθετο εκείνου που δηλώνει ότι είναι».

ΑΠΟΤΕΛΕΙ αληθινά πρόκληση στη λογική και τη στοιχειώδη συνταγματική γνώση να θεωρείται σύστημα απλής αναλογικής εκείνο, που μετράει ΤΡΕΙΣ φορές τις ίδιες ψήφους των δύο μεγάλων κομμάτων σε τρεις διαφορετικές κατανομές εδρών.

2 Η παραπλάνηση κορυφής και η προβοκάτσια

ΘΑ ΧΡΕΙΑΖΟΤΑΝ να ήταν πολύ αναλυτικός και αποκαλυπτικός κανείς για να καταγράψει με ποιες μεθόδους και με ποια πρόσωπα παραπλανήθηκαν τόσο οι ηγεσίες των δύο κομμουνιστικών κομμάτων όσο και ορισμένοι επιτελείς όλων σχεδόν των φιλοκυβερνητικών εφημερίδων. Το ΑΝΤΙ στο περασμένο τεύχος του είχε επισημάνει αυτή την περιέργη τακτική των «διαρροών» και της ηθελημένης παραπλάνησης των πάντων σε ένα θέμα στο οποίο κανένα ρόλο δεν έπαιζε η μυστικότητα και οι αιφνιδιαστικές κινήσεις.

ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ για λάθος στρατηγική. Απλώς, η κυβέρνηση όπως σπαταλά τη δική της αξιοπιστία, παρόμοια πριονίζει ασυλλόγιστα το κύρος όσων την στηρίζουν (όπως ορισμένες εφημερίδες). Στην έλλειψη οιαδήποτε σχεδιασμού που την χαρακτηρίζει δεν διστάζει να καταφύγει στο εύκολο παραπλανητικό παιχνίδι των εντυπώσεων. Πρόσφατα μόλις στην ηγε-

σία του ΚΚΕ εσωτερικού και προσωπικά στον κ. Γιάννη Μπα-
νιά είχε δοθεί η διαβεβαίωση ότι με το νέο σύστημα το κόμμα
του βγάζει άνετα πέντε έδρες και στην ηγεσία του ΚΚΕ ότι «δεν
πρόκειται να ψηφισθεί παρά ένας νόμος - πλαίσιο».

ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ την υπόθεση του εκλογικού νόμου εφαρμό-
σθηκε από όλα τα επίπεδα του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης
μία πρωτοφανής «επιχείρηση παραπλάνησης» από ανθρώπους
που ενώ βέβαια δεν ε γνώριζαν, εν τούτοις —όπως το βεβαιώ-
νουν πολλές μαρτυρίες— ανευθυνολογούσαν ασυλλόγιστα.

3 Η κατάργηση κάθε δημοκρατικής και ανοιχτής διαδικασίας

ΕΙΝΑΙ περιττό να αναλύσει κανείς —και να σημειώσει τις
παλιότερες διαβεβαιώσεις όλων των κλιμακίων της
κυβέρνησης— για τον ανοικτό και γόνιμο διάλογο, που θα
προηγείτο της καταθέσεως του νέου εκλογικού νόμου στη Βου-
λή. Αρκεί και μόνο να υπογραμμισθεί ότι υπήρξε μια πολύ γενι-
κή ενημέρωση του συνόλου του Εκτελεστικού Γραφείου, καμιά
ενημέρωση του υπουργικού Συμβουλίου και καμιά συμμετοχή
στην όλη διαδικασία είτε του ανώτερου κομματικού είτε του α-
νώτερου κυβερνητικού μηχανισμού.

ΣΕ ΜΙΚΡΟ κύκλο ενημερωμένων είναι γνωστό ότι τελικός
συντάκτης του σχεδίου νόμου είναι πρόσωπο «κοινής εμπιστο-
σύνης» και συγκεκριμένα ο αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επι-
κρατείας κ. Ρώτης.

ΑΣΦΑΛΩΣ η τακτική αυτή δεν είναι άσχετη με το γεγονός
ότι η ηγεσία της «ΝΔ» ενημερωνόταν —με συναντήσεις συνδέ-
σμων στο ξενοδοχείο «Μεριντιέν» και άλλες για όλα τα στάδια
επεξεργασίας του νέου εκλογικού νόμου.

4 Η αβεβαιότητα για το μέλλον και η πολιτική των ερεισμάτων

ΟΡΓΑΝΙΚΟ φαινόμενο από την εποχή του 41,58% των Ευ-
ρωεκλογών, η ταλάντευση του ΠΑΣΟΚ και η αγωνία της κυ-
βερνητικής πολιτικής για την αναζήτηση «σταθερών» ερεισμά-
των, γνωρίζει τη συνέχειά της στο νέο εκλογικό νόμο, ο οποίος
—από την άποψη αυτής της αντίφασης με τις προεκλογικές
εξαγγελίες— αποκαλύπτει ότι το ΠΑΣΟΚ στηρίζει σ' αυτόν
(και τις συναλλαγές του) την επανάκτηση της πολιτικής του
αυτοδυναμίας και την κάποια κυβερνητική του αυτοδυναμία
για δεύτερη τετραετία. Το ΠΑΣΟΚ λ.χ. καλεί το ΚΚΕ να του α-
παντήσει αν το αναγνωρίζει ή όχι ως «φορέα ντεφάκτο» της
Αλλαγής, προσπαθώντας έντεχνα έτσι να ξεπεράσει τον σκό-
πελο των δικών του πράξεων και το συνειδησιακό πρόβλημα
της πολιτικής δεξιού χαρακτήρα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ, η περίπτωση του νέου εκλογικού νό-
μου αποκαλύπτει ότι το ΠΑΣΟΚ αντί να διευρύνει τα λαϊκά
και κοινωνικά του ερείσματα μετά τα αποτελέσματα των Ευ-
ρωεκλογών, προτίμησε να καταφύγει μάλλον σε μεθοδεύσεις
«έντεχνης αυτοδυναμίας», όπως οι συμφωνίες κορυφής.

5 Ο ρυθμιστικός ρόλος του Κωνσταντίνου Καραμανλή

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ του νέου εκλογικού νόμου δεν αποτελεί απλώς,
ως αντιγραφή της ενισχυμένης αναλογικής του 1977, πλήρη δι-
καίωση της πολιτικής φιλοσοφίας του Κωνσταντίνου Καρα-
μανλή ως Πρωθυπουργού. Αποτελεί, με την έντονη προβολή
της ανάμιξης του Προέδρου της Δημοκρατίας σε όλα τα προ-
καταρκτικά στάδια, αναγνώριση από την πλευρά της κυβερνή-

σεως και του ΠΑΣΟΚ του ιδιαίτερου ρόλου του στις πολιτικές
εξελίξεις, καθώς η ενημέρωση και —πολύ περισσότερο— η συ-
ναίνεσή του για μια απόφαση της κυβερνήσεως μπορεί με βάση
τις συνταγματικές επιταγές να εκφρασθεί ΜΟΝΟ ΜΕΤΑ την
ψηφισή του από την κοινοβουλευτική της πλειοψηφία.

ΜΑΛΙΣΤΑ, αν αληθεύουν —που αληθεύουν— οι πληροφο-
ρίες ότι ο Κωνσταντίνος Καραμανλής συνάρτησε την εκ των
προτέρων και δημόσια συναίνεσή του για το νέο εκλογικό νόμο
με την προοπτική ανανέωσης της θητείας του, γεννάται το ε-
ρώτημα αν είναι η κυβέρνηση που θέτει «προϋποθέσεις και ό-
ρους» για την επανεκλογή του Κ. Καραμανλή στην προεδρία
της Δημοκρατίας. Είναι ίσως χαρακτηριστικό, όπως τόνισε
στο περασμένο τεύχος του το «Αντί», ότι ο Κ. Καραμανλής θε-
ωρούσε, όπως και έγινε, ως αναγκαία προϋπόθεση για τη δική
του συναίνεση και τη «δικομματική», δηλαδή τελικά και εκεί-
νη της «ΝΔ».

6 Η ιστορική δικαίωση της Δεξιάς

ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ συνέπειες και προεκτάσεις του νέου εκλογι-
κού νόμου αποτελούν ιστορική και πολιτική δικαίωση της ι-
δίας της Δεξιάς, καθώς μέχρι τώρα οι σχετικές βολές εναντίον
της ήταν ότι δεν πίστευε στην ισοδυναμία της λαϊκής ψήφου
και ότι με καλλονοθευτικά εκλογικά συστήματα —όπως και ε-
κείνο του ΠΑΣΟΚ— πλαστογραφούσε τη λαϊκή θέληση.

Μ' ΕΝΑ ΛΟΓΟ «νομιμοποιείται» κατ' ουσίαν από τη σοσια-
λιστική παράταξη του ΠΑΣΟΚ και την εκφρασμένη ηγετική
αντίληψη ότι το δικό της σχέδιο εκλογικού νόμου είναι «το δη-
μοκρατικότερο σύστημα» η πρακτική της Δεξιάς, και η «ηθι-
κή» των «δεξιών μεθόδων».

ΣΥΜΦΩΝΑ με την ίδια λογική και τη συμπεριφορά του ΠΑ-
ΣΟΚ από το παρελθόν θα μπορούσε και η «ΝΔ» να «επιχειρη-
ματολογήσει» στο μέλλον ότι μια αυτοδυναμία του ΠΑΣΟΚ με
ένα ποσοστό 42-43% έχει αναδείξει «κυβέρνηση μειοψηφίας».

7 Η θεωρία του δικομματισμού

ΕΙΝΑΙ ΣΑΦΕΣ και έχει αναλυθεί τις προηγούμενες ημέρες ό-
τι το νέο εκλογικό σύστημα του ΠΑΣΟΚ διαπνέεται από την
αντίληψη ότι χρειάζεται να κυριαρχήσει το δικομματικό σύ-
στημα στη χώρα και να ενσωματωθούν στα δύο μεγάλα κόμ-
ματα οι «μικρομεσαίοι» κομματικοί περιγυροί και χώροι.

ΑΝ ΛΑΒΕΙ υπόψη κανείς ότι η πάγια δύναμη της Δεξιάς εί-
ναι γύρω στο 35% και ενός μεγάλου κόμματος του κέντρου ή
της κεντροαριστεράς στο άλλο 35% είναι σαφές ότι με το νέο
εκλογικό σύστημα θεσμοθετείται η πολωτική αναμέτρηση στις
βουλευτικές εκλογές και ο ψυχολογικός εκβιασμός της «χαμέ-
νης ψήφου».

8 Η αντισυσπειρωτική λειτουργία και ο πατερναλισμός

ΤΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ της «αφυπνιστικής λειτουργίας» που
πρόκειται να έχουν σύντομα οι διατάξεις του νέου εκλογικού
νόμου σε ανένταχτους αριστερούς και δημοκράτες στο άμεσο
μέλλον θα οδηγήσουν σε αύξηση αν όχι σε πολλαπλασιασμό
των «ανένταχτων» και των «αστέγαστων» αριστερών, καθώς
μαζί με την κρίση αξιοπιστίας του ΠΑΣΟΚ, γνώρισε πλήγματα
και η αξιοπιστία της υποστήριξης του ΚΚΕ προς την κυβέρνη-
ση. Ήδη μέσα στους κόλπους του Κινήματος επικρατεί σκε-

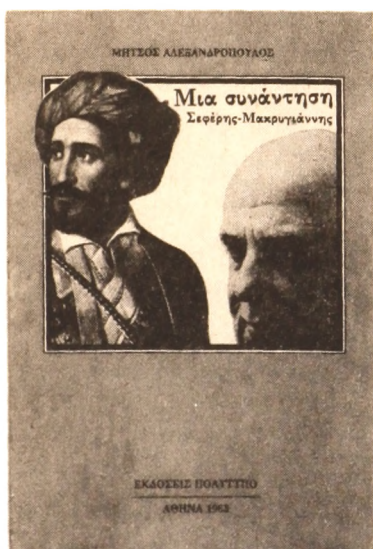
Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

ΠΟΛΥ
ΕΛΤΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥ
ΕΛΤΕ

ΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΕΦΕΡΗΣ-ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥ
ΕΛΤΕ

ΠΟΤΑ
ΚΟΚΤΕΙΛ
ΦΥΣΙΚΟΙ ΧΥΜΟΙ
ΚΡΥΟ ΠΙΟΤΟ

DUB

ΧΥΜΟΤΟΠΙΟ

ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΕΒΑΣΤΕΙΑΣ 3 ΙΛΙΣΙΑ

πτικισμός για τις προοπτικές των λεγόμενων «επιτροπών υποστήριξης κυβερνητικού έργου» και ορισμένοι ήδη προεξοφλούν ότι θα έχουν την άδοξη τύχη της κίνησης των ΕΑΜογώνων.

9 Ο διμέτωπος αγώνας του ΠΑΣΟΚ

ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ εκλογικό σύστημα, το ΠΑΣΟΚ παρά τους φραστικούς του αφορισμούς, είναι βέβαιο ότι μετακινείται σε συντηρητικότερες θέσεις, που έρχονται ως συνέχεια των τελευταίων του «συναινετικών» συμπεριφορών, στην «αγορά του αιώνα», στο Κυπριακό, στις σχέσεις με τις ΗΠΑ (δες τύχη των 141 αμερικανικών συμφωνιών και των συνομιλιών για τη «Φωνή της Αμερικής») κτλ.

ΠΑΡΑ το γεγονός ότι το ΠΑΣΟΚ έχει αποφασίσει να οξύνει πρώτα την αντιπαράθεσή του με το ΚΚΕ εσωτερικού και αργότερα με το ΚΚΕ, φαίνεται αναπόφευκτο ότι έως την προεκλογική περίοδο —και πολύ περισσότερο κατά τη διάρκειά της— το ΠΑΣΟΚ θα κινηθεί στα πλαίσια της διμέτωσης αντιπαράθεσης.

ΤΗΝ ΕΚΔΟΧΗ αυτή ενισχύει το γεγονός ότι σύντομα το ΠΑΣΟΚ αναγκασμένο να προασπίσει τις επιλογές του για το νέο εκλογικό νόμο θα αναγκασθεί να εξηγήσει και δημόσια γιατί δεν «ενδεικνύεται» η συνεργασία με το ΚΚΕ είτε σε επίπεδο κυβερνητικό είτε σε επίπεδο «ανοχής στο κοινοβούλιο». Μάλιστα, σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ έχει συζητήσει το ενδεχόμενο να μη σχηματίσει αυτοδύναμη Κυβέρνηση στις εκλογές και έχει καταλήξει στην απόφαση όχι να στηριχθεί στην ανοχή (αποχή από τη σχετική ψηφοφορία) του ΚΚΕ, αλλά να παραμείνει για λίγο καιρό στην εξουσία και να ζητήσει τη διεξαγωγή νέων εκλογών. Σύστημα παλιό και δοκιμασμένο στο αποτέλεσμα του από το 1963...

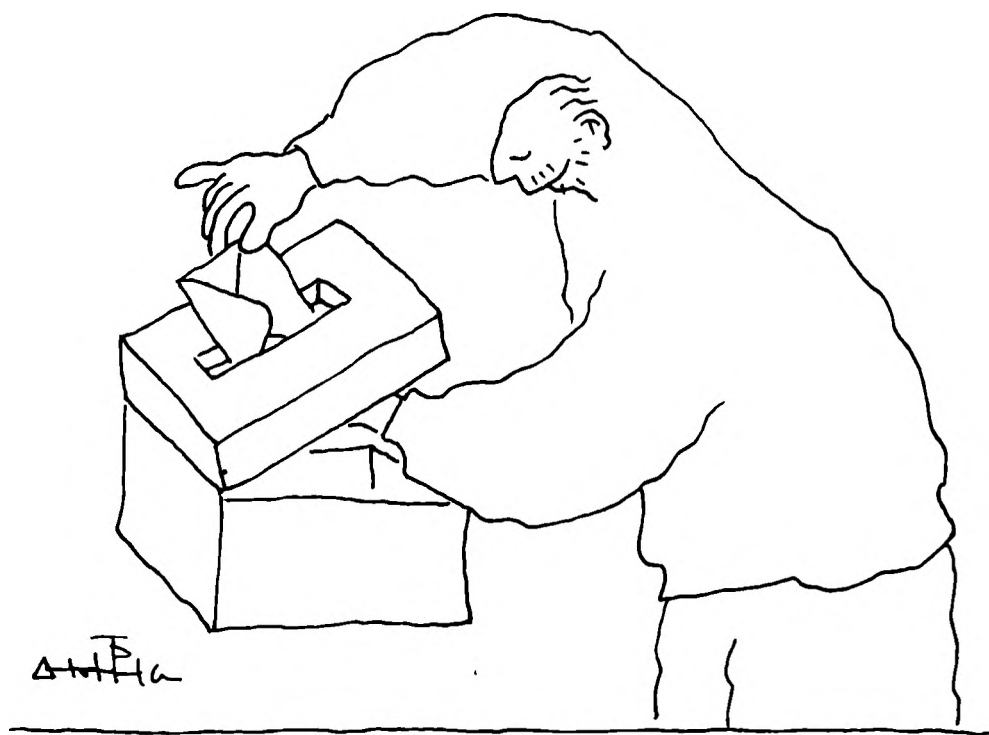
10 Η μονομαχία στις προσεχείς εκλογές και το άνοιγμα του δρόμου στη Δεξιά

ΑΣΦΑΛΩΣ το δίλημμα «ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά» θα είναι εις το εξής εξαιρετικά αποδυναμωμένο όχι μόνο γιατί το ΠΑΣΟΚ άρχισε ήδη να επιχαιρεί ότι εξασφάλισε την αυτοδυναμία αλλά και επειδή —σύμφωνα με όσα αναπτύχθηκαν, παραπάνω— το προσκλητήριο αυτό δεν πρόκειται να είναι εξαιρετικά πειστικό προς τους παραδοσιακούς αριστερούς προς τους οποίους απευθύνεται. Μάλιστα, αν συνυπολογίσει κανείς τη συστηματική πολεμική από την πλευρά της Αριστεράς για «τη δικομματική συναίνεση» και το γεγονός ότι η έλλειψη μεγάλων διαφορών στα μεγάλα εθνικά θέματα θα καταλήξει να είναι υπόθεση ύψους περισσότερο, τότε η κυβέρνηση μπορεί εύκολα να γνωρίσει τη φθορά από τους καθημερινούς χειρισμούς της, στους οποίους άλλωστε θα πέσει και το βάρος της δεξιάς αντιπολίτευσης. Από την άλλη πλευρά, αν όχι σ' αυτές τις εκλογές, πάντως οπωσδήποτε στο σύντομο μέλλον, η συμπαγής μάζα του 38% της «ΝΔ» θα επιτρέψει στους επικεφαλής της να αισιοδοξούν για την κατάκτηση μιας διαφοράς 3% από το δεύτερο κόμμα και μαζί την κατάκτηση του «μπόνους» των επιπλέον βουλευτικών εδρών για το πρώτο κόμμα.

ΜΕ ΒΑΣΗ τα παραπάνω δεδομένα θεωρείται κάτι περισσότερο από βέβαιο για μας ότι και οι επόμενες βουλευτικές εκλογές (σε περίπτωση μάλιστα ενσωμάτωσης από τη «ΝΔ» του 2,29% της ΕΠΕΝ) θα λάβουν το χαρακτήρα μονομαχίας «εφ' όλης της ύλης» με όλες τις αγοραίες εκφράσεις της, όπως τον Ιούνιο του 1984 και παρά τις αρχηγικές αποστροφές «ποτέ πια οι συνθήκες και το κλίμα όπως εκείνων των εκλογών».

Απλή Αναλογική Απλούστατα Ενισχυμένη

του Δημοσθένη Δώδου

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

Για τον σχολιασμό του εκλογικού νομοσχεδίου του «συστήματος απλής αναλογικής», θα αρκούσε, σε γενικές γραμμές, η παραπομπή στα όσα η βιβλιογραφία αναφέρει για το —ελληνικής ευρεσιτεχνίας— σύστημα της ενισχυμένης «αναλογικής» καθώς και σε όσα δημοσιεύθηκαν στον ελληνικό Τύπο ιδιαίτερα κατά τα εκλογικά έτη 1977 και 1981. Και τούτο, γιατί το ένα σύστημα αντιγράφει το άλλο.

Ωστόσο, η διαδικασία γνωστοποίησης του νομοσχεδίου, έδωσε την ευκαιρία για την αποκάλυψη ορισμένων ιδιαίτερων στοιχείων, που χαρακτηρίζουν τόσο τους όρους του πολιτικού παιχνιδιού όπως διεξάγεται στη χώρα μας, όσο και την πρακτική των κομμάτων και τις επιδιώξεις της ηγεσίας των.

Σε ό,τι αφορά το κόμμα που κυβερνά: Η «γνωστοποίηση» του νομοσχεδίου —και μάλιστα με τυμπανοκρουσίες— στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, πριν από τη δημοσιοποίηση του σχεδίου και η αναγόρευσή του σε «Δίκης οφθαλμών» —με προληπτικό— κατασταλτικό χαρακτήρα είναι ίσως η σημαντικότερη ενέργεια του ΠΑΣΟΚ στο διάστημα της διακυβέρνησής του και που ελάχιστη σχέση έχει με τις δημοκρατικές ή όποιες άλλες ευαισθησίες. Πέρα απ' αυτό όμως, η κατάληξη της διετούς κυοφορίας στο «συναινετικό» νομοσχέδιο, αποτελεί την απόδειξη για το είδος της επιδιωκόμενης «εξύψωσης των πολιτικών ηθών», εξύψωση που περνά μέσα από το δικομματικό σύστημα και τη συγκάλυψη και ευνουχισμό των κοινωνικών ανταγωνισμών και αντιθέσεων.

Για τη ΝΔ το νομοσχέδιο αποτέλεσε την απόδειξη ότι η ως τώρα επιμονή της στον καθορισμό ορίων για τη συμμετοχή των κομμάτων στη Β' κατανομή, δεν εξυπηρετούσε κανέναν άλλο σκοπό πέρα από τη στρέβλωση της πολιτικής μορφολογίας, την επίδειξη αυταρχικής αυθαιρεσίας στο νομοθετικό επίπεδο και σε έσχατη ανάγκη, την προσπάθεια κινδυνολογίας με ξεπερασμένες ψυχώσεις. (Κίνδυνος Μετώπου, κτλ.).

Για το ΚΚΕ, το νομοσχέδιο αποτέλεσε πλήγμα στη σοβαρότητα και την αξιοπιστία του —κύρια ανάμεσα στους οπαδούς του— μια που πολύ απλά αποδεικνύει ότι όλη η συνθηματολογία (Β' κατανομή 17%) πάνω στην οποία στηρίχθηκε η προεκλογική του εκστρατεία το 1981, ελάχιστη σχέση είχε με την πραγματικότητα. Και είναι οπωσδήποτε τραγική για τα μέλη και τους οπαδούς του η διαπίστωση, ότι οι μάχες που έδωσαν τότε για να κερδίσουν την κάθε ψήφο συγκάλυπτε απλώς την έλλειψη κάθε πρότασης.

Τέλος, για τα «μικρά» κόμματα, των οποίων η είσοδος στη Βουλή, παρ' όλα όσα λέγονται, παραμένει επισφαλής —άλλο ευρωεκλογές και άλλο εθνικές εκλογές— θα πρέπει κάποτε να αντιληφθούν πως η επιθυμία τους για συμμετοχή στις τηλεοπτικές συζητήσεις δεν αποτελεί και επαρκή λόγο για τη ψήφιση τους από το εκλογικό σώμα, ιδιαίτερα όταν η πολιτική πρακτική τους συντελείται πέραν και μακριά από τα συγκεκριμένα κοινωνικά προβλήματα. Και ίσως θα ήταν χρήσιμο να παραδειγματιστούν από τους «Πράσινους» της Δυτ. Γερμανίας, που παρ' όλες τις αλλεπάλληλες αποτυχίες τους στις εκλογικές αναμετρήσεις —λόγω του ορίου του 5%— θεώρησαν αποδοτικότερο να εντείνουν την πολιτική τους δραστηριότητα στα συγκεκριμένα προβλήματα, αντί να ξορκίζουν τον εκλογικό νόμο.

Πριν αναφερθεί κανείς στις ρυθμίσεις που προβλέπει το νομοσχέδιο, είναι σκόπιμο να τονιστούν ορισμένα στοιχεία που συνήθως ελάχιστα αναφέρονται στις σχετικές συζητήσεις.

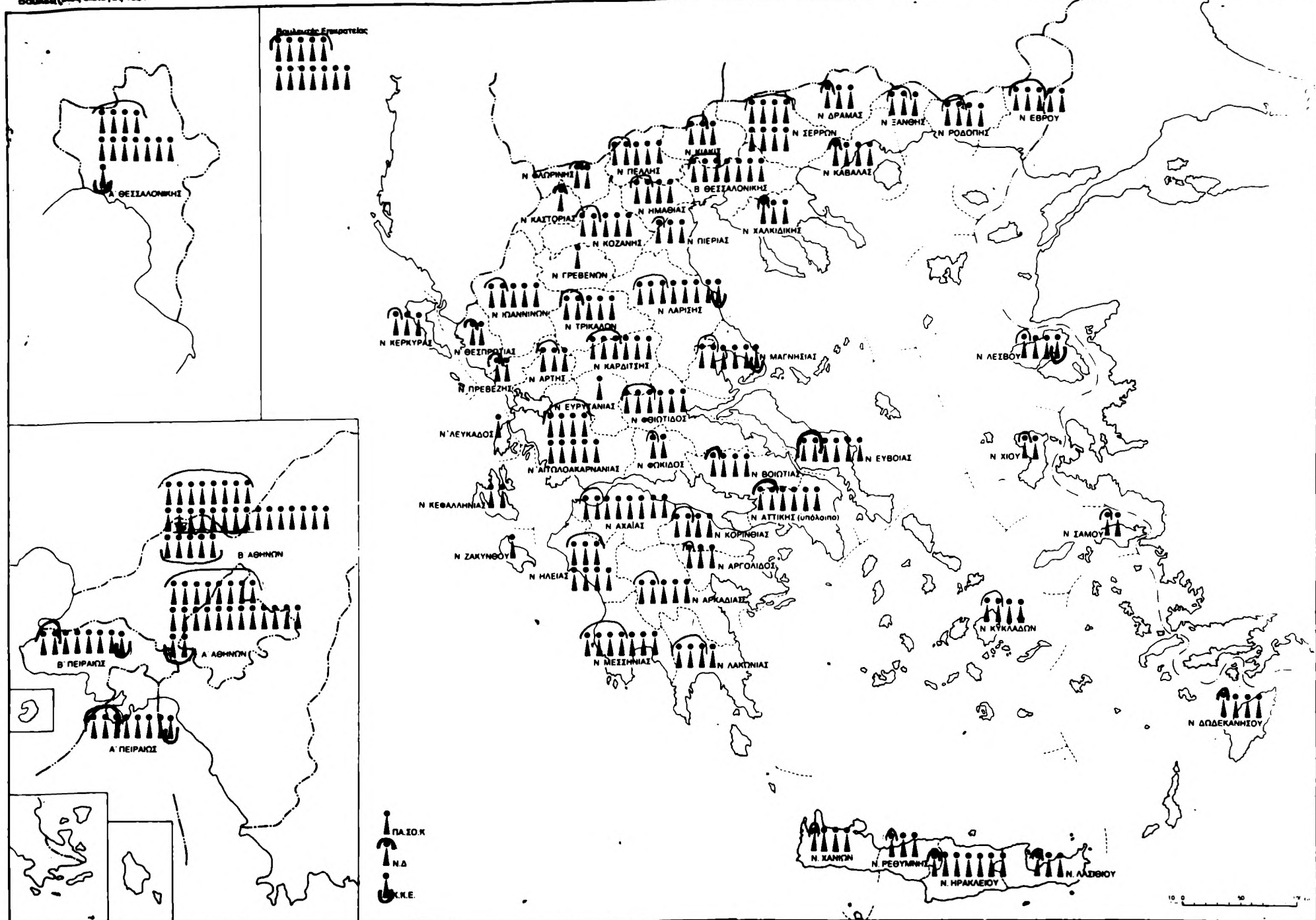
Με τον όρο «εκλογικό σύστημα» δεν νοείται μόνο το τεχνικό μέρος της διαδικασίας μετατροπής των ψήφων του εκλογικού σώματος σε βουλευτικές έδρες, ούτε μόνο τα επιμέρους στοιχεία που συγκροτούν το εκλογικό σύστημα αλλά κυρίως οι επιδράσεις των ρυθμίσεων αυτών στη διαμόρφωση του αποτελέσματος, σε σχέση με την αρχή της αναλογικής αντιπροσώπευσης. Ο όρος αναλογική εκπροσώπηση δεν αναφέρεται στο πρόβλημα της ουσίας της αντιπροσώπευσης αλλά στο ερώτημα της (ηθελμένης ή όχι) επακριβούς αντιπροσώπευσης στο κοινοβούλιο των κομμάτων και απόψεων. Αφορά δηλαδή την αριθμητική αντιπροσώπευση.

Εκτός από το τεχνικό μέρος της κατανομής των εδρών, συστατικά στοιχεία του εκλογικού συστήματος είναι και η εκλογική περιφέρεια, η μορφή των υποψηφιοτήτων (ανοικτή ή κλειστή λίστα), και ο τρόπος επιλογής από τους ψηφοφόρους των υποψηφίων (σταυρός διαγραφές κτλ.).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα συστατικού στοιχείου, με ιδιαίτερα σημαντική επίπτωση στο εκλογικό σύστημα, είναι η **εκλογική περιφέρεια**.

Η κατανομή των εκλογικών περιφερειών είναι ο συνηθέστερος τρόπος για τη μετατροπή και αλλοίωση του αναλογικού εκλογικού συστήματος. Είναι προφανές ότι όσο πιο μικρή είναι η εκλογική περιφέρεια, τόσο μεγαλύτερη είναι η διάσταση ανάμεσα στα ποσοστά ψήφων και εδρών των κομμάτων. Εκτός από τις μονοεδρικές περιφέρειες, όπου το σύστημα είναι αμιγώς πλειοψηφικό, και στις διεδρικές και τριεδρικές στην πράξη τείνει προς το πλειοψηφικό.

Το ερώτημα είναι, αν σ' όλες τις περιφέρειες για τον ίδιο αριθμό εκλογέων αντιστοιχεί μια βουλευτική έδρα. Από τα συστήματα κατανομής των εδρών μόνο η «αυτόματη» προσκύ-

Από τον «Ατλαντά Βουλευτικών Εκλογών 18-10-81». (Επιμέλεια Ηλία Νικολακόπουλου). Έκδοση ΕΚΚΕ, 1984.

ρωση μιας βουλευτικής έδρας για ορισμένο αριθμό ψήφων και η μέθοδος κατανομής με βάση το σύνολο της επικράτειας (π.χ. ευρωεκλογές) δεν επηρεάζονται από ανισότητες στην κατανομή των εκλογικών περιφερειών.

Είναι γεγονός, ότι ο καθορισμός των εκλογικών περιφερειών παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητος από το 1958. Όμως δεν είναι νοητό να επιχειρείται η δημιουργία «τίμιου» εκλογικού συστήματος χωρίς τον επαναπροσδιορισμό των εκλογικών περιφερειών.

Το πρόβλημα των εκλογικών περιφερειών προκύπτει ήδη από τον συνταγματικό περιορισμό, ότι ο αριθμός των βουλευτικών εδρών κάθε περιφέρειας καθορίζεται στη βάση του «νομίμου» πληθυσμού*. Έτσι, ενώ υποτίθεται ότι ο αριθμός των εδρών κάθε περιφέρειας τείνει να αντιστοιχεί σε ένα λίγο ως πολύ όμοιο μέγεθος πληθυσμού, στην πράξη, ο αναγκαίος αριθμός ψήφων για την εξασφάλιση μιας έδρας παρουσιάζει μεγάλες διακυμάνσεις.

Έτσι, με βάση τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών του 1984 και την κατανομή των εδρών σύμφωνα με την απογραφή του 1981, για την κατάληψη μιας έδρας στη Β' Αθηνών απαιτούνται 19.777 ψήφοι, ενώ ο αντιστοίχος αριθμός για το Ν. Θεσπρωτίας μόλις που φθάνει τις 10.010. Ακόμη πιο έντονο εμφανίζεται το φαινόμενο αυτό στις μονοεδρικές περιφέρειες, όπου οι 6.908 ψήφοι που συγκέντρωσε το ΠΑΣΟΚ στο Ν. Λευκάδας αρκούν για μια έδρα.

*Νόμιμος πληθυσμός είναι το σύνολο των (κατά δήλωσή τους) εγγεγραμμένων δημοτών στους δήμους και κοινότητες κάθε εκλογικής περιφέρειας. Ο αριθμός αυτός ελάχιστη σχέση έχει με τον «εκλογικό» πληθυσμό της περιφέρειας και ακόμη λιγότερο με τον «πραγματικό» πληθυσμό.

Σε ό,τι αφορά τη σύγκριση των ρυθμίσεων του νομοσχεδίου με το εκλογικό σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής που εφαρμόσαν οι κυβερνήσεις της Δεξιάς (εκλογές 1977, 1981). Ως προς την πρώτη κατανομή και τα δύο συστήματα εφαρμόζουν τη μέθοδο Hagenbach - Bischoff (συν ένα).

Για τη Β' κατανομή, πέρα από την τυπική κατάργηση των ορίων και τη «συμμετοχή» όλων των κομμάτων, το νομοσχέδιο διατηρεί τη ρύθμιση της ενισχυμένης, δηλαδή, να προσμετρώνται όλες οι ψήφοι που πήραν τα κόμματα στη μείζονα εκλογική περιφέρεια και όχι τα αχρησιμοποίητα υπόλοιπα. (Η ενισχυμένη προσμετρούσε τις ψήφους των κομμάτων που συμμετείχαν στη Β' κατανομή). Το εκλογικό μέτρο στην κατανομή προκύπτει από τη διαίρεση του συνόλου των ψήφων όλων των κομμάτων με τον αριθμό των προς διάθεσιν εδρών.

Αυτονόητο είναι, ότι οι ψήφοι των δύο μεγάλων κομμάτων «πνίγουν» τις ψήφους των μικρών.

Με άλλα λόγια, αφού δίνεται με την Α' κατανομή, η ευχέρεια να διεκδικήσουν όλα τα κόμματα κάποια αναλογική εκπροσώπηση, στη Β' κατανομή επιστρέφουμε στη λογική της αυτοδύναμης κυβέρνησης.

Όμως η αριστοτεχνικότερη σύλληψη βρίσκεται στον τρόπο κατανομής των εδρών στη Γ' κατανομή.

Η προσμέτρηση των ψήφων όλων των κομμάτων στη Β' κατανομή έχει σαν μόνη ουσιαστική συνέπεια την αύξηση του εκλογικού μέτρου και συνεπώς την αύξηση των εδρών που θα διανεμηθούν στη Γ' κατανομή.

Για την κατανομή αυτή εμφανίζεται η μόνη, ουσιαστικά νέα ρύθμιση του νομοσχεδίου. Δηλαδή, οι έδρες που δεν κατανομούνται στη Β' κατανομή περιέρχονται στο πρώτο κόμμα (σε ε-

πίπεδο επικράτειας), εφ' όσον έχει τη σχετική πλειοψηφία στη συγκεκριμένη περιφέρεια. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή, αν τη σχετική πλειοψηφία στην περιφέρεια την έχει το δεύτερο κόμμα, οι έδρες μοιράζονται αναλογικά!!! μεταξύ όλων των κομμάτων (δηλαδή των δύο πρώτων).

Με βάση τα αποτελέσματα του 1984, από τη Β κατανομή *χάρτις* στη συμμετοχή όλων των κομμάτων, παραμένουν για τη Γ' κατανομή 16 έδρες (1981 = 9 έδρες) από τις οποίες το πρώτο κόμμα παίρνει τις 14 και το δεύτερο τις 2.

Η ρύθμιση αυτή είναι η άμεση συνέπεια τόσο των αποτελεσμάτων του 1984 όσο και της γενικότερης κατανομής της εκλογικής δύναμης των κομμάτων.

Το 1984 το ΠΑΣΟΚ έχει τη σχετική πλειοψηφία στις 32 από τις 56 εκλογικές περιφέρειες ενώ η ΝΔ στις 24.

Ωστόσο, σε 12 περιπτώσεις που το ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στη δεύτερη θέση η απόστασή του από τη ΝΔ είναι μικρότερη από το, κατά τεκμήριο, όριο ασφαλείας του 5%, ενώ η ΝΔ σε 8 μόνο περιπτώσεις είναι δυνατόν να απειλήσει τη σχετική πλειοψηφία του ΠΑΣΟΚ.

Εκτός αυτού όμως και η κατανομή της εκλογικής δύναμης αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Συχνά στην εκλογική φιλολογία γίνεται λόγος για εκλογικά προπύργια του ενός ή του άλλου κόμματος, με την έννοια ότι το συγκεκριμένο κόμμα εμφανίζει ιδιαίτερα σημαντική δύναμη στις περιοχές αυτές. Αντίστοιχα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο όρος «περιοχή διασποράς» των ψήφων του κόμματός για να περιγράψει τις περιοχές που ένα κόμμα εμφανίζει ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό.

Η τρέχουσα χρήση του όρου «προπύργιο» γίνεται με αρκετά αυθαίρετο τρόπο μια που δεν προσδιορίζονται τα όρια της εκλογικής δύναμης του κόμματος πάνω από τα οποία η περιφέρεια θεωρείται προπύργιο. Ο καθορισμός ενός ενιαίου ποσοστού π.χ. $\pm 10\%$ από το εθνικό μέσο όρο πέραν του ότι είναι αυθαίρετος, δημιουργεί προβλήματα για τον προσδιορισμό των προπυργίων / περιοχών διασποράς των μικρότερων κομμάτων.

Είναι αυτονόητο ότι κάθε κόμμα συγκεντρώνει στις διάφορες περιοχές ποσοστά μεγαλύτερα ή μικρότερα από τον εθνικό μέσο όρο. Με έναν απλό στατιστικό τύπο είναι εύκολο να υπολογίσουμε τη μέση θετική / αρνητική απόκλιση που εμφανίζει το κάθε κόμμα. Οι αποκλίσεις αυτές προστιθέμενες ή αφαιρούμενες από τον εθνικό μέσο όρο δίνουν τα όρια για να χαρακτηριστεί μια εκλογική περιφέρεια σαν προπύργιο ή περιοχή διασποράς. Έτσι, για μεν το ΠΑΣΟΚ οι εκλογικές περιφέρειες με ποσοστό πάνω από 48,67% χαρακτηρίζονται σαν προπύργια, ενώ περιφέρειες κάτω του 37,21% σαν περιοχές διασποράς.

Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη ΝΔ είναι 44,25% και 31,63% ενώ για το ΚΚΕ 17,82% και 7,59%.

Με βάση τα παραπάνω, το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει 6 εκλογικές περιφέρειες που χαρακτηρίζονται σαν προπύργια (Αχαΐας, Δωδεκανήσου, Ηρακλείου, Λασηθίου, Ρεθύμνης και Χανίων) και 7 περιοχές διασποράς (Α' Αθηνών, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Λευκάδας, Καστοριάς, Ξάνθης, Ροδόπης).

Η ΝΔ εμφανίζει 12 προπύργια (Φωκίδας, Αργολίδας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Άρτης, Καστοριάς, Κιλκίς, Σερρών, Χαλκιδικής, Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης) και 6 περιοχές διασποράς (Β' Πειραιώς, Λέσβου, Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνης, Χανίων).

Τέλος το ΚΚΕ εμφανίζει 5 προπύργια (Β' Πειραιώς, Κεφαλονιάς, Λευκάδας, Λέσβου και Σάμου) και 16 περιοχές διασποράς (Αργολίδας, Κορινθίας, Λακωνίας, Ευρυτανίας, Ηλείας, Καστοριάς, Πέλλης, Χαλκιδικής, Δράμας, Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης, Δωδεκανήσου, Κυκλάδων, Λασιθίου και Ρεθύμνης).

Συμπέρασμα των κατατάξεων αυτών είναι ότι:

- Επιβεβαιώνεται η άποψη ότι η εκλογική δύναμη του ΠΑΣΟΚ εμφανίζεται σε σημαντικό βαθμό ομογενοποιημένη, γεγονός που επιτρέπει την υπόθεση ότι το ΠΑΣΟΚ δεν διατρέχει κίνδυνο σημαντικών μεταστροφών των ψηφοφόρων του, εφ' όσον βέβαια δεν μεσολαβήσουν ιδιαίτερα γεγονότα.

- Η ΝΔ εμφανίζεται ιδιαίτερα ισχυρή σε αρκετές περιοχές χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι μια επιπλέον αύξηση της στις περιοχές αυτές θα εκφραστεί κατ' ανάγκη και σε βουλευτικές έδρες.

- Το ΚΚΕ εμφανίζει ιδιαίτερα ανομοιογενή κατανομή της εκλογικής του δύναμης. Είναι χαρακτηριστικό ότι 3 από τα 5 προπύργια του κόμματος αυτού είναι σε μονοεδρικές περιφέρειες, γεγονός που ουσιαστικά αναιρεί τη δύναμη αυτή.

- Τέλος, είναι προφανές ότι κατά την κατάρτιση του σχετικού άρθρου για τη Γ' κατανομή, πρυτάνευσαν τέτοιου είδους λογιστικές.

Με το εκλογικό νομοσχέδιο, στο όνομα της αυτοδύναμης κυβέρνησης αντιγράφηκε το ίδιο σύστημα που τόσα χρόνια συνέβαλε και αυτό στη φιλαθλοποίηση της πολιτικής ζωής, στον υποβιβασμό του κοινοβουλίου σε διεκπεραιωτικό μηχανισμό των υπουργείων, στη μετατροπή των κομμάτων σε κομπάρσους τηλεοπτικών έργων, στη συγκάλυψη και εξουθένωση των κοινωνικών εντάσεων και διεργασιών κάτω από την ύβρι της «αυτοδύναμης» εξουσίας και των «συναινετικών» νομοσχεδίων και, τέλος, στη μετατροπή της κυβερνητικής πολιτικής από προγραμματικές θέσεις σε εξαγγελίες της στιγμής.

Όλους όσους σήμερα, (δήθεν) έκπληκτοι και απαρηγόρητοι σείουν το «Συμβόλαιο με το Λαό» μην μπορώντας να πιστέψουν και σ' αυτή την παρασπονδία, θα μπορούσε κανείς να ρωτήσει: Είχατε φανταστεί τίποτα άλλο;

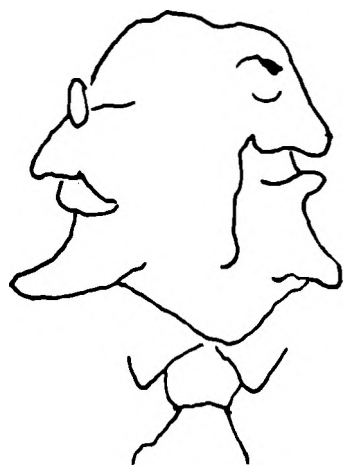
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ—ΜΑΡΤΕΝ: Οι Λαμπράκηδες ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

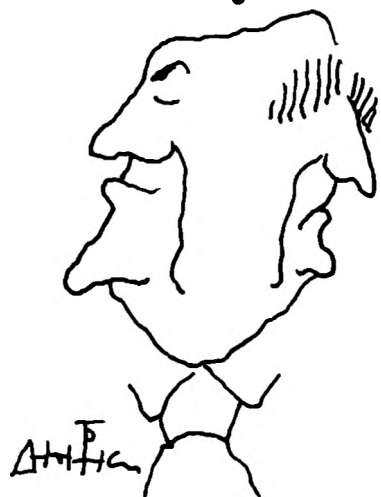
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» • Δεινοκράτους 131

Ο καραμανλισμός ως βενιζελισμός

σε έξι στιγμιότυπα

του Γ. Η. Κριμπά

α. Προοίμιο

Ο πολιτικός λόγος εκπέμπεται σε δύο μήκη κύματος, σκοπεύει σε δύο ακροατήρια, αναμιγνύει τη γλώσσα της ισοτιμίας που απευθύνεται στο ακροατήριο των επηρεαζόντων με τη γλώσσα της υποτέλειας που απευθύνεται στο ακροατήριο των παθητικών δεκτών, στους μεν δρώντες κλείνει το μάτι στους δε δέκτες βγάζει τη γλώσσα: ο λόγος δεν είναι αυτά που λες, είναι αυτά που ακούει ο άλλος. Κι αν δεν ακούει, η «ανισορροπία» μπορεί να οφείλεται στο ότι οι δέκτες αρνούνται να δεχτούν και αμφισβητούν· ή στο ότι οι δυνητικοί επηρεάζοντες αδυνατούν να επηρεάσουν· ή στο ότι ο πολιτικός λόγος δεν είναι έγκυρος, δεν πηγάζει από δύναμη εξουσίας, δεν πείθει· αλλά πρέπει να πείσει.

Έτσι, όσο η κοινωνική συγκρότηση είναι ασαφής τόσο η πολιτική παρέμβαση είναι καθοριστική και τόσο επιβάλλεται αυξημένος βαθμός ελέγχου: όχι πρωτόγνωρο στα καθ' ημάς ούτε και άγνωστο εις την εσπερίαν. Αλλά ο βαθμός ελέγχου στα καθ' ημάς διαφέρει, διαφέρει πολύ, κι έτσι διαφέρει μαζί ο βαθμός ιδεολογικού εμποτισμού στο πολιτικό ψεύδος: ζητείται να κατασκευαστούν δέκτες και επηρεάζοντες που μαζί να καταστήσουν τον ψευδή πολιτικό λόγο έγκυρο, να δημιουργήσουν νόμιμη εξουσία ικανή να διαχειριστεί κοινωνία παρακμής, να συγκροτήσουν «κοινωνία νόμιμη» ως υποκατάστατο πραγματικής κοινωνίας ανικανοποίητης. Δια ταύτα το «δικομματικό» σύστημα.

Αλλά μη βιαζόμαστε: ο δικομματισμός δεν είναι, ακόμα γίνεται. Και δεν είναι βέβαιο πως θα γίνει.

β. Το σκηνικό: η έκπληξη

Με τη μορφή *pronunciamento*, όπως εμφανίστηκε το κυβερνητικό εκλογικό νόμο-σχέδιο, χειρότερο από τις προσδοκίες που είχαν ταϊστεί ποικιλότροπα, έτσι λειτούργησε πολιτικά: *συν-αινέσεις - συν-εννοήσεις - συμ-παιγνίες και stop, les jeux sont faits - rien ne va plus!* Παίγνιο ευφύιας στο οποίο απεδόθη, προς δόξαν μπαλκάνιου επαρχιωτισμού, ο εξ εσπερίας τίτλος του «ιστορικού συμβιβασμού». Κινήσεις κορυφής, που όμως προωθούν σε βάθος την ελεγχόμενη διεργασία, από την αρχική διευθέτηση (όντως ιστορικό συμβιβασμό) του 1974-75 προς τη συγκρότηση μακροπρόθεσμα σταθερής ισορρο-

πίας, ίσως ακινησίας.

Διαπιστώθηκε, ή μάλλον ανακαλύφθηκε όψιμα και συνταρακτικά, ότι τον διπολισμό της πολιτικής μας ζωής, που είναι πραγματικός και ιστορικά ριζωμένος, διαδέχθηκε ένας προκάτ δικομματισμός, με ελάχιστα, ισχνότατα ερείσματα στην κοινωνική άρθρωση αυτού του τύπου. Ως εάν αποκάλυψη να ήρθε με τη δημοσίευση του εκλογικού νομοσχεδίου, ως εάν ήδη από τις ρυθμίσεις του '74-'75 να μην υπήρχαν στα μυαλά των αρχιτεκτόνων της πολιτειακής μας συγκρότησης οι άγραφοι περιορισμοί για το μέχρι που το πολίτευμα αυτό πρέπει ν' αφεθεί ενώ, βήμα προς βήμα, σβήνονταν οι άγραφες προοπτικές για τα ανοίγματα δυναμικών εξελίξεων που περιείχε.

Ενώ παράλληλα, πίσω από το προπέτασμα καπνού του διατυμπανιζόμενου, ως τώρα ρητορικού «διπολισμού», αποκρύφτηκε συστηματικά ο σταθερός εξελικτικός δρόμος, ο συντελούμενος βαθμιαίος μετασχηματισμός του πολυκομματικού συστήματος, με τις ασταθείς, πρόσκαιρες και συγκυριακές συμπαρατάξεις, προς ένα σκληρότερο και σταθερότερο σύστημα που, πιο αποφασιστικά τώρα, προωθεί τον «εξευρωπαϊσμό» της πολιτικής μας ζωής, εκείνον βέβαια τον «εξευρωπαϊσμό» που μπορεί να κατασκευάσει η προκρούστεια δικομματική μέγγενη.

Όπου εξευρωπαϊσμός είναι η ελεγχόμενη ενσωμάτωση του κοινωνικού σχηματισμού στον άξονα της γεωπολιτικής σταθερότητας, μαζί με τον καίριο όρο της εσωτερικής εκτόνωσης, την εκπειθάρχηση μιας ατίθασης κοινωνίας. Ο τέτοιος «εξευρωπαϊσμός» που επιχειρείται είναι βέβαια τα χάλια του. Πετυχαίνει, όσο ο ιστορικός συμβιβασμός του '74 δουλεύει προς όφελος της δεξιάς.

γ. Ο όψιμος θρίαμβος του Λαϊκού Κόμματος — του κόμματος χωρίς ιστορία

Η κοινωνία πολιτών πολιτικοποιείται μέσα από θεσμούς, όπου και το βιβλίο: κι ενώ σε άλλες περιοχές η τομή έχει συντελεσθεί, για παράδειγμα με το βιβλίο του Κ. Τσουκαλά *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή* ή με τη δουλειά των κύκλων των νέων ιστορικών (Γ. Δερτιλής και άλλοι), στο πολιτικό πεδίο κυριαρχούν τα ανέκδοτα ποινήματα αν μη τα σκέτα ανέκδοτα (ανέκδο-

το βιβλίο, και αδικαιολόγητα, *Η κοινωνία Εσωτερικής Άμυνας* του Γ. Κατηφόρη, και ουσιαστικά ανέκδοτα του Γ. Μαυρογορδάτου για τον μεσοπόλεμο και του Δ. Δημητράκου για τον Γκράμσι). Οι νεώτεροι, βοηθούμενοι του εκπαιδευτικού συστήματος, έχουν κάθε δικαίωμα να αγνοούν π.χ. τον Γ. Βεντήρη. Έτσι αγνοείται ο *μεγάλος διχασμός*: η «σύγχρονη» ιστορία τώρα ξεκινά, ούτως ή άλλως, με το ΕΑΜ ή τον εμφύλιο· γι' άλλους με τη δικτατορία του '67· και *επιδιώκεται ει δυνατόν ν' αρχίσει με τη μεταπολίτευση του '74*. (Έτσι π.χ. εξηγείται πως μεταξύ σκέτων ανεκδότων κυριαρχεί ως «κλασικός» ο ξένος και ολίγον συγγραφέας των γραφόμενων του Γούντχαουζ).

Στο α-μόρφωτο πολιτικό κενό, η πρακτικά μέσα απ' την οποία ερμηνεύονται τα καθ' ημέραν γεγονότα λειτουργεί φολκλорικά, με χρωματισμούς παστέλ απαμβλύνει το λογικό στοιχείο και συντηρεί μια αναμνησιακή νουβέλ βαγκ, που στην καλύτερη περίπτωση τροφοδοτεί την κουλτούρα της συλλεκτικής ακροκεράμων, ως υποκατάστατο αυτογνωσίας για το βενιζελικό αστικό καθεστώς, το μόνο αυτοδύναμο εθνικό καθεστώς που γνώρισε ο τόπος — από το οποίο ακόμα ζούμε. Ως εάν στα μεταξύ χρόνια, από «τότε» ως «τώρα», *να ξεκουμπίστηκε μαγικά η Ελλάδα από το γαιοπολιτικό της χώρο* και να πήγε κάπου αλλού, να κουρνιάσει στη θαλπωρή, μέσα στην αγκαλιά του αυτοκρατορικού συγκροτήματος όπου, τι να κάνουμε πια κι εμείς, ανήκομεν, όπου όσον οι εγκάτοικοι χαζολογούν πολιτικολογούντες και αφήνουν την πολιτική ήσυχη η προστασία μπορεί ανενόχλητα να λειτουργεί σε τρόπο ώστε ως φιλέλληνες να είμαστε περισσότερο Έλληνες παρά αν προσπαθήσουμε να ζούμε σαν Έλληνες εφ' όσον μπορεί εξ αυτού να κινδυνεύσει η Ελλάδα — και όπου, εξ ορισμού, *δεν υπάρχει κοινωνικό πρόβλημα*. Κυρίαρχη αντίληψη έγκλειστου λαού, στην κρατούσα ιδεολογία του Λαϊκού Κόμματος. Αυτή την ιδεολογία ενστερνίστηκε η μεταβενιζελική αστική τάξη.

δ. Αστικό καθεστώς χωρίς αστική τάξη

Η φυγή της αστικής τάξης συντελείται σε τρία επίπεδα. Πολιτική φυγή, με τη διο-

και με ιδιώνυμο, την μη αναγνώριση του φυσικού διαδόχου του κωνσταντινισμού στην κοινοβουλευτική, ρεπουμπλικανική του φάση της «πολιτικής του πλαισίου», την αναγνώριση του ίδιου προσώπου ως βασιλικού δικτάτορα, την μεταπολεμική πλαισίωση ή πολιορκία της βασιλικής αυλής και των ξένων πρεσβειών, τον πιθηκισμό των ηθών της νέας εφοπλιστικής διασποράς, τον φιλελληνισμό που εκλεκτικά επιδεικνύει ως μεσάζων ή χορηγός στα εθνικά θέματα, στο πλαίσιο του «ανήκομεν». Μεταβενιζελικός μικροελλαδισμός διάρκειας πάνω από μισό αιώνα, διαδέχτηκε τον προηγούμενο μεγαλοελλαδισμό που είχε στηρίξει επί ενάμιση αιώνα. Κοινωνική: φυγή απέναντι στον ταξικό αντίπαλο, με την κάλυψη της πολιτικής μετανάστευσης του μεταπολέμου, ευλογία της προλεταριοποίησης του ελληνικού λαού από τον εκτός επικρατείας καπιταλισμό, διασύνδεση, σύμπραξη, υποτέλεια προς το κράτος και την οικονομική του λειτουργία, οργή και καταδίκη απέναντι στη «σοσιαλμανία», που υπήρξε άλλωστε η μοναδική οικονομική στρατηγική της δεξιάς ύστερα από την χρυσή δεκαετία της μπετατζίδικης οικονομικής ανάπτυξης.

Τέλος, οικονομική φυγή, με την επιστροφή στον εμπορευματικό μη-παραγωγικό χώρο, ως μεσάζουσα ξένων παραγωγών μέσα και έξω από την Ελλάδα, κατάτμηση έναντι του κρατικού προστάτη και υποτέλεια προς το τραπεζικό σύστημα, αδυναμία ξεπεράσματος οικογενειακών μορφών ελέγχου, ισχνές τεχνοδομές αδύναμες να διαπραγματευθούν την οποιαδήποτε βιομηχανική συμφιλίωση —αν το κράτος της δεξιάς ήταν βέβαια ικανό για μια τέτοια πολιτική.

ε. Η συμβολή του ΠΑΣΟΚ —και μερικά προβλήματα από την «πραγματικότητα»

Ως χαρισματικό ή ιδεολογικό φαινόμενο το ΠΑΣΟΚ είναι γνωστό. Ως μη εαμογενές κόμμα αρχών, δηλαδή οργανισμός με γραφειοκρατία και τεχνοδομή είναι υπό κατασκευήν. Οι ταξικές ευελιξίες που μόλις χαρακτηρίζουν την πολιτική του πρακτική δεν έχουν λόγο να μην είναι συνεπείς με μια εξελικτική προσέγγιση απόσπασης του μηχανισμού εξουσίας. Όμως συντελεί με την πρακτική του στην σταδιακή περιθωριοποίηση του πολιτικού στοιχείου, που χωρίς αυτό δεν μπορεί να οικοδομηθεί έρεισμα εξουσίας πάνω στην ανάρθρωτη κοινωνική υποδομή. Γιατί στο μεταξύ φυγή της αστικής τάξης από τη μια και το παρασιτικό κράτος της δεξιάς από την άλλη έχουν δώσει την κοινωνική πλειοψηφία στους μη παραγωγούς. Έτσι δεν μπορεί να είναι κριτική ότι προτάσσεται ο εκσυγχρονισμός και η διαχείριση του «συστήματος», όταν ακριβώς το ζητούμενο είναι η κατασκευή συστήματος εκεί όπου τέτοιο δεν υπάρχει. Η επικράτηση διεκδικητικών μηχανισμών που κυριαρχικά εκφράζουν συμφέροντα μη παραγωγών απαιτεί και εκσυγχρονισμό και διαχεί-

ριση, αυτά ακριβώς όπου το ΠΑΣΟΚ υστερεί.

Όπου υπεισέρχεται η οικονομική «πραγματικότητα»: όταν η προοπτική, με δόση αισιοδοξίας είναι ότι το πολύ το 20% του ενεργού πληθυσμού θα μπορεί να απασχοληθεί παραγωγικά στον πρωτογενή τομέα της οικονομίας και το πολύ πολύ άλλο ένα 20% στον δευτερογενή, μπαίνει από τα πράγματα το ερώτημα της δυνατότητας βιώσιμης αναπαραγωγής οικονομίας υπηρεσιών, σε κοινωνία που έχει συνηθίσει σε υψηλά επίπεδα εισοδήματος και δαπάνης και δεν εννοεί, γιατί δεν έχει τον τρόπο να εννοήσει, ότι τα εισοδήματα αυτά έχουν ήδη από χρόνια περίπου ανεξαρτοποιηθεί από την πραγματικότητα ή και τη δυνατότητα παραγωγής. Κι όταν τα 600 δισεκατομμύρια δραχμές, που θα είναι το συνολικό έλλειμμα για φέτος του δημόσιου τομέα, δεν επαρκούν για την αναδιανομή του εισοδήματος από τους παραγωγούς στους μη παραγωγούς, αφού επιπλέον χρειάζεται γενναίος πληθωρισμός, και παρά την υποτίμηση εξίσου γενναίος εξωτερικός δανεισμός: όταν η χρηματοδότηση της οικονομίας βασίζεται σε καταθέσεις υψηλά τοκοφόρων λογαριασμών, που τιμαριθμοποιούν τον ρευστό ιδιωτικό πλούτο: όταν η πλειοψηφία ζει με προσόδους που άμεσα ή έμμεσα στηρίζονται από το κράτος —γιατί ως και η αξία της γης στηρίζεται από το κράτος: όταν τελικά θεσμοθετείται ως οικονομικός μηχανισμός η κατοχύρωση επιπέδου διαβίωσης χωρίς την εγγυημένη απόδοση εξωτερικών μεταβιβαστικών μηχανισμών (μετανάστευση, ναυτιλία, τουρισμός, εισροή κεφαλαίων), τότε δύο πολιτικά συμπεράσματα προκύπτουν: επικυρώνεται ότι η δεξιά είναι ανίκανη και επικίνδυνη να συγκυβερνήσει, ανίκανη γιατί δεν έχει άλλο τρόπο έξω από τη δημιουργία παρασιτικών μηχανισμών μεταβίβασης πραγματικού εισοδήματος, που δεν υπάρχει πια, επικίνδυνη γιατί είναι υποχρεωμένη να συντηρεί τον πελατειακό της κομματικό μηχανισμό με πρόσδοδο μέσα από το κράτος κι έτσι να αντιμάχεται την εκλογική του. Το άλλο συμπέρασμα είναι ότι το ΠΑΣΟΚ δεν μπορεί να κυβερνήσει προοδευτικά αν δεν επιδιώξει και πετύχει συμφιλιώσεις και συμβιβασμούς στην οικονομική σφαίρα (και ίσως αλλού), αφού δεν στάθηκε δυνατό, όπως και να δοκιμάστηκε, να δημιουργηθούν τεχνοδομές που να λειτουργήσουν ως καλύτερο και δυναμικό υποκατάστατο των τόσο ισχνών επιτευγμάτων του καπιταλισμού.

Όμως το ΠΑΣΟΚ προτίμησε έναν άλλο συμβιβασμό, μέσα στο πολιτικό διευθυντήριο. Από την πολιτικοποίηση του λαού, την έκπληξη στη ζωή του τόπου, στην ησυχία —όπως στην «Ευρώπη».

στ. Επιρμήθιο

Ο πολιτικός λόγος εκπέμπεται σε δύο μήκη κύματος κτλ. (βλ. πρώτο στιγμιότυπο). Όμως το ΠΑΣΟΚ βρήκε τον τρίτο δρόμο: μας κλείνει το μάτι και του βγάζουμε τη γλώσσα.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»
Επιμέλεια: Νίκος Γιανναδάκης

ΑΝΑΞΙΜΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ CHARLES KAHN

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982

ΠΡΟΚΛΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΩΣΙΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ E.R.DODDS

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1982

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ ΠΕΡΙ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗ VLADIMIR LOSSKY

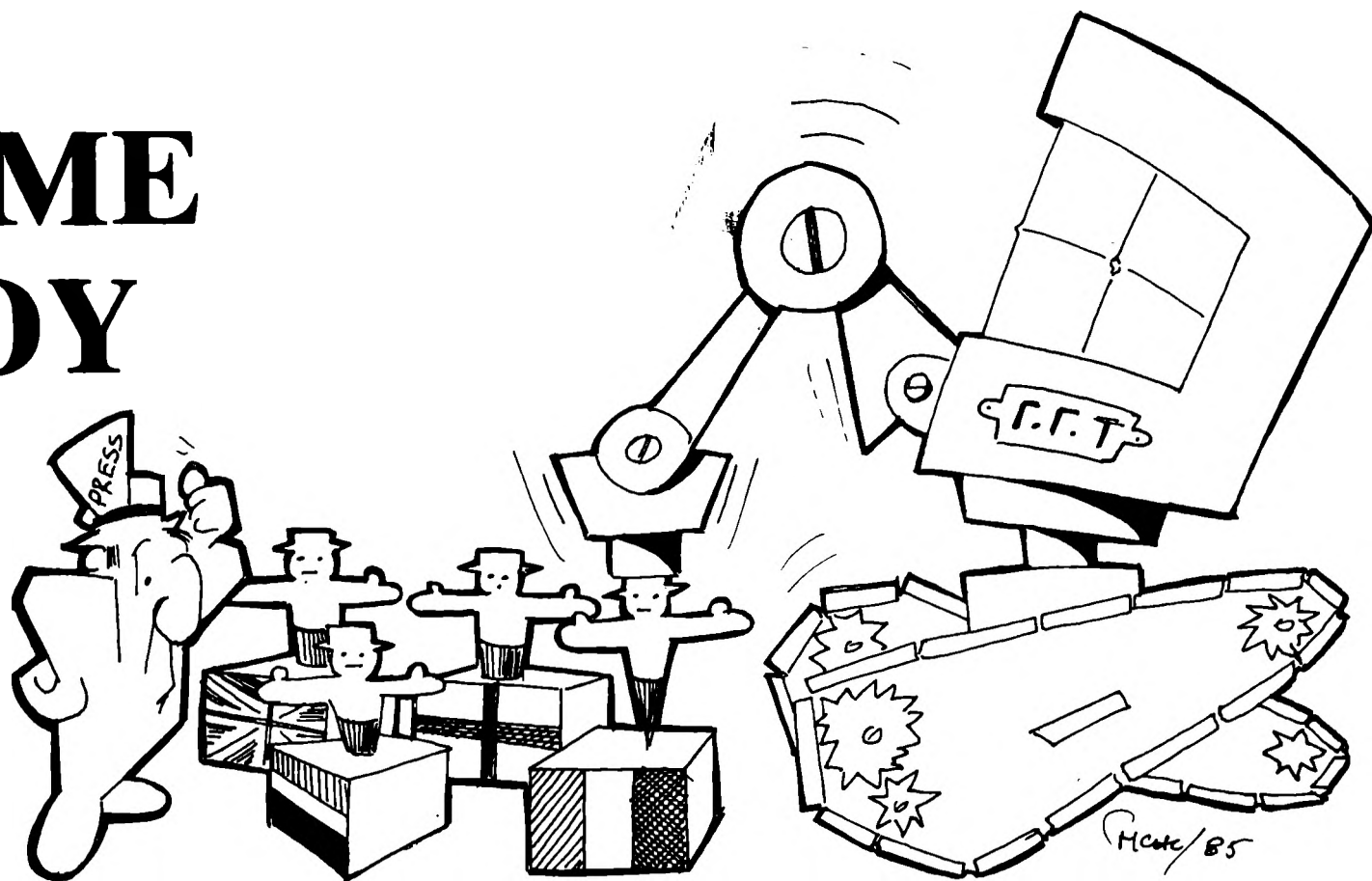

ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ 1983

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ΕΞΩ ΔΕΝ ΠΑΜΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΑΛΑ

Ειδικού συνεργάτη

Η κυβέρνηση έχει επανειλημμένα διακηρύξει, στεντορεία τη φωνή, πως ασκεί εθνική εξωτερική πολιτική, πως αναζητά τα αποτελεσματικότερα μέσα για την επιτέλεση αυτού του έργου και πως εκσυγχρόνισε την οργάνωση, τη λειτουργία και το πνεύμα των φορέων και των υπηρεσιών που εμπλέκονται στη διεκδίκηση των εθνικών μας δικαιωμάτων. Η σημασία αυτών των διακηρύξεων αποκτά μεγαλύτερη σημασία, μάλιστα, αν ληφθεί υπόψη ότι η φιλοσοφία της κυβερνητικής εξωτερικής πολιτικής διεκδικεί κάποιους αναπροσανατολισμούς στη μέχρι το 1981 μονοδιάστατα δυτική πολιτική των κυβερνήσεων της Δεξιάς, κάποια ρήξη με τις μεθόδους της και την ιδεολογία της που δεν εξασφάλιζαν την «δυναμικότητα» και το «πολυδιάστατο των ερεισμάτων» στις σχέσεις μας με τις άλλες χώρες, στοιχεία που η κυβέρνηση φιλοδοξεί να καταχωρεί στο ενεργητικό της. Επιπρόσθετα, όμως, η ανάγκη της αποτελεσματικότητας και του εκσυγχρονισμού της εξωτερικής μας πολιτικής αποτελεί, πέραν από φιλοσοφίες και διακηρύξεις, φυσική απόρροια των μείζονων προβλημάτων που σημαδεύουν τη χώρα μια δεκαετία τώρα: Κυπριακό, Αιγαίο, ελληνοτουρκικές σχέσεις, ΝΑΤΟ και ΕΟΚ· προβλήματα που δοκιμάζουν προθέσεις, ιδεολογίες, θεσμούς και επάρκεια προσώπων στη βάση της πολύ απλής και αδήριτης λογικής της επίλυσής τους.

τελεσίγραφα αντί για ενημέρωση

Αν κρίνουμε από την κατάσταση που κυριαρχεί σε κάποιους σημαντικούς τομείς του κρατικού μηχανισμού που έχουν επιφορτισθεί, αφενός μεν με το έργο της προβολής και της τεκμηριωμένης υποστήριξης της κυβερνητικής πολιτικής στα μείζονα εθνικά μας προβλήματα, και αφετέρου με την έγκυρη και σοβαρή ενημέρωση της κοινής γνώμης του εξωτερικού για την σημερινή ελληνική πραγματικότητα, τότε δεν μπορούμε παρά να εκφράσουμε βαθύτατες αμφιβολίες ως προς την κάποια, έστω, εναρμόνιση λόγων και έργων, διακηρύξεων και πραγματικότητας. Αλλά και πέρα από αυτή την διαπίστωση για έλλειψη εναρμόνισης, που μπορεί να λειτουργήσει ως δεοντολογική κριτική, η πρακτική κάποιων φορέων κάθε άλλο παρά αποτελεσματική και στην ουσία της πολιτική μπορεί να χαρακτηριστεί.

Αυτό προκύπτει από τα στοιχεία που διαθέτουμε για τη σημερινή λειτουργία και οργάνωση των γραφείων Τύπου Εξωτερικού και για τις σχέσεις των εδώ ανταποκριτών ξένου Τύπου με την κυβέρνηση, στα πλαίσια των ενημερωτικών επαφών που έχουν δύο

φορές την εβδομάδα με τον κυβερνητικό εκπρόσωπο.

Ας δούμε πρώτα - πρώτα ποια είναι η τύχη που έχει επιφυλαχθεί μέχρι σήμερα για τους ξένους ανταποκριτές, τους φορείς δηλαδή που διαμορφώνουν πρωτογενώς την κοινή γνώμη των χωρών τους σε ό,τι αφορά την ελληνική πολιτική και γενικότερα την ελληνική πραγματικότητα.

Πριν δύο περίπου μήνες ο Γερμανός ιστορικός Heinz Richter προσκλήθηκε από την Γενική Γραμματεία Τύπου στην Ελλάδα για να δώσει μια διάλεξη με θέμα την εικόνα της Ελλάδας στον Τύπο της Δυτικής Γερμανίας (το κείμενο αυτής της διάλεξης δημοσιεύεται σε άλλες στήλες αυτού του τεύχους). Στη συζήτηση που ακολούθησε, ο ανταποκριτής μιας από τις εγκυρότερες γερμανικές εφημερίδες, επιχειρώντας να αντικρούσει την κριτική που είχε ασκήσει ο Richter για τον τρόπο που οι γερμανοί ανταποκριτές παρουσιάζουν την κατάσταση στην Ελλάδα, είπε μονοφραστικά. «Ελάτε ένα μήνα κ. Richter στη δική μας δουλειά για να δείτε τις συνθήκες και όρους που την διεκπεραιώνουμε και τότε μπορούμε να ξανασυζητήσουμε». Οι ξένοι ανταποκριτές που παρακολουθούσαν τη συζήτηση, κατάλαβαν τι εννοούσε ο δημοσιογράφος της «Φρανκφούρτερ Αλγκεμάινε Τσάιτουνγκ». Οι συνάδελφοί του εκφράζουν πλέον ολοένα και εντονότερα τη δυσφορία τους για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο στις τακτές τους συναντήσεις. Συναντήσεις που απέχουν πολύ από την ολοκληρωμένη ενημέρωσή τους για τα ζητήματα και τις πτυχές της πολιτικής που αποφασίζει η κυβέρνηση στο «εξωτερικό μέτωπο», και πλησιάζουν όλο και περισσότερο την μορφή της τηλεγραφικής **ανακοίνωσης** των θέσεων της κυβέρνησης.

Ο τρόπος αυτός της «ενημέρωσης» των εκπροσώπων του ξένου Τύπου από την πλευρά του κ. Μαρούδα, μπορεί να θυμίζει ανάλογες καταστάσεις στην αντιμετώπιση των δικών μας δημοσιογράφων, αλλά έχει απείρως δυσμενέστερες συνέπειες, δεδομένου ότι οι ξένοι ανταποκριτές αποτελούν έναν από τους βασικότερους διαύλους επαφής μας με την κοινή γνώμη χωρών που έχουν ιδιαίτερη βαρύτητα στη σημερινή δύσκολη συγκυρία που χαρακτηρίζει την εξωτερική μας πολιτική. Μήπως οι ξένοι ανταποκριτές δεν αποτελούν ακριβώς ένα από τα καθημερινότερα και αποτελεσματικότερα «ερείσματα» αυτής της πολιτικής; Πώς λοιπόν θα κερδηθούν από τη σοσιαλιστική μας κυβέρνηση μέσα σ' όλη αυτή την αδιαφάνεια που χαρακτηρίζει την επίσημη στάση απέναντί τους; Όταν ο ξένος δημοσιογράφος εννοεί να πάρει μια ολοκληρωμένη απάντηση, και μάλιστα μέσα από έναν ουσιαστικό και πολύπλευρο **πολιτικό διάλογο με τον κυβερνητικό εκπρόσω-**

πο, και αντί γι' αυτό αντιμετωπίζεται με «απαντήσεις» του είδους «δεν ξέρω», «δεν μπορώ να πω τίποτε γι' αυτό», «δεν είναι στην αρμοδιότητά μου», «καλά, θα σας πω την άλλη βδομάδα», τότε δικαία θα μπορεί να απαντήσει κι αυτός «δεν χρειαζόταν να έρθω με εδώ, ας τοιχοκολούσατε κάποιες ανακοινώσεις να τις διαβάζαμε».

Οι συνέπειες αυτής της αδιαφάνειας που θελ να παρουσιάζεται ως ενημέρωση είναι εύλογες. Τελευταία, όμως, η δυσάρεσκεια των ξένων ανταποκριτών έχει φτάσει σε οριακά σημεία. Σύμφωνα με πληροφορίες μας, ο ανταποκριτής της «Ντι Βελτ», μιας εφημερίδας με αστρονομικά νούμερα κυκλοφορίας στη Γερμανία, και με υπερσυντηρητικές θέσεις, που δεν γίνεται προσπάθεια έστω και να διασκεδαστούν εδώ με μια ευέλικτη κυβερνητική αντιμετώπιση του απεσταλμένου της, σκέφτεται να εγκατασταθεί πλέον στην... Ρώμη, απ' όπου θα μπορεί με περισσότερη άνεση —ίσως και με περισσότερες πληροφορίες μάλιστα (!)— να ασκεί την δεξιά του κριτική στο ΠΑΣΟΚ, αφού πλέον δεν θα έχει και την ελάχιστη επαφή με τον κ. Μαρούδα. Το ίδιο σκέφτεται και ένας άλλος ανταποκριτής, ο Βίμαν, της «Φρανκφούρτερ Αλγκεμάινε», μόνο που η δική του μετανάστευση έχει σαφέστερο πολιτικό κόστος για μας: θα εγκατασταθεί στην Άγκυρα και θα καλύπτει από εκεί πλέον τα ελληνοτουρκικά...

Βέβαια, υπάρχουν πολλές αιτίες που θα μπορούσαν να εξηγήσουν αυτή την κατάσταση. Ο κ. Μαρούδας, π.χ., όποιες ικανότητες κι αν μπορεί κανείς να καταχωρήσει στο ενεργητικό του, είναι ο «άνθρωπος για όλες τις δουλειές»: για την τηλεόραση, για το ραδιόφωνο, για τον Τύπο, για τα Γραφεία Τύπου Εξωτερικού κτλ. Είναι επόμενο, αυτή η υπερσυγκέντρωση αρμοδιοτήτων να αποβαίνει εις βάρος της αποτελεσματικότητας στην διεκπεραίωσή τους, ή εις βάρος και του πολιτικού χειρισμού που απαιτεί ο λεπτός τομέας που λέγεται διάλογος και ενημέρωση ανταποκριτών. Η σκέψη να δημιουργηθεί μια αυτοτελής ομάδα στη Γ.Γ. Τύπου που να επανδρώνεται από έμπειρα στελέχη και να διαθέτει απαιτούμενη, για το έργο της ενημέρωσης των ξένων δημοσιογράφων, πολιτική ευελιξία, αλλά και αρμόδια όσο και ολόπλευρη πληροφόρηση, μακριά από το μέχρι σήμερα υπαλληλοκρατούμενο και ασφυκτικά γραφειοκρατικό πνεύμα της υπηρεσίας, ούτε που συζητείται. Απ' την άλλη, η Δνση Δημοσίων Σχέσεων της Γ.Γ. Τύπου, που θα μπορούσε να αναλάβει ενεργότερα τον ρόλο της ενημέρωσης των εκπροσώπων της κοινής γνώμης του εξωτερικού, έχει ντε φάκτο υποβαθμιστεί, για λόγους που έχουν σχέση περισσότερο με την υπερσυγκεντρωτική αντίληψη και στάση της κυβέρνησης στον τομέα αυτό και λιγότερο με κάποιες πολιτικές «υποψίες» για τον επικεφαλής της κ. Μόρφη: προϊστάμενος της Διεύθυνσης πριν το '67 και συνεχώς μετά το '74, με ισχυρές διασυνδέσεις που καλλιέργησε όλα αυτά τα χρόνια με ξένους δημοσιογράφους όσο και με υψηλά ιστάμενα πρόσωπα όλου, σχεδόν, του πολιτικού μας προσωπικού, είναι αναμφισβήτητο ένα πρόσωπο που ξέρει να τηρεί τις πολιτικές του ισορροπίες χωρίς να χρειάζεται να καταβάλει πολύ κόπο: το γεγονός ότι, στα πλαίσια των περιορισμένων, έστω, αρμοδιοτήτων του, δεν του δίνεται, όπως λέγεται, το «πράσινο φως» άνωθεν, αλλά και το ότι λειτουργεί στη βάση της λογικής ενός μεσαίου κρατικού στελέχους, με νοοτροπίες κεκτημένες χρόνια πριν, έχουν σαν αποτέλεσμα ο κ. Μόρφης απλώς «να κάνει τη δουλειά του», όπως λέμε χαρακτηριστικά για ανάλογες πρακτικές κρατικών στελεχών που μένουν για είκοσι σχεδόν χρόνια στην ίδια θέση.

Φοβίες και «υποψίες»

Πέραν όμως από αυτές τις αβελτηρίες, που θα μπορούσαν να αποδοθούν στη γραφειοκρατική αδράνεια μιας δυναμικής υπηρεσίας του κρατικού μας μηχανισμού που *θα έπρεπε* να είναι η Γ.Γ. Τύπου, υπάρχουν και κάποιοι πολιτικοί λόγοι που εξηγούν την αδιαφάνεια και τον μονόλογο στις σχέσεις της κυβέρνησης με τον ξένο Τύπο. Στη Γ.Γ. Τύπου δεν είναι λίγοι αυτοί που μιλάνε για το **πράσινο φως** που δεν δίνει η κυβέρνηση στον ίδιο τον κ. Μαρούδα, για κάποιο φόβο της απέναντι στην ανάπτυξη ενός ανοιχτού και πολιτικού διαλόγου με τους ξένους ανταποκριτές: φόβος που καταλήγει ακριβώς στον μονόλογο και στην τηλεγραφική ανακοίνωση, χωρίς αυτή η περιστολή της πληροφόρησης να δικαιολογείται από το γεγονός, π.χ., ότι σε κάποιο θέμα οι αποφάσεις δεν

έχουν ακόμα ληφθεί, ή βρίσκονται σε στάδιο προκαταρκτικό. Υπάρχει κάποια δυσπιστία, λέγεται, προς τους ξένους δημοσιογράφους και σε θέματα που δεν είναι εκκρεμή, υπάρχει κάποιο ταμπού στην **πολιτική** τους πληροφόρηση.

Αυτό το στοιχείο αποτελεί κοινή διαπίστωση στους κύκλους των ανταποκριτών. Όχι ότι επί ΝΔ. τύχαιναν καλύτερης μεταχείρισης από τον κ. Τσαλδάρη, όχι ότι διέθεταν περισσότερη πληροφόρηση. Απλώς, υπήρχε μια περισσότερο φιλική στάση απέναντί τους, για ιδεολογικούς λόγους: το γεγονός ότι οι περισσότεροι ανήκουν σε συντηρητικές ή «κεντρώες» εφημερίδες τους έδινε μεγαλύτερες δυνατότητες επαφών, συναντήσεων και στενότερων σχέσεων με τον τότε κυβερνητικό εκπρόσωπο. Τώρα στο αίτημα, π.χ., μιας προσωπικής επαφής του ανταποκριτή με τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, ή κάποιον άλλον υφιστάμενό του αρμόδιο, προτάσσεται το ερώτημα: «από ποιά εφημερίδα είναι; Α!, από την τάδε» και ανάλογα με την **διαβάθμιση της σπουδαιότητας του εντύπου** πραγματοποιείται ή όχι η επαφή: εκείνο για το οποίο εκφράζεται αμφιβολία είναι το ποια είναι τα κριτήρια της διαβάθμισης: κι εδώ υπάρχει η υποψία ότι η σπουδαιότητα δεν κρίνεται με βάση την κυκλοφορία ή την εγκυρότητα του εντύπου, αλλά με το αν υποστηρίζει ή όχι την κυβέρνηση, χωρίς, δηλαδή, να δίνεται κάποια μάχη από επίσημη πλευρά για να κερδηθεί ακόμα και η διακηρυγμένα εχθρική μερίδα των ανταποκριτών. Και πέρα από αυτή την ουσιαστικά μη πολιτική στάση λέγεται ότι υπάρχει κάτι σοβαρότερο: η αντίληψη ότι ο ξένος ανταποκριτής είναι πράκτορας μυστικών υπηρεσιών της χώρας του ή κάποιας άλλης «εχθρικής δύναμης». Σίγουρα με τέτοιες νοοτροπίες ενισχύεται η ήδη υπάρχουσα αδιαφάνεια, συρρικνώνονται οι πιθανότητες επηρεασμού της ξένης κοινής γνώμης και το πεδίο αφήνεται ανοιχτό για κάθε είδους εκμετάλλευση, από κάποιες χώρες που έχουν δώσει πολύ καλύτερες εξετάσεις στο παιχνίδι της άσκησης επιρροής στο διεθνή Τύπο για τα συμφέροντά τους...

Η περίπτωση Καβουνίδη

Κάποτε, έγινε μια προσπάθεια από το ΠΑΣΟΚ να δωθεί η σημασία που έπρεπε στον ευαίσθητο χώρο της ενημέρωσης της κοινής γνώμης του εξωτερικού: στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας πλησιάστηκε ένα δοκιμασμένο με επιτυχία και από παλιά στέλεχος στα θέματα αυτά, που όλοι τον συνδέουν και σήμερα με τη «χρυσή εποχή» της Γ.Γ. Τύπου πριν το '67: ήταν ο κ. Καβουνίδης που δεν βρίσκεται πια ανάμεσά μας και που θα ετίθετο επικεφαλής μιας υπηρεσίας μεταξύ Υπ. Εξωτερικών και Γ.Γ. Τύπου με έργο της το συντονισμό των δύο φορέων για την κάλυψη της πολιτικής πληροφόρησης και ενημέρωσης της κοινής γνώμης του εξωτερικού, και θα έδρευε στη Γ.Γ. Τύπου. Μαθαίνουμε σήμερα ότι η συμπεριφορά των στελεχών του κ. Μαρούδα υπήρξε αχαράκτηρη απέναντι στον κ. Καβουνίδη: ένα τυπικό δείγμα της: το γραφείο του κ. Καβουνίδη έκανε 3 μήνες (!) να ετοιμαστεί. Φυσικό ήταν η προσπάθεια να καταλήξει σε αποτυχία και ο κ. Καβουνίδης να τέθηκε επικεφαλής μιας άλλης επιτροπής που συγκρότησε ο κ. Καψής στο Υπ. Εξωτερικών, αξιοποιώντας τον έτσι σε μια περίοδο που ο υφυπουργός Εξωτερικών αντιμετώπιζε κάποιες δυσκολίες στο εσωτερικό της κυβέρνησης. Η επιτροπή αυτή λειτουργεί και σήμερα με αρμοδιότητά της την ενημέρωση της κοινής γνώμης των ξένων χωρών, σε θέματα που... δεν ενημερώνει ο κ. Μαρούδας. Εκδίδει, μεταξύ άλλων, το δεκαπενθήμερο SPOTLIGHT, ενώ η Γ.Γ. Τύπου εκδίδει ένα παραπλήσιου περιεχομένου αλλά... πολυτελέστερο περιοδικό, την «Ελλάδα σήμερα».

Αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων; Σπατάλη δυνάμεων και πόρων, λόγω αδράνειας και γραφειοκρατικής διάλυσης των τριών (3) καθ' ύλην αρμόδιων Διευθύνσεων της Γ.Γ. Τύπου; Ενδοκυβερνητικοί ανταγωνισμοί, που οι φορείς τους εκμεταλλεύονται τις ανεπάρκειες και τις αβελτηρίες της αμετάλλακτης γραφειοκρατίας μας προκειμένου να κερδίσουν περισσότερους πολιτικούς πόρους και επιρροή σε θέματα αρκετά λεπτά και σοβαρά που να μην επιδέχονται τέτοιου είδους χειρισμούς; Ό,τι κι αν είναι, παραμένει γεγονός πως τα εσωτερικά, πλέον, ερείσματα της εξωτερικής μας πολιτικής δεν στέκονται στο ύψος των δύσκολων περιστάσεων της.

Τι γίνεται όμως στα εξωτερικά ερείσματα αυτής της πολιτικής, στα Γραφεία Τύπου που συνδράμουν τις πρεσβείες μας; Μήπως

οι ίδιες, ίσως δε και χειρότερες, καταστάσεις που χαρακτηρίζουν την οργάνωση, τη λειτουργία και το πνεύμα των εδώ υπηρεσιών της Γ.Γ. Τύπου επικρατούν και σ' αυτά; Μήπως έχουμε κι εδώ το φαινόμενο του ενδοκυβερνητικού ανταγωνισμού; Πώς λειτουργεί και πού εντάσσεται η πρόσφατη πρωτοβουλία του κ. Καψή να δημιουργήσει θέση επόπτου των Γρ. Τύπου Εξωτερικού, με τον διορισμό ως «υπερπρεσβευτή» του κ. Μαρκόπουλου, ο οποίος υπάγεται απ' ευθείας στο Υπ. Εξωτερικών, όταν οι πληροφορίες μας πείθουν πως αλλού πρέπει να αναζητηθεί η λύση στο πρόβλημα της αποδυνάμωσης αυτών των δικών μας «εξωτερικών ερεισμάτων»; Και, το σημαντικότερο ίσως, τι εξυπηρετεί, και σε ποια σκοπιμότητα υπακούει το άρθρο που δημοσιεύτηκε στα ΝΕΑ της 12ης Ιανουαρίου 1985 με θέμα τα Γρ. Τύπου Εξωτερικού και με την υπογραφή Μ.Χ.; Ένα άρθρο που θυμίζει καθαρισμό όπλων εν όψη μάχης, ή προσπάθεια ανάκτησης χαμένου εδάφους εν όψει κρίσιμων ίσως εξελίξεων που βρίθει ρητορικών μεγαλοσημιών και απολογητικών ρήσεων εν όψει επαπειλούμενης καταλυτικής κριτικής κάποιων υπεύθυνων, οι οποίοι σπεύδουν να επισείσουν τον κίνδυνο που έχει αυτή η κριτική λόγω της λεπτότητας του συντελούμενου έργου ανανέωσης των Γρ. Τύπου. Δεν είναι χωρίς σημασία το γεγονός ότι το άρθρο αυτό στάλθηκε με τέλεξ σε όλα τα Γρ. Τύπου, σαββατιάτικα και μέρα μεσημέρι με την εξήγηση ότι με το άρθρο αυτό γίνεται κατανοητή η φάση απ' την οποία περνά η ...αναδιάρθρωση στα γραφεία Τύπου ούτε είναι χωρίς σημασία ότι τα αρχικά Μ.Χ. λέγεται πως κρύβουν κάποιο υψηλά ιστάμενο πρόσωπο στο υφυπουργείο. Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα απ' την αρχή.

Γραφεία Τύπου: επιχείρηση «ριζική αλλαγή ...»

Με την άνοδό του στην εξουσία, το ΠΑΣΟΚ ευαγγελίστηκε τη ριζική αλλαγή στα Γραφεία Τύπου, μεταξύ άλλων και γιατί επιλέχθηκαν σαν πιο προσιτοί μοχλοί για την προώθηση των ανακατατάξεων από ότι το συμπαγές, ιδιότυπα συντεχνιακό και μανδρινικό σώμα των διπλωματών. Στα πλαίσια της ριζικής αυτής αλλαγής, ήταν επόμενο να αλλάξουν όλοι οι προϊστάμενοι των Γραφείων, φάση που ολοκληρώθηκε μέχρι το καλοκαίρι του 1982. Πηγές της Γ. Γραμματείας Τύπου, όμως, διατυπώνουν επιφυλάξεις για τα κριτήρια, αλλά και τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν σ' αυτό το εγχείρημα, δηλαδή για την καταλληλότητα και για την αποτελεσματικότητα των προσώπων που αναδειχτήκαν προϊστάμενοι, και για τον τρόπο ανάδειξής τους. Δεν είναι άσχετο δεν με αυτές τις επιφυλάξεις το γεγονός ότι οι δίαυλοι μέσα από τους οποίους πέρασαν οι προτάσεις προσώπων για τη νέα διευθυντική επάνδρωση των Γραφείων Τύπου —η διεκπεραίωση της οποίας ανήκε αποκλειστικά στον κ. Κωστόπουλο...— ήταν ή η... Νομαρχιακή Επιτροπή της πρωτεύουσας του κράτους όπου εδρεύει η ελληνική Πρεσβεία, ή ο κύκλος του στενού πρωθυπουργικού περιβάλλοντος (το λεγόμενο Καστρί), ή οι πελατίες του κ. Κωστόπουλου. Εννοείται ότι με αυτή τη διαδικασία, ο έλεγχος προσόντων, ικανοτήτων, προϋπηρεσίας, έργου επιστημονικού ή άλλου —όλα δηλαδή τα αντικειμενικά κριτήρια για την ανάθεση της διεύθυνσης του Γραφείου σε κάποιο πρόσωπο— υποβαθμίζονταν. Πολλοί υποστηρίζουν ότι ο κ. Μαρούδας δεν αναμίχθηκε στη διαδικασία αυτή για να μην εισπράξει το κόστος της, μολονότι είναι ιεραρχικά ανώτερος του κ. Κωστόπουλου.

Εξ άλλου δεν είναι επίσης τυχαίο του πνεύματος που συνόδευε αυτήν τη νεποτιστική διαδικασία, αλλά και της «ιδεολογίας» που προϋπέθετε από την πλευρά των εκκολαπτόμενων προϊσταμένων, μια άποψη που διατυπώθηκε από κάποιον «πασοκικό» διευθυντή Γρ. Τύπου: «δεν μας ενδιαφέρει η τάδε εφημερίδα που είναι δεξιά αλλά η δείνα που είναι σοσιαλιστική· με αυτής τους συντάκτες πρέπει να διατηρούμε κυρίως επαφές· αυτή η «συνεπής» σοσιαλιστική στάση, ή αλλιώς, αυτός ο πολιτικός καποραλισμός, σήμαινε ότι «μας ενδιαφέρει» σε κάποια πρωτεύουσα να διατηρούμε επαφή με κάποια γκρούπα σοσιαλιστών για να προβάλλεται... μέσω του εντύπου τους η επίσημη πολιτική μας, παρά με την εγκυρότερη εφημερίδα της συγκεκριμένης χώρας —και στην περίπτωση για την οποία μιλάμε είναι όντως η εγκυρότερη, ίσως λίγο «ιμπεριαλιστική» βέβαια...»

Πλάι σε αυτή τη «σοσιαλιστική» συνέπεια κάποιων νεοπαγών

καρεκλοκένταυρων, υπάρχουν και παλιές καλές καταστάσεις της ελληνικότατης νοοτροπίας μας: στο Γρ. Τύπου του Λονδίνου, π.χ., υπηρετούν 2 γυναίκες αξιωματικών, προκειμένου να μην χαλάσει η... κοινωνία γάμου με τους συζύγους τους, οι οποίοι έχουν σταλεί στην αγγλική πρωτεύουσα από την υπηρεσία τους. Το τερπνόν μετά του ωφελίμου, βέβαια, καθότι είναι γνωστό ότι αποφέρει κάποια κέρδη η τοποθέτηση σε ένα Γραφείο Τύπου, «κριτήριο» που συσσωρεύει τις πιέσεις και τις αιτήσεις ενδιαφερόμενων στη Γ. Γραμματεία Τύπου.

«Ξηλώστε τους ικανούς»

Βεβαίως θα είναι υπερβολή να πούμε ότι οι υφιστάμενοι του κ. Κωστόπουλου διακρίνονται μόνο για τον καποραλισμό ή τη ρουσφετολογία τους. Υπάρχουν αρκετές αντίθετες περιπτώσεις: Γραφεία Τύπου που οι προϊστάμενοί τους ασκούν κατά γενικήν ομολογία επιτυχημένα το λειτουργήμα τους. Και δεν είναι λίγες αυτές οι περιπτώσεις. Φαίνεται όμως ότι στον κ. Κωστόπουλο, ίσως για λόγους που θα πρέπει να αναζητηθούν σε επίπεδο υποσυνείδητου, δεν αρέσει αυτό. Έτσι, αποφασίζει να ανακαλέσει στην Αθήνα μια σειρά έμπειρα και ικανά στελέχη απαραίτητα σε Γραφεία Τύπου πρωτεύουσών σημαντικών χωρών —Βόννη, Λονδίνο, Ουάσιγκτον— ερχόμενος σε άμεση σύγκρουση με τους προϊστάμενους αυτών των Γραφείων, οι οποίοι, τυχαίνει ακριβώς να έχουν πολύ επιτυχημένη δράση... Πηγές στη Γ. Γραμματεία Τύπου αναφέρουν ότι ο κ. Κωστόπουλος πολιτεύεται γι' άλλη μια φορά με βάση το κριτήριο της συντήρησης του μικροβασίλειου του, δείχνοντας ότι «αυτός είναι τ' αφεντικό κι ό,τι θέλει κάνει» ενώ παράλληλα εξυπηρετεί και κάποιους στους οποίους, λέγεται, ότι είναι πολιτικά υποχρεωμένος λόγω της στήριξης που του παρέχουν· και τους εξυπηρετεί στέλνοντας δικούς τους ανθρώπους (οι οποίοι έχουν ακούσει για τα ωφελήματα που προσφέρει ένα τέτοιο πόστο) ανεξέλεγκτης ικανότητας, στη θέση κάποιων που η ως τώρα απόδοσή τους δεν έχει αρνητικά σημεία.

Δεν σημαίνει βέβαια ότι η χαρακτηριστική και τυπικότατη αυτή τακτική του κ. Κωστόπουλου εξυπηρετεί τα εθνικά συμφέροντα ή δεν συναντά αντιδράσεις. Ορισμένοι προϊστάμενοι Γρ. Τύπου έχουν εκφράσει έντονα την αποδοκιμασία τους στον ίδιο τον Πρωθυπουργό για την κατ' αυτό τον τρόπο και εξ αντικειμένου υπονόμωσή τους από τον Γεν. Γραμματέα του Υφυπουργείου Τύπου. Και ένας απ' αυτούς, ο προϊστάμενος Γραφ. Τύπου Βόννης **Αν. Παπαδάτος** που, όπως έγραψε και ο Γ. Βότσης στην «Ελευθεροτυπία» της 9ης Ιανουαρίου 1985, θεωρείται από τους «σκληρούς αντίπαλους» του κ. Κωστόπουλου, συναντήθηκε με τον κ. Παπανδρέου και εισακούσθηκε στις αιτιάσεις και προτάσεις του· το αποτέλεσμα θα είναι να περισταλούν οι αρμοδιότητες του κ. Κωστόπουλου στην εποπτεία των Γρ. Τύπου. Συγκεκριμένα, ο κ. Παπαδάτος ανακαλείται μεν από τη Βόννη αλλά αναζητείται κάποια εύσχημη «φόρμουλα» να αποφευχθεί μεν το πολιτικό κόστος που θα είχε προεκλογικά η οριστική απομάκρυνση του κ. Κωστόπουλου, αλλά και ο πρώην προϊστάμενος του Γρ. Τύπου Βόννης να αναλάβει, όπως λέγεται, χρέη συμβούλου του κ. Μαρούδα —ιεραρχικά προϊστάμενου Υφυπουργού— σε θέματα αρμοδιότητάς, μέχρι τώρα, του κ. Κωστόπουλου, δηλαδή αποφάσεις για Γραφεία Τύπου και για γενικότερα θέματα προσωπικού.

Αλλά ο κ. Κωστόπουλος έχει ήδη γράψει την ιστορία της πολιτείας του στη Γ. Γ. Τύπου. Πρόσφατο... θύμα αυτής της πολιτείας ο κ. Νικολόπουλος. Αν εξαιρέσουμε κάποιες συγκρούσεις του Γ. Γραμματέα με τον τέως προϊστάμενο της Δνσεως Γρ. Τύπου Εξωτερικού —και τις συγκρούσεις αυτές τις εξαιρούμε γιατί όλα τα στοιχεία τους μας πείθουν για την έκπτωση του δημόσιου ήθους του υπευθύνου τους— οι υπόλοιπες κατέληξαν στον εξοβελισμό του κ. Νικολόπουλου από την Γ.Γ. Τύπου γιατί δεν έκανε αυτά που ήθελε ο άμεσα προϊστάμενός του. Κάτι λέγεται, π.χ., για έναν κατάλογο που απαίτησε ο κ. Κωστόπουλος από τον τότε αρμόδιο για τα Γραφεία Τύπου Εξωτερικού, έναν κατάλογο ονομάτων που θα προσυπέγραφε μεν ο κ. Νικολόπουλος, αλλά τα ονόματα... τα έβαλε ο κ. Κωστόπουλος. Απλούστερα: ο Γ. Γραμματέας απαίτησε να 'του κάνει έγγραφο η Διεύθυνση Γραφείων Τύπου Εξωτερικού με το οποίο να ζητάει την τοποθέτηση, ως αναγκαίων, των τάδε και τάδε —υπαγορευμένα ονόματα / «πελάτες» του κ. Κωστό-

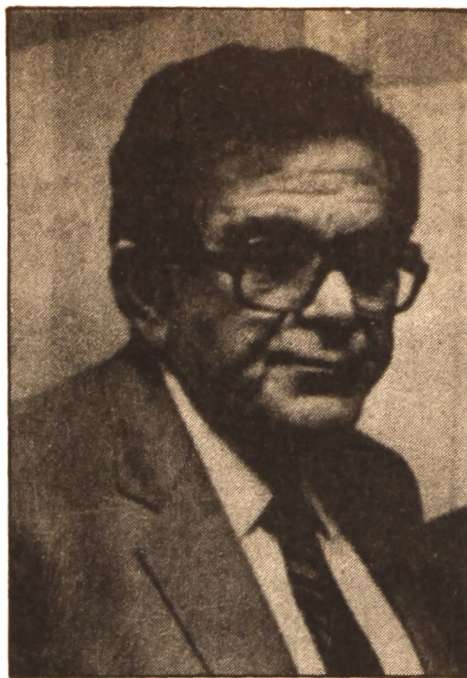
πουλου —στα Γραφεία Τύπου του Σύνδνου, της Άγκυρας, του Παρισιού και της Σόφιας. Ο κ. Νικολόπουλος αρνήθηκε να προσυπογράψει το έγγραφο με τα ονόματα αυτών των προσώπων, δεδομένου ότι ο ίδιος, καθώς φαίνεται, δεν τα έκρινε απαραίτητα, ούτε έβλεπε να συντρέχει λόγος αντικατάστασης των ήδη υπηρετούντων για να ικανοποιηθεί η πελατεία του κ. Κωστόπουλου. Από τη σύγκρουση αυτή «νικητής» εξήλθε ο κ. Νικολόπουλος. Όμως... έχει ο καιρός γυρίσματα: Ο προϊστάμενός του Γ. Γραμματέας δεν ξεχνά, οργανώνεται και νικά. Έτσι, όταν ο κ. Κωστόπουλος, στα πλαίσια της πολιτικής της «αποκέντρωσης», αποφάσισε να ξαποστείλει κάποιους υπαλλήλους της Γ. Γραμματείας Τύπου στην επαρχία και, χωρίς να πολυνοιάζεται για τις προβλεπόμενες διαδικασίες και τα υπηρεσιακά κριτήρια, κατάρτισε ως «αφεντικό» μόνος του τους πίνακες των μεταθετών. ήρθε για δεύτερη φορά σε σύγκρουση με τον κ. Νικολόπουλο, ο οποίος όμως στηριζόταν σε απόφαση των 3 συλλόγων του Υφυπουργείου Τύπου, που έλεγε πως αν οι υπάλληλοι που τα ονόματά τους αναγράφονταν στον «πίνακα» του κ. Κωστόπουλου μετατίθενταν στην επαρχία, τότε θα προχωρούσαν σε απεργία. Του θέματος επιλήφθηκε η ΠΑΣΚΕ, η οποία τάχθηκε υπέρ των υπαλλήλων και, επομένως, υπέρ του κ. Νικολόπουλου. Ο κ. Κωστόπουλος υποχώρησε αλλά έδειξε γι' άλλη μια φορά «ποιος είναι τ' αφεντικό»: ο κ. Νικολόπουλος δεν είναι πλέον προϊστάμενος της Δνσης Γραφείων Τύπου, αλλά μέλος της Διεύθυνσης του κ. Καψή που εκδίδει το SPOTLIGHT κτλ.

τα ερείσματα ενός μικροβασίλειου...

Ίσως, βέβαια, η ισχύς που διαθέτει ο κ. Κωστόπουλος να έχει σχέση περισσότερο με τις περιεργες συμμαχίες του στη Γ. Γραμματεία Τύπου και λιγότερο με την κάθε άλλο παρά επιτυχημένη πορεία του σε ζητήματα που αφορούν, π.χ., τη σωστή πολιτική απέναντι στα Γραφεία Τύπου, ή την... σοσιαλιστική του συνέπεια.

Αυτές οι συμμαχίες του, εξάλλου, πόρω απέχουν από την όποια σοσιαλιστική, ή και απλώς δημοκρατική δεοντολογία. Γιατί πώς μπορείς να διεκδικείς τέτοιες δεοντολογίες, όταν υπολογίζεις σε στελέχη σαν τον κ. **Κρίπα**, προϊστάμενο στη Διεύθυνση Εποπτείας του Υφυπουργείου, ο οποίος επί επταετίας είχε λάβει μέρος στην υποστήριξη της χούντας όταν συζητιόταν η αποκοπή της χώρας από το Συμβούλιο της Ευρώπης (1969); Πώς μπορείς να υπολογίζεις σε στελέχη όπως η κ. **Τουτούλη**, η οποία υπηρετούσε στη Διεύθυνση Γραφείων Τύπου επί χούντας, τότε δηλαδή που έργο της Διεύθυνσης αυτής ήταν η παρακολούθηση και το φακέλωμα των «αντεθνικής δράσεων», μεταξύ των οποίων ο σημερινός Πρόεδρος και ο Πρωθυπουργός της Β' Δημοκρατίας μας; Και μάλιστα, όχι μόνο να στηρίζεται σε τέτοια στελέχη, αλλά και να τα προωθεί σε διευθυντικές θέσεις, όπως έγινε με την κ. Τουτούλη, που προήχθη σε προϊσταμένη της Δνσης Εσωτερικού Τύπου επί ΠΑΣΟΚ, πριν λίγους μήνες σε προϊσταμένη Διεύθυνσης Προσωπικού και τώρα μαθαίνουμε πως προορίζεται για την υπ' αριθμόν 2 θέση στο Γραφείο Τύπου Βελιγραδίου, με προϊστάμενο τον κ. Σακελλαρίου, μέχρι νεωτέρας διαταγής τουλάχιστον... —ο κ. Μ.Χ. στο δημοσίευσμά του στα ΝΕΑ δεν παραλείπει βέβαια να αναφέρει και τις αλλαγές στο Γρ. Τύπου Βελιγραδίου, μολονότι γνωρίζει τις έντονες εντιρρήσεις που έχει εκφράσει επ' αυτού ο κ. **Παπούλιας**... Ας σημειωθεί επίσης ότι η κ. Τουτούλη ήταν ένα από τα 3 μέλη του Υπηρεσιακού Συμβουλίου του Υφυπουργείου Τύπου, λειτούργημα που άσκησε με τέτοιο τρόπο ώστε ν' αναγκάσει υπαλλήλους, που, ως «ανεπιθύμητοι», μετατίθενταν σε άσχετες υπηρεσίες να κάνουν προσφυγή και να κερδίσουν την υπόθεση. Και βεβαίως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η κ. Τουτούλη δεν ενεργούσε τότε οικεία βουλήσει...

Εκτός όμως από αυτές τις «ιδιότυπες» συμμαχίες, ο κ. Κωστόπουλος αντλεί κάποια δύναμη από την εκ νέου συμμαχία του με τον κ. Μαρούδα. Συμμαχία που είχε σπάσει για πολύ καιρό και ξανασυνάφθηκε το καλοκαίρι του '84 όταν ο κ. Κωστόπουλος εισέπραξε το γραμμάτιο των υπηρεσιών που είχε προσφέρει στον προϊστάμενό του στην εκκαθάριση Πεπονής. Είναι η εποχή όπου ο κ. Γ.Γ. Γραμματέας αφαιρεί από Προϊστάμενους Δύσεων αρμοδιότητες —αν όχι τίποτε σημαντικότερο— με την υποστήριξη του Υ-

φυπουργού. Είναι η εποχή όπου αρχίζει η δύσκολη περίοδος για τα Γραφεία Τύπου Εξωτερικού, όταν ο Γ. Γραμματέας αποφασίζει να τα θέσει υπό τον έλεγχό του με ανθρώπους δικών του κυκλωμάτων, αφού πρώτα έχει στήσει το δίκτυό του σε έναν κλάδο του κρατικού μηχανισμού, τις Νομαρχίες, μέσω των Γραφείων Τύπου Εσωτερικού. Στην διεύρυνση των ερεισμάτων εξάλλου του κ. Κωστόπουλου λέγεται ότι συνέβαλε και η τελέσφορη απαίτησή του προς τον κ. Μαρούδα να τεθεί Διευθυντής Τηλεόρασης ο κ. Κοτσώνης, απόφαση που δεν ήταν χωρίς αντιδράσεις.

... και η κυβερνητική ασυνάφεια

Πέραν όμως από τις περιεργες αυτές καταστάσεις που χαρακτηρίζουν την πολιτική του κύριου υπεύθυνου για την «ανόρθωση» των Γραφείων Τύπου Εξωτερικού κ. Κωστόπουλου, και πέραν από τη συγκεκριμένη προσωπική πολιτεία του για την οποία θα μπορούσαμε να επανέλθουμε, η κάθε άλλο παρά φερέγγυα στάση της κυβέρνησης στον τομέα της ενημέρωσης της ξένης κοινής γνώμης γι' αυτή την ίδια την πολιτική της, η ασυνάφεια και η αναποτελεσματικότητά της, οφείλονται και σε άλλους λόγους —εκτός από πρόσωπα— που χρόνια τώρα δεν κάνουν άλλο από το να παρεμποδίζουν την περίφημη ριζική αλλαγή στους θεσμούς και τους φορείς εκπροσώπησης της Ελλάδας στο εξωτερικό: πώς αλλιώς να εξηγηθεί, αν όχι με τη λογική μιας μεγαλόσχημης και μαζί ταρτουφικής αντίληψης, το γεγονός, π.χ., ότι τα Γραφεία Τύπου αυξήθηκαν από 17 σε 40 περίπου επί ΠΑΣΟΚ (τα περισσότερα σε τριτοκοσμικές χώρες), ενώ την ίδια στιγμή η υπάρχουσα υλική και οικονομική υποδομή δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες Γραφείων σε πρωτεύουσες κρατών της Δ. Ευρώπης, και απ' την άλλη, υπάρχουν προϊστάμενοι νέων Γραφείων Τύπου που μένουν σε σπίτια παραπλήσιου τύπου με αυτόν της... παράγκας, δεν διαθέτουν γραμματέα, δακτυλογράφο κτλ.; Τι αποτελεσματικότητα μπορεί να έχουν τέτοια Γραφεία, όταν δεν μπορεί ο Διευθυντής τους να κάνει κάποια συνεστίαση, καθότι ούτε ο ίδιος έχει καλύψει τις προσωπικές ανάγκες του σε στέγη;

Υπάρχουν, ασφαλώς, κάποιες προτάσεις, κάποια υπομνήματα στελεχών, της Γ. Γραμματείας Τύπου, που κι αυτά όμως άλλοτε αντιμετωπίζονται θετικά από τον κ. Κωστόπουλο και άλλοτε οι συντάκτες τους γνωρίζουν την οργή του Γ. Γραμματέα. Μια στο καρφί και μια στο πέταλο. Ανάλογα με τις ισορροπίες της στιγμής, χωρίς καμιά μακροπρόθεσμη στόχευση και εκτίμηση. Που να βρεθεί αυτή άλλωστε; Και κοντά σ' αυτά, το γραφειοκρατικό πνεύμα βασιλεύει και κυβερνά προς δόξαν των εκάστοτε «αφεντικών» πρόσφατο παράδειγμα είναι το νέο σχέδιο οργανισμού της Γ. Γραμματείας Τύπου: δεν αλλάζει σε τίποτα απ' το παλιό, σε ό,τι αφορά τα κριτήρια και τις διαδικασίες επάνδρωσης και λειτουργίας των 4 Διευθύνσεων της υπηρεσίας αλλά και των Γραφείων Τύπου Εξωτερικού. Δομική ακινησία, ρουσφετολογία, κλίκες, διαιώνιση συντηρητισμού μαζί όμως και σώρευση προβλημάτων όπως και σε τόσους άλλους τομείς. Δεν λέμε, η αλλαγή είναι δύσκολη· δυσκολότερη όμως είναι η συντήρηση, η συντήρησης της κρίσης.

Ώψεις της σύγχρονης Ελλάδας στα μέσα μαζικής ενημέρωσης της Ομοσπονδιακής Γερμανίας

του Χάινς Ρίχτερ

Μόλις πριν λίγους μήνες είχα φιλική συζήτηση με μια συνάδελφο γύρω από την Ελλάδα. Κάποια στιγμή με ρώτησε, με αρκετή πραγματικότητα, δόση αφέλειας: για πες μου, πως είναι η κατάσταση στην Ελλάδα με τη στρατιωτική δικτατορία; Συγκρατήθηκα με δυσκολία. Με υπομονή και ευγένεια, πάντως, την πληροφόρησα ότι η χούντα έπεσε ήδη το 1974 και ότι τα πρωτοπαλικάρα της βρίσκονται στη φυλακή. Η συνάδελφος ξαφνιάστηκε, γιατί παρόλο που 'χε περάσει μόλις πριν λίγα χρόνια τις διακοπές της στην Ελλάδα, δεν γνώριζε πως η δικτατορία των συνταγματαρχών ανήκει στο παρελθόν.

Όσο κι αν είναι ασυνήθιστη μια τέτοια περίπτωση, θυμίζει παρόλα αυτά το πραγματικό δυσάρεστο γεγονός ότι η κοινή γνώμη στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν γνωρίζει πολλά πράγματα για την Ελλάδα και ειδικότερα για τη σύγχρονη ιστορία της και την πολιτική. Αυτό εκπλήσσει ακόμα περισσότερο, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι Γερμανοί είναι καλά πληροφορημένοι και δείχνουν σοβαρό ενδιαφέρον για ό,τι αναφέρεται στην Αρχαία Ελλάδα.

Σε κάθε Πανεπιστήμιο στη Γερμανία υπάρχει Ινστιτούτο αρχαίας ιστορίας με τμήμα αρχαίων ελληνικών σπουδών. Ο γερμανός φοιτητής και αυριανός Καθηγητής της ιστορίας πρέπει να παρακολουθήσει μία σειρά από μαθήματα αρχαίας ιστορίας. Τα αρχαία ελληνικά, εξάλλου, εξακολουθούν να αποτελούν κύριο μάθημα σε πολλά γερμανικά Γυμνάσια και Λύκεια, ενώ η εικόνα του μορφωμένου τουρίστα από τη χώρα μου, που απαγγέλλει παθιασμένα στίχους της Ιλιάδας στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου ή πάνω στα ερείπια της Τροίας δεν αποτελεί μόνο μια γραφικότητα του καλοκαιριού, αλλά —συχνά— και εύθυμο στιγμιότυπο της τουριστικής σεζόν.

Μόλις, όμως, η συζήτηση στη χώρα μου στραφεί προς τη νεώτερη Ελλάδα, οι γενικές γνώσεις γίνονται εξαιρετικά σπάνιες και αόριστες. Τα αίτια της ατροφίας αυτής είναι πολύμορφα. Θα προσπαθήσω να αναλύσω μερικά από αυτά και να εξηγήσω τις συνέπειές τους:

Το κύριο αίτιο είναι αναμφισβήτητο «το φράγμα της γλώσσας»: η νεοελληνική γλώσσα δεν διδάσκεται στα σχολεία της Γερμανίας. Μέχρι το 1974, οι συμπατριώτες μου, που ενδιαφέρονταν για τα ελληνικά πράγματα, ήταν υποχρεωμένοι να μαθαίνουν δυο αρκετά διαφορετικές γλώσσες —τη δημοτική και την καθαρεύουσα— γλώσσες που δεν έχουν πολλά κοινά με άλλες ζωντανές γλώσσες, όπως λόγου χάρη συμβαίνει με τις λατινογενείς.

Σε συσχέτισμό με αυτό, θα 'ταν ίσως ενδιαφέρον να αναφερθεί πως το επίπεδο πληροφόρησης για τους γείτονες της Ελλάδας στα

Βαλκάνια είναι πολύ υψηλότερο. Τούτο εξηγείται και από το γεγονός ότι υπάρχει μια σειρά από Ινστιτούτα που εργάζονται πάνω στη βαλκανική ιστορία και πολιτική. Τα περισσότερα από τα Ινστιτούτα αυτά βρίσκονται, όμως, στα χέρια των Volksdeutsche, των Γερμανών δηλαδή εκείνων, που ζούσαν σαν μειονότητες σε τρίτες χώρες και που μιλούσαν τη γλώσσα της χώρας προέλευσής τους.

Δεν υπάρχουν όμως Volksdeutsche στην Ελλάδα. Οι λιγοστοί Έλληνες βαυαρικής καταγωγής δεν μπορούν βέβαια να ενταχθούν στην κατηγορία αυτή. Έτσι το φράγμα της γλώσσας παραμένει το κύριο εμπόδιο και μόνο λίγοι επιστήμονες και δημοσιογράφοι είναι πρόθυμοι να μοχθήσουν για να το υπερπηδήσουν.

Απομένει να δούμε, κατά πόσο η δεύτερη και τρίτη γενιά των Ελλήνων συμπολιτών μας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας θα ακολουθήσει το παράδειγμα του Ελληνισμού της Αμερικής και θ' αρχίσει να ψάχνει για τις ρίζες της, συμβάλλοντας έτσι και στη σωστή διαφώτιση της κοινής γνώμης στη Γερμανία για την Ελλάδα.

Μια και μόνο λιγοστοί επιστήμονες ήταν πρόθυμοι να καταπιαστούν με την εκμάθηση μιας τόσο «εξωτικής» γλώσσας, καμιά από τις τοπικές κυβερνήσεις δεν ενδιαφέρθηκε να ιδρύσει πανεπιστημιακή έδρα για τη νεοελληνική γλώσσα ή Ινστιτούτο ελληνικών σπουδών. Όπως γνωρίζετε, η ομοσπονδιακή πολιτειακή οργάνωση της Γερμανίας προβλέπει ότι τέτοιου είδους αρμοδιότητες ανήκουν στη δικαιοδοσία των Υπουργών Παιδείας των επιμέρους κρατιδίων — μελών της Ομοσπονδίας.

Ιδιαίτερα δυσμενή επίδραση ασκεί η άσχημη κατάσταση που επικρατεί τόσο από άποψη βιβλιογραφίας, όσο και από άποψη βιβλιοθηκών. Δεν υπήρξε και εξακολουθεί να μην υπάρχει καμιά βιβλιοθήκη —από τις εκατοντάδες που έχει η Γερμανία— που να ασχολείται συστηματικά με τη συλλογή υλικού για τη σύγχρονη Ελλάδα. Υπάρχει, βέβαια, μια βιβλιοθήκη που έχει εξειδικευθεί σε βαλκανικά θέματα. Σύμφωνα όμως με τον αυτοορισμό της, η Βαλκανική τελειώνει στα ελληνικά σύνορα. Η Ελλάδα θεωρείται χώρα της Μεσογείου. Αλλά οι βιβλιοθήκες που συλλέγουν βιβλία για τις μεσογειακές χώρες θεωρούν την Ελλάδα βαλκανική χώρα. Έτσι δημιουργείται ένας δεύτερος φαύλος κύκλος.

Βιβλία για την Ελλάδα —αν υπάρχουν— βρίσκονται διασκορπισμένα στις διάφορες βιβλιοθήκες ολόκληρης της χώρας. Η σημερινή έρευνα δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο από το γεγονός ότι οι λίγοι ερευνητές είναι αναγκασμένοι να κάνουν χρήση του χρονόβολου συστήματος δανεισμού βιβλίων από μακρινές βιβλιοθήκες —μία διαδικασία κάθε άλλο παρά ευχάριστη για κάθε επιστήμονα.

Υπάρχει μια μόνο εξαίρεση: Πρόκειται για το Ινστιτούτο Μαξ Πλανκ της Χαϊδελβέργης για Αλλοδαπό Δημόσιο και Διεθνές Δίκαιο. Ο πρώην Γενικός Διευθυντής της Βιβλιοθήκης του, Otto Steiner, δημιούργησε μια από τις πιο αξιόλογες συλλογές βιβλίων για την Ελλάδα, που περιλαμβάνει ακόμα και την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως από το 1945.

Συνεπώς, η γερμανική βιβλιογραφία για τη σύγχρονη Ελλάδα είναι μάλλον σπάνια. Οι εργασίες που κυκλοφόρησαν πριν τη στρατιωτική δικτατορία μπορούν να μετρηθούν στα δάκτυλα του ενός χεριού. Ακόμα κι αν προσθέσουμε στις εργασίες αυτές τις διατριβές και άλλες μελέτες, που γράφτηκαν από Έλληνες στη Γερμανία, πάλι ο συνολικός αριθμός μόλις ξεπερνά τη μια ντουζίνα. Όσο παράδοξο και να φαίνεται, η στρατιωτική δικτατορία επέφερε μια αλλαγή: δημοσιολόγοι, ιστορικοί, πολιτειολόγοι και δημοσιογράφοι άρχισαν να δείχνουν συνεχώς αυξανόμενο ενδιαφέρον για τα διαδραματιζόμενα στην Ελλάδα. Τότε είδαν το φως της δημοσιότητας και ορισμένες μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν το πραξικόπημα, ως και αναλύσεις των αιτιών του.

Είναι αλήθεια ότι μερικά από τα γραπτά αυτά δεν ήταν τίποτε άλλο, παρά δημοσιογραφικά κείμενα γραμμένα στο πόδι, χωρίς βαθύτερη γνώση του θέματος. Ιδιαίτερα στο χώρο της πανεπιστημιακής νεολαίας, η επιβολή της δικτατορίας στην Ελλάδα προκάλεσε αισθήματα αλληλεγγύης προς τους διωκόμενους δημοκράτες. Η προσπάθεια να αναλυθεί επιστημονικά το ιστορικό φόντο, οδήγησε στη δημοσίευση ορισμένων καλών μελετών. Οι περισσότερες, όμως, δεν απεικόνιζαν την ελληνική πραγματικότητα. Το περιεχόμενο των περισσότερων επιμέρους μελετών είναι —όσον αφορά τα πραγματικά γεγονότα— σωστό. Ο καθένας που γνωρίζει, όμως, τα ελληνικά πράγματα μένει τελικά με την εντύπωση πως το βιβλίο αυτό δεν αναφέρεται στην Ελλάδα, αλλά σε κάποια άλλη χώρα.

Φαίνεται ότι οι περισσότεροι συγγραφείς δεν διαθέτουν επαρκείς ιστορικές γνώσεις για τις εξελίξεις στη σύγχρονη Ελλάδα. Αλλά και το ιστορικό υπόβαθρο που διαθέτουν μερικοί είναι, τις περισσότερες φορές, συντηρητικό.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, δεν εκπλήσσει καθόλου το γεγονός ότι ο Τύπος και τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρουσιάζουν μια εικόνα της Ελλάδας, που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Στα Δελτία Ειδήσεων του Πρώτου καναλιού της γερμανικής τηλεόρασης μεταδίδονται πραγματικά πληροφορίες για σημαντικά γεγονότα που αφορούν την Ελλάδα, τα σχόλια, όμως, που συνοδεύουν τις πληροφορίες αυτές

αποδεικνύουν συχνά πλήρη άγνοια ή μη κατανόηση των ειδικών ελληνικών προβλημάτων. «Ανορθόδοξες» ελληνικές ενέργειες ή αντιδράσεις εξιστορούνται με εκνευρισμό ή χωρίς να 'χουν γίνει καν καταληπτές. Κραυγαλέο παράδειγμα για την τακτική αυτή ήταν —για αρκετά χρόνια— η ειδική εκπομπή διεθνούς πολιτικής επικαιρότητας «Weltspiegel». Θυμόμαστε όλοι τον άλλοτε ανταποκριτή στη Ρώμη της Ραδιοφωνίας της Βαυαρίας —που είναι υπεύθυνος και για την Ελλάδα— να ποζάρει αυτάρεσκα μπροστά στα προπύλαια και να μας μεταδίδει ζωντανά την πιο μονόπλευρη και αρνητική εικόνα που ήταν δυνατό να μεταδοθεί για την ελληνική κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ.

Το Δεύτερο Κανάλι, το Z.D.F., δεν είναι καλύτερο. Αντίθετο, όμως, με την ποιότητα της ενημέρωσης για τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα, το κανάλι αυτό προβάλλει ρεπορτάζ και ντοκιμαντέρ για θέματα αρχαίας Ελλάδας, τουρισμού, διάσωσης της Ακρόπολης ή άλλα θέματα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, που χαρακτηρίζονται από υψηλή ποιότητα, εμπεριστατωμένη παρουσίαση και που συχνά μπορούν να θεωρηθούν ότι είναι —από δημοσιογραφική άποψη— άψογα.

Η ποιότητα των δημοσιευμάτων για την Ελλάδα του γραπτού Τύπου παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Οι πολυάριθμες και συχνά με μεγάλη κυκλοφορία τοπικές εφημερίδες, περιορίζονται στην απλή εξιστόρηση των γεγονότων με βάση τα τηλεγραφήματα των ειδησεογραφικών πρακτορείων, χωρίς να δημοσιεύουν —στην πλειονότητά τους— σχόλια.

Οι εφημερίδες που κυκλοφορούν σε ομοσπονδιακό επίπεδο, μπορούν να διακριθούν σε δύο κατηγορίες: στα συντηρητικά και στα φιλελεύθερα φύλλα.

Η στάση των συντηρητικών εφημερίδων απέναντι στη σημερινή Ελλάδα και την πολιτική της ηγεσία θα μπορούσε να σκιαγραφηθεί με τη βοήθεια των δημοσιευμάτων τους για το πρώτο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ:

Η παρουσία, λόγου χάρη, στο συνέδριο αντιπροσωπείας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης, ερέθισε τόσο πολύ την «Frankfurter Allgemeine Zeitung» της Φραγκφούρτης, ώστε θεώρησε απαραίτητο ακόμα και στον τίτλο να προσδώσει στον Έλληνα Πρωθυπουργό την ιδιότητα του «τοβάριτς»: «Η Μόσχα επαινεί τον τοβάριτς Παπανδρέου» ήταν ο τίτλος της ανταπόκρισης της εφημερίδας από την Αθήνα.

Ο ανταποκριτής της πρωτευουσιάνικης «Die Welt» πίστευε πως η Αθήνα περιθωριοποιείται όλο και περισσότερο.

Η φιλελεύθερη εφημερίδα του Μονάχου «Süddeutsche Zeitung» και η προοδευτική «Frankfurter Rundschau» πρόσφεραν, αντίθετα, στους αναγνώστες τους μια αρκετά αντικειμενική ενημέρωση.

Ας δούμε τώρα τον περιοδικό Τύπο:

Η έγκυρη, εβδομαδιαία εφημερίδα του Αμβούργου «Die Zeit» δημοσιεύει άρθρα και σχόλια για την Ελλάδα, που βρίσκονται πολύ κοντά στην πραγματικότητα, όταν αναφέρονται σε θέματα εξωτερικής πολιτικής. Όταν όμως οι συντάκτες της τολμήσουν να καταπιαστούν με την ελληνική εσωτερική πολιτική, τότε καταφαίνεται η γύμνια τους σε

background information.

Άριστα ενημερωμένα είναι συνήθως η παγκόσμια γνωστή, πολιτική επιθεώρηση του Αμβούργου «Der Spiegel», πράγμα που αποδείξε και με τα πολυσήμαντα δημοσιεύματά της στην περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας.

Η διαφορά απόψεων και γνώμων είναι βέβαια απόλυτα νόμιμη σε μια δημοκρατική κοινωνία. Ερωτήματα δημιουργούνται στο βαθμό που οι εφημερίδες προβάλλουν έντονα υποκειμενικές ερμηνείες της νεότερης ελληνικής ιστορίας με συνέπεια την παραπλάνηση της απληροφόρητης κοινής γνώμης.

Ένα από τα παλαιότερα παραδείγματα αυτού του είδους δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Die Zeit» το 1972. Η Τσάιτ φιλοξένησε τότε στις στήλες της την εγγονή του Πέτρου Πρωτοπαδάκη, ενός από τους έξι που εκτελέστηκαν το 1922. Σε μια ολόκληρη σελίδα είχαμε την ευκαιρία να διαβάσουμε τότε μια συναισθηματική, απόλυτα υποκειμενική και φιλομοναρχική παρουσίαση των δραματικών εκείνων γεγονότων.

Την περασμένη χρονιά, με την ευκαιρία της υπογραφής της νέας συμφωνίας για τις αμερικανικές βάσεις, η εφημερίδα της Βόννης «Die Welt» θέλησε να πληροφορήσει τους αναγνώστες της για το ιστορικό της πρώτης συμφωνίας για τις βάσεις. Υποστήριξε, λοιπόν, ότι ο Παπάγος υπόγραψε την πρώτη συμφωνία για τις Βάσεις με σκοπό να αποτρέψει ένα δεύτερο εμφύλιο πόλεμο, όπως εκείνο της περιόδου 1944-1949. «Οι κομμουνιστές» —έγραφε κατά λέξη ο ανταποκριτής της εφημερίδας στην Αθήνα στις 26 Ιουλίου 1983— κατόρθωσαν να προελάσουν με την ενεργό υποστήριξη της Μόσχας ιδιαίτερα στην περίοδο 1944 μέχρι 1946, όταν η διαλυμένη από τους Ναζί κρατική μηχανή δεν λειτουργούσε κανονικά.

Κάποτε έφθασαν μάλιστα και μέχρι το κατώφλι της εξουσίας, έσφαζαν χωρίς διάκριση τους αντιπάλους τους, παραβίαζαν πολιτικές συμφωνίες και ήθελαν να προσαρτήσουν την Ελλάδα στο κομμουνιστικό στρατόπεδο».

Ο ενημερωμένος αναγνώστης αντιλαμβάνεται αμέσως ότι η ερμηνεία αυτή του πρόσφατου ελληνικού παρελθόντος δεν είναι τίποτε άλλο, παρά η παλιά προπαγάνδα του ψυχρού πολέμου.

Την ώρα που ο εμφύλιος πόλεμος εμαίνετο ολόκληρη την Ελλάδα, εμείς οι Γερμανοί προσπαθούσαμε να επιζήσουμε μέσα στη μεταπολεμική δυστυχία μας.

Βέβαια, η πολιτική τοποθέτηση της «Die Welt» είναι γνωστή στη Γερμανία. Ανησυχητικά γίνονται τα πράγματα, όταν περιοδικά του κύρους του «Der Spiegel» και της κυκλοφορίας του «Stern» δημοσιεύουν μονομερείς ιστορικές ερμηνείες.

Επιτρέψτε μου να αναφερθώ στο σημείο αυτό στην υποδοχή που έτυχε η νουβέλα του Νικόλα Γκαίιτς «Ελένη» στη Γερμανία:

Τον Ιανουάριο αυτού του χρόνου, το περιοδικό «Der Spiegel» παρουσίασε την αγγλική έκδοση του βιβλίου με ένα πολύστηλο άρθρο. Πριν δυο μήνες, τον περασμένο Σεπτέμβρη, το περιοδικό «Stern» άρχισε να δημοσιεύει την «Ελένη» σε συνέχειες. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίστηκε η μεγαλύτερη δυνατή δη-

μοσιότητα και προβολή του βιβλίου στην Ομοσπονδιακή Γερμανία.

Δεν θα 'χει κανείς λόγο να επικρίνει τη δημοσιογραφική καμπάνια, αν το βιβλίο του Νικόλα Γκαίιτς ήταν ένα μυθιστόρημα, όπως λόγου χάρη «Οι Αδερφοφάδες» του Νίκου Καζαντζάκη, μια λογοτεχνική δηλαδή προσπάθεια να ξεπεραστεί το τραγικό παρελθόν.

Το μυθιστόρημα του Γκαίιτς ανήκει, όμως, σε μια άλλη, διαφορετική κατηγορία: θέλει ν' ανήκει στο είδος των βιβλίων που αποκαλούνται βιβλία «Faction» είναι δηλαδή ένα μείγμα από πραγματικά γεγονότα (facts) και από φαντασία (fiction).

Τα ιστορικά γεγονότα δεν αποτελούν ένα αυθαίρετο πλαίσιο, μέσα στο οποίο κινείται η διήγηση, αλλά αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της, προβαλλόμενα σαν αλήθειες. Με τον τρόπο αυτό, εγκαταλείπει η νουβέλα το χώρο της fine literature, όπου ισχύει η ποιητική άδεια, και εισέρχεται στο βασίλειο της πραγματικότητας, στο οποίο η επιστημονική κριτική όχι μόνο επιτρέπεται, αλλά και επιβάλλεται.

Τα «facts», τα πραγματικά γεγονότα που επικαλείται ο Γκαίιτς δεν αντέχουν στην κριτική. Το βιβλίο του είναι γεμάτο από ιστορικά λάθη, διαστρεβλώσεις γεγονότων και παρερμηνείες. Όλα αυτά είδαν όμως τη δημοσιότητα και στο άρθρο του «Der Spiegel». Με τον τρόπο αυτό παραπλανάται όμως η κοινή γνώμη.

Ας το δούμε σ' ένα συγκεκριμένο παράδειγμα: Το «Ντερ Σπήγκελ» γράφει στο επίμαχο δημοσίευμα για τα χρόνια της κατοχής: «ενάντια στη γερμανική και ιταλική κατοχή οργανώθηκε αντίσταση. Η Αριστερά ίδρυσε την αντάρτικη οργάνωση «ΕΛΑΣ» με επικεφαλής τον Καπετάν Άρη, βασιλόφρονες αντάρτες συσπειρώθηκαν υπό τις διαταγές του συνταγματάρχη Ναπολέοντα Ζέρβα στην Οργάνωση «ΕΔΕΣ». Οι αντίπαλες αντάρτικες ομάδες πολεμούσαν με μεγαλύτερο πείσμα η μία την άλλη, παρά τον κοινό εχθρό. Η αιματοχυσία συνεχιζόταν για αρκετό διάστημα και μετά τη λήξη του Μεγάλου πολέμου».

Τέτοιου είδους εσφαλμένη και διαστρεβλωμένη περιγραφή του Έπους της Εθνικής Αντίστασης είχαμε συνηθίσει να διαβάζουμε τα χρόνια του ψυχρού πολέμου. Είναι εγκληματικό να πληροφορείται η κοινή γνώμη τόσο σημαντικά ιστορικά γεγονότα με τον απίστευτο αυτό τρόπο.

Προφανώς το «Ντερ Σπήγκελ» έπεσε θύμα της πειστικής ευγλωττίας του Γκαίιτς και αμέλησε να συμβουλευθεί τον ανταποκριτή του στην Ελλάδα.

Πιο σοβαρός είναι, βέβαια, ο αντίκτυπος από τη δημοσίευση του περιοδικού «Στερν». Το «Στερν» θέλει να λέγεται φιλελεύθερο - αριστερό περιοδικό. Δημοσιεύει, όμως, το μυθιστόρημα του Γκαίιτς, προβάλλοντας έτσι την εντελώς αντίθετη φιλοσοφία.

Το ρεπορτάζ του «Στερν» που συνόδευε την πρώτη συνέχεια του μυθιστορήματος, ήταν διανθισμένο με «νοσταλγικές» φωτογραφίες της οικογένειας Γκατςζογιάννη, και με φωτογραφικά ντοκουμέντα από την κατοχή και τον εμφύλιο. Το κείμενο του ρεπορτάζ περιείχε ένα εντυπωσιακό, αλλά και επιπόλαιο σύντομο βιογραφικό του συγγραφέα, μαζί με ορισμένα στοιχεία που μάζεψαν οι ρε-

πόρτες του περιοδικού. Το αποκορύφωμα ήταν ο ισχυρισμός ότι το χωριό άρχισε να γίνεται τόπος προσκυνήματος —μία ελληνική Λούρδη.

Η ανάλυση του ρεπορτάζ του «Στερν» αποδεικνύει πως οι δημοσιογράφοι του λίγα γνώριζαν για τα πραγματικά, ιστορικά γεγονότα. Η απήχηση, όμως, από τη δημοσίευση σε συνέχειες, που συνεχίζεται από το Σεπτέμβρη, είναι δεδομένη. Παρατηρήσεις Γερμανών αναγνωστών επισημαίνουν, πως η ιδιαίτερα μελοδραματική ιστορία του Γκαίτς ξαναζωντανεύει προκαταλήψεις της εποχής του πολέμου, για «συμμοριτοπόλεμο και κομμουνιστική θηριωδία».

Από προσωπική εμπειρία μπορώ να πω, πως η επίδραση που 'χε το βιβλίο στους Έλληνες της Γερμανίας ήταν ακόμα χειρότερη: η παλιά γενιά βρίσκεται στη Γερμανία εδώ και περισσότερα από 20 χρόνια. Έχει χάσει την επαφή με την ελληνική πραγματικότητα. Το βιβλίο του Γκαίτς αναβιώνει παλιές πίκρες, ξεθάβει το παλιό διχασμό, για τον οποίο —εγώ τουλάχιστον έλπιζα πως μπορούσε να ξεπεραστεί με την επίσημη αναγνώριση της εθνικής αντίστασης.

Η δεύτερη και τρίτη γενιά των ελλήνων συμπολιτών μας γίνεται ακόμα πιο εύκολη λεία του μύθου του Γκαίτς, μια και δεν έχει ακούσει ακόμα τίποτε στο γερμανικό σχολείο για τη σύγχρονη ελληνική ιστορία, ενώ τα λίγα που μαθαίνουν στις ελληνικές τάξεις είναι συχνά μονόπλευρα και κομματιασμένα.

Η κυκλοφορία του βιβλίου στις επόμενες εβδομάδες, θα 'χει οπωσδήποτε μεγάλη επιτυχία και θα επιτείνει ακόμα περισσότερο τις αρνητικές συνέπειες και επιδράσεις που αναφερα πιο πάνω. Η θεραπεία θα 'ναι πολύ δύσκολο έργο. Μια πραγματικά θλιβερή σκέψη.

Τι μπορεί να γίνει;

Όπως ανέφερα στην αρχή της ομιλίας μου, το κύριο πρόβλημα είναι το τεράστιο κενό πληροφόρησης για τη σύγχρονη Ελλάδα, που επικρατεί στην Ομοσπονδιακή Γερμανία. Ο πιο εύκολος τρόπος για να ξεπεραστεί το εμπόδιο αυτό θα 'ταν η άρση του φράγματος γλώσσα. Τούτο δεν είναι πραγματοποιήσιμο, μια και μόνο το ελληνικό αλφάβητο φέρνει σε απόγνωση τους συμπατριώτες μου, χωρίς να χρειάζεται να αναφερθούμε και στις δυσκολίες του λεξιλογίου και της Γραμματικής. Για το λόγο αυτό, ο μόνος τρόπος να «σπάσει» ο φαύλος κύκλος της άγνοιας και προκατάληψης είναι να προσφερθεί ενημέρωση στη γερμανική γλώσσα. Τούτο μπορεί και πρέπει να γίνει με διάφορους τρόπους:

Μια θαρραλέα πρωτοβουλία προς την κατεύθυνση αυτή έχει ξεκινήσει ο νέος εκδοτικός οίκος της Κολωνίας «Ρωμοσύνη».

Μια άλλη, εξίσου σημαντική πρωτοβουλία, θα πρέπει να ξεκινήσει στον πανεπιστημιακό χώρο:

Η δημιουργία Κέντρων Νεοελληνικών Σπουδών θα μπορούσε ν' αποβεί αρκετά χρήσιμη. Τα Κέντρα αυτά θα γίνονταν γρήγορα πόλοι έλξης των Γερμανών εκείνων που ενδιαφέρονται για την ιστορία και πολιτική της σύγχρονης Ελλάδας. Οι νέοι επιστήμονες δεν θα 'ταν πια υποχρεωμένοι να εργάζονται στην «πανεπιστημιακή διασπορά», χωρίς βιβλιοθήκη και χωρίς διευκολύνσεις στην εξέ-

ρεση στοιχείων —αλλά, πάνω απ' όλα, χωρίς τη δυνατότητα της συζήτησης και ανταλλαγής σκέψεων με άλλους επιστήμονες— μια κατάσταση, που ανάγκασε, συχνά μέχρι σήμερα, ταλαντούχους επιστήμονες να καταθέσουν τα όπλα.

Ένα τέτοιο Κέντρο Σπουδών θα προσελκύσει και πολλούς νέους, Έλληνες φοιτητές, που θέλουν να σπουδάσουν στη Γερμανία Ιστορία ή πολιτικές επιστήμες και συναντούν δυσκολία στην εξεύρεση ενός πανεπιστημιακού καθηγητή που θα 'ταν πρόθυμος να επιβλέψει την προετοιμασία διδακτορικής διατριβής με ελληνικό θέμα.

Η στενή συνεργασία Ελλήνων και Γερμανών Πανεπιστημιακών σε ένα τέτοιο ίδρυμα, αλλά και η συνεργασία με αντίστοιχα ιδρύματα στην Ελλάδα θα οδηγούσε σε αμοιβαία κατανόηση και γόνιμα αποτελέσματα, ενώ παράλληλα θα βελτιώνει σημαντικά την ποιότητα του πανεπιστημιακού έργου.

Είμαι βέβαιος ότι, μακροπρόθεσμα, το όφελος και για τις δυο πλευρές από ένα τέτοιο ίδρυμα, θα δικαιώνει τις προσπάθειες.

Αρμόδια για τη σύσταση τέτοιων πανεπιστημιακών Ινστιτούτων και Κέντρων Σπουδών, ενταγμένων μέσα στα Ανώτατα εκπαιδευτικά Ιδρύματα, είναι στη Γερμανία —λόγω της ομοσπονδιακής δομής— τα Υπουργεία Πολιτισμού των επιμέρους κρατιδίων. Αν το Ινστιτούτο πρόκειται να 'ναι ανεξάρτητο —δηλαδή εκτός πανεπιστημίου— τότε την πρωτοβουλία της σύστασης θα μπορούσε ν' αναλάβει η επιστημονική εταιρία «Max - Planck - Gesellschaft».

Επειδή, όμως, κανένας από τους πιθανούς ιδρυτές δεν θα προχωρούσε από μόνος του στη σύσταση του Ινστιτούτου, πιστεύω πως ένα κέντρισμα από την ελληνική πλευρά, προς τη σωστή κατεύθυνση θα μπορούσε ν' αποδειχθεί ιδιαίτερα χρήσιμο. Η πρωτοβουλία αυτή θα μπορούσε άλλωστε να ενταχθεί στα πλαίσια της διμερούς μορφωτικής συμφωνίας ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, γεγονός που θα της πρόσδιδε και νέο κύρος.

Προσωπικά, έχω ξεκινήσει μία μικρότερη προσπάθεια: θυμάμαι ακόμα πολύ καλά πόση απογοήτευση δοκίμασα, όταν πριν 18 χρόνια προσπάθησα να γράψω την πρώτη μου εργασία πάνω στη νεότερη ελληνική ιστορία και δεν εύρισκα ούτε βιβλία και μελέτες, ούτε μια βιβλιογραφία για το θέμα αυτό.

Έτσι άρχισα να συγκεντρώνω τίτλους έργων και σήμερα παρουσιάζω το αποτέλεσμα της δουλειάς μου, στους Έλληνες και ξένους ερευνητές. Πρόκειται για μια βιβλιογραφία της ελληνικής και κυπριακής σύγχρονης ιστορίας και πολιτικής, με πάνω από 11.000 τίτλους.

Ελπίζω ότι η βιβλιογραφία αυτή θα συμβάλει στην πλήρωση του κενού που υπάρχει.

Τελειώνοντας θα 'θελα να επισημάνω ορισμένες πρωτοβουλίες, που θα μπορούσαν να αναλάβουν οι αρμόδιες ελληνικές αρχές:

Το τηλεοπτικό πρόγραμμα, που παράγεται σε συνεργασία της ελληνικής με τη γερμανική τηλεόραση και απευθύνεται κύρια στους Έλληνες εργαζόμενους στη Γερμανία, παρακολουθείται τακτικά και από πολλούς Γερμανούς θεατές. Δεν θα 'ταν δύσκολο, πιστεύω, να εμπλουτιστεί το πρόγραμμα αυτό

και με ντοκιμαντέρ, χρονικά και ρεπορτάζ ιστορικού περιεχομένου και άλλα θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος.

Εμείς, οι Γερμανοί φίλοι της Ελλάδας, παρακολουθούμε με ενδιαφέρον την προσπάθεια των ελληνικών αρχών στη Βόννη και ιδιαίτερα του Γραφείου Τύπου της Ελληνικής Πρεσβείας, αλλά και τις προσπάθειες της Γενικής Γραμματείας Τύπου και Πληροφοριών, να ενημερώσουν την κοινή γνώμη της Ομοσπονδιακής Γερμανίας για τις εξελίξεις στην Ελλάδα.

Για μερικά χρόνια έβγαине ένα εξαιρετο ενημερωτικό δελτίο από το Γραφείο Τύπου της Βόννης με τον τίτλο: Griechenland Informationen». Αν και πολυγραφημένο και γραμμένο από ερασιτέχνες σε θέματα δημοσίων σχέσεων, το δελτίο αυτό έχαιρε μεγάλης εκτίμησης.

Οι δύο νέες επίσημες ελληνικές εκδόσεις «Η Ελλάδα σήμερα» και η επιθεώρηση εξωτερικής πολιτικής «spotlight» είναι πράγματι από άποψη δημοσίων σχέσεων και δημοσιογραφικής εμφάνισης καλύτερες από αυτές του παρελθόντος. Επιτρέψτε μου όμως μια φιλική, καλοπροαίρετη παρατήρηση, μια και ανήκω στον κύκλο των τακτικών αναγνωστών τους:

Το περιοδικό «Ελλάδα σήμερα» είναι περισσότερο φανταχτερό απ' ό,τι θα 'πρεπε να 'ναι ενώ το «spotlight» είναι λιγότερο εμπεριστατωμένο απ' ό,τι παρουσιάζεται.

Τα «features stories» του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων θα μπορούσαν να γράφονται σε πιο στρωτά αγγλικά, ενώ θα 'πρεπε πού και πού να καταπιάνονται και με κανένα θέμα από τη σύγχρονη ιστορία, που —είμαι βέβαιος— αν είναι γραμμένο με δημοσιογραφικά σωστό τρόπο, θα μπορούσε να κινήσει το ενδιαφέρον των γερμανικών εφημερίδων. Το Διεθνές Συνέδριο για την Εθνική Αντίσταση, που έγινε την περασμένη άνοιξη, θα 'ξιζε μια εκτεταμένη παρουσίαση.

Χρήσιμη θα 'ταν επίσης μια σύντομη καθημερινή παρουσίαση στα γερμανικά των σχολίων του ελληνικού Τύπου για θέματα που αφορούν τη Γερμανία.

Χρήσιμο θα 'ταν, τέλος, να κληθούν οι δημοσιογράφοι - ανταποκριτές των γερμανικών μέσων ενημέρωσης, που δεν έχουν αρκετές γνώσεις ιστορίας, να παρακολουθήσουν ένα σεμινάριο με Καθηγητές της έδρας νεότερης ιστορίας στο Πανεπιστήμιο.

Μια τελευταία μου πρόταση θα απαιτήσει βέβαια μεγαλύτερες προσπάθειες: πρόκειται για το όραμα ενός Ελληνικού Κέντρου σε μια γερμανική μεγαλούπολη —π.χ. στη Φρανκφούρτη— όπου θα παρουσιάζονται όλοι οι τομείς και όλες οι πτυχές της σύγχρονης ελληνικής ζωής, όπως μουσική, λογοτεχνία, καλές τέχνες, χειροτεχνία, αρχιτεκτονική, βιομηχανία κτλ.

Όλες αυτές οι προτάσεις αποτελούν ιδέες, που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην καλύτερη κατανόηση της σημερινής Ελλάδας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.

Υπήρχε ανέκαθεν ένας έντονα συναισθηματικός φιλελληνισμός στη χώρα μου. Γιατί λοιπόν να μη διευρυνθεί σε φιλία, με βάση τη γνώση και την αμοιβαία κατανόηση και εκτίμηση;

Αριστερό - χουντικό δίδυμο και ένας ο ηγέτης

του Άκη Κοσώνα

«Και πόκα γνωρίζουμε» δηλώνει ο κ. Μητσοτάκης. Εσείς ξέρετε πόκα; Αν όχι κακώς, κι ας πούμε μερικά βασικά για το προσφιλές παιχνίδι των επαγγελματιών του είδους. Κούκος λοιπόν, σε μονό ή διπλό ταμπλώ, κούκος διπλός σε δύο ταμπλώ, ά βολοντέ κτλ. Ο κ. Μητσοτάκης προέρχεται από το χώρο του Κέντρου, είναι λογικό να πρέπει να δώσει κάποιες εγγυήσεις στους σκληρούς δεξιούς οι οποίοι τον εξέλεξαν στην ηγεσία της «Νέας Δημοκρατίας». Δίνοντας όμως αυτές τις εγγυήσεις στον εκπρόσωπο της ακραιφνούς Δεξιάς **Ευάγγελο Αβέρωφ**, παρέχει το δικαίωμα στην ανανεωτική πτέρυγα του κόμματος (η οποία δεν τον ψήφισε προτιμώντας τον κ. **Στεφανόπουλο**) να τον κατηγορεί για «*πρόσδεση στο άρμα του Αβερωφισμού και της ακροδεξιάς*». Ανανεώνει έτσι, την ηγεσία της ΟΝΝΕΔ, βγάζει μερικά δικά του συνθήματα (φασιστική ΕΡΤ, σταυρός προτίμησης, κ.ά.), φροντίζοντας ταυτόχρονα να μην θίξει εκείνους που τον εξέλεξαν στην ηγεσία του κόμματος. Οι φιλελεύθεροι αγανακτούν, ανησυχούν — τότε ο ευέλκτος μικροπολιτικός αρχίζει να πηγαίνει σε εκδηλώσεις τους: Αγκαλιάζει την ΚΙΠΑΕΑ (*Κίνηση για τον πολυμερή αφοπλισμό, δημιουργία των Ανδρέα Ανδριανόπουλου, Γιάννη Λούλη και Ίρας Κολλινιάτη*), αναθέτει «*εργασίες που έχουν σχέση με τη σφυγμομέτρηση της Κοινής Γνώμης*» στο ΚΠΕΕ (γνωστό για τους φιλελεύθερους προσανατολισμούς του ίδρυμα) και ενθαρρύνει τις «*εσωκομματικές φωνές που διαφοροποιούνται από τη δική του, σε νόμιμα πάντα πλαίσια*».

Η πρώτη φωνή που συνέβαλε στην άρθρωση ενός διαφορετικού λόγου, ήταν αυτή του κ. **Γιάννη Μπούτου** (ΑΝΤΙ τ. 270 / 84). Ήταν γνωστό από παλιά, ότι ο κ. Μπούτος είχε ένα δικό του λόγο και μια δική του παρουσία μέσα στη ΝΔ, και πως πλήρωσε για τούτες τις δυο του αυτονομίες. Όχι με την απομάκρυνσή του από το Πολιτικό Γραφείο του κόμματος (αυτό ίσως ανεβάζει τις μετοχές του), αλλά με την απομόνωση που του επέβαλαν κάποιοι (ευκαιριακά ή όχι) ανανεωτικοί βουλευτές, επιλέγοντας σαν εκπρόσωπό τους τον Κωστή Στεφανόπουλο. Η υποστήριξη που ο Μεσσήνιος πολιτικός παρέσχε στον σημερινό αρχηγό, λειτούργησε ακόμη πιο πολωτικά στις σχέσεις του με τους παραπάνω βουλευτές —έτσι, η στιγμή που επέλεξε ο κ. Μητσοτάκης για το ντιρέκτ ή το κροσsé αν προτιμάτε στο πρόσωπο του κ. Μπούτου δεν ήταν καθόλου τυχαία. Ο τελευταίος, δεν δίσταζε από την δεύτερη μέρα της εκλογής Μητσοτάκη να επισημαίνει στον «αρχηγό του» ανοιχτά τα λάθη του, δημοσιοποιώντας σ' ένα βαθμό τις δικές του θέσεις.

Άρχισε να περνά μια διαδικασία διαφορετικής πολιτικής σκέψης και παρουσίας, που αντιπροσώπευε για τον Γ. Μπούτο πολιτικά κέρδη με απ' ευθείας πρόσβαση στο λαό, παρακάμπτοντας το εμπόδιο της προσέγγισης βουλευτών.

Η εικόνα ενός τίμιου πολιτικού, που συζητά τις απόψεις του, που δεν σαμποτάρει τον αρχηγό του, αλλά του κάνει ανοιχτή και καλόπιστη κριτική, είναι εικόνα προσιτή στο εκλογικό σώμα, ίσως είναι κι η εικόνα που λείπει από το πολιτικό μας παζλ. Κακό αυτό για τον κ. Μητσοτάκη —κακό γιατί η συμπεριφορά αυτή δεν του έδινε το δικαίωμα να απομονώσει τον κ. Μπούτο, κατηγορώντας τον για «αντικομματική δράση»· από ίντριγκες ξέρει, αλλά από τέτοιο παιχνίδι όχι. Είναι, όμως, μοιραίο (κι αυτό το ξέρει ο Κρης) ότι όλοι κάνουν κάποιο λάθος. Πού βρίσκεται το λάθος του Γιάννη Μπούτου;

Πολύ απλά, στο γεγονός ότι τις απόψεις του για τον εκλογικό νόμο (για τον οποίο νόμο ήταν ενήμερος και αυτός) και τις μετέπειτα εξελίξεις στην πολιτική ζωή του τόπου, τις προέβαλλε δημόσια. Γιατί ήταν λάθος αυτό; Γιατί θεώρησε ότι η θέση του στην κομματική ιεραρχία της ΝΔ είναι τέτοια που του επιτρέπει να κάνει δημόσιες εκτιμήσεις και να συνεχίσει να διαφοροποιείται από τον πρόεδρο του κόμματος. Τον κ. Μητσοτάκη δεν τον ενόχλησε κατά βάθος το γεγονός της συνέντευξης Μπούτου στην εφημερί-

δα «Θεσσαλονίκη», διαισθάνθηκε όμως ότι το γεγονός αυτό αποτελεί την ευκαιρία που αναζητούσε από καιρό, για να τελειώνει με τους εσωκομματικούς του αντιπάλους: κι ο κ. Μητσοτάκης είχε ένα «πασπαρτού» πολιτικό επιχείρημα. Δεν μπορούσε και δεν έπρεπε να επιτρέψει σ' οποιοδήποτε στέλεχος του κόμματός του να παρουσιάζει τις απόψεις του σαν παρεμβάσεις που ίσως αποβούν καθοριστικές στο πολιτικό παιχνίδι. Καθ' όλα νόμιμος ο κ. Μητσοτάκης, δεν δίστασε να βάλει στη γωνιά τον Γιάννη Μπούτο (δεν τον αποκεφάλισε —παρόμοιες— γραφικές εκφράσεις ανήκουν σε γλαφυρό τρόπο γραψίματος που συνηθίζει νεότευκτο «προοδευτικό συγκρότημα»), πετυχαίνοντας δύο στόχους: Να καταξιωθεί (προσωρινά τουλάχιστον) σαν σκληρός κι αποφασιστικός ηγέτης και ταυτόχρονα να προσφέρει μεγάλες υπηρεσίες στον Αβερωφισμό, «απαλάσσοντας» το κόμμα από έναν «επικίνδυνο νεωτεριστή κεντρώο». Ήρθε όμως, πράγματι σε ρήξη ο αρχηγός της ΝΔ με τον κ. Μπούτο; Κανείς δεν ισχυρίζεται ότι η απομάκρυνση Μπούτου είναι ένα συμφωνημένο τέχνασμα ανάμεσα στον ίδιο και την ηγεσία.

Αλλά ας είμαστε προσεκτικοί: είναι τόσο «αψύς» και άμεσος στις αποφάσεις του ο κ. Μητσοτάκης, ώστε να του δικαιολογήσουμε τέτοια κίνηση; Και απ' την άλλη πλευρά, είναι τόσο ηττοπαθής και συμβιβαστικός ό κ. Μπούτος, που δέχεται να υποτιμάται από εκείνον, ο οποίος του χρωστά μέρος από την εκλογή του; Ο κ. Μπούτος έχει μια σειρά από λόγους για να περιμένει την αποκατάστασή του —άλλους τόσους έχει ο κ. Μητσοτάκης να προχωρήσει στην αποκατάσταση αυτή.

Κι ενώ ο εκ μεταγραφής αρχηγός της ΝΔ τα κατάφερε στους δύσκολους χειρισμούς της υπόθεσης Μπούτου, κερδίζοντας την εμπιστοσύνη του Ευ. Αβέρωφ, βρέθηκε ξαφνικά και με έναν ακόμη άσσο στο χέρι: η ομιλία Στεφανόπουλου στην Τριανδρία Θεσσαλονίκης το περασμένο Σάββατο, δεν μπορεί παρά να έκανε τους ανανεωτικούς να κλίνουν κεφαλή προς τα δεξιά, αναζητώντας τον... κεντρώο και... αριστερό (!) Μητσοτάκη, που έκανε άνοιγμα στην μετριοπαθή αριστερά!

Αλλά μήπως κ. Στεφανόπουλε, απευθυνθήκατε σε κάποιους που επιλέγοντας την ΕΠΕΝ δήλωσαν την εχθρότητά τους τόσο για την ελευθερία όσο και για τη δημοκρατία— κι εσείς μιλάτε σ' αυτούς ακριβώς που έχουν επανειλημμένα από τη μεταπολίτευση και πέρα, προβάλλει το σύνθημα «*Ο Φλωράκης στο Γουδί, δίπλα στον Καραμανλή*».

Αν ταυτισθεί ο κ. Στεφανόπουλος με αυτή την τελευταία αναφορά στην ακροδεξιά, τότε ο κ. Μητσοτάκης έχει πολύ πιο εύκολο έργο απ' ό,τι φαντάζεται κανείς: βάζει για λίγο στον πάγκο τον Γιάννη Μπούτο, ταυτίζει τον Κωστή Στεφανόπουλο με τη σκληρή δεξιά πτέρυγα της «Νέας Δημοκρατίας» και κρατάει τις καλές του σχέσεις με τον κ. Αβέρωφ. Βέβαια, ο κ. Στεφανόπουλος, ήρθε με συνέντευξή του στην Κ. Δασκαλάκη (Μεσημβρινή, 15/1) να διευκρινίσει κάποια πράγματα που παρεξηγήθηκαν, έτσι: «*Η Νέα Δημοκρατία δεν διαπραγματεύεται καμιά συμφωνία με τους ηγέτες της ΕΠΕΝ, αλλά θέλει να θέσει προ των ευθυνών τους τους πιθανούς ψηφοφόρους της παράταξης εκείνης που θα θελήσουν ν' απομακρυνθούν από τη ΝΔ προς την ΕΠΕΝ. Θέλει να τους τονίσει ότι οφείλουν να στηρίξουν τη ΝΔ να σχηματίσει κυβέρνηση*». Καλή η δήλωση, αλλά η αρχική εντύπωση παραμένει, όπως και η φράση του στην Τριανδρία. «*Αναφέρομαι σ' εκείνους που ψήφισαν ΕΠΕΝ. Θα ήθελα να τονίσω ότι τους τιμώ*».

Είναι ενδιαφέρον να δούμε τις παραπέρα κινήσεις και αποφάσεις τόσο του κ. Μπούτου, όσο και του κ. Στεφανόπουλου. Θα πρόκειται για κινήσεις υποταγής στον αρχηγό, ή για κινήσεις αυτονόμησής τους, από τα κέντρα που τους αναγκάζουν τον πρώτο σε προσωρινή απομάκρυνση και τον δεύτερο σε ανοίγματα προς τους οπαδούς της δικτατορίας;

Η αντιμετώπιση των πολιτικών προβλημάτων και η ηγετική αναδιάταξη

του Αρ. Ψάλτη

Η σύνοδος της ΚΕ του ΚΚΕ εσ., που ασχολήθηκε με το 4ο Συνέδριό του, δεν κατέληξε σε οριστικές αποφάσεις, και συνεχίζεται σήμερα Παρασκευή. Συζητήσε όμως το θέμα της ηγετικής αναδιάταξης στο κόμμα και στη σχετική ψηφοφορία πλειοψήφισε η άποψη που προτείνει να έχει το ΚΚΕ εσ. Πρόεδρο και Γραμματέα —30 υπέρ, 19 κατά και 3 λευκά. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή θεωρείται βέβαιο ότι τη θέση του Προέδρου θα καταλάβει ο Λεωνίδας Κύρκος, που κρατείται άλλωστε από ευρωβουλευτής, —τη θέση του θα καταλάβει ο Κώστας Φιλίνης— ενώ στη θέση του Γραμματέα θα παραμείνει ο Γιάννης Μπανιάς.

Είναι φυσικό ότι μετά την απόφαση αυτή της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. δημιουργείται μια νέα κατάσταση για το 4ο συνέδριό του, αν συνυπολογισθεί μάλιστα και το νέο εκλογικό σύστημα με το οποίο θα γίνουν οι επόμενες εκλογές. Σύμφωνα μάλιστα με πληροφορίες, ορισμένα στελέχη του ΚΚΕ εσ. προσανατολίζονται στη μετάθεση του Συνεδρίου για μετά τις εκλογές, θέμα που θα συζητηθεί στη σημερινή συνεδρίαση της Κ.Ε. Η πρόταση αυτή πρακτικά σημαίνει ότι η «εφ' όλης της ύλης» συζήτηση μετατίθεται για μετά τις εκλογές, ενώ πριν τις εκλογές το αντίστοιχο σώμα —που μπορεί να είναι συνέδριο ή Εθνικό Συμβούλιο— θα προσανατολισθεί κυρίως στην εκλογική μάχη, στην πολιτική δηλαδή και οργανωτική προετοιμασία του κόμματος για τις εκλογές, την κατάρτιση εκλογικού προγράμματος και τις αναδιατάξεις και αναδιαρθρώσεις οι οποίες θα κριθούν απαραίτητες για την κατά το δυνατό καλύτερη εμφάνιση και παρέμβαση του κόμματος στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου. Η πρόταση αυτή, με την οποία συμφωνεί και ο Λεωνίδας Κύρκος δεν σημαίνει αναστολή στην εκτέλεση της απόφασης για την ηγετική αναδιάρθρωση. Απεναντίας η πρόταση της πλειοψηφίας εφαρμόζεται σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα το Γρ. Τύπου στην «Αυγή» χωρίς να ισχύει τυπικά ο τίτλος επειδή είναι θέμα αλλαγής καταστατικού. Ταυτόχρονα σύμφωνα με την ίδια πρόταση δημοσιοποιούνται και οι διαφορετικές απόψεις στο θέμα της ηγεσίας επί των οποίων γίνεται ο διάλογος μέχρι τη σύγκληση του σώματος.

Ανεξάρτητα πάντως από τις τελικές αποφάσεις της ΚΕ για το συνέδριο και το χαρακτήρα του, για το ΚΚΕ εσ. εκτός από το θέμα της ηγετικής αναδιάταξης στο οποίο ήδη η ΚΕ αποφάσισε, υπάρχουν και μια σειρά ευρύτερα και ουσιαστικά πολιτικά προβλήματα, ορισμένα από τα οποία θίγονται και στο άρθρο του Αρ. Ψάλτη που ακολουθεί. Το ΑΝΤΙ σε επόμενα τεύχη του θα προσπαθήσει να αναφερθεί στο διάλογο που γίνεται και στις απόψεις που διαμορφώνονται όχι μόνο στο χώρο ΚΚΕ εσ. αλλά και της ευρύτερης Ανανεωτικής Αριστεράς στα ζητήματα που αφορούν τη φυσιογνωμία και το χαρακτήρα του ΚΚΕ εσ. αλλά και τον γενικότερο πολιτικό προσανατολισμό του.

Οι ευρωεκλογές του Ιουνίου και ορισμένες επιτυχίες του ΚΚΕ εσ. σε επιστημονικούς κυρίως συλλόγους, δείχνουν πράγματι να «εμφανίζονται σήμερα κάποιες ελπιδοφόρες ενδείξεις όσον αφορά την απήχηση της ανανεωτικής παράταξης και των ιδεών της». Μέσα σ' αυτό το κλίμα και με δεδομένο πλέον το εκλογικό σύστημα οργανώνεται, το 4ο συνέδριο του ΚΚΕ εσ. Το ενδιαφέρον —αλλά και το παράδοξο— γι' αυτό το συνέδριο δεν είναι το γεγονός ότι γίνεται πριν τις εκλογές —κάτι που και

το ίδιο το ΚΚΕ εσ. αλλά και άλλα κόμματα είχαν αποφύγει για ευνόητους λόγους στο παρελθόν— αλλά ο χαρακτήρας των σημερινών εσωκομματικών συγκρούσεων στο ΚΚΕ εσ., τα προβλήματα που έχουν τεθεί και τα πολιτικά ζητήματα στα οποία καλείται να δώσει απαντήσεις το συνέδριο.

Τα θέματα του 4ου συνεδρίου

Απ' ό,τι μέχρι τώρα έχει ανακοινωθεί από το ίδιο το ΚΚΕ εσ., και από όσα έχουν

διαρρεύσει στον Τύπο, προκύπτει σαν κύριο πρόβλημα η ηγετική αναδιάταξη στο κόμμα. Ορισμένα στελέχη, προσκείμενα στις απόψεις του Λ. Κύρκου διατύπωσαν την άποψη και πρότειναν την ανάγκη για την αναδιάταξη της ηγεσίας σε νέο σχήμα το οποίο θα περιλαμβάνει Πρόεδρο - Γραμματέα αντί του ισχύοντος Γραμματέα - Τριμελούς Γραμματεία. Προφανώς, με την πρόταση αυτή, επιδιώκεται λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας του ΚΚΕ εσ. και οι υποστηρικτές της —5 στα 12 μέλη του Ε-

κτελεστικού Γραφείου— θεωρούν ότι επιτυγχάνονται με την υιοθέτησή της τα ακόλουθα:

Θέτει τέρμα το ΚΚΕ εσ. στο πρόβλημα της ηγεσίας του, εξασφαλίζοντας και την αντίστοιχη «συμπόρευση» με το εκλογικό σώμα με την τοποθέτηση του Λ. Κύρκου στη θέση του προέδρου. Ένα χαρισματικού τύπου και δημοφιλές στέλεχος σε δημοκρατικούς και αριστερούς ψηφοφόρους, όπως ο Λ. Κύρκος, αξιοποιείται καλύτερα στη θέση του προέδρου και μπορεί να βοηθήσει πιο αποτελεσματικά το κόμμα στις μελλοντικές μάχες. Γιατί, λοιπόν, να μη θεσμοθετηθεί και τυπικά αυτό που άλλωστε ισχύει ουσιαστικά; Αυτό είναι το βασικό επιχείρημα όσων υποστηρίζουν την προεδροποίηση του Λ. Κύρκου.

Επιπλέον, τονίζουν, με τη λύση αυτή εξασφαλίζεται η ενότητα του στελεχικού δυναμικού του κόμματος. Πιστεύουν δηλαδή οι υποστηρικτές αυτής της πρότασης ότι με πρόεδρο το Λ. Κύρκο και γραμματέα το Γ. Μπανιά προωθείται η συνοχή στο κόμμα και εξασφαλίζεται η ιστορική συνέχεια της κομμουνιστικής ανανέωσης.

Αντίθετοι σ' αυτή την πρόταση είναι οι 7 από τα 12 μέλη του Ε.Γ. Οι αντιτιθέμενοι στην αναδιάταξη της ηγεσίας θεωρούν ότι η υιοθέτηση αυτής της λύσης αλλοιώνει τη φυσιογνωμία του κόμματος, δημιουργεί ένα νέο θεσμό στο κόμμα προσωπογούς χαρακτήρα και παρακάμπτει τα ουσιαστικά προβλήματα που είναι οι θέσεις και η πολιτική του κόμματος και όχι το ρητορικό αναμύθημα αγκυλωμένων θέσεων. Υποστηρίζουν ακόμη ότι μέσα από μια τέτοια λύση δημιουργούνται νέες, ξένες όσον αφορά την Αριστερά πρακτικές, οι οποίες θα έχουν αρνητικές συνέπειες τόσο στο κόμμα, όσο και στην υπόθεση της ανανέωσης του κομμουνιστικού κινήματος.

Τα πολιτικά προβλήματα

Το πρώτο που πρέπει να επισημανθεί είναι ότι αυτή η διάσταση απόψεων στην Κ.Ε. του ΚΚΕ εσ., σε ό,τι αφορά την ηγεσία του κόμματος, δεν εκφράζει απλά το ζήτημα «ποιος θα είναι αρχηγός», ο Μπανιάς ή ο Κύρκος, αν και ο κίνδυνος να αποφασίσει και να συζητήσει επ' αυτού κυρίως το συνέδριο, είναι ύπαρκτος. Πίσω απ' αυτή τη διάσταση και τη διαμάχη, όπως εκφράζεται τώρα, υπάρχουν βαθύτερα και ουσιαστικά πολιτικά ζητήματα που αφορούν τη φυσιογνωμία, το χαρακτήρα και την πολιτική προοπτική του ΚΚΕ εσ. Και ακριβώς αυτά τα ζητήματα με τον τρόπο και τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες

προκύπτει και τέθηκε το θέμα της ηγετικής αναδιάταξης μπαίνουν σε δεύτερη μοίρα, υποβαθμίζονται ή δεν συζητούνται. Η υπόθεση της Ανανεωτικής Αριστεράς, τα προβλήματα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας, οι σχέσεις αυτής της Αριστεράς με το ΠΑΣΟΚ και την «Αλλαγή», ο προσανατολισμός του ΚΚΕ εσ., όλα δηλαδή τα κατ' εξοχήν πολιτικά προβλήματα και διλήμματα που αντιμετωπίζει αυτός ο χώρος, μετατίθενται για το μέλλον.

Βέβαια, δεν είναι ακόμα γνωστές οι θέσεις που διαμόρφωσε η Κ.Ε. του ΚΚΕ εσ. για το συνέδριο. Οι υπάρχουσες όμως ενδείξεις μέχρι τώρα δείχνουν ότι δεν θα πρέπει να αναμένονται θεαματικές μετατοπίσεις ή ριζικές μεταβολές —κάποιος τελοσπάντων εκσυγχρονισμός του προβληματισμού. Συγκλίσεις ή αποκλίσεις θα υπάρξουν· αλλά φαίνεται ότι αφορούν τις γνωστές και ήδη διατυπωμένες απόψεις που έχουν εκφράσει κατά καιρούς ορισμένα ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ εσ.

Υπάρχει όμως και ένα ακόμα σοβαρό ζήτημα, αν ισχύει η εκτίμηση ότι τα πολιτικά προβλήματα φυσιογνωμίας, χαρακτήρα και πολιτικής γραμμής του ΚΚΕ εσ. δεν έχουν ξεπεραστεί με το ποσοστό που συγκέντρωσε στις ευρωεκλογές. Το πρόβλημα που προκύπτει είναι, μήπως ο έστω και περιορισμένος διάλογος —που και με πρωτοβουλία του ΚΚΕ εσ., άνοιξε— και ήδη σε ορισμένους κοινωνικούς-χώρους εμφάνισε κάποια αποτελέσματα, να μετατραπεί σε μια γενικευμένη συζήτηση οργανωτικού κυρίως χαρακτήρα. Η συζήτηση τείνει να προσδιορισθεί από τις προσωποποιήσεις. Μια ανοικτή πολιτική συζήτηση σε ένα κόμμα που έδειξε έμπρακτα, σε αρκετές περιπτώσεις, ότι διαθέτει ήθος και σεβασμό σε πολιτικές και κοινωνικές διαδικασίες, φαίνεται ότι τελικά θα εμπλακεί στις προσωπικές αναμετρήσεις.

Το κόμμα αυτό που ασφυκτιά μέσα από τις αλληπάλληλες συρρικνώσεις του τείνει να αγκιστρωθεί στην ιδέα ότι ο ηγέτης - Μεσίας θα το σώσει από την απομόνωσή του. Δεν είναι του παρόντος να σημειωθούν οι ιστορικές συγκυρίες για την πορεία και την εξέλιξη του ΚΚΕ εσ., αλλά, θα πρέπει να τονιστεί ότι οι αναλύσεις που γίνονται κάθε φορά από το κόμμα αυτό αφορούν πιο πολύ άλλους πολιτικούς σχηματισμούς και όχι τόσο την αναζήτηση των κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων του τόπου και τη διατύπωση μιας αριστερής εναλλακτικής πρότασης. Και κάθε φορά οι αναλύσεις εκφυλίστηκαν σε μια γενικευμένη «γκρίνια» του πώς κάποιοι άλλοι «κλέβουν τα συνθήματα», αδικούν

το ΚΚΕ εσ., κτλ. Πολλοί αναρωτιούνται αν πράγματι το κόμμα αυτό είναι συνεπές στην ουσία του όρου «ανανέωση» όχι τόσο στο ζήτημα του εκδημοκρατισμού των πολιτικών ηθών —και εδώ πρέπει να δεχτούμε ότι συνέβαλε θετικά— όσο στην πολιτική διάσταση του όρου «ανανέωση»: Ποιες είναι πραγματικά οι πρωτογενείς επεξεργασίες που πρόσφερε; Μήπως αντίθετα ο «ακουλουθητισμός» δεν είναι κάτι που σημάδεψε την πορεία του άλλοτε με τη μορφή της ΕΑΔΕ, άλλοτε με τη μορφή της «κριτικής» υποστήριξης στο ΠΑΣΟΚ και άλλοτε με τη μορφή ενός άγονου «παρακολουθητισμού» του ΚΚΕ που εμφανίστηκε το ίδιο άγονος και το ίδιο συμπλεγματικός όσο και η πολιτική συμπεριφορά των «δογματικών» προς τους «ανανεωτικούς».

Στο βαθμό που ισχύουν τα προηγούμενα, ότι δηλαδή τα πολιτικά ζητήματα είναι αυτά στα οποία καλείται να δώσει απαντήσεις και να συζητήσει το συνέδριο του ΚΚΕ εσ. τότε το κυρίαρχο δεν είναι το αν θα έχει Πρόεδρο, ή γραμματέα, και αν αυτός θα είναι ο Λ. Κύρκος, ο Γ. Μπανιάς, ο Μπ. Δρακόπουλος ή κάποιος άλλος. Το κύριο είναι ο πολιτικός προσανατολισμός του ΚΚΕ εσ. και σ' αυτόν θα έπρεπε να υπακούσει και η διαδικασία για μια ηγετική αναδιάταξη και ένα νέο οργανωτικό αναπροσδιορισμό των ηγετικών του στελεχών.

Αν το θέμα είναι μια πολιτική διαδικασία συζήτησης της φυσιογνωμίας και του πολιτικού προσανατολισμού της κομμουνιστικής ανανέωσης και της Αριστεράς και όχι η «διαχείριση» και η εκπροσώπηση των όσων έχουν καταγραφεί ως Ανανεωτική Αριστερά μέχρι σήμερα, τότε το συνέδριο του ΚΚΕ εσ. οδηγεί σε αποπολιτικοποίηση των προβλημάτων, γιατί ακριβώς αναδεικνύονται σαν τα κύρια προβλήματα όσα ελάχιστα ή καθόλου αφορούν όσους αριστερούς και όσες δυνάμεις επιθυμεί να εκφράσει πολιτικά το ΚΚΕ εσ.

Στο βαθμό λοιπόν που υπάρχουν κάποια πολιτικά προβλήματα —και σήμερα υπάρχουν πολλά και σύνθετα, χρειάζεται κατ' αρχήν να ανιχνευτούν και μετά να συζητηθούν. Γιατί —και ευτυχώς— ούτε μπορούν να παρακαμφθούν επειδή θα εμφανίζονται και πάλι, ούτε μπορούν να εξορκισθούν γιατί κάτι τέτοιο σημαίνει ότι η Αριστερά αρνείται την πολιτική σαν αντιπαράθεση προτάσεων και υιοθετεί μια πολιτική αντιπαράθεσης προσώπων. Αρνείται, δηλαδή, την ουσία της πολιτικής όπως θα έπρεπε να σημαίνει για την Αριστερά.

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ

θα έρχεται σπίτι σας και θα ενισχύετε έτσι το περιοδικό

Οδηγίες για άριστερους μονόλογους

(Με αφορμή, και μόνον αφορμή, ένα άρθρο του «Οδηγητή»
του Ρεπόρτερ

«Για τον νεοσυντηρητισμό ήταν ο τίτλος ενός πρόσφατου πολυσέλιδου αφιερώματος του ANTI. Αν το αφιέρωμα ήταν απλά και μόνο μια ακόμα έμπνευση του δεξιόστροφου «πλουραλισμού» του μικρή σημασία θα είχε. Πρόκειται όμως για κάτι διαφορετικό. Μια τεράστια προπαγανδιστική καμπάνια εξελίσσεται με στόχο την αποκατάσταση του κύρους των ΗΠΑ στην κοινή γνώμη πάνω σε νεοσυντηρητικές απόψεις (...). Μέσα σ' όλη αυτή την προσπάθεια εντάσσεται και το αφιέρωμα του ANTI. Τόσο από

την άποψη του περιεχομένου του όσο και από την άποψη του χρόνου, συντονίζεται με την ιμπεριαλιστική προπαγάνδα εξυπηρετώντας τους ίδιους στόχους, χρησιμοποιώντας τις ίδιες μεθόδους (...). Το ANTI με την ετικέτα του «προοδευτικού» και με δεξιούς αρθρογράφους εκλαϊκεύει στον τόπο μας βασικές θέσεις της νεοσυντηρητικής προπαγάνδας» («Οδηγητής», Νο 537, ολοσέλιδο άρθρο με τίτλο «"Αριστεροί" απολογητές του Ρήγκαν», στη «Στήλη του Νέου Μαρξιστή Λενινιστή»).

Το ANTI λοιπόν, στο αφιέρωμα που έκανε στο τεύχος 276 στο ρηγκανισμό δεν ενέργησε, κατά τον «Οδηγητή», στη βάση του «δεξιόστροφου πλουραλισμού του», αλλά σαν πρακτορείο - παράρτημα κέντρου ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας. Με τη μεθοδολογία, τη λογική και τις πολιτικές συνέπειες του εν λόγω άρθρου θα ασχοληθούμε παρακάτω. Προς το παρόν, θέλουμε να παρακαλέσουμε για κάτι τους πολιτικούς και ιδεολογικούς ταγούς των «Νέων Μαρξιστών Λενινιστών»: προσκομίστε το άρθρο σας αυτό στην ΚΥΠ μήπως και μπορέσουμε να αποχαρακτηρίσουμε σαν πράκτορες της Κούβας και της Βουλγαρίας που μας έχουν καταχωρήσει στα αρχεία τους, όπως αποκαλύψαμε στο τεύχος 253 του 1984. Πριν όμως επισκεφθείτε την ΚΥΠ, καλό θα είναι να περάσετε από τις προξενικές αρχές των δυο αυτών («αδελφικών») χωρών και να αποδείξετε στους πρακτορολογικά υπεύθυνους την πλαστότητα των πάσης φύσεως εγγράφων που αφορούν τις σχέσεις μας μαζί τους και που επικαλέστηκε η ΚΥΠ σαν πειστήρια των υπηρεσιών μας στο βαλκανικό χώρο και στα λατινοαμερικάνικα κινήματα. Για σας, θα είναι εύκολη και η υποστήριξη του διαβήματός σας στην ΚΥΠ και η αμφισβήτηση της εγκυρότητας των εγγράφων στις προξενικές αρχές. Είναι εύλογο δε το συμφέρον μας από το διάβημά σας στην ΚΥΠ, δεδομένου ότι η χώρα διέρχεται φάση «νατοϊκής αναδιπλώσης» και άπαξ και χαρακτηριζόμαστε επίσημα «πράκτορες του ιμπεριαλισμού», πλέον, θα έχουμε τεράστια οφέλη σαν έντυπο.

Πολιτική ενοχοποίηση

«Πράκτορες», «συνωμοσίες», «σκοτεινά σχέδια της αντίδρασης και του ιμπεριαλισμού» (των οποίων φορέας είναι τώρα και... το ANTI): λέξεις - σύμβολα ενός σενάριου παλιού και αποτυχημένου, κι όμως πάντα επίκαιρου και κυρίαρχου, σχεδόν. Πρακτορολογία και συνωμοτική αντίληψη της πολιτικής και της ιστορίας, αντί της πολιτικής αντιπαράθεσης επί της ουσίας, αντί της αναλυτικής φερεγγυότητας του ιδεολογικού λόγου των «Νέων Μαρξιστών - Λενινιστών» (και όχι μόνον αυτών βέβαια, καθότι δεν αποτελούν κάποια αυτοτελή οργάνωση...), αντί του ήθους, του ύφους και της μεθόδου εκείνης που εγκαινιάζει και διευρύνει τον πειστικό διάλογο· αντί, δηλαδή, αυτών των μοναδικών όπλων που διαθέτει η αριστερά απέναντι στην υλική επικυριαρχία των κοινωνι-

κών της αντιπάλων· μοναδικών, γιατί αυτή στερείται υλικών μέσων —αντίθετα με τους ανερχόμενους αστούς του 16ου - 18ου αιώνα— αλλά και γιατί αυτά οδηγούν σε άλλη ποιότητα και άλλες μορφές δράσης στην αναζήτηση μιας νέας κοινωνικής τάξης, μιας νέας κοινότητας.

Όταν αρχίζεις την αντιπαράθεση στον αντιπαλό σου και, πριν πεις για ποιο πράγμα αντιπαράτιθεσαι, πριν ορίσεις το ζητούμενο επί του αντικειμένου του διαλόγου περνάς στην επίθεση επί του υποκειμένου του, μιλάς δηλαδή για τα κίνητρα του αντιπάλου σου —και στη συγκεκριμένη περίπτωση για τα «πρακτορικά» νήματα που τον κινούν...— προκειμένου να «ξοφλήσεις» εξ αρχής μαζί του, γιατί έχεις έτσι μάθει το στενό σου ακροατήριο να «ξοφλάει» με τους αντιπάλους, τότε ούτε ήθος έχεις (έχεις όμως ηθικισμό), ούτε δύναμη πειθούς διαθέτεις γι' αυτό που είναι αντικείμενο διαλόγου (έχεις όμως τη δυνατότητα, και μόνον αυτή, να διαβάσεις αυτόν που τον μετατρέπεις από υποκείμενο διαλόγου σε υφιστάμενο τον μονόλογό σου, μιλώντας στη βάση μιας ψευτοηθικής της πρόθεσής του και κάνοντας πλήρη αφαίρεση των κοινωνικών θέσεων που υποστηρίζει —αφού αν τις πάρεις υπόψη σου θα υποχρεωθείς να καταστείς ισότιμος συνομιλητής, ιδιότητα που απεύχεσαι και απωθείς)· το μόνο που σου απομένει είναι να αυθαιρετείς στο μονόλογό σου, χωρίς να τηρείς καμιά δεοντολογία αυθεντικής πληροφόρησης του ακροατηρίου σου, διαφανούς κριτικής του αντιπάλου σου και πολιτικής αξιοπιστίας του λόγου σου. Η συνωμοτική αντίληψη της πολιτικής, η αστυνομική και πρακτορολογική εκδοχή της πολιτικής δράσης, δεν γνωρίζει τη δυναμική και τα χρέη του διαλόγου· ανάγει σε αξιωματική μέθοδό της τη δίκη των «προθέσεων» και των «σχεδίων - κινήτρων» του αντιπάλου, με βάση το μοναδικό της κατηγορητήριο και τη συνοπτική διαδικασία της εισαγγελικής και μόνον αγόρευσης, μακριά και πέρα από κάθε λόγο και πράξη του «κατηγορούμενου».

Αυτό κάνει ο υπεύθυνος της στήλης του «Νέου Μαρξιστή Λενινιστή»: στον πρόλογο του εν λόγω άρθρου, εκεί δηλαδή που ο αναγνώστης θα πρέπει να πληροφορείται με πληρότητα, έστω και συνοπτική, για το αντικείμενο του διαλόγου, μας στολίζει σαν πράκτορες ιμπεριαλιστικής εκστρατείας. Στη συνέχεια, στην πρώτη παράγραφο του προπαγανδιστικού —και καθόλου αναλυτικού - θεωρη-

τικού, ή έστω και ιδεολογικού— άρθρου του «επιχειρηματολογεί» κατά μόναν —χωρίς να διαλέγεται με κανέναν άλλον εκτός απ' τον εαυτό του— πάνω στη συλλογιστική που αυτός έχει κατασκευάσει στον πρόλογο, μιλώντας, τώρα, για την παγκόσμια εξέλιξη της συνωμοσίας της ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας επί του νεοσυντηρητισμού. Κι εδώ ολοκληρώνεται μεν η λογική του μονόλογου, της επίθεσης στον αντιπαλό πριν την αντιπαράθεση επί του ζητήματος που αυτός θέτει, αλλά καταδειχνονται και τα αδιέξοδα αυτής της λογικής: αν κάποιος δεν πιστεύει ότι είμαστε πράκτορες ιμπεριαλιστικής συνωμοσίας, θα κάνει την απλούστατη κίνηση να σταματήσει την ανάγνωση του πρακτορολογικού μονόλογου. Απλούστατη κίνηση;

Όχι, βέβαια. Έχει πολιτικό κόστος, κι αυτό είναι το τραγικό για τους δράστες αυτής της γνωστής λογικής στο κοινωνικό κίνημα που νεκρανασταίνεται κατά καιρούς: «Πράκτορας ο Πλουμπιδής», πράκτορες των Αμερικάνων και ο Παπάγος και ο Πλαστήρας», πράκτορες και ταξικοί εχθροί όλοι εκτός από την αλάθητη πρωτοπορία του κινήματος, που τους τίτλους της έχει κατακτήσει μακράν και πέραν της Ιστορίας, ανεξέλεγκτη στην πορεία της —έστω κι αν κατακυλάει, ή αν δεν λέει να ξεκουνηθεί από κάποιο περιθώριο της ζωής: αυτή η αντίληψη, που δείγμα της έχουμε στον «Οδηγητή» και που οδηγεί τις πρωτοπορίες σε μια μοναχική διαδρομή μέσα στα σκοτάδια, έρχεται από παλιά κι αναπαράγεται όταν οι «εκπρόσωποι της εργατικής τάξης» διατελούν σε κοινωνική και πολιτική απορία. Ο αναγνώστης που θα κλείσει τον «Οδηγητή» είναι αυτός που σαρκώνει το λεγόμενο «μπλοκ της αλλαγής», και όχι βέβαια το μέλος ή το στέλεχος της ΚΝΕ που μπορεί να μένει μονάχο στην πορεία για χρόνια ολόκληρα, μ' ένα «όπλο παρά πόδας» πάντα έτοιμο να υπηρετήσει τη γραφειοκρατική μεταφυσική κάποιας φράξιας, ή κάποιας ηγεσίας. Είναι το ευρύ ακροατήριο στο οποίο πρέπει να προσβλέπει μια στρατηγική κοινωνικής ηγεμονίας. Δεν είναι το μοναχικό άτομο αλλά ο πολίτης εν κοινωνία. Γι' αυτό και η λογική που διέπει τη φορμαλιστική και ετισθελική επίθεση επί του υποκειμένου —και δεν προκρίνει την ουσιαστική και αναλυτική αντιπαράθεση επί του αντικειμένου του διαλόγου— έχει κόστος πολιτικό. Είναι μια λογική ύβρις που χρεώνεται στον κομ-

ματικό κρετινισμό και όχι μια λογική συνομιλίας που κατακυρώνεται στην κοινωνική πρωτοπορία, αυτήν που ξέρει να διεκδικεί την αντιπαράθεση με όρους πειθούς και κατάκτησης όμορων αλλά και αντιπαλών δυνάμεων. Θα λέγαμε πως πρόκειται για κάποιο ναρκισσεύμενο μονομάχο που δεν μπορεί να μονομαχήσει γιατί κανένας δεν δέχτηκε να παραβρεθεί στην αναμέτρηση.

Συζήτηση επί της «ουσίας»: Πρακτορολογία

Αυτή η λογική της ύβρεως, όμως, εφαρμόζεται και αλλού στο δημοσίευμα του «Οδηγητή»: όταν καταπιάνεται με την «αντιπαράθεση» επί του αντικειμένου, όταν προσπαθεί δηλαδή ν' αποδείξει πως το αφιέρωμα του ANTI στον ρηγκανισμό εξυπηρετεί τον ιμπεριαλισμό. Όμως, είναι αναπόδραστη συνέπεια, ο τρόπος αυτός της αντιπαράθεσης να είναι παραμορφωτικός των απόψεων του περιοδικού, ακριβώς γιατί το ζητούμενο για τον αρθρογράφο δεν είναι η αντιπαράθεση, αλλά η απόδειξη της πρακτορολογικής συλλογιστικής του που είχε αναπτύξει προηγουμένως, όταν «απέδειξε» πως το υποκείμενο του διαλόγου, το ANTI, είναι πράκτορας με την απλή ταυτολογία του ότι... είναι πράκτορας: δεν είναι υπερβολή αυτό, αφού το μόνο επιχείρημα που παραθέτει για να αποδείξει την ένταξή μας στο «ιμπεριαλιστικό σχέδιο» είναι ότι ο... Μιτερνάν εξυμνεί το «επιχειρηματικό πνεύμα των αμερικάνικων μονοπωλίων». Από την πόλη έρχομαι και στην κορφή κανέλα, ή άλλα λόγια ν' αγαπιόμαστε.

Σε αναφορά λοιπόν με το αντικείμενο του διαλόγου, τον νεοσυντηρητισμό, είμαστε πράκτορες του ρηγκανισμού γιατί στο αφιέρωμα αρνούμαστε πως υπάρχει νεοσυντηρητισμός, τον συγκαλύπτουμε, επειδή τον παρουσιάζουμε σαν πολιτική του Ρήγκαν ή μιας κυβέρνησης και όχι σαν ιδεολογικό ρεύμα. Αυτό λέγεται έτσι: αναπόδεικτα και αποφαιτικά, όπως αρμόζει στον υποκειμενισμό του δογματικού φορμαλισμού. Και μεις ρωτάμε: από που προκύπτει ότι στο αφιέρωμα αρνούμαστε ή συγκαλύπτουμε το ρεύμα του νεοσυντηρητισμού; μήπως από το γεγονός ότι κάναμε ακριβώς αφιέρωμα στο φαινόμενο; Μήπως από το ότι το εντάξαμε στην προβληματική του νεοφιλελευθερισμού ασκώντας κριτική σε μείζονα θεωρήματά του; (βλ. το άρθρο «Ρηγκανόμικς, ή οδηγός μαθητευόμενων βαρβάρων», όπου και ανάλυση των κοινωνικών και πολιτικών συνεπειών της φιλοσοφίας του νεοσυντηρητισμού, και το άρθρο «Η "Ρηγκανοφιλία" στην Δ. Ευρώπη», όπου και κριτική στον αντικρατικό μύθο του νεοφιλελευθερισμού, καθώς και επισήμανση των ιμπεριαλιστικών του επιδόσεων). Ή, μήπως επειδή κάναμε καταγραφή κάποιων συγκυριών, οργανικά συναρτημένων με την πραγματικότητα του αμερικάνικου μοντέλου καπιταλιστικής οργάνωσης, συγκυριών που θα πρέπει κάποτε να κάνουν τον κόπο οι «Νέοι Μαρξιστές - Λενινιστές» να τις αντικρίσουν, (έστω), πέρα από τις αιώνιες και αείποτε δισφειδόμενες αλήθειες της αμβλυωπίας τους. Αυτή η καταγραφή των νέων συγκυριών, που ίσως αποτελούν μία δέσμη πιθανών λόγων για την εξήγηση της επανεκλογής του Ρήγκαν, βρίσκεται στο άρθρο «Νεοσυντηρητι-

κός; Ποιος ο Ρήγκαν;» που αποτέλεσε και τον αποκλειστικό σχεδόν κορμό στήριξης της κριτικής του «Οδηγητή». Κι εδώ, όμως, η κριτική γίνεται με τρόπο χαρακτηριστικό, δηλαδή για να στηρίξει την αρχική θέση περί πρακτορολογίας, δηλαδή την πολιτική πρόληψη κάποιων ταγών, κάτι ανάμεσα σε άποψη και ξόρκισμα της όποιας πραγματικότητας, μαζί και του αντιπάλου. Και αυτός ο χαρακτηριστικός τρόπος έχει να κάνει με την κλασική συνταγή πολιτικής αήθειας που λέγεται παραμόρφωση και εκλεκτική παράθεση - συγκόλληση αποσπασμάτων που παρουσιάζονται, εκτός πλαισίου αναφοράς, ως απόψεις του αντιπάλου σε άλλη γλώσσα, είναι ο σκοπός (εδώ, η απόδειξη των ιμπεριαλιστικών μας εξαρτήσεων) που αγιάζει τα μέσα (δηλαδή το τι και το πώς θα παρουσιαστεί η επίμαχη «άποψη» του αντιπάλου). Γράφει λοιπόν ο «Οδηγητής» ότι η «κατεύθυνση των δημοσιευμάτων (του αφιερώματος, σ.σ.) είναι να μεταφράσουνε τον νεοσυντηρητισμό σαν επιστροφή των Αμερικάνων σε κάποιες "παράδοσιακές αξίες"...». Πρόκειται για έως και λεκτική παραμόρφωση της άποψης του Α. Κοσώνα ο οποίος γράφει ακριβώς ότι πρέπει να σταματήσουμε να καθορίζουμε τον νεοσυντηρητισμό σαν «αναβίωση πεθαμένων αξιών».

Γράφει επίσης ο «Οδηγητής» ότι το ANTI «συμβουλευεί ότι εφόσον η γαλλική "σοσιαλιστική" κυβέρνηση εφαρμόζει νεοσυντηρητικές μεθόδους, ε! μη φοβόμαστε και τόσο να τις μιμηθούμε». Τι γράφει, τώρα, στο άρθρο του ο Στέλιος Κούλογλου, που ο ευφυής αρθρογράφος του «Οδηγητή» τον ανάγει σε μυστικοσύμβουλο του νεοσυντηρητισμού; Γράφει ότι «ολόκληρο σχεδόν το γαλλικό κυβερνητικό στρατόπεδο θαυμάζει τα αμερικανικά πρότυπα». Οπότε: ερώτημα 1ον: Από πού προκύπτει αυτό το «εφαρμόζει νεοσυντηρητικές μεθόδους;» Μα, από τη λογική του γράφοντος το άρθρο στον «Οδηγητή», βέβαια. Ερώτημα 2ον: Η συμβουλή του ANTI, πού είναι γραμμένη; Πολύ απλό, πουθενά. Όμως, αφού το ANTI κινείται στα πλαίσια της ιμπεριαλιστικής προπαγάνδας και της εκλαίκευσης του νεοσυντηρητισμού δεν μπορεί παρά να... συμβουλευεί την εφαρμογή του. Εδώ καταδειχνεται ξεκάθαρα η λογική που χαρακτηρίζει την υποκειμενική και αυθαίρετη - δογματική αντίληψη κάποιων συγκεκριμένων κύκλων της νεολαίας του ΚΚΕ: πολιτική ενοχοποίηση του υποκειμένου κάποιας αντίληψης (εδώ του ANTI), με βάση την προκατασκευασμένη κατηγορία-«έννοια» του πράκτορα: αντίληψη που εκβάλλει σε μια γενικότερη ιδεολογία περί κοινωνικής ιστορίας και πολιτικής δράσης, που θέλει τους φορείς των κοινωνικών αντιλήψεων και συγκρούσεων να είναι μαριονέτες που τις κινούν αόρατες ισχυρές δυνάμεις ή από μηχανής θεοί. Αφού λοιπόν τα πάντα υποτάσσονται στην εκ προοιμίου ενοχοποίηση του αντιπάλου και στη συνακόλουθη αναγωγή του σε πράκτορα, ε!, δεν μπορεί, κάτι θα θέλει να πει αυτός ο πράκτορας: «εφαρμόστε τον νεοσυντηρητισμό», π.χ. όπως... θα πρέπει να λέμε εμείς σαν πράκτορές του. Μόνο που δεν το λέμε. Μας το βάζει ο «Οδηγητής» στα χείλη. Πρόκειται για πολιτική αγυρτεία πρώτου μεγέθους, γνωστή στο παρελθόν από τις ενδοκομ-

ματικές εκκαθαρίσεις, που έγιναν στη βάση της ίδιας αναπόδεικτης, ετσιθελικής, ανεργμίστης και βαθύτατα αντικομμουνιστικής λογικής (στο βαθμό που ο κομμουνισμός, ως ιδεολογία και θεωρηση, είναι ευθέως ανάλογος της αφελούς, της μη χρησιμοθηρικής δηλαδή, της απροκατάληπτης ανάγνωσης και αναγνώρισης της πραγματικότητας και των αντιπάλων).

Όσο για τους Γάλλους «αριστερούς» διανοούμενους (τα εισαγωγικά ανήκουν στον «Οδηγητή», που δεν έχει ούτε αράδα γράψει για το ποια μπορεί να είναι, κοινωνικά και πολιτικά, η πέραν του ΚΚΕ Αριστερά στην Ελλάδα, έστω, σήμερα...) που τους παρουσιάζουμε, κατά τον «Νέο Μαρξιστή Λενινιστή, να «θαυμάζουν το ρηγκανικό θαύμα» είναι επίσης κατασκευή του αρθρογράφου. Ο Σ. Κούλογλου γράφει για την «αριστερή διάνοηση, ιδιαίτερα στη Γαλλία», ότι «σωπαίνει ή φροντίζει να δείξει τη μεταμέλειά της» για μια σειρά φαινόμενα κρίσης του αριστερού κινήματος, διεθνώς, που το απομακρύνουν από την «ειδυλλιακή εικόνα της κατάργησης του κράτους, της ισότητας και της αδελφότητας των λαών». Φαίνεται, όμως, ότι ο αρθρογράφος διάβασε τα άρθρα του αφιερώματος (όλα;) ως «Νέος Μαρξιστής Λενινιστής», δηλαδή με «ιδεολογική καθαρότητα» αλλά και με τα παπούτσια. Και επιμένουμε σύντροφοι νέοι κομμουνιστές ότι η μεταμέλεια που αναφέρει ο συνεργάτης μας μιλώντας για αριστερούς διανοούμενους είναι αρετή, που βρίσκεται στον αντιποδα ακριβώς της υσιπετούς και παντογνώστριας «πρωτοπόρας» σκέψης που δεν ξέρει άλλο από την ξύλινη και υπαλληλοκρατούμενη αυτοκριτική, μέχρι που να βρεθεί ανέτοιμη μπροστά σε κάποια οργανική κρίση, μετά από περίοδο στασιμότητας. Άλλος λοιπόν ο (ανύπαρκτος, άλλωστε) θαυμασμός των αριστερών για τον Ρήγκαν και άλλη η (διαπιστωμένη) μεταμέλεια για φαινόμενα που κόστισαν στο κίνημα κατά τη δεκαετία του '70.

Ένα τελευταίο σημείο στο «κριτικό» σημείωμα του «Οδηγητή», που ανακυκλώνει, λες, τη λογική που το χαρακτηρίζει στην αρχή του, είναι αυτό που χρεώνει ως «χρόνια προσπάθεια» του ANTI την «υπονόμευση των στόχων του νεολαιίστικου κινήματος». Και αυτό «αποδειχίνεται» μέσα από το αφιέρωμά μας στον ρηγκανισμό, από το ότι «η αποδοχή του αμερικάνικου τρόπου ζωής γίνεται κριτήριο πολιτικής ωριμότητας της νεολαίας». Αφήνοντας κατά μέρος το τι σημαίνει για την ΚΝΕ «αμερικάνικος τρόπος ζωής» (έφτασε στο σημείο να θεωρεί προϊόν του ιμπεριαλισμού την... τζαζ), ρωτάμε: από πού προκύπτει αυτή η «άποψη» μας; Από το ότι γράφουμε πως ο νεοσυντηρητισμός δεν είναι μόδα; Μα, φυσικά δεν είναι. Ή νομίζετε πως είναι; Αν ναι, καλύτερα να μιλάτε με μοντελιστ ή στελέχη του μάρκετινγκ. Αν όχι, προσπαθείστε, (τουλάχιστον αυτό), να είσαστε πολιτικοί με την πολιτική. Πιστεύουμε ακριβώς πως ο νεοσυντηρητισμός είναι «μια άλλη έκφραση απέναντι σ' ένα δοσμένο κοινωνικό στάτους». Επ' αυτού η συζήτηση λοιπόν.

Ή μήπως αυτή μας η «άποψη» προκύπτει από το ότι γράφουμε για τη στροφή που παρατηρείται σε ευρωπαϊκές χώρες προς το μοντέλο της Αμερικής; Μα, κι αυτή υπάρχει:

στις νέες ηλικίες, ή σε στρώματα που ψήφισαν 10% Λε Πεν στη Γαλλία και 45% Δεξιά. Υπάρχει μια στατιστική δημοσκοπήσης στο περιοδικό, διαβάστε την. Μήπως προκύπτει ο «νεοσυντηρητισμός» μας από τη διαπίστωση της «εφόδου των συντηρητικών στα Πανεπιστήμιά μας;» Κι αυτή υπάρχει. Και σε διδάσκοντες και στα πρώτα έτη. Υπάρχει ακόμα και πριν το Πανεπιστήμιο. Στα γυμνάσια. Στα αποτελέσματα που έφερε φέτος η ΜΑΚΙ. Υπάρχει στη νοοτροπία - σύνθημα «μη λερώνετε τις σχολές με αφίσες».

Η παντογνώστρια μικροκοινωνία...

Αυτές οι διαπιστώσεις μας χαρακτηρίζονται από τους «λενινιστικούς» αμβλύωπες του οργάνου καθοδήγησης της ΚΝΕ ως υπονόμηση των στόχων του νεολαιιστικού κινήματος. Αυτοί, βλέπετε, έχουν λύση και απάντηση για όλα: «Γιατί έγινε κυρίαρχος ο νεοσυντηρητισμός στο αστικό στρατόπεδο»; ρωτάει έμμεσα ο αρθρογράφος του επιστημονικού αυτού αριστουργήματος. «Γιατί χτυπάει το κίνημα και τις κατακτήσεις της εργατικής τάξης», απαντάει, δυστυχώς μόνος του. Τραγική άποψη μέσα στην ταυτολογία της: αν έγινε κυρίαρχος ένας τρόπος πολιτικής διαχείρισης του καπιταλισμού επειδή «χτυπάει», τότε πού είναι η άμυνα; Πού είναι η κοινωνική πάλη, ή η αντίθεση έστω; Τα μόνα που μένουν όρθια στο δημοσίευμα του «Οδηγητή» είναι τα μονοπώλια και το κράτος «τους». Αυτά «χτυπάνε» και επειδή «χτυπάνε» κυριαρχούν. Καλά, ξυλίκι είναι η πολιτική και η εξουσία;

Σύντροφοι, κάτι τέτοια λέει και το Κ.Κ. Αμερικής και ξέρετε τι έχει απογίνει χρόνια τώρα. Ναι, η σαπουνόπερα που λέτε θα μένει κυρίαρχη για πολλά χρόνια αν έχει αντιπάλους σαν κι εσάς. Εσάς που ικανοποιείτε τη λογική και τον ψυχισμό της κλειστής μικροκοινωνίας, που είναι η πρωτογενής και μοναδική για σας κομματική κοινότητα, ομφαλοσκοπώντας στα περιγράμματα της και εξοβελίζοντας την όποια Αριστερά, και δη τη «μαχόμενη» στην οποία προσβλέπουν εισηγήσεις και αποφάσεις συνεδρίων και Ολομελειών της Κ.Ε. του κόμματός σας.

Άραγε ποσο απέχει αυτή η λειτουργία σας από την αντίληψη του τριτοδιεθνίτικου «σοσιαλφασισμού», από την κατάσταση της σχέτας που χρόνια τώρα αναπαράγεται —κυρίαρχα ή σε μικρογραφία— στην κομμουνιστική σας κοινωνία; Και ποιον εξυπηρετεί άραγε η συρρίκνωση που προκαλείτε στο αριστερό λόγο και πρακτική στα πλαίσια του κομματικού σας βασιλείου, σήμερα, που τίθενται μείζοντα ζητήματα αναπροσανατολισμού στην πολιτική της Αριστεράς για τη διεκδίκηση της κοινωνικής ηγεμονίας; Σήμερα, που εσείς, γι' άλλη μια φορά, κλειδαμπάρωνετε τα παράθυρα και τις πόρτες στο σπιτάκι σας, στο κεκτημένο σας, στο έχουν σας, μήπως και το προσβάλλουν ακόμα και τα βλέμματα των περαστικών. Σύντροφοι, τα όρια του νεοσυντηρητισμού είναι πολύ μεγάλα, κι αν βρουν ευκαιρία φτάνουν μέχρι και τη δική σας σχεδία. Σας το λέμε εμείς, που, όπως γράφετε και σε άλλη σελίδα του ίδιου φύλλου σας, μας έχετε προγράψει από το διάλογο μαζί σας γιατί έχουμε «τον αντικομμουνισμό σαν επάγγελμα (και μάλιστα με το αζημίωτο)»...

Το νέο λαχείο

«Οκτώμισι» είπε η Λιλή
«Εννέα» αντέτεινε ο Τάκης
«Οκτώμισι, είμαι σίγουρη» επέμεινε η Λιλή.

«Εννέα τέλος πάντων!» ύψωσε τον τόνο της φωνής του ο Τάκης.

«Τάκη δεν ξέρεις τι λες! Οκτώμισι, το 'πε κι η τηλεόραση» συνέχισε ανένδοτη η Λιλή.

«Άκου να δεις Λιλή, ο άνθρωπος στην τηλεόραση άλλα λέει κι εσύ άλλα ακούς μου φαίνεται. Το 'πε καθαρότατα: τα κουρέια θ' ανοίξουν αύριο στις εννέα».

«Καλέ μην τσακώνεστε» επενέβη η Βιβή.
«Και οι δύο δίκιο έχετε μου φαίνεται: τα κουρέια πράγματι ανοίγουν στις εννέα»...

Η Λιλή μόρφασε αποδοκιμαστικά.
«Έλα βρε Λιλή παραδέξου το, και άλλωστε δεν τελειωσα. Έχεις και συ δίκιο». Και παίρνοντας βαθιά αναπνοή και κοιτάζοντας προσεκτικά τον Τάκη συνέχισε: «Αλλά τα κομμωτήρια ανοίγουν στις οκτώμισι».

«Σοβαρά;» ρώτησαν μ' ένα στόμα Λιλή και Τάκης.

«Σοβαρά, σοβαρότατα» επιβεβαίωσε η Βιβή.

«Άλλο πάλι τούτο» ξαναμίλησαν ταυτόχρονα η Λιλή και ο Τάκης.

«Καλά και τα λεγόμενα κομμωτήρια ανδρών ποτέ ανοίγουν;» διερωτήθηκε ο Τάκης.

«Α, εδώ πάω πάσο. Άμα γουστάρεις πόνταρε μια ώρα» του 'πε περιπαιχτικά η Βιβή. Χαμογέλασε ο Τάκης και αφαιρέθηκε λιγάκι βυθισμένος σε δικές του σκέψεις. «Δεν είναι δά και κακή ιδέα» μονολόγησε μετά από λίγο.

«Τι ιδέα πάλι Τάκη μου;» τον ρώτησε βαριεστημένα η Λιλή.

«Να πιάστηκα απ' αυτό το τελευταίο που 'πε η Βιβή» ανακάθησε ζωηρά ο Τάκης. «Η ιδέα είναι το νέο λαχείο των καταστημάτων».

«Δηλαδή;»

«Δηλαδή θα πονταίνει ο κόσμος κάθε μέρα για τα ωράρια των διαφόρων ειδών καταστημάτων. Θα μπορεί να ποντάρει κανείς ως τις οκτώ το βράδυ. Στο δελτίο των εννέα θα κληρώνει».

«Κάτι σαν Προπό δηλαδή;».

«Μπράβο! Με τέσσερις στήλες. Στην πρώτη πρωινό άνοιγμα, στη δεύτερη

κλείσιμο, στην τρίτη απογευματινό άνοιγμα, στην τέταρτη κλείσιμο».

«Και γραμμές;»

«Γραμμές μπορεί να 'χει πολλές. Αναγκαστικά θα τις περιορίσουμε. Τιμές ένεκεν πρώτη γραμμή τα κουρέια και δεύτερη τα κομμωτήρια. Μετά θα 'ναι τα φαρμακεία, —αν και αυτά δεν μπορείς να τα συμπεριλαμβάνεις τα Σάββατα—, τα οπτικά, τα μπακάλικά, τα μανάβικα, τα κρεοπωλεία, τα πτηνοπωλεία... όχι, όχι αυτά πάνε συνήθως δίδυμο με τα κρεοπωλεία. Τέλος πάντων, τα ανθοπωλεία, τα γενικού εμπορίου, ειδών υγιεινής, τα φωτοτυπεία, οι μπουτίκ, τα ζαχαροπλαστεία, τα αρτοποιεία. Στα αρτοποιεία μάλιστα μπορούμε να 'χουμε και παραλλαγή στον τζόγο με το ερώτημα για πόσες μέρες θ' αγοράσετε ψωμί αύριο».

«Ωραία ιδέα. Όμως συνήθως δεν αναγγέλλονται από αρκετά πριν οι ώρες λειτουργίας των καταστημάτων;»

«Μπα, πρώτον δεν αναγγέλλονται. Μετά, και να αναγγελόντουσαν θα 'ταν καλύτερα. Πιο μεγάλο μπλέξιμο. Κάτι σαν τη Ραδιοτηλεόραση. Ισχύει το πρόγραμμα της μήπως;».

«Και πώς θα το ονομάσουμε λοιπόν αυτό;» ξαναρώτησε η Λιλή.

«Τι λέτε για ΣΠΙΑΖΟΜΝΗΜ;» πρότεινε η Βιβή.

«Κάτι δεν μ' αρέσει σ' αυτό. Ηχεί κάπως ξενικό. Τι θα λέγατε για ΤΖΟΙΩΡΑΡΙΟ;» αντιπρότεινε η Λιλή.

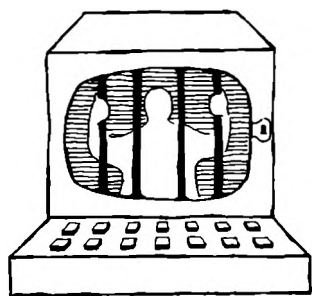
«Μακρύ, πολύ μακρύ. Πάρτε παράδειγμα το ΠΡΟ - ΠΟ. Από τα Προγνωστικά Ποδοσφαίρου. Εδώ τι έχουμε; Έχουμε Προγνωστικά Ωραρίου Καταστημάτων. Προτείνω ΠΡ.Ω.ΚΑ.».

Ε λοιπόν, αυτή είναι η ιστορία του Τάκη, της Λιλής και της Βιβής. Όλα ξεκίνησαν από ένα απλό μπλέξιμο στις ώρες των κουρείων και μια καλή ιδέα. Μα το «επιχειρηματικόν δαιμόνιον του Έλληνο» εκμεταλλεύτηκε αυτή την ιδέα. Σήμερα ο Τάκης, η Λιλή και η Βιβή είναι οι βασιλείς του γνωστού σε όλους σας ΠΡΩΚΑ. Και η ιστορία τους είναι κλασικό παράδειγμα συνεργασίας κράτους και ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Φανταστείτε το κράτος να 'χε καθορίσει τα ίδια ωράρια σ' όλα τα καταστήματα. Ή φανταστείτε να μην όριζε ωράρια. Και στις δύο περιπτώσεις το ΠΡΩΚΑ δεν θα υπήρχε σήμερα. Ενώ έτσι το αλλοπρόσαλλο του κράτους αποτελεί κίνητρο για την επιχειρηματική δραστηριότητα. Και τα μόνα καταστήματα που κρατούν σταθερό το ωράριό τους κάθε μέρα είναι το πρωκατζήδικα που κλείνουν στις 8 μια και οι ειδήσεις είναι συνήθως στις 9.

Σπύρος Καβουνίδης

Μια ταφόπετρα για την πραγματικότητα

(έργα και ημέραι
του βίντεο - κλιπ)

Βίντεο - κλιπ: εικονογραφημένο τραγούδι ροκ που διαρκεί τρία λεπτά περίπου και βολεύεται μια χαρά στην τηλεόραση. Ο Μάικλ Τζάκσον κερδίζει μια εικόνα και χάνει το σώμα του, την ίδια στιγμή που ο θεατής βλέπει με το αυτί κι ακούει με το μάτι. Η μουσική γονατίζει στη λαιμητόμο του θεάματος. Όλα γίνονται αφηρημένα, βλέπουμε ρυθμούς, ακούμε διαδικασίες. Η μοντέρνα σκέψη θριαμβεύει, το ίδιο και οι πολυεθνικές. Η ταινία *Ιντιάνα Τζώουνς* είναι το πιο ισχυρό βίντεο - κλιπ που υπάρχει. Όχι, υπάρχει κάτι ακόμα πιο ισχυρό: ένα πεντάλεπτο στο Λος Άντζελες. Εφιάλτης.

★ ★ ★

Η πραγματικότητα ενταφιάζεται όταν βιώνεται ως διαδικασία, αφηρημένη ή συγκεκριμένη, δεν έχει σημασία. Από αυτή την άποψη οι κατασκευαστές των βίντεο - κλιπ είναι οι πραγματικοί πρωτοπόροι του δυτικού πολιτισμού, οι μεγαλύτεροι σημειολόγοι που υπάρχουν: αδιαφορούν εντελώς για το περιεχόμενο, θέτουν ένα θέμα φόρμας με ρυθμούς πολυβόλου και το (χειρότερο) τα καταφέρνουν. Η *Αυγή της Κυριακής* αναγνωρίζει στο βίντεο - κλιπ μια μορφή τέχνης, όπου εικόνα και ήχος συνυπάρχουν αρμονικά, όπου η μουσική και θέαμα συναντώνται. Καμία αντίρρηση: μόνο που η αρμονία αυτής της συνύπαρξης αποτελεί και το βωμό της θυσίας ενός τρίτου, σχεδόν παρεισακτού: της ίδιας της πραγματικότητας, που υπήρξε ανέκαθεν ένα θέμα δυσαρμονίας, μια υπόθεση συγκρούσεων. Όταν η εικόνα υποδύεται τον ήχο και το αντίθετο, το ένα μετατρέπεται σε φάντασμα το άλλο. Και τα δύο μαζί υποβάλλουν στην πραγματικότητα την ιδέα ότι αποτελεί τη σκιά ενός άλλου, τεχνικά άψογου εαυτού της. Το βίντεο - κλιπ συναντάει το κόμμα σ' αυτό ακριβώς: και τα δύο καταγγέλλουν την πραγματικότητα σαν κάτι συγκεκριμένο και αντιφατικό ταυτόχρονα. σαν κάτι που προβάλλει υλικά, βιώνεται σωματικά και πνευματικά και παραμένει συνεχώς άπιαστο.

★ ★ ★

Γίνονται και στην Ελλάδα βίντεο - κλιπς. Η επιλογή των τραγουδιών, απ' ό,τι μαθαίνουμε, αφορά το χώρο του ροκ κι όπως όλοι ξέρουμε το ελληνικό ροκ είναι μια σκιά, ένα φάντασμα. Οι Έλληνες κατασκευαστές βίντεο - κλιπ διαλέγουν λοιπόν ως αντικείμενο μερικές φιγούρες, κάποιους που θα υποδυθούν τους μουσικούς, εκείνους που θα γίνουν όσο πιο γρήγορα και εύκολα γίνεται εικόνες (αν δεν είναι ήδη). Αλήθεια, πώς να κάνεις βίντεο - κλιπ την Αλεξίου; Και να γίνει κάτι τέτοιο, πάντα η ίδια θα περισσεύει σωματικά, πάντα θα θριαμβεύει στο πάλκο, θα λάμπει. Καλύτερα στα σίγουρα λοιπόν, ας διαλέξουμε κάποιους που λέγονται Magic de Spell ή δεν ξέρω εγώ πώς. Ή μάλλον, ας προσλάβουμε κατευθείαν ηθοποιούς. Ούτε γάτα ούτε ζημιά.

★ ★ ★

Όλα αυτά συμβαίνουν γιατί το βίντεο - κλιπ είναι μια ταφή χωρίς πένθος, ένας κόσμος τέλειος που δεν μπάζει από πουθενά. Ο κινηματογράφος ήταν ακόμα μια υπόθεση που αφορούσε την (απωθημένη) σχέση μας με τους νεκρούς, που καλλιεργούσε τον σεβασμό και το δέος. Ακόμα και στη διαφήμιση, ο ισχνός κόσμος των δούλων των καταναλωτικών αγαθών θύμιζε κάπως ότι κάπου η ζωή συνεχίζεται. Με το βίντεο - κλιπ γινόμαστε όλοι νεκροί αναγνωρίζοντας τον Μεγάλο Ρυθμό που μας καταπίνει: ζούμε σ' ένα ενυδρείο εικόνων και ήχων και τίποτα το απειλητικό δεν έρχεται να ταραξεί τον κόσμο μας γιατί το εκτός πεδίου της εικόνας καταργείται, όλα στριφογυρίζουν και τελικά μένουν άθικτα. Τίποτα το τρομακτικό στο *Thriller*, το βίντεο - κλιπ του Μάικλ Τζάκσον: όλα αυτά τα ζόμπι που χορεύουν και τραγουδάνε είναι σχεδόν οικεία, ακριβώς γιατί υπάρχουν εκεί εντελώς αυθαίρετα, με μοναδικό σκοπό να χορέψουν και να τραγουδήσουν. Θα μπορούσαν να ξεκοιλιάζονται μπροστά στα μάτια μας κι αυτό να μη μας προκαλεί καμία εντύπωση. Η πραγματικότητα ζει υπό την κηδεμονία μιας αποστειρωμένης εικόνας στην οποία ακόμα και ο τρόμος είναι ένας ρόλος, μια μάσκα, ένα αποκριατικό κοστούμι. Τουλάχιστον ο Δράκουλας ήταν ακόμα ένας από μας, γιατί ξέραμε ότι υπήρξε κάποτε σ' αυτά τα μέρη, εδώ στα Βαλκάνια. Μετά τη στέψη του Μάικλ Τζάκσον το μόνο που μοιάζει να υπάρχει πραγματικά είναι το βασίλειο, η δημοκρατία, η αυτοκρατορία της ανθρώπινης φιγούρας.

Χρήστος Βακαλόπουλος

ΤΑ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΤΑ ΛΙΘΟΣΤΡΩΤΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ

Έκδοση της Νομαρχίας Λέσβου
Μία σημαντική προσπάθεια, την οποία έχει αναλάβει η Νομαρχία Λέσβου, δηλαδή η διατήρηση των παλιών λιθόστρωτων του νησιού και η κατασκευή νέων, εξετάζεται και εικονογραφείται σ' αυτό το λεύκωμα. Τα κείμενα είναι του Κων. Σπ. Παπαϊωάννου και του Ν. Οδ. Σηφουνάκη, οι φωτογραφίες της Μαρίας Δάρα και του Ν. Οδ. Σηφουνάκη και το γενικό συντονισμό είχε η Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ ΕΠΕ» • Δεινοκράτους 131 • Αθήνα 115 21 • τηλ. 72.29.237 & 72.32.819

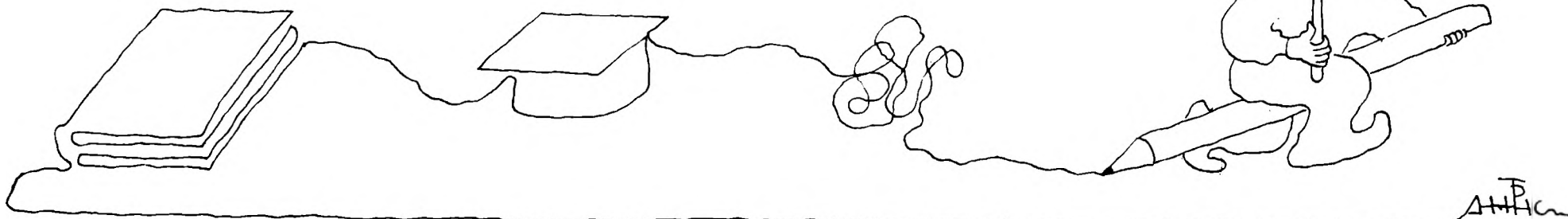
ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Χρήστου Γιανναρά
'Ορθός λόγος
και κοινωνική
πρακτική

Εκδόσεις Δόμος

Όπως πρώτα, χειρότερα από πρώτα;

του Δ.Ι. Πανεπιζήμιου

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

Ὅ,τι ἀγαθόν ἢ ὀλέθριον προέλθῃ ἐκ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τοῦτο τὴν ὅλην ἀφορᾷ Ἑλλάδα.

Πανδώρα, φύλλο 363 τῆς 1.5.1865, σ. 76

Δεν προλάβουμε να σηκωθούμε από το χριστουγεννιάτικο τραπέζι με την παραγεμιστή από ελπίδες γαλοπούλα, ελπίδες που δημιούργησε η εξαγγελία του σκανδαλώδους σε παροχές πανεπιστημιακού μισθολογίου ή, όπως καθιερώθηκε να λέγεται, μισθολογίου του αιώνα (βλ. σχετικά το εμπεριστατωμένο άρθρο του Μειλίχιου Παλαιόφρονος: *Αντί τχ.* 276 τῆς 7.12.1984, σ. 20) και μας σέρβιραν το δραστικό χωνευτικό: ο αριθμός των εισακτέων στα ΑΕΙ για τη νέα ακαδημαϊκή χρονιά 1985/86, σύμφωνα με έγκυρες πληροφορίες, θα είναι ο ίδιος με τον αριθμό της φετινής χρονιάς. Οι αντιδράσεις των ενδιαφερομένων ήταν ποικίλες. Η φοιτητική πλευρά και οι συμπλέοντες με αυτήν δυσανασχέτησαν, γιατί δεν ικανοποιήθηκε το πάγιο αίτημά τους για περαιτέρω αύξηση του αριθμού εισακτέων, έτσι ώστε να καταργηθούν οι φραγμοί στη μόρφωση του λαού. Όσοι πάλι υποστηρίζουν την κυβερνητική πολιτική έσπευσαν να κεραυνοβολήσουν τους αντιρρησίες: μια λαοπρόβλητη κυβέρνηση έχει την πολιτική βούληση να κρατήσει τον αριθμό των εισακτέων σε υψηλά επίπεδα, για να σταματήσει τη συναλλαγματική αιμορραγία που προκαλείται από τη φοίτηση στα πανεπιστήμια του εξωτερικού· κάθε αντίφαση πρέπει να στιγματιστεί ως αντιλαϊκή ενέργεια. Το στομάχι, τέλος, των μελών του ΔΕΠ (διδασκτικό - ερευνητικό προσωπικό), που πάσχει, όπως και το στομάχι των περισσότερων εκπαιδευτικών, από χρόνιο έλκος, ένιωσε το γνωστό πόνο συνοδευόμενο από έντονη ναυτία. Γιατί άραγε το ίδιο χωνευτικό να προκαλεί τόσο διαφορετικές αντιδράσεις; Οι λόγοι είναι πολλοί και πολύπλοκοι, και δεν είναι δυνατό να αναλυθούν όλοι συστηματικά και εξαντλητικά στις λίγες γραμμές που ακολουθούν· μόνο νύξεις θα κάνουμε.

Ας ξεκινήσουμε από το περίφημο σύνθημα για την κατάργηση των φραγμών στη μόρφωση. Το αίτημα για λαϊκή μόρφωση είναι δίκαιο και ευπρόσδεκτο από όλους μας. Κάτι τέτοιο όμως δεν μπορούν να αναλάβουν εξολοκλήρου τα πανεπιστήμιά μας. Για το σκοπό αυτό πρέπει να ιδρυθούν, με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των άλλων πολιτιστικών φορέων, συλλόγων και οργανισμών, λαϊκά πανεπιστήμια ή να οργανωθούν, στις έδρες των πανεπιστημίων, κύκλοι ανοιχτών μαθημάτων για τους πολίτες κάθε κατηγορίας και ηλικίας. Μια τέτοια κοινωνική λειτουργία του πανεπιστημίου είναι από όλους, και κυρίως από τα μέλη του ΔΕΠ, ευφρόσυνα αποδεκτή. Δεν πρέπει, ωστόσο, να συγχέεται αυτή η κοινωνική προσφορά με το θέμα του αριθμού των εισακτέων, γιατί όσοι εισάγονται στα πανεπιστήμια δεν αντιμετωπίζουν τη μόρφωση ως ανιδιοτελή αυτοσκοπό αλλά ως μέσο επαγγελματικής αποκατάστασης ή, για να το διατυπώσω πιο ανώδυνα και κάπως ιδεαλιστικά, ως μέσο ένταξης τους στην παραγωγή και παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο. Και εδώ ακριβώς βρίσκεται ο κόμπος του προβλήματος. Πού θα απορροφηθούν οι στρατιές των πτυχιούχων; Το χρονικό διάστημα που θα απαιτείται για το διορισμό τους στο Δημόσιο —ένα από τα ανομολόγητα ή ομολογημένα όνειρα κάθε Νεοέλληνα— θα αυξάνεται διαρκώς, καθώς θα διογκώνεται ο κατάλογος αναμονής, ενώ πολλοί από αυτούς, υποκύπτοντας στις επίμονες και επιτακτικές αξιώσεις του βιοπορισμού, θα στραφούν σε άλλα επαγγέλματα, μερικά από τα οποία μάλιστα είναι πιο προσοδοφόρα από το επάγγελμα ή το λειτούργημα που θα τους εξασφάλιζε το πτυχίο. Ενδεικτικά αναφέρω τα εξής επαγγέλματα που ασκούν γνωστοί μου πτυχιούχοι: αχθοφόρος - μετακομιστής, εισπράκτορας σε αστικά λεωφορεία, ταξιτζής, φύλακας σε Μουσείο, σερβιτόρος ή και ιδιοκτήτης κέντρου νεολαίας (pub). Και το ερώτημα που προβάλλει αδήριτα στο σημείο αυτό

είναι: γιατί οι άνθρωποι αυτοί επέλεξαν την τεθλασμένη οδό του πανεπιστημίου και δεν επιδίωξαν αμέσως την κατάληψη μιας τέτοιας θέσης;

Το πρόβλημα όμως δεν έγκειται μόνο στην απορρόφηση των πτυχιούχων, ένα πρόβλημα που αφορά στο κάτω κάτω τον προγραμματισμό της πολιτείας, η οποία είναι και υπεύθυνη για τις εκάστοτε εκλεγόμενες λύσεις. Γιατί, λοιπόν, δυσφορεί το ΔΕΠ, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι το κράτος είναι πρόθυμο, όπως τουλάχιστο εξαγγέλλει και διαρκώς υπόσχεται, να εξασφαλίσει την ελλιπή, προς το παρόν, υλικοτεχνική υποδομή; Μα το θέμα δεν είναι αποκλειστικά υλικοτεχνικό, είναι και θέμα έμφυχου υλικού από ποσοτική και ποιοτική άποψη. Ενώ η πολιτεία πέτυχε στη Μέση Εκπαίδευση να δημιουργήσει τάξεις των 35 μαθητών, σε πολλά τμήματα του πανεπιστημίου οι τάξεις φτάνουν τα 100 και κάποτε —δυστυχώς πρόκειται για υπαρκτές περιπτώσεις— τα 250 άτομα. Έτσι, για να δώσουμε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, αν υποθέσουμε ότι θα βρεθούν πολλές και άρτια εξοπλισμένες αίθουσες για τους 4.000 συνολικά φοιτητές που ανήκουν σήμερα στα 7 τμήματα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., πού, πότε και πώς θα βρεθούν αυτοί που θα τους εκπαιδεύσουν; Αυτά τα τρία ερωτήματα είναι στενά δεμένα μεταξύ τους. Πού θα βρεις πανεπιστημιακό δάσκαλο, όταν η παραγωγή επιστημόνων στη χώρα μας είναι περιορισμένη και κατά κανόνα ετερόφωτη; Χαμηλός όμως ρυθμός παραγωγής συνεπάγεται αναπόφευκτα και μεγάλο χρονικό διάστημα για την ικανοποιητική στελέχωση των Πανεπιστημίων, ακόμη και αν δεχθούμε ότι το υπουργείο είναι πρόθυμο να προκηρύξει τις ήδη υπάρχουσες κενές θέσεις δημιουργήσει καινούριες σε μεγάλο αριθμό. Αν ο αριθμός των εισακτέων αυξάνεται με γεωμετρική πρόοδο (παράδειγμα: το φιλοσοφικό τμήμα του Α.Π.Θ. πριν από την τριχοτόμησή του είχε 270 εισακτέους, μετά την τριχοτόμηση του το 1984/85 οι εισακτέοι του ε-

φτασαν τους 750, δηλαδή τριπλασιάστηκαν, ενώ το διδακτικό προσωπικό παρέμεινε αμετάβλητο, γιατί η διαίρεση δεν συνοδεύτηκε από ταυτόχρονη ενίσχυση του προσωπικού), είναι μοιραίο ότι η εξασφάλιση ανθρωπίνων συνθηκών στις πανεπιστημιακές τάξεις θα παραμείνει ουτοπική επιδίωξη. Και φτάνουμε στην τρίτη πλευρά του τριγωνικού προβλήματός μας, το πώς. Ας υποθέσουμε ότι τα ματαπτυχιακά τμήματα, που δεν οργανώθηκαν ακόμη, μακροπρόθεσμα θα τελεσφορήσουν και ότι χάρη στους ΕΜΥ (ειδικοί μεταπτυχιακοί υπότροφοι) θα ενισχυθεί το επιστημονικό δυναμικό, με αποτέλεσμα να βελτιωθούν οι συνθήκες διδασκαλίας. Αναρωτήθηκε, ωστόσο, κανείς ποια κίνητρα θα ωθήσουν τους επιδοξους πανεπιστημιακούς δασκάλους να αναλάβουν αυτό το υπεύθυνο λειτουργήμα; Ποιος καθιερωμένος ομογενής επιστήμονας θα εγκαταλείψει τη Νέα Υόρκη για την Ξάνθη και ποιος από τους εκκολλαπτόμενους επιστήμονες θα θυσιάσει για ένα πινάκιο φακής ένα μεγάλο τμήμα της ζωής του διαβάζοντας και ερευνώντας απομονωμένος και παραγνωρισμένος, ενώ γύρω του σφύζει εκμαυλιστικά η ζωή και διάφοροι επιτήδιοι ή παράσιτοι θησαυρίζουν με ανυπαρκτα προσόντα; Το πρόβλημα, επομένως, είναι περισσότερο σύνθετο από ό,τι φαντάζονται όσοι εκστομίζουν με άνεση συνθήματα περί φραγμών και άλλα ηχηρά παρόμοια.

Ερχόμαστε τώρα στο επιχείρημα εκείνων που πιστεύουν ότι με την αύξηση των φοιτητών περιορίζεται δραστικά η εξαγωγή —νόμιμη ή λαθραία— συναλλάγματος. Το επιχείρημα φαίνεται εκ πρώτης όψεως πειστικό, αλλά αναιρείται από την πείρα της καθημερινής πραγματικότητας. Όσο το κράτος αρνείται να εισαγάγει στα ΑΕΙ το σύνολο των υποψηφίων —αυτό σημαίνει όσο δεν καταργεί το σύστημα των πανελλαδικών εξετάσεων—, θα υπάρχει πάντοτε ένα ικανό υπόλοιπο που θα στρέφεται προς τα πανεπιστήμια του εξωτερικού. Αυτό αποδεικνύεται από τον αμείωτο αριθμό όσων διαγωνίζονται στην ξένη γλώσσα, προκειμένου να εξασφαλίσουν ή να νομιμοποιήσουν την εξαγωγή συναλλάγματος σε χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου ή της Δυτικής Ευρώπης. Ας μην ξεχνούμε, άλλωστε, ότι η αλματώδης αύξηση του αριθμού των αποφοίτων Λυκείου αυξάνει υποχρεωτικά και τον αριθμό των αποτυχόντων σε κάθε χρονιά.

Αλλά ακόμη και αν δεχτούμε ότι πετύχαμε κάποια περιστολή των συναλλαγματικών δαπανών —που ισοσκελίζεται με την εξαγωγή συναλλάγματος για το ονίσκι μας—, το ερώτημα εξακολου-

θεί να παραμένει: δικαιούμαστε εν ονόματι αυτής της περιστολής να υποβαθμίζουμε τις συνθήκες σπουδών κατά τον τρόπο που δείξαμε πιο πάνω; Και ένα δεύτερο ερώτημα: λαοπρόβλητη κυβέρνηση σημαίνει ότι οι κυβερνώντες μπορούν να αποφασίζουν ερήμην της λαϊκής βάσης, που είναι στην προκειμένη περίπτωση τα ίδια τα πανεπιστήμια; Βέβαια, είναι αλήθεια ότι οι Σχολές γνωμοδοτούν σχετικά με τον επιθυμητό αριθμό εισακτέων, αλλά η γνώμη τους θυσιάζεται στο βωμό πολιτικών σκοπιμοτήτων. Αποτέλεσμα: όταν προτείνονται 100 εισάγονται 250 με πανελλαδικές εξετάσεις και 150 για εθνικούς και κοινωνικούς λόγους και με μεταγγραφές το τελικό σύνολο είναι 400.

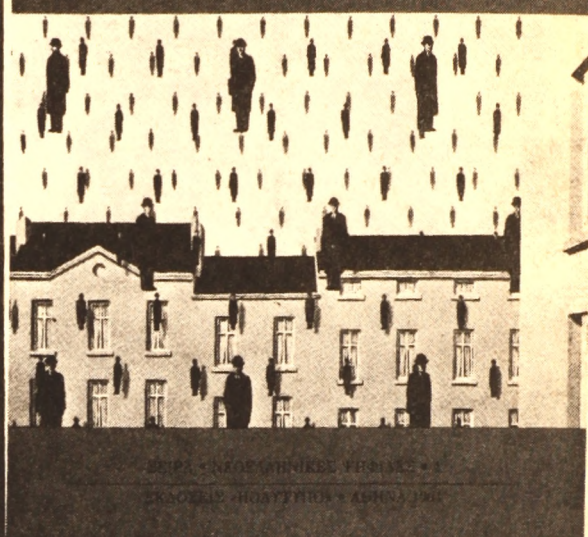
Αυτά τα πλήθη δεν είναι, φυσικά, δυνατό να εκπαιδευτούν σωστά, και οι διδάσκοντες αναπέμπουν καθημερινά στον Ύψιστο προσευχές από φόβο μήπως και αποφασίσουν ξαφνικά όλοι αυτοί οι σπουδαστές να φοιτήσουν κανονικά, οπότε κινδυνεύει και η στατική ισορροπία των κτιρίων! Η μόνη λύση που απομένει, και προς αυτή φαίνεται να προσανατολίζεται η πολιτεία, είναι η κατ' οίκον εκπαίδευση. Ο φοιτητής θα παίρνει στην αρχή της χρονιάς δωρεάν —άλλη πληγή και αυτή για τον μικρομεσαίο φορολογούμενο πολίτη!— το εκατοντασέλιδο μοναδικό σύγγραμμά του και θα προσέρχεται κάθε Φεβρουάριο και Ιούνιο στις εξετάσεις— εφόσον δεν εφαρμοστεί και πάλι το επάρατο σύστημα των αλλεπάλληλων μεταφορών, που οι φοιτητές θα κατακτήσουν με αγώνες και ενδεχομένως με καταλήψεις. Έτσι τα Πανεπιστήμια θα αποσυμφορηθούν, αλλά θα μετατραπουν σε εξεταστικά κέντρα και εκδοτήρια πτυχίων, όπως είναι τα εκδοτήρια εισιτηρίων του ΟΣΕ.

Είπα και στην αρχή: μόνο νύξεις μπορεί να γίνουν για το τεράστιο και πολυπρισματικό θέμα του αριθμού των εισακτέων. Δεν τρέφω αυταπάτες. Το 1985 είναι έτος εκλογών, διάβαζε παροχών. Καμιά κυβέρνηση οποιασδήποτε ιδεολογίας και απόχρωσης, παρά την όποια ευαισθησία της —και ευαισθησία ασφαλώς αναγνωρίζω στην παρούσα κυβέρνηση— δεν θα επωμιζόταν το μεγάλο πολιτικό κόστος που προκύπτει από τη μείωση του αριθμού των εισακτέων. Αν έγραφα τις παραπάνω γραμμές, το έκανα μόνο και μόνο για να ρωτήσω τους αρμόδιους και υπεύθυνους της πολιτείας μήπως το πολιτικό κόστος που δεν διακινδυνεύουν σήμερα το εισπράξουν πολλαπλασιασμένο στο άμεσο μέλλον, όταν οι δεκαοχτάρηδες ψηφοφόροι τους, τους καταψηφίσουν τότε ως άνεργοι εικοσιπεντάρηδες;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΣΕΙΡΑ:
«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

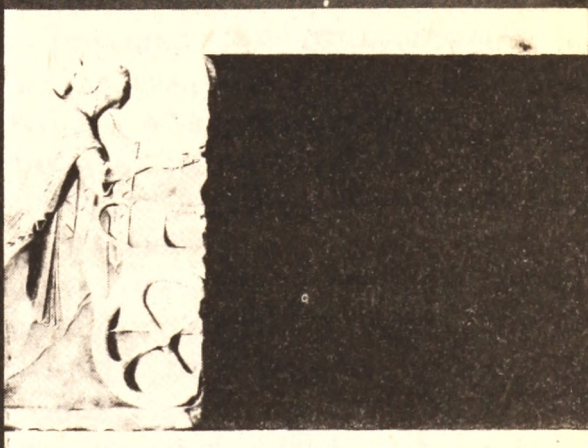
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΑΪΟΡΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ
ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΕΜΠΕΡΙΚΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΤΥΠΟ**

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΛΙΟΡΗ
Ο ΓΑΛΩΣΣΙΚΟΣ ΑΦΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΜΙΣΘΕΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΑΘΗΝΑ 1984

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ: «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»,
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»,
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΑ

του Μιχ. Δημητρίου

Σαράντα χρόνια πριν την ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας, στα μέσα της δεκαετίας του 1870, εμφανίζεται στην Πάτρα, ο πρώτος αναρχο-σοσιαλιστικός πυρήνας της Ελλάδας, με τη μορφή του «Δημοκρατικού Συλλόγου». Αυτό είναι το θέμα που πραγματεύεται ο Μιχ. Δημητρίου στο Γ' κεφάλαιο του βιβλίου του «Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα» που δημοσιεύεται σ' αυτές τις στήλες· το βιβλίο θα κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες.

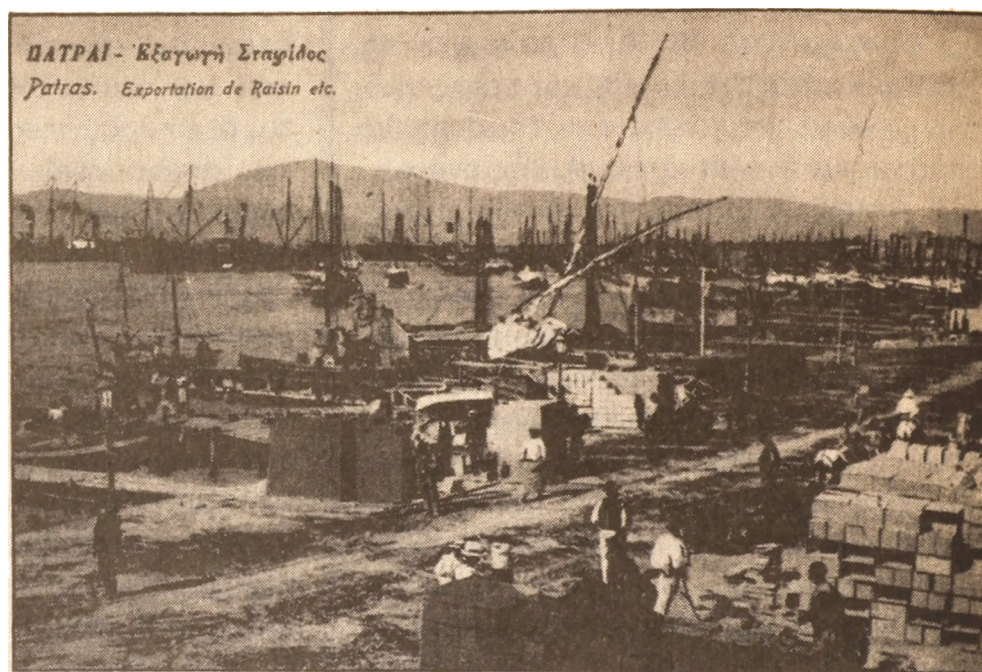
Ιδρυτές και μέλη

Χάρη στο εμπόριο της σταφίδας, του «μαύρου χρυσού» της εποχής, η Πάτρα αποτελούσε το κύριο εξαγωγικό λιμάνι της χώρας και το αστικό κέντρο με τις έντονες κοινωνικές ανισότητες. Πολυεθνική και πανελλήνια σε κοινωνική σύνθεση η Πάτρα είχε ως την εποχή της *μπελ εποκ* των αρχών του 20ού αιώνα, έντονα τα γνωρίσματα της κοινωνικής ευμάρειας και της ανάπτυξης ενός μεταπρατικού εμπορικού χώρου. Κύριες οικονομικές λειτουργίες της το εξαγωγικό εμπόριο της σταφίδας και ορισμένες «παραπληρωματικές» βιομηχανίες οиноποιίας. Την εικόνα συνθέτουν επιπλέον τα υπέρογκα κέρδη των εξαγωγικών οίκων, τα ευάριθμα εμπορικά και χρηματιστικά στρώματα, ο ιδεολογικός προσανατολισμός προς την προηγμένη Ευρώπη και τα πρότυπά της, η πολλαπλή κυριαρχία της πόλης στην ενδοχώρα της αγροτικής μικροϊδιοκτησίας και μονοκαλλιέργειας.

Σημειώθηκε και στην Πάτρα, όπως και στα άλλα αστικά κέντρα της χώρας μετά την απελευθέρωση του ελληνικού κράτους, η ίδια διαδικασία κοινωνικού σχηματισμού από την συρροή των αγροτών. Το 1829 ο πληθυσμός της πόλης ήταν μόλις 4.000 κάτοικοι, το 1860 ήταν 18.000 το 1879 έφτασαν τους 25.494 και δέκα χρόνια αργότερα ο δήμος Πατρών είχε 38.164 κατοίκους¹.

Καθώς πληθαίνουν οι αγροτικές μάζες και συσσωρεύονται στην πόλη συναρτούν την επιβίωση και την τύχη τους με το διαμετακομιστικό εμπόριο, ενώ παραλληλα συνεχίζουν να διατηρούν στενούς δεσμούς με το χωριό. Οι περισσότεροι δεν εντάσσονται σε μια διαδικασία προλεταριοποίησης, αλλά ενσωματώνονται κυρίως στους μεταπρατικούς μηχανισμούς ως υπάλληλοι, μικρέμποροι, άνθρωποι των αφεντικών, ειδικευμένοι εργάτες, μικροτεχνίτες, και εποχιακοί εργάτες. Αγροτική ενδοχώρα και μικροαστικά στρώματα της πόλης (στην οποία κυριαρχούν οι εργατικές συντεχνίες) ριζοσπαστικοποιούνται μόνο στα χρόνια οικονομικής κρίσης, κι αυτό περιστασιακά.

Η Πάτρα του 19ου αιώνα αποτελεί ένα μοντέλο προς μελέτη της διαδικασίας σχηματισμού της αστικής μεταπρατικής τάξης στην Ελλάδα, εκείνης της εθνικής ιδιομορφίας, κατά την οποία δεν συγκρούστηκε η ανερχόμενη αστική τάξη με την γαιοκτητική φεουδαρχία, δεν διαμορφώθηκε ριζοσπαστικό αγροτικό κίνημα, όπως σε άλλες χώρες των Βαλκανίων και δεν διεδραμάτισαν επαναστατικό ρόλο —παράλληλο στον αγώνα της αστικής τάξης— τα αγροτικά στρώματα και το βιομηχανι-

κό προλεταριάτο.

Στο πολιτικό επίπεδο η πολιτική ολιγαρχία της εποχής, με τους πελατειακούς μηχανισμούς στελεχών, αποτελούσε και γνώρισμα της Πάτρας. Υπήρχαν τα οικογενειακά κόμματα, συνήθως από γόνους προκρίτων και η σχέση πατρωνείας, που μετέβαλε τους ψηφοφόρους σε απλούς οπαδούς προσώπων². Στη θέση της ιδεολογίας υπήρχε η προσωπική πολιτική, που επέτρεπε την συναλλαγή του επαρχιώτη βουλευτή με την ηγεσία του επίσης προσωπικού κόμματος και την δίχως αρχές μετακίνηση του βουλευτή από το ένα κόμμα στο άλλο. Ωστόσο, η ίδια η εμπορευματική κοινωνική συγκρότηση ήταν που οδήγησε στη γέννηση του πολιτικού και κοινωνικού προβληματισμού και στην επιθυμία των μικροαστικών στρωμάτων να αποκτήσουν συλλογικό πολιτικό εκφραστή. Προσωπικότητες, όπως ο Ανδρέας Ρηγόπουλος, Αριστείδης Οικονόμου, Ρόκκος Χοϊδάς και Θάνος Κανακάρης θα αποκτήσουν μια πλατιά κοινωνική βάση, που ενοποιείται πολιτικά —άλλοτε περιστασιακά και άλλοτε μονιμότερα— γύρω από τις συνταγματικές ιδέες και τα αιτήματα δημοκρατικού χαρακτήρα. Μέσα από τους ίδιους τους μικροαστούς διανοούμενους και επαγγελματίες θα υπάρξουν και εκείνοι, που θα προσπαθήσουν στα 1877 να μεταφυτεύσουν τις ριζοσπαστικές ιδέες από την Ευρώπη. Το εγχείρημά τους θα έχει την μεταχείριση κάθε μεθοδολογίας, που υπερβαίνει τα όρια της εκσυγχρονιστικής μεταπρατικής ιδεολογίας και που αμφισβητεί την αυθεντικότητα της κυριαρχίας

1. Αλέκος Α. Μαρασλής, *Ιστορία της Πάτρας*, Πάτρα 1983, σελ. 266-267.

2. Χαρίτων Κορυζής, *Η πολιτική ζωή εις την Ελλάδα (1821-1910)*, Αθήνα 1974, σελ. 131-132.

των εκπροσώπων της.

Ιδρύεται ο Δημοκρατικός Σύλλογος, στα μέσα της δεκαετίας του 1870, από μερικούς νεαρούς Πατρινούς, που ανήκαν εις «χρηστάς οικογενείας διακριθείσας πάντοτε επί φρονίμασι συντηρητικοίς». Ανάμεσά τους ο καθηγητής των μαθηματικών Διονύσιος Αμπελινόπουλος —που θεωρείται και ο ηγέτης της κίνησης— ο δικηγόρος Κων. Μπομποτής, ο λογιστής - εμποροπάλληλος Κων. Γριμάνης και οι Αλεξ. Ευμορφόπουλος, Σπαθάρας και Ιωαν. Ασημακόπουλος.

Ο Γιάννης Κορδάτος αναφέρει και δύο άλλους ιδρυτές, τον εκδότη Παν. Ευμορφόπουλο και τον εισοδηματία Γεώργιο Παπαρρήτορα. Σύμφωνα με μαρτυρία του Αλεξ. Παν. Ευμορφόπουλου (γιου ιδιοκτήτη τυπογραφείου και εκδότη) η οργάνωση είχε μέλη ορισμένους φοιτητές και σπουδαστές, κυρίως, και σύνδεσμο στην Αθήνα το δικηγόρο Ιωάννη Φίλιο, που φαίνεται ότι μεσολάβησε στον τότε δημοκρατικό βουλευτή Ρόκκο Χοϊδά, για να ενδιαφερθεί όταν άρχισε ο διωγμός τους³.

Με βάση των αριθμό των μελών, ο Δημοκρατικός Σύλλογος δεν φαίνεται να μαζικοποιήθηκε και μάλιστα αισθητά. Οι εφημερίδες της εποχής γράφουν ότι τα οργανωμένα μέλη της αναρχικής κίνησης δεν πρέπει να ήταν περισσότερα από δώδεκα «άν κρίνωμεν εκ των έν τῷ Συλλόγῳ εὑρεθέντων καθισμάτων»⁴.

Η συντοφιά μαζεύεται τον πρώτο καιρό από σπίτι σε σπίτι και συζητά για τις κοινωνικές ιδέες και τα προβλήματα της εποχής τους. Θα προσανατολιστούν τελικά προς τον αναρχισμό της περιόδου εκείνης και το μαζικό επαναστατικό όραμα της Παρισινής Κομμούνας του 1871 με τις έντονες ουμανιστικές διακηρύξεις. Ωστόσο, η απόφαση των περισσότερων δεν είναι απλά η κοινωνική πρόκληση των μικροαστών, όπως γράφεται από ορισμένους.

Όπως εύστοχα επισημαίνει ο Κ. Μοσκόφ: «Μια μικρή ομάδα από τα εξεγερμένα πνεύματα της Πάτρας, αποφασίζουν ότι μπορούν πλέον να περάσουν σε μια πολιτική δράση, που θα βγαίνει έξω από τα πλαίσια των δύο φιλελεύθερων κομμάτων της κοινωνίας της πόλης»⁵.

Ο αναρχισμός και η πολυμορφία του, που αυτό τον καιρό δεσπόζει στην Ευρώπη, είναι η ρηξικέλευθη επιλογή, που γίνεται συστηματικά και συνειδητά. Βέβαια, η έννοια του όρου «πολιτική δράση» είναι σχετική. Η πρώτη σοσιαλιστική οργάνωση δεν φαίνεται να απέκτησε ποτέ ιδιαίτερα γραφεία και, αντίθετα από όσα γράφουν ο Γ. Κορδάτος και άλλοι ιστορικοί, δεν είχε δημόσια δράση ως την έκδοση της εφημερίδας της. Τα σχέδια των ιδρυτών του «Δημοκρατικού Συλλόγου» για την μαζική του επιρροή δεν φαίνεται να προχώρησαν πέρα από τον προσηλυτισμό ορισμένων σπουδαστών και άλλων νέων.

Τον Μάιο του 1877 στο οίκημα που στεγάζεται ο Δ.Σ. —δεν είναι αυθαίρετο να υποθέσουμε ότι μπορεί να ήταν κάποιο δωμάτιο στο σπίτι του Δ. Αμπελινόπουλου ή άλλου πρωτεργάτη— οι ανακριτικές αρχές θα ανακαλύψουν τα στοιχεία μιας κανονικής οργανωτικής συγκρότησης.

Όπως σημειώνει ο *Φορολογούμενος*, η εφημερίδα του εμπορομεσιτικού κατεστημένου των Πατρών: «εύρε εις αυτό βιβλιοθήκην πλουσίαν εκ των συγγραμμάτων όλων εν γένει των κοινωνιστών καί μέ τάς εικόνας των έπισημοτέρων έργων του Παρισινού Δήμου (σ.σ. των ηγετών της Παρισινής Κομμούνας) καί άλλων. Κατέσχε δέ τά πρακτικά καί τήν αλληλογραφίαν του Συλλόγου»⁶.

3. Γιάννη Κορδάτου, *Ιστορία της Ελλάδος*, τόμος XII, Αθήνα 1958, σελ. 464.

4. Μακ. Αθαν., *Η πρώτη δημοκρατική εφημερίς εν Πάτραις*, εφ. *Νεολόγος* Πατρών, 16-10-1930.

5. Κωστής Μοσκόφ, *Εισαγωγικά στην Ιστορία του Κινήματος της Εργατικής Τάξης*, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 162.

6. *Φορολογούμενος*, φ. 12/20-5-1877.

Συγκρότηση και πρωτοβουλίες

Η αφετηρία του σοσιαλιστικού κινήματος στον τόπο μας δεν έχει ακόμη προσδιοριστεί με ακρίβεια. Ο Κωστής Μοσκόφ υποστηρίζει ότι ο Δ.Σ. συγκροτήθηκε το 1876, αφού πρώτα, στις αρχές ήδη του 1875, είχε αποφασίσει να δραστηριοποιηθεί πολιτικά⁷. Ο Γιάννης Κορδάτος θεωρεί ότι τόσο η δημιουργία της συντοφιάς όσο και του Συνδέσμου της έγιναν ένα χρόνο αργότερα, το 1876 και το 1877 αντίστοιχα. Ο Γεώργιος Λεονταρίτης, συμφωνώντας με τον Κ. Μοσκόφ, γράφει ότι ο Δ.Σ. ιδρύθηκε το 1876 και ένα χρόνο αργότερα κυκλοφόρησε την δική του εφημερίδα⁸. Τις χρονολογίες αυτές ακολουθούν λίγο πολύ όλοι οι άλλοι συγγραφείς (Κουτσούκαλης, Βεργόπουλος, Βournάς, Κατσούλης).

Χρειάζεται να κάνουμε διάκριση ανάμεσα στην τελική ιδρυτική πράξη και στις διάφορες ιδρυτικές διαδικασίες. Δεν είναι δυνατό να προσδιοριστεί η αφετηρία τους, ωστόσο, η απόφαση της ίδρυσης και η συγκρότηση, φαίνεται ότι έγινε, το αργότερο, το φθινόπωρο του 1876.

Τότε στέλνουν χαιρετιστήριο μήνυμά τους στην συνέλευση (Συνδιάσκεψη) της Διεθνούς, στην Βέρνη, που έγινε στις 26-29 Οκτωβρίου. Τον Δεκέμβριο η οργάνωση προσχωρεί στις αποφάσεις της Διεθνούς, που είναι βεβαίως η μπακουνική Διεθνής Ένωση Εργατών και όχι η ενιαία Πρώτη Διεθνής όπως γράφεται λανθασμένα. Η ενιαία Πρώτη Διεθνής (1864-1876) δεν υπάρχει αυτό τον καιρό.

Στο χαιρετιστήριο μήνυμά τους προς την μπακουνική Διεθνή, που έχει επιρροή στον ευρωπαϊκό χώρο, οι αναρχικοί των Πατρών γράφουν:

...Εάν καταλάβαμε την σκέψη σας είμαστε πεπεισμένοι ότι υπάρχει πλήρης αρμονία ανάμεσα στις ιδέες μας και στις αρχές του προγράμματός σας. Έχοντας έντονη επιθυμία να αποκτήσουμε πιο στενές σχέσεις μαζί σας θ' αρχίσουμε απ' αυτή την ημέρα κιόλας μια τακτική αλληλογραφία μαζί σας...

Το γραφείο της Συνδιάσκεψης τους απάντησε ενθαρρυντικά και τους έστειλε τα πρακτικά των εργασιών με τις εισηγήσεις και την πολιτική απόφαση. Δύο μήνες αργότερα (Δεκέμβρης 1876) οι Πατρινοί σοσιαλιστές γνωστοποιούσαν στο «γραφείο αλληλογραφίας και στατιστικής» της Διεθνούς ότι συμφωνούσαν με τις βασικές της αρχές και αποφάσεις⁹.

Ο ρόλος των Ιταλών αναρχικών

Σύμφωνα με στοιχεία από δική μας έρευνα, οι Πατρινοί σοσιαλιστές, μετά την επαφή τους με την Διεθνή, έχουν διασυνδεθεί με αναρχικούς κύκλους της Ιταλίας.

Η Ιταλία εκείνης της εποχής αποτελεί το κέντρο της αναρχικής κίνησης του Μπακούιν, του οποίου τα κοινωνικά κηρύγματα προσελκύουν όσους έχουν απογοητευθεί από τις πολιτικές λύσεις και ιδιαίτερα από τον δημοκρατικό ριζοσπαστισμό του Μαντσίνι, ο οποίος έχει τοποθετηθεί αρνητικά απέναντι στην Κομμούνα.

Όλοι οι συγγραφείς πιθανολογούν ότι οι Ιταλοί πολιτικοί πρόσφυγες στην Πάτρα είναι εκείνοι που βοήθησαν την οργάνωση στη διεθνή της διασύνδεση, ενθάρρυνση και προσανατολισμό. Ο Κωστής Μοσκόφ περιγράφει όλο το κοινωνικό πλαίσιο και αναφέρει:

...Μέσα στην κοινωνία της Πάτρας σημαντική θέση κατέχει η μεγάλη ιταλική παροικία —τα 10-15% του πληθυσμού της πόλης ως τον τελευταίο ακόμα πόλεμο— παροικία συγκροτημένη από τους

7. Κωστή Μοσκόφ, έ.α., σελ. 162.

8. Γιώργος Λεονταρίτης, *Το ελληνικό σοσιαλιστικό κίνημα κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο*, Εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1978, σελ. 20.

9. Όλα όσα αναφέρονται για τις σχέσεις του Δ.Σ. με την μπακουνική Διεθνή αντλούνται από το έργο του James Guillaume: *L' Internationale — Documents et Souvenirs*, Παρίσι 1910, τόμος IV, σελ. 122-251.

πρόσφυγες Ιταλούς επαναστάτες του 1848, που διατηρεί στενούς πάντα δεσμούς με την οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της πατρίδας της. Δικηγόροι, δάσκαλοι, σαράφηδες, ναυτικοί πράκτορες, τεχνίτες και μικρέμποροι τα μέλη της· στην ιδεολογία τους εθνικιστές, ριζοσπάστες, οπαδοί της Γαριβάλδη, και του Μαζίνι, αναρχικοί, ουτοπικοί σοσιαλιστές· όλα τα ρεύματα της γειτονικής Ευρώπης συγκρούονται εδώ μες στη μιξέρια και τη φθορά, που προκαλεί η ανία του πικραμένου κόσμου κάθε προσφυγιάς —πρυτανεύει όμως μες στη μεσογειακή του οξυτήτα ο αναρχισμός. Γιατί στο φιλελεύθερο υπόβαθρο της πατρινής κοινωνίας ο αναρχισμός βρίσκει γόνιμο έδαφος —γίνεται αισθητός από τα πιο προωθημένα άτομα της φιλελεύθερης μάζας σαν μια έξαρση της φυσικής ιδεολογίας της, μια ανάπτυξη της συνεπής, ως το τέλος βγαλμένη από τα ίδια εμπορευματικά και μικροαστικά πλαίσια· όχι μια άρνηση του κοινωνικού συστήματος, αλλά μια προσπάθεια εκλογίκευσης αυτής της κοινωνίας του με την κατάργηση μιας εξουσίας «παράλογης». Μες στη φιλελεύθερη αυτή ουτοπία οι οικονομικές αντιθέσεις αντικειμενικά δεν θίγονται. Σ' ένα τέτοιο συγγενικό υπόβαθρο ο αναρχισμός θα αναπτυχθεί δίχως εμπόδια στη λαϊκή αίσθηση· θα εγκατασταθεί στέρεα στην αχαϊκή πρωτεύουσα και από εκεί στα λιμάνια της σταφίδας, από το Αίγιο ως την Καλαμάτα, σε όλον τον εμπορευματικό Μωρηά...¹⁰.

Μια διπλωματική αναφορά της εποχής είναι κατηγορηματική:

...Η παρουσία στην Πάτρα μιας μεγάλης ιταλικής παροικίας ήταν αποφασιστική για τη δημιουργία μιας αναρχικής ομάδας, που εκδηλώθηκε σε πράξεις, των οποίων η ανάμνηση είναι ακόμα ζωντανή στην Ευρώπη...¹¹.

Τα ιστορικά στοιχεία, που υπάρχουν επιτρέπουν την άποψη ότι οι Ιταλοί σύνδεσμοι λειτούργησαν ως καταλύτες, μένοντας έξω από τα πλαίσια της οργάνωσης και όχι ενταγμένοι σ' αυτή. Αν όμως δεν έχουν γίνει γνωστά ακόμα τα πρόσωπα, που έκαναν τις διασυνδέσεις αυτές —πιθανότατα μέσω του Δ. Αμπελικόπουλου— η δική μας έρευνα αποκάλυψε τις σχέσεις των Πατρινών σοσιαλιστών με τους αναρχικούς ομόφρονες της Μπολόνια και του Μιλάνου. Αλληλογραφούν μαζί τους, γίνονται παραλήπτες των εντύπων τους (όπως το PLEBE του Μιλάνου) και τους στέλνουν τα πρακτικά των δύο γενικών συνελεύσεων του Συλλόγου.

Στις 20 Φεβρουαρίου στέλνουν τη δεύτερη επιστολή τους στο αναρχικό έντυπο της Μπολόνιας IL MARTELLO (Το σφυρί), που θα δημοσιευτεί στο φύλλο 11 της 6ης Μαρτίου. Γνωστοποιώντας την πολιτική τους ταυτότητα οι αναρχικοί των Πατρών απορρίπτουν τις μεταρρυθμιστικές αντιλήψεις του φιλελευθερισμού και δηλώνουν πως ασπάζονται την επαναστατική προοπτική. Η επιστολή τους αυτή έλεγε τα εξής:

Ήδη από τις 20 Ιανουαρίου σας στείλαμε μία επιστολή, στην οποία σας εκθέταμε τις αντιλήψεις μας γύρω από την κοινή μας υπόθεση· και στο τέλος προσθέταμε: «Ο τύπος και ο τρόπος της παρέμβασής μας δεν μπορεί να είναι όμοιοι σε κάθε χώρα, αλλά μόνον οι κάτοικοι ενός ορισμένου μέρους είναι σε θέση να γνωρίζουν ποια μέσα πρέπει να χρησιμοποιηθούν. Ο λαός δεν είναι μια TABULA RASA, αλλά γραμμένο βιβλίο και στον λαό πρέπει να στηρίζουμε την υπόθεσή μας». Προσθέταμε επίσης: «Ο τελικός μας σκοπός είναι η ευημερία του ανθρώπου, και αποδοκιμάζουμε όλους εκείνους που θέλουν να πετύχουν την βαθμιαία χειραφέτηση του λαού. Συμφωνούμε μαζί σας ότι μόνον στην Επανάσταση μπορούμε να ελπίζουμε».

Αργότερα θα σας στείλουμε τα γενικά Καταστατικά της Δημοκρατικής Ομοσπονδίας του Λαού και τα ειδικά καταστατικά της Εταιρίας της Πάτρας. Ελπίζουμε να γίνουμε καλά κατανοητοί από μέρους των αδελφών μας της Δύσης.

Με το προσεχές ταχυδρομείο θα σας στείλουμε επίσης μία

ΦΟΡΟΛΟΓΟΫΜΕΝΟΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ

(Έκδομένη κατά Παρασκευήν.)

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ.	Συντάκτης	ΤΙΜΗ ΚΑΤΑΧΙΡΙΣΕΩΣ
ΕΤΗΣΙΑ Διάρκεια 16. Περίληψη καθ' Εξουσίαν.	ΚΩΝΣΤ. Κ. ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ.	Διαρκών δ στήλη λεπτά 26. Εξόφλησις, άγγέλαι κατ' άποψη.

Οί νέοι κοινωνιστές.

Τά πνεύματα και τήν συνείδησιν των ατόμων τής εποχής ούκ όλίγον συνεπείσθησαν· έσ' όχάτως ή έμφανισις ένταυθα φύλλου τινός υπό τήν όνομα "Ελληνική Δημοκρατία", έν ή εύρηται άναγεγραμμένα έ· απέμειν πάντα τά παλαιά δόγματα τά διασκέδασαν πρό όλίγου έτι τάς βάσεις άλλων κοινωνιών· τούτοις δέ μέλλον καταδόξαι τήν κοινή συνείδησιν ένταυθα ή

σω άναγκαία και έπείγουσα, θεω ή ύδροθεραπευτική, ή αρμίνι και άρεινολ περίπαι, και έν έρμηνή τής νόσου, ή έφαρμογή του συστήματος του παραδεχόμενου και έν χρήση υπό τών αλλογόνων τής μονής τών "Αγίων Θεοδώρων" έν παρηγορίαις παθήσεσι. Τη ίδία αυτή ήβλαμιν συνταχθεί και ή μεί, έν μη παρίστατο βάσισις μέχρι τινός ή υπόστασις έν έπείσθη τών παιδαρίων τούτων τής "Ελληνικής κοινωνίας, ύπαιθυόουσιν άλλα τινά έπαιθυωδέστερα όντα,

ή φτώχεια και ή άμείβω λέγει τή καταστατικήν των έννοι ή μεγαλειότητες πληγής του λαού, δια να έλευθερωθ ή λαός ή όποιος ύποφέρει, πρέπει να σηωθ ή αύτός ή ίδιος να ζητήσιν τήν έλευθερίαν του· ή συνείδησις ή σύνδεσμος· ούτος όστις ένώλεθε τήν άπελευθερίαν του λαού έν τών δεινών του θεωρεί ήθρως τούς όλους όσους προσπαθούν να διατηρήσουν τήν σημερινήν κατάσταση· ούδέν ενόσση δ λαός· είναι φτωγός δεν έμπορεί βίβωσι να άναπτυχ ή και προσδοκεί· δεν έμπορεί, γιατί

μελέτη γύρω από τον σοσιαλισμό στην Ελλάδα που θα δημοσιευτεί, και ένα εορταστικό φυλλάδιο γύρω από την 18 του Μάρτη.

Πάμε πολύ καλά εδώ. Το έδαφος είναι πολύ εύφορο. Σε λίγο θα κάνει την εμφάνισή της η σοσιαλιστική εφημερίδα μας, σαν όργανο της Ομοσπονδίας μας και τότε θα αναπτύξουμε τις αντιλήψεις μας από κάθε οπτική γωνία.

Χαιρετισμούς και αλληλεγγύη

Είναι καταφανής η διάθεση ν' αντλήσουν κύρος και πείρα από τις διεθνείς αυτές επαφές όπως και η φιλοδοξία να συνασπίσουν τους άλλους σοσιαλιστικούς ομίλους, με τους οποίους πρέπει να είχαν αρχίσει κάποια επαφή.

Μια πρώτη απόδειξη γι' αυτό μας δίνει το δημοσίευμα της εφημερίδας των Αθηνών *Ρήγας*, που διευθύνει ο Παναγιώτης Πανάς, ο οποίος συνδέεται στενά με τον τότε προοδευτικό βουλευτή Ρόκκο Χοϊδά. Στο δημοσίευμα του φύλλου 15 με ημερομηνία 22.3.1877, δημοσιεύεται η είδηση ότι *εσχάτως συνεστήθη*, στην Πάτρα, *Δημοκρατικός Σύλλογος του Λαού* και παραθέτει το τελευταίο μέρος, του καταστατικού (προγραμματικής διακήρυξης) σχεδόν όπως ακριβώς θα δημοσιευθεί μετά δύο μήνες στο πρώτο φύλλο της εφημερίδας των Πατρινών αναρχικών. Το δημοσίευμα του *Ρήγα* και του Παν. Πανά ο οποίος υπερασπίστηκε αργότερα τους Πατρινούς αναρχικούς, όπως και στη Βουλή ο Ρόκκος Χοϊδάς περιείχε και τις εξής ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τις προθέσεις των τότε αφανών κοινωνιστών της Πάτρας:

...Ο Δημοκρατικός Σύλλογος Πατρών συνελθών εις Β' Γενικήν Συνέλευσιν παρεδέχθη το καταστατικόν του Δημοκρατικού Συνδέσμου του Λαού, επεκύρωσε τον εαυτού κανονισμόν και το πρόγραμμα, καθ' ο κηρύσσεται εχθρός όλων των πολιτικών και όλων όσων προσπαθούν να διατηρήσουν την σημερινήν κατάστασιν με οιονδήποτε τρόπον, και αποφάσισε την έκδοσιν εφημερίδος άπαξ του μηνός υπό τον τίτλον «Ελληνική Δημοκρατία» εκδούς επί τούτω Αγγελίαν.

Είναι σαφές ότι τον μήνα Μάρτιο οι Πατρινοί αναρχικοί έχουν αποφασίσει ότι πρέπει ν' αρχίσουν την προσεκτική δημοσιοποίηση των σκοπών τους, σε φιλικά έντυπα.

Πρώτες αντιδράσεις και προειδοποιήσεις

Η αποκάλυψη των σχέσεων με τους αναρχικούς της Ιταλίας γίνεται αφορμή να δείξει τις εχθρικές του διαθέσεις το κατεστημένο των Πατρών. Παρά τις προειδοποιήσεις, τα μέλη της οργάνωσης δεν θα διστάσουν να εκδηλωθούν και να διακηρύξουν τους σκοπούς τους με την έκδοση του ιδεολογικού τους οργάνου.

Πρώτη δημοσιεύει τις σχετικές πληροφορίες, μαζί με το κεί-

10. Κ. Μοσκόφ, έ.α., σελ. 161-162.

11. Archives du Ministere des Affaires Etrangeres, Nouvelle Serie, Grece,

τόμος I, σελ. 58.

12. Φύλλο 50, 22 Μαρτίου 1877.

Κοινωνιστικὴ ἑταιρεία ἐν Πάτραις!

Περὶ τοῦ τυχερίου εἰς χεῖρας ἡμῶν τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 καὶ ἀπὸ 6/18 Μαρτίου Ε. ἡ φύλλον τῆς ἐν Βοιωτίᾳ ἐκδομένης ἑφημερίδος ἡ «Martella», ἐν ᾗ μετὰ δικαίως ἀγανακτήσεως ἀναγινώσκοντες τὴν ἐπομένην ἐπιστολὴν.

«Patras, il 20 Febbraio / 4 Marzo 1877.

«Fin dal 20 Gennaio vi spedimmo una lettera nella quale vi esponemmo le nostre idee intorno alla causa comune; ed infine aggiungevamo: «La forma ed il modo del lavoro non possono esserli gli stessi per ogni paese: ma

«Colla prossima posta spediremo ancora uno Studio sul socialismo in Grecia, che sarà pubblicato; e un Opuscolo per festeggiare il 18 Marzo.

«Le cose nostre van benissimo qui. Il terreno è assai fecondo. Fra poco apparirà il nostro giornale socialista—organo della nostra Federazione. Allora avolgeremo le nostre idee da ogni punto di vista.

Salute e solidarietà.»

Χρὴν τῶν μὴ ἐπισταμένων τῶν ἑλλήνων ἀναγνωστῶν ἡμῶν, παρατίθενται μετὰφρασις τῆς ἀνωτέρω ἐπιστολῆς.

«Πάτραι, 20 Φεβρουαρίου / 4 Μαρτίου 1877.

μενο της επιστολής, ως κύριο θέμα της, η συντηρητική εφημερίδα *Μοχλός* της Ζακύνθου, καλώντας την εισαγγελική αρχή των Πατρών να ασχοληθεί με την κρυφή ανατρεπτική οργάνωση. Χαρακτηρίζει τα άγνωστα μέλη της «αργυρώνητα όργανα ανθελληνικών ενεργειών», που έχουν σαφή διάθεση «να υποσκάψωσι την βασιλείαν και τον ελληνισμόν»¹².

Οι εντυπώσεις από την αποκάλυψη είναι αρνητικές στην Πάτρα και θα επεκταθούν ως την Αθήνα. Γράφει ο *Φορολογούμενος*:

... Είμεθα εις θέσιν να βεβαιώσωμεν ότι η είδησις αὐτή είναι καθ' ολοκληρίαν ανυπόστατος και ότι τα εν τη επιστολή εκείνη διατυπούμενα εισίν εγρηγορότων ἢ *DIA DESIDERIA* θερμοκεφάλου τινός αγνώστου παρ' ἡμῖν... Το ἔδαφος της πόλεως αὐτῆς δεν είναι πρόσφορον εις ἀνάπτυξιν τοιοῦτων τερατωδῶν ιδεῶν...¹³.

Ανάλογη είναι και η διαβεβαίωση, που δίνει για την «παιδαριώδη» κίνηση η εφημερίδα *Αχαΐα*¹⁴. Το αθηναϊκό *Μέλλον* υποπευτεται προσωπική ιδιοτέλεια στην όλη υπόθεση και δίνει την ερμηνεία ότι η επιστολή εστάλη υπό τινος ξένου ἢ Ἑλλήνου τυχοδιώκτου, θέλοντος να φορολογήσει τας ἐν Ἑυρώπῃ κοινωνιστικὰς εταίρειας ως ανταποκριτῆς ἢ ως ιδρυτῆς ομάδος και ἐν Ἑλλάδι¹⁵. Η χλευαστική αντιμετώπιση του θέματος από το *Μέλλον* θα προκαλέσει τα παράπονα του *Μοχλού*, που επιμένει ότι η οργάνωση πράγματι συνέστη, αν και πιστεύει ότι την περιμένει οικτρὸν ναυάγιον¹⁶.

Είναι αξιοσημείωτο ότι το *Μέλλον* διευθύνει ο παλιός προυντονιστής και υμνητής της κομμούνας. Δήμος Παπαθανασίου, ο οποίος παρασύρεται από την προσωπική του αντιδικία με τον παλιό συνεργάτη του Παναγιώτη Πανά και υιοθετεί συνεχώς αντιδραστική στάση (αν και δεν θα ζητήσει την καταδίκη τους) απέναντι στις ιδέες των Πατρινών κοινωνιστών.

Αυτές οι τρεις παραλλαγές: κινδυνολογία, χλευασμός, ελαχιστοποίηση, θα είναι εις το εξής ο χαρακτηριστικός τρόπος με τον οποίο ο τύπος των Αθηνών, των Πατρών, της Ζακύνθου, αλλά και της Βοιωτίας, θα αντιμετωπίσει την πρώτη σοσιαλιστική οργάνωση. Όλα αυτά τα δημοσιεύματα αποδεικνύουν ότι δεν υπάρχει κάποια συγκροτημένη οργάνωση και μάλιστα με ανοιχτή δράση, συγκεκριμένα γραφεία κτλ. Τούτο βέβαια δεν είναι βασικό προσδιοριστικό, αν λάβει υπόψη του κανείς τον επαναστατικό χαρακτήρα της οργάνωσης. Δείχνει, όμως, πόσο ανυπόστατες είναι οι ευφάνταστες περιγραφές ορισμένων ιστορικών για τη μαζικότητα και τις δημόσιες εκδηλώσεις της πρώτης σοσιαλιστικής οργάνωσης στην Ελλάδα.

Το κλίμα της αποθάρρυνσης, που επιδιώκουν να δημιουργήσουν τα δημοσιεύματα αυτά, κυρίως τον Απρίλιο του 1877, θα

έχει τις επιπτώσεις του.

Ο δικηγόρος Βασίλειος Γ. Καλλιοντζής, που δεκαπέντε χρόνια αργότερα θα πρωτοστατήσει στο αναρχικό κίνημα της Δυτικής Πελοποννήσου, διαχωρίζει τώρα τις ευθύνες του. Δηλώνει με επιστολή του ότι αν και διατηρεί τις δημοκρατικές ιδέες του δεν έχει καμία σχέση με τον Δημοκρατικό Σύλλογο. Αποκαλεί τους «πέντε ἢ ἐξ τον αριθμόν» ιδρυτές αλλά και προδρόμους του «λιποτάκτας της μερίδος μας» και τούτο γιατί πιστεύει ότι ο θεσμός της βασιλείας για την Ελλάδα είναι μια ανάγκη. Ο Καλλιοντζής θέλοντας να επικρίνει τις κομματικές φατρίες αντιδιαστέλλει ως συνταγματικότετη τη διαγωγή τῆς βασιλείας ἐξ ἧς οἱ ἀληθεῖς φιλοπάτριδες χρηστάς ἐλπίδας, περὶ τῆς ἐν ευθέτω καιρῷ σωστικῆς ενεργείας τῆς, ἀρυσθήσαν¹⁷.

Αυτή η δήλωση νομιμοφροσύνης του Βασιλείου Καλλιοντζή εξηγεί και τους λόγους για τους οποίους το κατεστημένο των Πατρών και η τοπική εξουσία αντέδρασαν τόσο έντονα. Ο κίνδυνος από την οργάνωση και τα επαναστατικά της κηρύγματα δεν ήταν τόσο η πρόκληση κοινωνικής αναταραχής, όσο η αμφισβήτηση στο πολιτικό επίπεδο.

Από τη Ζάκυνθο ο *Μοχλός*, με τον λυσσαλέο τοπικό παραγοντισμό του, εκφράζει την υποψία ότι οι αναρχικοί των Πατρών μπορεί να συνεργάζονται με τον Ζακυνθινό βουλευτή Κ. Λομβάρδο, που αποτελεί μόνιμο στόχο του. Υποβάλλει την ιδέα αυτή προφανώς για να πλήξει τον Λομβάρδο και όχι για να δώσει κύρος στους πρώτους. Σ' άλλο του δημοσίευμα, ο *Μοχλός* προσκομίζει νέα αποδεικτικά στοιχεία και ζητάει από τη δικαστική εξουσία των Πατρών να βρει και να τιμωρήσει τους αποπειρωμένους την διατάραξιν της κοινωνικής τάξεως δι' ανατρεπτικῶν συνεταιρισμῶν¹⁸. Υποστηρίζει ότι έχουν περιέλθει στην κατοχή του το έντυπο καταστατικό και το πρόγραμμα και τα πρακτικά της Β' συνελεύσεως του Δημοκρατικού Συλλόγου. Σ' αυτά υπάρχει η απόφαση για την έκδοση εφημερίδας με το όνομα *Ελληνική Δημοκρατία*. Ίσως υπήρξε κάποια διαρροή, από την διεύρυνση της επιρροής, που είχε επιχειρήσει η οργάνωση ἢ απλῶς δημαγωγική εκμετάλλευση ὅσων εἶχε —ὅπως εἶδαμε— δημοσιεύει ο *Ρήγας* στις 22.3.1877. Παρά τις αποθαρρύνσεις, τις απειλές και τις στημένες παγίδες, οι επικεφαλής του Δημοκρατικού Συλλόγου αποφασίζουν να γνωστοποιήσουν την παρουσία και τους προβληματισμούς τους.

Στα μέσα Μαΐου θα εκδώσουν τη μηνιαία εφημερίδα *Ελληνική Δημοκρατία* χωρίς συγκεκριμένη διεύθυνση και με υπεύθυνο τυπογραφείου τον Αλέξ. Ευμορφόπουλο. Οι συντάκτες τονίζουν ότι ο σκοπός της εφημερίδας ταυτίζεται με εκείνον του Δημοκρατικού Συλλόγου Πατρών, του οποίου αποτελεί όργανο και παραπέμπουν στα κείμενα που δημοσιεύονται. Στο εισαγωγικό κείμενο της πρώτης σελίδας οι συντάκτες διαβεβαιώνουν ότι *θα ειπούμε την αλήθεια, χωρίς να λογαριάσουμε την Κυβέρνησιν. Θέλει να μας βάλει στην φυλακήν, θέλει να μας αφήσει ησύχους, μας είναι αδιάφορο*. Με βάση την πείρα από το παρελθόν περιμένουν και άλλες επικρίσεις: *εις εκείνους οι οποίοι θα μας βρίζουν, δεν θα δίνουμε καμίαν απάντησι*, και τονίζουν ότι όσοι ειλικρινά θελήσουν να συζητήσουν μαζί τους για οποιοδήποτε κοινωνικό ἢ πολιτικό ζήτημα *θα απαντήσουμε με την πρέπουσα ευγένεια και κοσμιότητα*.

Στις τέσσερις σελίδες της *Ελληνικής Δημοκρατίας* δημοσιεύεται το πολιτικό πρόγραμμα (καταστατικό) της μετωπικής τους οργάνωσης που ονομάζεται Δημοκρατικός Σύνδεσμος του Λαού της οποίας ο Δημοκρατικός Σύλλογος Πατρών είναι απλώς ο ιδρυτής. Έτσι, καλούν κάθε σωματείο ἢ και άτομο, που δέχεται τις αρχές του καταστατικού να γίνει μέλος του Συνδέσμου.

13. Φύλλο 135-136, 8 Απριλίου 1877.

14. Φύλλο 782, 3 Απριλίου 1877.

15. Φύλλο 1550, 29 Μαρτίου 1877.

16. Φύλλο 51, 5 Απριλίου 1877.

17. Εφημ. *Τοξότης*, φυλ. 42, 15 Απριλίου 1877.

18. Φύλλο 53, 19 Απριλίου 1877.

Εκτός από το καταστατικό, η εφημερίδα έχει ως βασική ύλη την εκτενή ανάλυση - εκλαίκευση, ειδησεογραφία από το ιταλικό αναρχικό κίνημα, μια διακήρυξη - άρθρο του κομμουνάρου Arnold για την έκτη επέτειο της Κομμούνας του Παρισιού και μια διακήρυξη θέσεων για το κρίσιμο διεθνές θέμα της εποχής, το Ανατολικό Ζήτημα. Έμβλημά της η ρήση: «Η επανάσταση είναι ο νόμος της προόδου»...

Καταστατικές αρχές και διακηρύξεις

Οι ιδεολογικές αρχές της οργάνωσης έχουν αρκετά από τα γνωρίσματα των μακρινών της εποχής, που τους έφεραν σε διάσταση με τους Μαρξ και Ένγκελς. Οπαδοί του επαναστατικού αυθόρμητου, υποτιμούν σοβαρά την καθημερινή ταξική πάλη, την οργανωμένη δράση και κάθε μορφή κεντρικής πολιτικής καθοδήγησης. Πιστεύουν ότι η προπαρασκευή του επαναστατικού κινήματος των μαζών θα πρέπει να γίνεται με τον ίδιο τρόπο, που θα χαρακτηρίζει και το σύστημα (κοινωνική οργάνωση) που σκοπεύει να θεμελιώσει η Επανάσταση. Έτσι, έχουν ως στόχο το Κράτος και την απόλυτη καταστροφή του,

με βάση την πεποίθηση ότι απαιτείται η συνολική καταστροφή της κρατικής πολιτικής εξουσίας και όχι ο μαρasmus και η κατάκτησή της από το προλεταριάτο και τους συμμάχους του (όπως πίστευαν οι μαρξιστές). Για τους λόγους αυτούς, κύριο καθήκον κάθε αναρχικής ομάδας είναι να διασπλίνει αρχές και αναγκαιότητες, να επιταχύνει με την προπαγάνδα την ταξική συνειδητότητα, χωρίς να την εκβιάζει, και να προσδοκά, ως ώριμο καρπό της, την ενστικτώδη εξέγερση των μαζών.

Οι αδυναμίες των αναρχικών ιδεών εκείνης της περιόδου είναι εμφανείς και στο πολιτικό πρόγραμμα (καταστατικό) του Συνδέσμου. Το οποίο βέβαια έχει συνταχθεί, σύμφωνα με ορισμένες γενικολογίες («δημοκρατικός» κτλ.) και αναγκαιούς ισως, υπαινιγμούς. Μάλιστα, μια παράγραφος, η τρίτη του καταστατικού, που έχει ένα εθνικοπατριωτικό διαφορούμενο για τους «σκληρωμένους αδελφούς» φαίνεται να προστέθηκε μετά και εν όψει της πρώτης δημόσιας εμφάνισης της οργάνωσης. Η παράγραφος αυτή δεν υπήρχε στο γαλλικό κείμενο με το συνοπτικό του πρόγραμμα (καταστατικό), που είχαν στείλει στην αναρχική Διεθνή.

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Πεπεισμένοι,

Ότι, η φτώχεια και η αμάθεια είναι οι μεγαλύτερες πληγές του Λαού.

Ότι, από αυτά τα δύο πηγάζει κάθε κοινωνική αθλιότητα.

Ότι, επομένως η ελευθέρωσίς μας από τη φτώχεια και την αμάθεια πρέπει να είναι ο ανώτερος σκοπός καθενός οπού θέλει να εργαστεί ειλικρινώς υπέρ της Πατρίδος.

Ότι, η ελευθέρωσις αυτή ενδιαφέρει όλους μας· διότι σκοπεύει να φέρει γενικήν ισότητα εις τα δικαιώματα και τα καθήκοντα όλων, και θα έχει ως βέβαιον αποτέλεσμα και την απελευθέρωσιν των αδελφών μας οι οποίοι είναι στη δουλεία¹⁹.

Ότι, δια να ελευθερωθεί ο Λαός ο οποίος υποφέρει, πρέπει να σηκωθεί αυτός ο ίδιος να ζητήσει την ελευθέρωσιν του· και πρώτοι πρέπει να συνδράμουν όσοι εννοούν το καθήκον τους.

Φρονούντες,

Ότι, η ελευθέρωσις αυτή εξαρτάται, κατά μέγα μέρος, από την πολιτικήν χειραφέτησιν του Λαού.

Και βασιζόμενοι εις την ιστορίαν μας, και εις το ότι κάθε άνθρωπος επλάσθη ελεύθερος και κύριος του εαυτού του.

Συσταίνομεν

Τον Δημοκρατικόν Σύνδεσμον του Λαού

Όπως ενωμένοι ζητήσωμεν με όλας μας τας δυνάμεις την εφαρμογήν του Δημοκρατικού Πολιτεύματος, με τους εξής όρους:

A'. Ακραν αποκέντρωσιν και τέλειαν αυτοδιοίκησιν των Δήμων, δηλαδή κάθε Δήμος να είναι όλως διόλου ανεξάρτητος και να διοικείται μόνος του.

B'. Πλήρη ελευθερίαν του ατόμου.

Γ'. Κάθε εξουσία να είναι υποταγμένη εις την κυριαρχίαν του Λαού κατ' ευθείαν.

Ο Δημοκρατικόν Σύνδεσμος του Λαού

Θεωρεί εχθρούς του όλους όσους προσπαθούν να διατηρήσουν την σημερινήν κατάστασιν.

Αναγνωρίζει ως νόμον του την Αλήθειαν, την Δικαιοσύνην και την Ηθικήν.

Και δέχεται δια μέλη του κάθε Σωματείον ή και άτομον, το οποίον ήθελε παραδεχτεί το παρόν Καταστατικόν.

Ότι, η ελευθέρωσις αυτή ενδιαφέρει όλους μας· διότι σκοπεύει να φέρει γενικήν ισότητα εις τα δικαιώματα και τα καθήκοντα όλων, και θα έχει ως βέβαιον αποτέλεσμα και την απελευθέρωσιν των αδελφών μας οι οποίοι είναι στη δουλεία¹⁹.

Από πρώτη άποψη το κείμενο μοιάζει περισσότερο με ιδεαλιστική διακήρυξη αρχών χωρίς συνοχή, παρά μ' ένα σαφές επαναστατικό προσκλητήριο. Το καταστατικό της οργάνωσης σαν φόρμα είναι πολύ μακριά από την εικόνα που έχουμε για παρόμοια κείμενα. Κι αυτό είναι φυσικό. Ουσιαστικά, πρόκειται για το πολιτικό πρόγραμμα ενός αναρχικού συνδέσμου, που συγκροτείται πάνω σε ορισμένες αντιλήψεις και αρχές, χωρίς καθορισμένες διαδικασίες, ιεραρχία και καθήκοντα.

Το πολιτικό πρόγραμμα της πρώτης σοσιαλιστικής οργάνωσης στην Ελλάδα έχει ως κύριο σκοπό να στιγματίσει την κοινωνική αθλιότητα της εποχής του, να αμφισβητήσει την τάξιν πραγμάτων και να προβάλει το όραμα της επαναστατικής αλλαγής.

Το έμβλημα της εφημερίδας *Η επανάσταση είναι ο νόμος της προόδου* υποδηλώνει ασφαλώς τη δυναμική αυτής της αλλαγής. Όπως επίσης την υποδηλώνουν το άρθρο του Arnold για την Κομμούνα και η ειδησεογραφία για την επαναστατική δράση των «κοινωνιστών» της Ιταλίας με επικεφαλής τον Κάρολο Καφιέρο. Ο αυτοπροσδιορισμός της οργάνωσης γίνεται σαφέστερος στην ανάλυση (εκλαίκευση) του καταστατικού. Απορρίπτεται κάθε ρεφορμιστική διαδικασία και προπαγανδίζεται η

αναγκαιότητα να σηκωθεί ο λαός, για να απελευθερωθεί από τα δεινά της φτώχειας και της αμάθειας και να βελτιώσει τη μοίρα του. Έτσι, οι αναρχικοί των Πατρών τοποθετούν ως κεντρικό πολιτικό τους καθήκον την εργασία με όλες τους τις δυνάμεις έως ότου ο λαός μας εννοήσει και σηκωθεί.

Μπορεί το επαναστατικό αυτό προσκλητήριο να είναι ασαφές και χωρίς επεξεργασία, οι επιδιώξεις του νεφελώδεις και ουτοπιστικές, αλλά η όλη προσπάθεια, ακόμα και αν έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας οργάνωσης διανοουμένων, υποδηλώνει ένα χρέος συνειδητής πρωτοπορίας. Υποδηλώνει την πρόθεσή τους να ασκήσουν πολιτική πίεση στην κρατική εξουσία για κάποια κοινωνική εκλογίκευση, για τις ευθύνες της στην φτώχεια και την αμάθεια του λαού.

19. Η παράγραφος αυτή δεν περιλαμβάνεται στο γαλλικό κείμενο με το συνοπτικό πρόγραμμά του (καταστατικό) που έστειλε ο Δ.Σ. στην μακρινή Διεθνή, όπως το παραθέτει ο Γ. Λεονταρίδης, (ε.α., σελ. 45). Είναι προφανής η σκοπιμότητα της προσθήκης με το εθνικοπατριωτικό διαφορούμενο, στην πρώτη δημόσια εμφάνιση της οργάνωσης. Επίσης το καταστατικό δεν περιλαμβάνονται οι απειλές κατά των πολιτικών, που είχαν προαναγγελθεί στο φύλλο της 22-3-1977 του *Ρήγα*.

ΕΛΛΑΔΑ:

η κυπριακή ΟΥΤΟΠΙΑ

του Γιάννη Γαρπόζη

δυνάμεων ο ελληνικός ιμπεριαλισμός, που εκπροσωπείται μάλιστα πολιτικά από το ΠΑΣΟΚ. Τι πραγματικά ν' αντιτάξει κάποιος σε τέτοιες εξωφρενικές απόψεις που φιλοδοξούν μάλιστα να διαλύσουν τους μύθους της Αριστεράς γύρω από το πρόβλημα.

Αντίθεση η μνήμη στη λήθη

«Ο αγώνας του ανθρώπου ενάντια στην εξουσία είναι ο αγώνας της μνήμης ενάντια στη λήθη»

Μιλαν Κούντερα

Τα πράγματα όμως είναι εντελώς διαφορετικά. Γιατί όσο λάθος είναι, στην όποια πολιτική ανάλυση ν' αφαιρούμε την ταξική πάλη και την ταξική διάσταση του προβλήματος, άλλο τόσο λάθος είναι το να μεταφέρουμε μηχανιστικά ερμηνευτικά σχήματα του τύπου δεξιά - αριστερά, εργάτες - μονοπώλια, κεφάλαιο - εργασία κ.ά. σε κάθε εποχή και τόπο. Κι αυτό, διότι όσον αφορά την Κύπρο, σίγουρα υπάρχουν δεξιοί κι αριστεροί, σίγουρα υπάρχουν εργάτες και αστοί, πλούσιοι και φτωχοί (διπλά μάλιστα, και σαν εργάτες αλλά και σαν πρόσφυγες) ωστόσο ποτέ η σύγκρουση αυτών δεν ήταν το κυρίαρχο στοιχείο της πολιτικής διαδικασίας της κυπριακής κοινωνίας. Από δω εξάλλου πηγάζει και η ανυπαρξία κομμάτων με φυσιογνωμία και πρακτική κομμάτων κοινωνικής κριτικής και η απουσία κινήματων κοινωνικής διεκδίκησης, αφού πάντα το πολιτικό παιχνίδι παιζόνταν και παίζεται στο διεθνοπολιτικό επίπεδο που ήταν και το καθοριστικό. Διότι όσο κι αν φαίνεται παράξενο κάτι τέτοιο, κυρίαρχη αντίθεση στην Κύπρο είναι εθνική μνήμη - εθνική λήθη. Ναι, η σύγκρουση γίνεται ανάμεσα σ' αυτούς που θέλουν να διατηρούν την εθνική τους μνήμη και ταυτότητα και σ' αυτούς που στο όνομα της ανεξαρτησίας, γράφουν νέα ιστορία της Κύπρου, δηλαδή πλαστογραφούν την ιστορία, μιλούν για Κυπρίους που δεν είναι Έλληνες αλλά κατάγονται (κι αυτό γράφτηκε) από τους Ετεοκύπριους, και που συνεπώς έφτασε ο καιρός για μια νεοκυπριακή συνείδηση και γιατί όχι για ένα κυπριακό έθνος. Τώρα

είναι η εποχή κατά συνέπεια για ένα οριστικό ξεκαθάρισμα των λογαριασμών με την Ελλάδα, κανένα νταραβέρι από δω και μπρος με την Ελλάδα των συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου, του πραξικοπήματος, της προδοσίας και των επεμβάσεων, την Ελλάδα των συνταγματαρχών, την κάθε Ελλάδα τελικά και καθετί ελληνικό στον κόσμο αυτό.

Αν η μέχρι τώρα πολιτική της Ελλάδας ήταν αντεθνική και καταστροφική για την Κύπρο, και πράγματι τέτοια ήταν, θα «πετάξουμε μαζί με τα βρωμόρουχα και το μωρό»; Δυστυχώς, παρόμοιες αντιλήψεις, σ' αυτό συνηγορούν, στην κυπροκεντρική θεώρηση του προβλήματος, που στυλοβάτης της είναι το ΑΚΕΛ —το πιο εξαρτημένο από την ΕΣΣΔ κόμμα στον κόσμο— που εντείνει ολοένα και περισσότερο την αποξένωση της Κύπρου από την Ελλάδα. Ενισχύει ακόμη περισσότερο την απομονωτική, επαρχιώτικη και τελικά θανάσιμα επικίνδυνη πολιτική της κυπροκεντρικής ουσίας του προβλήματος, στο όνομα πάντα της διεθνοποίησης (διάβαζε της πρότασης της ΕΣΣΔ για την ανέφικτη Διεθνή Διάσκεψη).

Τα αρνητικά αποτελέσματα αυτής της πολιτικής φάνηκαν κατά τραγικό τρόπο με την τουρκική εισβολή του 1974, αλλά και με την ανακήρυξη του ψευδοκράτους, όπου μπροστά στο έγκλημα, δεν έσκασε ούτε μύτη στη διεθνή κοινότητα, και η έστω και διακηρυχτικά καταδίκη του έγινε ύστερα από τις κολοσσιαίες προσπάθειες της επίσημης Ελλάδας. Σ' ό,τι αφορά την ΕΣΣΔ η πρόσφατη συμφωνία της με την Τουρκία

Το κείμενο που ακολουθεί είναι ένα κείμενο κριτικής. Μιας ομολογουμένως παράδοξης κριτικής. Κι αυτό γιατί ποτέ η ελληνική Αριστερά δεν έκανε τη δέουσα κριτική στην Κύπρο. Αλλά χωμένη κι αυτή στα εύκολα σχήματα - μύθους περί «αβύθιστου αεροπλανοφόρου», στα στερεότυπα του τύπου «διεθνές πρόβλημα εξαιτίας της γεωγραφικής θέσης των στρατηγικών συμφερόντων» συνδέοντάς το και ταυτίζοντάς το μάλιστα πολλές φορές με το παλαιστινιακό και λιβανέζικο πρόβλημα. Η ακόμη θέτοντάς το μέσα από την προοπτική των κινήματων του Τρίτου Κόσμου, κι άλλοτε πάλι θεωρώντας την Κύπρο —ένα κομμάτι του αδιάκοπα συρρικνούμενου ελληνισμού— σαν ένα πεδίο απλώς, διακρατικών, διπλωματικών χειρισμών, διαβουλεύσεων και σκοπιμοτήτων, εγκλωβίζοντας και περιορίζοντας έτσι, ένα εθνικό θέμα στα γρανάζια της διεθνούς διπλωματίας. Τελospάντων ιστορία τελειωμένη που τελειωμό δεν έχει όμως. Κριτική λοιπόν για την ανυπαρξία κριτικής.

Ιδιαίτερα σήμερα που όλες οι διεργασίες και η σχετική κινητικότητα γύρω από το κυπριακό, δημιουργούν —ίσως εύλογα— την εντύπωση για μια διαφανή «λύση» του προβλήματος. Αφορμή γι' αυτήν την κριτική, είναι οι κατά καιρούς απόψεις που διατυπώνονται στον αριστερό περιοδικό Τύπο, οι οποίες, από διαφορετικές αφετηρίες και γωνίες, προσπαθούν ν' αναλύσουν το κυπριακό μέσα από κάποιες οικονομικές - ταξικές συνιστώσες ή μέσα από ρεαλιστικές, καθόλου σωβινιστικές και συνεπώς καθόλα διεθνιστικές τοποθετήσεις.

Έτσι λοιπόν, κατά τις απόψεις αυτές, η περίφημη «επανατοποθέτηση» του κυπριακού από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ (από τις λίγες θετικές ενέργειές του στον εξωτερικό τομέα) εμφανίζεται σαν προσπάθεια του ελληνικού καπιταλισμού να εντείνει τη σχέση εξάρτησης και καθυποταγής σ' αυτόν του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού. Δηλαδή η εθνικοποίηση του προβλήματος είναι η πολιτική αντανάκλαση της επιθετικής πολιτικής του ελληνικού κεφαλαίου, που θα καταληστεύσει τους φυσικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους της Κύπρου, θα καταδυναστεύσει τους Κύπριους προλετάριους, θα δημιουργήσει νέες αγορές, και θα υποτάξει εθνικά, πολιτισμικά και οικονομικά τους ιθαγενείς της Κύπρου. Τέλος -τέλος στην Κύπρο, θα κάνει την πρώτη του μεγάλη επιδείξη

Η ΑΠΕΛΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

του Ελλαδίτη Γιάννη Καραλιώτα

Οι κυπριακές υπηρεσίες του αεροδρομίου της Λάρνακας άργησαν λίγο, αλλά ανακάλυψαν εντέλει, στις 21 Δεκέμβρη 1984, ποιος ακριβώς είναι ο «επικίνδυνος για την ασφάλεια του Κυπριακού λαού» όπως, κατά λέξη, του δήλωσαν. Πρόκειται για τον Γιάννη Καραλιώτα, Έλληνα πολίτη παντρεμένο με Κύπρια, στέλεχος της Λαϊκής Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης. Τον απέλασαν αμέσως παρά τις διαμαρτυρίες του και το εύλογο αίτημά του να επικοινωνήσει με την πρεσβεία της Ελλάδας στη Λευκωσία ή να προσβάλει δικαστικά την απόφαση αυτή. Οι κυπριακές υπηρεσίες αρνήθηκαν επίσης να του δώσουν περισσότερες εξηγήσεις όπως για παράδειγμα, αν βαρύνεται με κάποιο ποινικό αδίκημα ή με συμμετοχή σε κάποια τρομοκρατική ενέργεια. Άλλωστε, ήξεραν καλά ότι ο «επιτήδειος καλαμαράς» είναι καθαρός στους δυο αυτούς τομείς.

Την «ενοχή» του Γιάννη Καραλιώτα την αποκάλυψε δυο μέρες μετά η δεξιά κυπριακή εφημερίδα «Κήρυκας» που αν και αριστερός, δεν δίστασε να τον υπερασπίσει. Έγραψε λοιπόν ότι «σύμφωνα με διασταυρωμένες πληροφορίες η απαγόρευση εισόδου και η απέλαση του Ελλαδίτη έχει πολιτικά και μόνο αίτια, έτσι όπως εννοούν την πολιτική ορισμένα από τα όργανα της Κυπριακής ΚΥΠ». Για να τονίσει αμέσως μετά ότι «συγκεκριμένα η ενέργεια στρέφεται κατευθείαν ενάντια στον πολιτικό χώρο των κομματικά ανένταχτων αριστερών ενωτικών οι οποίοι ομαδοποιούνται γύρω από το περιοδικό "Αυτοδιάθεση"».

Πάντως, το μεγαλύτερο αμάρτημα του Γ. Καραλιώτα, όπως διαφαίνεται από το δημοσίευμα, ήταν η, σε προηγούμενη επίσκεψή του στην Κύπρο, συμμετοχή σε διαδήλωση ενάντια στην ανακήρυξη του ψευδοκράτους του Ντενκτάς. Μετά από αυτά καταντούν περιττές οι διαβεβαιώσεις του ίδιου ότι απελάθηκε για καθαρά πολιτικούς λόγους όπως υπογραμμίζει μονότονα σε τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας που στέλνει προς τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, προς τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών, προς τους πρέσβεις Ελλάδας, Κύπρου κ.ά.

Η υπόθεση συνεπώς έχει «βάθος» κι ως μην το εκτιμούν όσο πρέπει οι ελληνικές εφημερίδες (και η ελληνική κυβέρνηση;) αν κρίνει κανείς από την στάση που τήρησαν, πλην ορισμένων εξαιρέσεων. Ίσως φταίει η περιορισμένη αντίληψη που έχουν για τη σχέση την οποία εκφράζει το ρητό: «Η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάς συμπαρίσταται».

Ενέργειες όπως η απέλαση του Καραλιώτα (έχουν συμβεί κι άλλες στο παρελθόν) μπορεί κανείς γενικά να διαπιστώσει ότι:

- Συμβάλλουν στην περαιτέρω αποστασιοποίηση του ελληνικού λαού από την κυπριακή υπόθεση.

- Καταστρατηγούν το θεμελιακό δικαίωμα του ατόμου για ελεύθερη είσοδο και διακίνηση σε οποιοδήποτε χώρο της υδρογείου που

κατοχυρώνεται από το χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

- Παραβιάζουν το πρωταρχικό δικαίωμα κάθε ανθρώπου για ελεύθερη σκέψη και έκφραση.

Εκτός από τις απλές αυτές διαπιστώσεις πρέπει να επισημανθεί ακόμη μια πολύ ενδιαφέρουσα πλευρά της υπόθεσης που ίσως είναι και η σπουδαιότερη αφού σχετίζεται σαφώς με τη συγκυρία.

Φαίνεται, ότι κάποια ισχυρά τμήματα του κυπριακού κράτους ενόψει της συνάντησης Κυπριανού - Ντενκτάς και της «λύσης» που προωθεί ο Ρήγκαν, επιχειρούν να εξασφαλίσουν τα νώτα τους, εξουδετερώνοντας προκαταβολικά εκείνον τον πολιτικό χώρο που πιστεύουν ότι μπορεί ν' αντιδράσει. Ο μόνος τέτοιος χώρος, θεωρητικά, είναι οι ανένταχτοι αριστεροί ενωτικοί —γιατί οι δεξιοί ενωτικοί, ιστορικά πια χρεωκοπημένοι, είναι τώρα αποτελεσματικά εγκλωβισμένοι στο «Δημοκρατικό Συναγερμό». Μόνο που οι αριστεροί ενωτικοί, παρά την ισχυρή νοσταλγία τους για το κάποτε παλλαϊκό πανεθνικό αίτημα της Αυτοδιάθεσης - Ένωσης και παρά τις συνεχείς δημόσιες εκκλήσεις τους να κατέβει στο νησί ελληνική μεραρχία και να εξοπλιστεί ολόκληρος ο Κυπριακός Ελληνισμός, τελικά δεν εισακούονται από κανένα και παραμένουν λίγοι, ελάχιστοι, με μικρή απήχηση στο μεγάλο κυπριακό κοινό. Ίδια και χειρότερη ίσως είναι η κατάσταση στην Ελλάδα.

Αυτά είναι τα δεδομένα. Και με τα δεδομένα αυτά οι κυπριακές υπηρεσίες στην περίπτωση του Γ. Καραλιώτα αποδείχτηκαν μίζερες κι ανασφαλείς γιατί ουσιαστικά σκίαμάχησαν καθώς, επίσης, και αλαζονικές γιατί έδειξαν ότι δεν σηκώνουν «μύγα στο σπαθί τους», σε μία εποχή που αισθάνονται «συγκρατημένα αισιόδοξες» καθώς ατενίζουν ένα μικρό φως στο βάθος της σήραγγας...

Αξίζει γι' αυτό, να τους αφιερώσουμε το ακόλουθο απόσπασμα από άρθρο του Κύπριου δημοσιογράφου Λάζαρου Μαύρου:

«Χιλιάδες Κύπριοι φοιτητές στην Ελλάδα σπουδάζουν δωρεάν, κινούνται με δωρεάν «πάσο» στα λεωφορεία, τρώνε δωρεάν στις φοιτητικές λέσχες, παίρνουν δωρεάν όλα τα συγγράμματα - βιβλία του πανεπιστημίου και πολλοί απ' αυτούς μένουν στην Ελλάδα όπου διορίζονται καθηγητές, γιατροί, δημόσιοι υπάλληλοι. Τα ονόματα είναι χιλιάδες.

Ούτε 20 δεν είναι οι Ελλαδίτες σπουδαστές και σπουδάστριες στην Παιδαγωγική Ακαδημία της Κύπρου και τους υποχρεώνουν να πληρώνουν ανάμεσα στ' άλλα και τα βιβλία τους, ενώ οι Κύπριοι σπουδαστές δεν πληρώνουν γρόσι.

Αντε να μη συνεχίσουμε το αράδιασμα της ντροπιασμένης σύγκρισης. Που αποκαλύπτει όχι απλά μια κρατική πολιτική αλλά και μια θλιβερή νοοτροπία που έχει να κάνει με τον «ξίπασμένο» επαρχιωτισμό μας σε σχέση με τη μητρόπολη».

Μιχάλης Μπέκας

απέδειξε για άλλη μια φορά ότι ενεργεί με κύριο γνώμονα το κρατικό της συμφέρον, όπου η σκοπιμότητα καλύπτει τις αρχές. Και απ' ό,τι φαίνεται στο κυπριακό αρχές και κρατικό συμφέρον δεν συμπίπτουν, γι' αυτό προτίμησε το δεύτερο.

Αυτή η πολιτική έφερε κι άλλα προβλήματα, ψυχοκοινωνικού τύπου, που εκφράζονται σε ορισμένους κύκλους με την ψυχρότητα και την αποξένωση των δύο λαών —της Ελλάδας και της Κύπρου— που φθάνει στα όρια της μισαλλοδοξίας και της εχθρότητας. (Συνειδητή αυτογκετοποίηση των Κυπρίων, τεχνητά κόμπλεξ της δήθεν ξενιτειάς που αντιπροσωπεύει γι' αυτούς η Ελλάδα, τοπικιστικά - φυλετικά σύνδρομα κ.ά.).

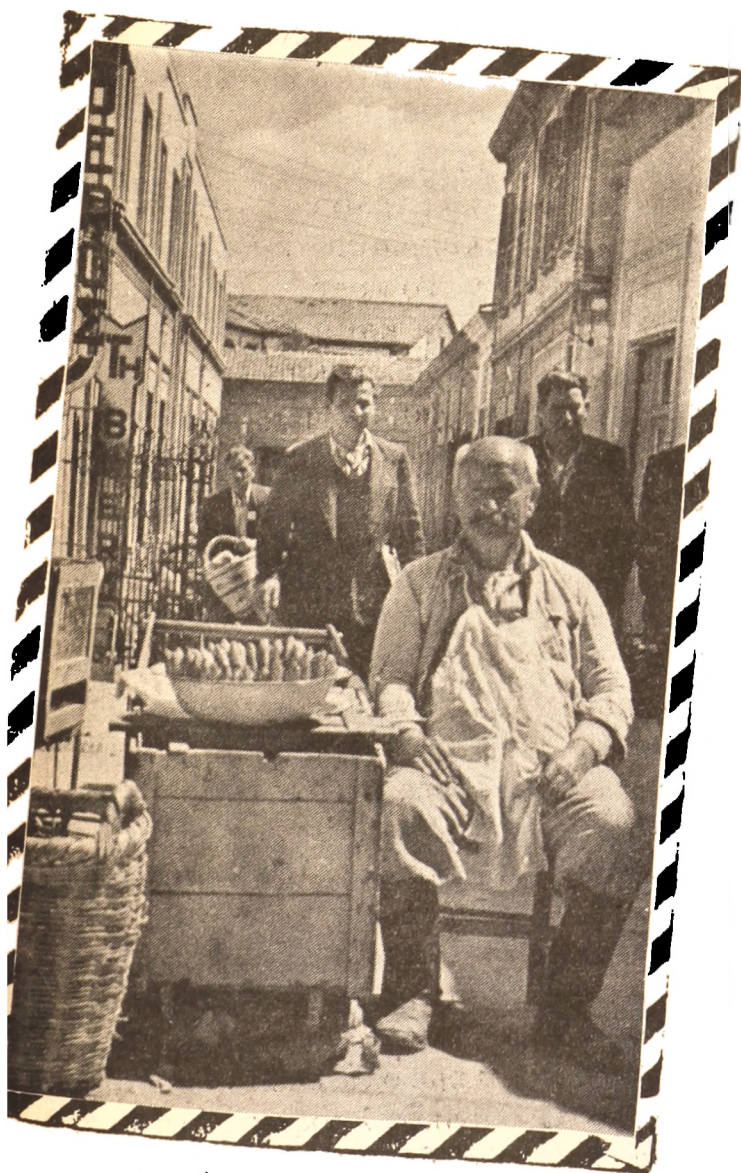
Ελλάδα - Κύπρος: κοινός αγώνας

Στον αριστερό περιοδικό Τύπο πάλι, έχουν διατυπωθεί ακραίες ομολογουμένως απόψεις που μιλούν για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα ή ακόμη για απορρόφηση της πρώτης από τη δεύτερη. Οι προσπάθειες αυτών των απόψεων όμως στοιχειοθετήθηκαν σε κάποιες ιστορικές ανακρίβειες του τύπου: «Ο κυπριακός ελληνισμός επέλεξε να συγκροτήσει ένα ιδιαίτερο κυπριακό κράτος και ότι η αυτοδιάθεση του κυπριακού λαού είναι κάτι περισσότερο από γεγονός αφού οι ίδιοι οι Κύπριοι πρόκριναν πάντα τις πολιτικές δυνάμεις που εκφράζουν τη γραμμή της κυπριακής ανεξαρτησίας».

Τα πράγματα όμως είναι εντελώς διαφορετικά. Ο κυπριακός ελληνισμός δεν επέλεξε το κυπριακό κράτος, αλλά του το επέβαλαν. Το κυπριακό κράτος είναι το επιστέγασμα και η κορυφή της υποτέλειας της ελληνικής Δεξιάς ύστερα από τον εμφύλιο πόλεμο. Η ιστορία της Κύπρου, είναι μια ιστορία αγώνων για ένωση με την Ελλάδα. Στην πολιτική ιστορία της Κύπρου, ο κύριος συνεκτικός δεσμός του κυπριακού κοινωνικού και πολιτισμικού χώρου ήταν η Ένωση με την Ελλάδα. Αυτός ο δεσμός δεν έσπασε βέβαια, εν μια νυχτί το 1959, χρονιά ίδρυσης του κυπριακού κράτους. Επίσης οι εκλογές της Κύπρου δεν έγιναν ποτέ στη βάση ανεξαρτησία ή ένωση και συνεπώς η όποια εκλογική πρόκριση των κομμάτων δεν έγινε σ' αυτή τη βάση. Εξάλλου, από τότε τα όποια εκλογικά αποτελέσματα, καθορίζουν τις επιθυμίες και τις ιδέες. Κι αν είναι έτσι, τι σ' αλήθεια θέλουμε όλοι εμείς οι αριστεροί, αφού ο ελληνικός λαός σε εκλογές, πέρα για πέρα δημοκρατικές, πρόκρινε πολιτικές δυνάμεις με σαφώς διαφορετικά πολιτικά οράματα από τα δικά μας;

Κυπριακή Δημοκρατία: κράτος ατύχημα της ιστορίας

Το κυπριακό κράτος, ένα κράτος ατύχημα της ιστορίας, ένα συνταγματικό τερατούργημα, μια κοινωνία τέρας, ένα έκτρωμα με φτιασίδια και περούκες, που στον πρώτο δυνατό άνεμο (εισβολή '74) πέταξαν, κι αποκαλύφθηκε το αποκρουστικό γυμνό του πρόσωπο και σώμα. Ένα κράτος που ταυτισμένο με την χαρισματική προσωπικότητα του Μακαρίου, αποκτούσε υψηλό κύρος και γόητρο, και εξαγνισμένο μ' αυτό τον τρόπο, κατόρθωσε να κρύβει τις καταναγκαστικές, καταπιεστικές του παραμέτρους. Ένα κράτος που από πλευράς κοινωνικής διαστρωμάτωσης, δεν προασπίζει τάξεις, αλλά παράγει τάξη, μια «νομενκλατούρα» γύρω από αυτό, μια κρατική ελίτ, με μεγάλα οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά προνόμια. Μια ομάδα που λειτουργήσε σαν το έμβολο των κυπροκεντρικών απόψεων, δικαιολογημένα άλλωστε, αφού έτσι νομιμοποιούνταν και στο ιδεολογικό επίπεδο. Μια κοινωνία - κράτος, που το μόνο που βοήθησε, ήταν να δώσει πρόσφορο έδαφος, σε κάθε λογής μετριότητες της τέχνης και της πολιτικής, με τα διπλωματικά γραφεία κι αυτοκίνητα και τους παχυλούς μισθούς. Ποιητές και λογοτέχνες που μεσ' το αρχιπέλαγος της ελληνικής λογοτεχνίας, θα έμπαιναν σε άλλα μέτρα, ή απλά στα μέτρα τους.

Γι' αυτό λοιπόν, το κείμενο τούτο, δεν είναι κείμενο αισιοδοξίας, αλλά ερέθισμα - αντίδοτο σε όσους δεν βολεύονται, ασφυκτιούν και ταλανίζονται μεσ' το καζάνι της κυπριακής σχιζοφρένειας: Να είναι πολίτες μιας κοινωνίας χωρίς Αριστερά, μιας κοινωνίας χωρίς ιστορία, χωρίς μύθους και ποίηση. Μιας κοινωνίας χωρίς οράματα, χωρίς όνειρα, χωρίς ΟΥΤΟΠΙΑ. Να είναι Έλληνες εξωστρακισμένοι και στερημένοι από την ποίηση της ελληνικής ζωής (κι έχει ακόμα πολλή ποίηση ετούτη η χώρα). Και η πολιτική πρόταση, εδώ και τώρα, ποια είναι; Ίσως να μην υπάρχει ή να είναι χαμένη μέσα σε μια παλιά ιστορία, τόσο παλιά άλλωστε, που κανέναν πια δεν φαίνεται να ενδιαφέρει...

Εμπρός στο δρόμο που χάραξε η... Τουρκία

Ωστόσο αυτό το φτιαχτό και νόθο κράτος, το κουρσεμένο απ' όλες τις μεριές, είμαστε υποχρεωμένοι να το στηρίζουμε, ακριβώς για να διατηρήσουμε τον ελληνισμό σ' αυτή την άκρη της Μεσογείου. Η σημερινή όμως ντε φάκτο διχοτόμηση, και στην ουσία μετατροπή της Βόρειας Κύπρου σε επαρχία της Τουρκίας, θέτουν επί τάπητος παλιές βεβαιότητες, και πολιτικές. Γίνεται ολόένα και πιο φανερό, ότι το κυπριακό, όσο κι αν θέλουμε δεν ξορκίζεται, είναι οργανικά δεμένο με την ελληνοτουρκική διένεξη, είναι ταυτισμένο με την ίδια τη μοίρα της Ελλάδας, αλλά κι αντίστροφα: η τύχη της Κύπρου είναι το προοίμιο της τύχης της Ελλάδας (του Αιγαίου, της Δυτικής Θράκης).

Η επιμονή των τουρκοκυπρίων και της Άγκυρας, για αποτελεσματικές εγγυήσεις της Τουρκίας που δεν είναι διαπραγματεύσιμες στη συνάντηση Κυ-

πριανού και Ντενκτάς στις 17 Ιανουαρίου, καταδειχνουν το εξής παράδοξο. Η προσπάθεια αποεθνικοποίησης του προβλήματος —στο όνομα της διεθνοποίησης— βρίσκει αντιμέτωπους την Τουρκία και την τουρκοκυπριακή πλευρά, που η όλη στρατηγική και ταχτική τους, δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να εθνικοποιεί το πρόβλημα. Έτσι λοιπόν, ολοένα και περισσότερο γίνεται συνείδηση των ελληνοκυπρίων ότι, χωρίς την Ελλάδα δεν μπορεί να γίνει ούτε ένα βήμα. Συνεπώς μόνο μια τέτοια θεώρηση και πολιτική θα μπορούσε ν' αποτρέψει την τελική καταστροφή, που θα είναι η κατάκτηση όλης της Κύπρου από τους Τούρκους. Από την άλλη πλευρά, της Ελλάδας δηλαδή, η εναρμόνιση μιας πολιτικής διεθνοποίησης και παράλληλης εθνικοποίησης, θα καθιστούσε το κυπριακό σαν το πρώτο χαράκωμα του Ελληνισμού απέναντι στη βουλμία του τουρκικού επεκτατισμού στο Αιγαίο και στην Κύπρο.

Σαν συμπέρασμα

Το κυπριακό μέχρι σήμερα λειτουργήσε σαν καταλύτης των πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα, ήταν η σκληρή πέτρα πάνω στην οποία μετρήθηκαν κυβερνήσεις και κόμματα. Έτσι και τώρα, στο κυπριακό ζυγίζομαστε όλοι μας, λαοί και κυβερνήσεις, κόμματα και πολίτες, καθένας χωρία και όλοι μαζί σαν Έλληνες και βεβαίως η ελληνική Αριστερά. Αν δηλαδή θ' ανακτήσει η όχι την εν πολλοίς χαμένη εθνική της τιμή και ηγεμονία. □

«ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ»

Ο πλουραλιστικός πλουραλισμός του ΚΚΕ εσωτερικού

Στις 19 Ιανουαρίου, ημέρα Σάββατο, κινά να πάει στο παζάρι και το ΚΚΕ εσωτ., και στο γήπεδο του «Μίλωνα», στη Νέα Σμύρνη, γεμίζει με συνεχείς βάρδιες μια «ημερίδα», κατά την οποία θα εξετάσουν το γλωσσικό πρόβλημα «σημαντικές προσωπικότητες των Γραμμάτων οι οποίες εκπροσωπούν όλες τις τάσεις που έχουν αναπτυχθεί...» (Αυγή, 8.1.1985).

Πρωί, 10.30' με 1.30' το μεσημέρι, οι Γ. Μπαμπινιώτης, Γ. Καλιόρης, Α. Λεντάκης και Β. Φόρης θα μιλήσουν με θέμα: «Υπάρχει γλωσσικό πρόβλημα σήμερα;» με συντονιστή τον Κώστα Κουλουφάκο. Δύο ώρες διάλειμμα, και στις 3 με 6 το απόγευμα οι Μ. Ανδρόνικος, Δ. Τομπαΐδης, Κ. Γεωργουσόπουλος και Τ. Λιγνάδης θα εξετάσουν τη «Γλώσσα στην Εκπαίδευση» με συντονιστή τον Σπύρο Τσακνιά (το πρόγραμμα το αντιγράφω από το φύλλο της εφημερίδας που σημείωσα πιο πάνω). Μισή ώρα διάλειμμα, και 6.30' με 10 το βράδυ οι Δ. Μαρωνίτης, Μ. Πλωρίτης, Δ. Σαββόπουλος και Στ. Ράμφος θα αναπτύξουν το θέμα «Γλώσσα και Πολιτική, Γλώσσα και Πολιτισμός», με συντονιστή τον Αιμίλιο Ζαχαρέα —και με συντονιστή τον Αιμίλιο Ζαχαρέα.

Όλοι εμείς, το φιλοθεάμον, καταναλωτικό κοινό διατυπώνουμε την ευχή να παραμείνουν εξαίρεση και στις προθέσεις της Οργανωτικής Επιτροπής οι ελάχιστοι ομιλητές που δεν έχουν διακριθεί από συναντήσεως εις συνάντησιν και από άρθρου εις άρθρον με τη φανέλα των Επαγγελματιών Ανησυχών, και να μη συνεισφέρουν στην ποδοσφαιρική αυτή ημερίδα —κι ας κερδίσουν οι «άλλοι», φτάνει να παίζουν μόνοι τους. Κι εμείς ας παίζουμε αναλόγως το ΠΡΟΠΟ μας: το αποτέλεσμα είναι έτσι κι αλλιώς δεδομένο, αρκεί να ξέρει να μετράει κανείς —και οι φανέλες γνωστές είναι, και οι επιδόσεις.

Τώρα, τι μπορεί να προσδοκά η Οργανωτική Επιτροπή, άγνωστο. Παρέλαση αποφάσεων; Γιατί, προφανώς, ούτε πρόθεση δεν είναι δυνατό να γίνει, πολύ περισσότερο σύνθεση.

Κι όταν ένα κόμμα, κόμμα κομμουνιστικό, αρνείται τον παρεμβατικό του ρόλο, συγχέοντας την έννοια του πλουραλισμού με την πολιτική ανεξιθρησκία, το αποτέλεσμα είναι αντιγραφή, και μάλιστα κακή, του προγράμματος του Υφυπουργείου Νέας Γενιάς για τη Συνάντηση «Νεολαία και Γλώσσα» (Μάιος 1984 —μόλις οχτώ μήνες πριν). Και η πρόταση; «Λόλα, να ένα Μίλων» (όπως μαθαίναμε στα παλιά μας αναγνωστικά).

Έπειτα απ' όλα αυτά, όσοι αθώοι ας αναρωτηθούν ή ας ρωτήσουν αν και τι έχει να πει ένα κόμμα της ανανέωσης για τη γλώσσα —αν όλα όσα μπορεί να πει το ΚΚΕ εσωτερικού για τη γλώσσα είναι μια ημερίδα γυμναστικής.

Και όσοι πιστεύουν ακόμη στα θαύματα ας σπεύσουν, μαζί με τβυς αργόσχολους (με τους οποίους ο γράφων), ν' ακούσουν «όλες τις τάσεις», το Σάββατο, δέκα και μισή το πρωί με δέκα το βράδυ, στο γήπεδο.

Καθυστερημένος εκρωμαϊσμός, διανοητικός σταχανοβιτισμός και οριζοντιωμένος πλουραλισμός —Τριάς αγία, δόξα σοί!

Σημειωματάριο ειδήσεων

● Μια βδομάδα τώρα ψάχνω τις συντεταγμένες. Μαζεύω αποκόμματα, ταχτοποιώ δελτία Τύπου, συγκεντρώνω φωτογραφίες και θέλω να αξιολογήσω και να ταξινομήσω τις πληροφορίες μου. Άκαρπη δουλειά και χωρίς αποτέλεσμα. Σε ένα κλίμα που «οσονούπω» γίνεται α-πολιτικό, ανακάλυψα ξαφνικά πως η πολιτική άρχισε και πάλι να ενδιαφέρει τους φίλους μου που έπαψαν να σχολιάζουν τα πολιτιστικά και την τέχνη. Άρχισαν πάλι να μιλούν για την Πολιτική. Μόνο που φοβάμαι πως μιλούν γι' αυτήν σαν να την αποχαιρετούν. Χτες, οργίστηκα μ' αυτό το ενδεχόμενο. Προσπάθησα να εξηγήσω τη σκέψη μου, πως, ναι, αυτό θέλουν και ο σεβαστός Πρόεδρος μας και η σεβαστή μας Κυβέρνηση και η αξιότιμη μας Αντιπολίτευση. Δεν είμαι από εκείνους που εκόπτοντο για το σύστημα της απλής αναλογικής. Ούτε και που ήθελα να μην ξαναβγει το ΠΑΣΟΚ με αυτοδύναμη πλειοψηφία. Περιλάμβανα τον εαυτό μου σε κείνη την ισχνή ομάδα των ανένταχτων αριστερών που επέμεναν να θεωρούν ότι το πολιτικό παιχνίδι —αν και παιχνίδι— είχε ένα ελάχιστο όριο ειλικρίνειας και εντιμότητας. Ήξερα πότε μου έκλεινε το μάτι ο κυβερνητικός εκπρόσωπος σαν να μου έλεγε «έλα τώρα, μην θυμώνεις, αυτά έχει η πολιτική». Εξάλλου, έχω διαβάσει και γω τα στοιχειώδη από Πλάτωνα και Αριστοτέλη και φυσικά Γκράμσι και ύστερα τον Μακιαβέλι. Αλλά, οι άνθρωποι αυτοί φαίνεται ότι δεν διάβασαν ποτέ τα ίδια βιβλία με μας. Φαίνεται πως στην εφηβεία τους, μόνον τις «ιστορίες του πονηρού Μπερτόδουλου» διάβασαν και μείνανε εκεί, γιατί δεν είχε άλλο τι, η σχολική τους βιβλιοθήκη. Οι άνθρωποι αυτοί δεν διδάχτηκαν πως η Πολιτική είναι κι αυτή μια επιστήμη και ένα εργαλείο για τη ρύθμιση της καθημερινής ζωής. Αυτοί έμειναν μόνον στο κεφάλαιο ΕΞΟΥΣΙΑ. Θεωρούν ότι είναι πιο νοήμονες από όλους εμάς, ξέρουν καλύτερα από μας τι χρειαζόμαστε και, συμφωνούν μεταξύ τους σ' αυτό. Σαν εξουσιαστές, μόνοι τους ορίζουν τους όρους του παιχνιδιού και προσπαθούν να μας μεταβάλουν σιγά σιγά σε απαθή πλήθη που ούτε για χειροκρότημα δεν θα διαθέτουν πάθος. Ζημιώνουν αυτοί; δεν ξέρω.

● Ξέρω όμως πως πτωχαίνει ο τόπος και ευνουχίζονται οι συνειδήσεις. Η μυστικοπάθεια και οι συναινέσεις των εξουσιαστών οδηγούν στην αδρανοποίηση του λαού μας και στη φτώχεια της φαντασίας. Για ποιον πολιτισμό λοιπόν να μιλάμε μετά απ' αυτά; Ένας φίλος κινηματογραφιστής θυμώσε, αρπάχτηκε και άρχισε: «Το τζίνι του Αλαντίν δεν το 'χω για να τους κάνω φάρσες, αλλά και δεν θα τους χαριστώ. Θα ανακαλύψω για άλλη μια φορά την πολιτική στράτευση και, βέβαια, εφοδιασμένος τώρα πια με την ειρωνεία που αρμόζει για την περίπτωση. Γιατί, το ισχυρότερο όπλο απέναντι σε κείνους που μας δουλεύουν με το «εντίμότερο σύστημα» (προσέξατε πως «εν χορώ» συμφώνησαν γι' αυτό οι προαιώνιοι εχθροί κ. Κουτσόγιωργας και Μητσοτάκης και επεξήγησαν με πανομοιότυπες βαθυστόχαστες αναλύσεις τόσο το «Βήμα» όσο και η «Καθημερινή»;) η πιο καλή απάντηση είναι: «Σας καταλάβαμε, κύριοι. Ξέρουμε και μεις πως περνά δύσκολες ώρες ο τόπος. Μα ο τόπος αυτός κατοικείται από πολίτες που όσο και να μην τους έχετε εμπιστοσύνη, γνωρίζουν κι αυτοί —τουλάχιστον όσο και οι σοφοί σας εγκέφαλοι— την έννοια της λέξης συναίνεση. Και η συναίνεση πρέπει να είναι από τους πολίτες αυτού του τόπου και όχι στο όνομα των πολιτών».

● Αυτά και άλλα πολλά είπε ο φίλος μου ο κινηματογραφιστής που μόλις είχε δει την «Κάρμεν» του Γκοντάρ. Και συμπλήρωσε: «Πήγαινε να τη δεις. Αν και μας χρειάζεται ο άλλος, ο παλιός Γκοντάρ τώρα πια».

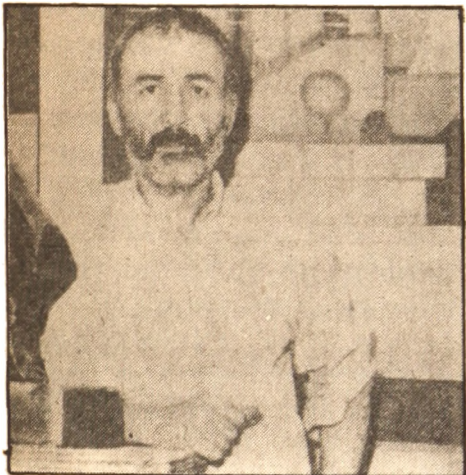
● Η συζήτηση προχώρησε στο πρόβλημα του θεάματος. Αποφασίστηκε επειγόντως να συσπειρωθούν οι καλύτεροί μας κωμικοί και να οργανώσουμε πολύ προσεχώς ένα σούπερ - υπερθέαμα. Επιθεώρηση, - Καραγκιόζης, κλόουν (θα βρούμε κι απ' αυτούς), ένα τσίρκο τελοσπάντων. Και Μαρξ —τους αδελφούς Μαρξ δηλαδή, σε προβολές.

● Θα γελάσουμε πολύ, να μου το θυμηθείτε. Ο Λουκιανός μαθαίνω, γράφει μια ρούμπα που θα χορεύουν ο Κουτσόγιωργας με τον Μητσοτάκη. Θα είναι λέει, στο γνωστό ρυθμό που έγραψε για τον Ύμνο του Κιτς: «Ω Ελλάδα κτλ., κτλ.,».

● Νομίζω πως είναι πολύ πιο επίκαιρη τώρα η συζήτηση για το κιτς. Όχι, που ξαφνικά, κάποιοι ανακάλυψαν ότι μπορεί και να είναι συμπαθητικό το κιτς... Μα αυτοί παιδιά μου, εκεί πάνω, έτσι «λαϊκιστικά» μας το παίζουν. Κοντεύουν να πείσουν —όσους βέβαια είναι επιρρεπείς παρά τη σοβαροφάνειά τους— ότι το «είδος» είναι συμπαθητικό και «καλό για το λαό». Λέτε να συναινέσουμε;

● Είχα αρχίσει να μιλώ για συντεταγμένες στην αρχή των σημειώσεων αυτών. Στα σκόρπια πράγματα, στις σκέψεις μου, έρχονται όμως άλλα. Και πιστέψτε με, δεν θέλω να μιλώ γι' αυτά. Και ούτε που είναι εδώ η θέση τους. Αλλά στο «στενό μας αλωνάκι» τις συντεταγμένες ορίζουν οι άνθρωποι. Και σκέφτομαι μερικούς ανθρώπους επώνυμους που χάσαμε τελευταία. Έχει σημασία γιατί ήταν «επώνυμοι»; Όχι, αλλά ήταν παστρικοί στη δουλειά τους. Ο Νίκος Καρύδης έστησε την πιο καθαρή εκδοτική δουλειά στον τόπο μας. Ο Δημήτρης Κακουλίδης δούλεψε σκληρά και με χιλιάδες αντιξοότητες —σαν αυτές που αντιμετωπίζουν όλοι οι καλλιτέχνες του τόπου— για να κατασταλάξει στις ζωγραφικές του φόρμες. Ο Λευτέρης

Κανακάκης ήταν μια γνήσια μορφή καλλιτέχνη σε μια διαρκή αναζήτηση. Και πάλι, πριν λίγες μέρες, «πλήρης ημερών» έφυγε ο γλυκύτατος καραγκιοζοπαίχτης Μιχόπουλος. Τον θυμόμαστε από το Αντι-φεστιβάλ, όταν μας μάλωνε γιατί δεν φροντίζαμε να υπάρχει ησυχία για να παρακολουθεί ανεμπόδια η πιτσιρικάδα τις παραστάσεις

του. Και ευφραίνονταν όταν έφτανε ως τον μπερντέ του το γέλιο των μικρών μας φίλων. Δεν θέλω να μιλώ γι' αυτά, γιατί ο αποχωρισμός από τη ζωή δεν είναι απώλεια της επωνυμίας αλλά το φτώχεμα από την απώλεια των αισθημάτων και της επικοινωνίας που χαιρόμασταν από συγκεκριμένες ανθρώπινες υπάρξεις. Χωρίς άλλο σχόλιο, θέλω έτσι να αντιγράψω εδώ, ένα απόσπασμα από ένα διήγημα του Βαγγέλη Ραπτόπουλου («Κομματάκια» σ. 32-33):

«Ήταν λοιπόν σπουδαίο που μας ένωνε η κοινή μας γνωριμία με το Βασίλη, η μεμβράνη αυτή της μνήμης. Στο διάλο όλοι τους. Το Βασίλη τον ήθελα ολόκληρο κατά δική μου αποκλειστικότητα. Να μπορέσω να τον κλάψω, να τον χτυπήσω, να παλαίψω το φάσμα του μέσα σε μια πανδαισία μοναξιάς. Διεκδικούσα με μανία το κοπυράιτ του. Σηκώθηκα τότε και βημάτισα ανάμεσα στους τάφους. Στο πρόσωπό μου κόλλησαν λείψανα απ' τις κουβέντες τους, φευγάτα σάλια. Ο Βασίλης άθικτος μέσα μου, σώος και αβλαβής. Πρόσεξα μάλιστα και τα αραιά, κοντά γένεια του, που επιβεβαίωναν ότι το πρόσωπό του ήταν διάτρητο από δαύτα. Μα τι πήγαινε να πει αυτή η κατάνυξη; Ο Βασίλης πήρε τη δική του εκδίκηση. Μοιράζοντας το πρόσωπό του σε μικρά κομμάτια ατομικής χρήσεως, διανθίζοντας την ανάμνησή του με το τελικό χαμόγελο, μπήκε με φόρα στους προκριματικούς. Χαράμισε την ευθύτητα του χαρακτήρα του γι' αυτή τη δουλειά κι αυτό δεν ήταν μικρό πράγμα».

● Άλλες ιστορίες αυτές και πλάσματα της φαντασίας. Αλλά αφού αναφέραμε το Βαγγέλη Ραπτόπουλο, θυμήθηκα τη Μάρω Δούκα —νέα πεζογράφος κι αυτή. Τιμήθηκε με το κρατικό βραβείο. Αλλά απέρριψε την ιδέα. Ήρθε προχτές και διακριτικά, άφησε ένα γράμμα της που φιλοξενούμε στις σελίδες αυτές. Η Μάρω Δούκα πιστεύει πως τα τερτίπια της ΕΞΟΥΣΙΑΣ

παίζονται σε πολλά ταμπλώ. Και ένα απ' αυτά είναι η ιεράρχηση και η επιλογή. Και κάνει καλά που σεμνά και καθαρά δηλώνει τη δική της επιλογή —που είναι, νομίζουμε, και η σωστή. Γιατί, βέβαια, ούτε ο καλλιτέχνης είναι πρωταθλητής. Ένας δρομέας μόνον.

● «Πρωταθλητές» ή μη οι συγγραφείς μας ευτυχούν ή ατυχούν όταν μεταγράφονται στην τηλεόραση. Ο Νίκος Κάσδαγλης στάθηκε απ' τους τυχερούς. Το πεζό του Χώμα και νερό έδωσε την αφορμή στο Φρέντυ Βιανέλλη (στη φωτογραφία μαζί με τον Α. Ρέτσο, δεξιά, και τον Τ. Περκιανίδη σε ώρα γυρίσματος)

να δημιουργήσει. Ο Βιανέλλης αντιμετώπισε κυριολεκτικά (σπάνια αρετή) τον τίτλο της ταινίας του κι έτσι αυτή η όξυνση στις σχέσεις των δύο αδερφών - ψαράδων από τους οποίους ο ένας παντρεύεται και δένεται με τη γη ενώ ο άλλος επιμένει στο υγρό στοιχείο και χάνεται σαν φάντασμα στη θάλασσα, η διαμάχη αυτή λοιπόν αποκτά μια υλική ένταση που «γράφει» στο φιλμ προσδίδοντας του διαστάσεις αντικειμένου που βγήκε απ' τα χέρια κάποιου παλιού τεχνίτη.

● Είπα πολλά, μπέρδεψα πολλά, ξεχάστηκα. Και πάλι στα ίδια γυρίζω. Πάλι θυμήθηκα την πολιτική. Αυτή τη φορά με μια καλή αφορμή: Με τη σειρά των διαλέξεων που οργανώνει στην αίθουσα της στην οδό Σίνα, η Εταιρεία Σπουδών της Σχολής Μωραΐτη. Θα ακούσουμε για τον Καποδίστρια. Διαβάστε στην εφημερίδα σας το πρόγραμμα και πηγαίνετε. Ο Καποδίστριας ήταν ένας αληθινός κυβερνήτης. Δεν τα μάθαμε και πολύ καλά τα γράμματα στο Γυμνάσιο του καιρού μας. Εξάλλου τότε οι διαλέξεις δίνονταν στον «Παρνασσό».

● Τον ξέρετε τον «Παρνασσό»; Άλλη φορά αξίζει να μιλήσουμε γι' αυτόν. Είναι κάτι χρήσιμο, όπως και η Ακαδημία ας πούμε που, γράφει κάτι γι' αυτήν στο σημερινό τεύχος ο Στ. Κουμανούδης.

● Αφήστε πια αυτή τη σελίδα —αν την ανοίξατε— και διαβάστε κάτι άλλο. Ίσως αποζημιωθείτε, γυρνώντας μια άλλη σελίδα. Εμένα, όλο έτσι μου λένε. Κοντεύω να το πιστέψω...

ΒΡΑΒΕΙΟ ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Μια γυναίκα - δημοσιογράφος

Ο «Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας» έδωσε το βραβείο «Παύλος Παλαιολόγος» στη δημοσιογράφο Αίμη Μπακούρου «για τη σωστή και πρωτότυπη τοποθέτηση των δημοσιευμάτων της όσον αφορά το γυναικείο πρόβλημα».

Η δουλειά της Αίμης Μπακούρου μέσα στο '84 αφορούσε, στο μεγαλύτερο μέρος της, την ανάλυση της εικόνας της γυναίκας μέσα από τις ειδήσεις των εφημερίδων και την αποκρυπτογράφηση των τρόπων με τους οποίους η συντηρητική, ανδροκρατική ιδεολογία, αναπαράγεται και προωθείται από τις εφημερίδες.

Η Αίμη Μπακούρου ευχαρίστησε τον Σ.Δ.Γ. για τη βράβευσή της και είπε τα εξής:

«Είναι απόλυτη ανάγκη εμείς οι γυναίκες, αλλά και οι συνάδελφοι δημοσιογράφοι, ν' αποκτήσουμε συνείδηση του θέματος. Πρέπει ν' ανοίξει κάποια συζήτηση, έστω κι αν αυτό σημαίνει κοντραρίσματα, ιδιαίτερα με τους άντρες - δημοσιογράφους.

Ο χώρος που μπορεί να δημοσιεύει κανείς άρθρα με φεμινιστική οπτική συνέχεια συρρικνώνεται —κι αυτό είναι θλιβερό και για τις γυναίκες αλλά και για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σήμερα προωθείται μια συντηρητική εικόνα για τη γυναίκα, από τις περισσότερες εφημερίδες και περιοδικά.

Εξίσου θλιβερή είναι η κατάσταση στην τηλεόραση και στο ραδιόφωνο —οι λίγες εκπομπές που είχαν ξεκινήσει σταμάτησαν κι επικρατεί βαθιά σιωπή!

Θάθελα να σημειώσω ότι ερέθισμα γι' αυτή μου τη σειρά στάθηκε η ομαδική δουλειά που κάναμε στην «ομάδα Τύπου» του «σπιτιού των γυναικών» της Αθήνας. Εκεί για πρώτη φορά μπήκε και συζητήθηκε διεξοδικά το πρόβλημα, κι αποτέλεσμα εκείνης της ομαδικής δουλειάς ήταν και το βιβλίο «Βιασμός, Τύπος, ο βιασμός μέσα απ' τον Τύπο».

Η ΜΑΡΩ ΔΟΥΚΑ ΔΕΝ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΤΗ ΒΡΑΒΕΥΣΗ : Ο συγγραφέας δεν είναι πρωταθλητής

Όταν πληροφορήθηκα ότι ανάμεσα στους άλλους βραβευμένους με τα κρατικά λογοτεχνικά βραβεία ήμουν κι εγώ (Β' βραβείο μυθιστορήματος) μετά το πρώτο ξάφνιασμα άρχισα να σκέφτομαι τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσα να αντιδράσω.

Ένας τρόπος θα ήταν να ακολουθήσω την πεπατημένη και να αποδέχτώ το βραβείο ευχαριστώντας για την τιμή που μου έγινε. Και για να μην ξεφύγω από το πνεύμα της εποχής θα μπορούσα να θιξώ τα κακώς κείμενα, να αναφέρω μερικά ονόματα λογοτεχνών που κατά καιρούς αδικήθηκαν ή αγνοήθηκαν από τις επιτροπές που απονέμουν τα βραβεία αυτά, κι αν δε φοβόμουν μήπως φανώ μετριόφρων σε βαθμό υποκρισίας να αναφέρω επίσης ότι στη χρονιά που πέρασε εκδόθηκε μυθιστόρημα που το θεωρώ πολύ σημαντικότερο από το δικό μου, και άρα αξιότερο προς βράβευση.

Ένας άλλος τρόπος θα ήταν να αρνηθώ αυτή τη βράβευση εκφράζοντας παράλληλα τις απόψεις μου για το θεσμό των κρατικών βραβείων. Θα μπορούσα να διαχωρίσω τη θέση μου λέγοντας ότι δεν είμαι μ'

αυτούς που πιστεύουν ότι έχει φθαρεί ο θεσμός εξ αιτίας των αμαρτιών του κι ότι επομένως εφόσον έγιναν, γίνονται ή θα γίνουν οι σχετικές αποκαθάρσεις, τα βραβεία αυτά θα μπορούσαν να αποκτήσουν τη βαρύτητα και το κύρος που θα έπρεπε να τα διακρίνει. Κατά τη γνώμη μου ο ίδιος ο θεσμός εφόσον είναι άρτυμα της κρατικής μηχανής δεν θα μπορούσε ούτε μπορεί να λειτουργήσει διαφορετικά.

Τα κρατικά βραβεία από τη φύση τους είναι προορισμένα να υπηρετούν και να εκφράζουν τον φαρισαϊσμό και το εξωραϊσμένο προσωπείο της κρατικής εξουσίας. Και σ' όσους τυχόν θα μου αντέτασσαν τις ανακολουθίες, τις αντινομίες και την πολυπλοκότητα των σχέσεων μας με το αστικό κράτος δυνάμει των οποίων όχι απλώς εκφράζομαι ελεύθερα αλλά και βραβεύομαι, θα τους αποκρινόμουν ότι διακρίνω τη συνθετότητα αυτών των σχέσεων μόνο στο επίπεδο των διεκδικήσεών μου από το κράτος και των απαιτήσεων του κράτους από εμένα, αλλά δεν του αναγνωρίζω το δικαίωμα να με βραβεύει (να με βραβεύουν εξ ονόματός του) ακριβώς επειδή δεν θα ήθελα

ποτέ οι δοσοληψίες μου μ' αυτό να υπερβούν το όριο που με τοποθετεί στη θέση των διεκδικούντων.

Άλλος, επίσης, τρόπος θα ήταν, παρακάμπτοντας τις απόψεις μου αυτές, όχι μόνο να αποδεχτώ τη βράβευση αλλά και να παρευρεθώ στην τελετή απονομής. Αφού θα είχα, προηγουμένως, υποστεί την αυτοκριτική μου —δεν θα ήταν άλλωστε η πρώτη φορά— υπερβολές, σχηματικότητες, αναρχορομαντισμοί και εξαναστάσεις. Το κράτος μας βραβεύει γιατί αναγνωρίζει την προσφορά μας στον πολιτισμό, μας ενισχύει οικονομικά για να μπορούμε να δημιουργούμε απερίσπαστοι, μας τιμά διότι μας σέβεται ή μας τιμά διότι έπειτα από μακροχρόνιους συνδικαλιστικούς αγώνες κερδίσαμε αυτό το ανώτατο έπαθλο. Αν μάλιστα αντί για κράτος χρησιμοποιούσα τη λέξη πολιτεία τότε θα αισθανόμουν κιόλας υπερήφανη ως άξιον τέκνον της. Κι αν είχα και λίγο χιούμορ, βρε παιδάκι μου, θα έλεγα, κάθεσαι και σκας και ψιλοκοσκινίζεις, τι κράτος, τι πολιτεία, τι καθεστώς, βραβείο σου έδωσαν, περί γραφειοκρατικής διεκπεραιώσεως πρόκειται.

παρ' το σαν μία γύρα καλαματιανού και τέλειωσε.

Όσο περνούσαν όμως οι μέρες καταστάλαξα ότι πρέπει να αρνηθώ αυτό το βραβείο επειδή, ενώ το κράτος οφείλει να παρέχει στους συγγραφείς όλα όσα δικαιούνται ως πολίτες φορολογούμενοι, οι συγγραφείς δεν είναι υποχρεωμένοι να συμμετέχουν στη μικροαστική αντιπαλότητα με την οποία είναι διαποτισμένη η κρατική ιδεολογία και την οποία εξ ορισμού εκπροσωπούν οι εκάστοτε βραβευτές. Τον συγγραφέα ποτέ δεν τον ωφέλησε ο ανταγωνισμός (θα ήταν αφέλεια να μιλήσουμε σήμερα για ευγενικές άμιλλες) ούτε τον ενδιαφέρει να είναι «ο καλύτερος» —ο συγγραφέας δεν είναι πρωταθλητής.

Τελειώνοντας, σ' αυτούς που ίσως με θεωρήσουν ακατάληπτη ή υπερφίαλη το μόνο που θα είχα να πω είναι ότι καλώς ή κακώς ο καθένας οφείλει, κατά τη συνείδηση και τα σταθμά του, να εξασφαλίζει την ισορροπία του και να διασώζει το πρόσωπό του στην κοινωνία που ζει.

Μάρω Δούκα

ΜΙΑ ΑΘΩΩΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ «ΑΝΤΙ»

Επιτρέπεται... η κριτική

Αθωωτική ήταν η απόφαση του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης μετά από τριώρη διαδικασία την περασμένη Πέμπτη (10/1/85) που εκδίκασε τη μήνυση εις βάρος του Ν. Φωτίου και του περιοδικού μας γιατί, δημοσίευσε άρθρο του τελευταίου στο τεύχος 256 με τίτλο «Λεξικό των Λεξικών προς αποφυγήν» (σ. 48. Βλέπε και την αλληλογραφία στο τεύχος 257 σ. 44 κ.ε.).

Οι μηνυτές και οι μάρτυρες προσπάθησαν να στοιχειοθετήσουν τα αδικήματα δια του Τύπου με γενικόλογα, ατεκμηρίωτα και ηθικού τύπου επιχειρήματα που δεν άντεξαν στις εύστοχες ερωτήσεις του εισαγγελέα, του δικηγόρου υπεράσπισης και του προέδρου του δικαστηρίου. Έγινε, επίσης, προσπάθεια να αποδοθούν στο συγγραφέα του άρθρου δόλιες προθέσεις ύποπτοι σκοποί και σκοτεινά συμφέροντα. Υπήρξαν δυστυχώς και αιχμές κατά της κριτικής γενικότε-

ρα με προεξάρχοντα τον δικηγόρο της Πολιτικής Αγωγής κ. Θ. Μυρτζο ο οποίος στην αγόρευση του εκτόξευσε μύδρους κατά της κριτικής γενικά χαρακτηρίζοντας την «αχρηστη, ανώφελη και πολλές φορές επιζήμια» γιατί, τάχα, αποτελεί προνόμιο των ειδικών μόνο που θεωρούν το λαό βλάκα. Περιέργη και επικίνδυνη άποψη που ανοίγει το δρόμο στη φήμιση και την ποινικοποίηση της κριτικής και του ελεύθερου διαλόγου. Πρέπει να ξεχωρίσουμε τη στάση του καθηγητή κ. Εμμ. Κριαρά ο οποίος αν και μάρτυρας κατηγορίας σημαντικός, κινήθηκε στα πλαίσια της σοβαρότητας και της μετριοπάθειας.

Οι μάρτυρες και ο δικηγόρος υπεράσπισης επικέντρωσαν την επιχειρηματολογία τους στο ότι δεν υπήρχε πρόθεση δυσφήμισης ούτε και στοιχειοθετούνται τέτοια αδικήματα. Παραπέρα επισημάναν το γεγονός ότι η άσκηση υπεύθυνης κριτικής είναι δι-

καίωμα και καθήκον κάθε πολίτη και προωθητικό στοιχείο για τη δημοκρατική και ομαλή λειτουργία μιας κοινωνίας γενικά αλλά και της επιστήμης γενικότερα.

Τελικά, η πρόταση του εισαγγελέα και η απόφαση του δικα-

στηρίου ήταν αθωωτική για τους κατηγορούμενους με το σκεπτικό ότι το άρθρο του Ν. Φωτίου και η δημοσίευσή του στο ΑΝΤΙ δεν αποτελούν εξύβριση και δυσφήμιση αλλά συνιστούν επιστημονική κριτική που φυσικά δεν διώκεται από το Νόμο.

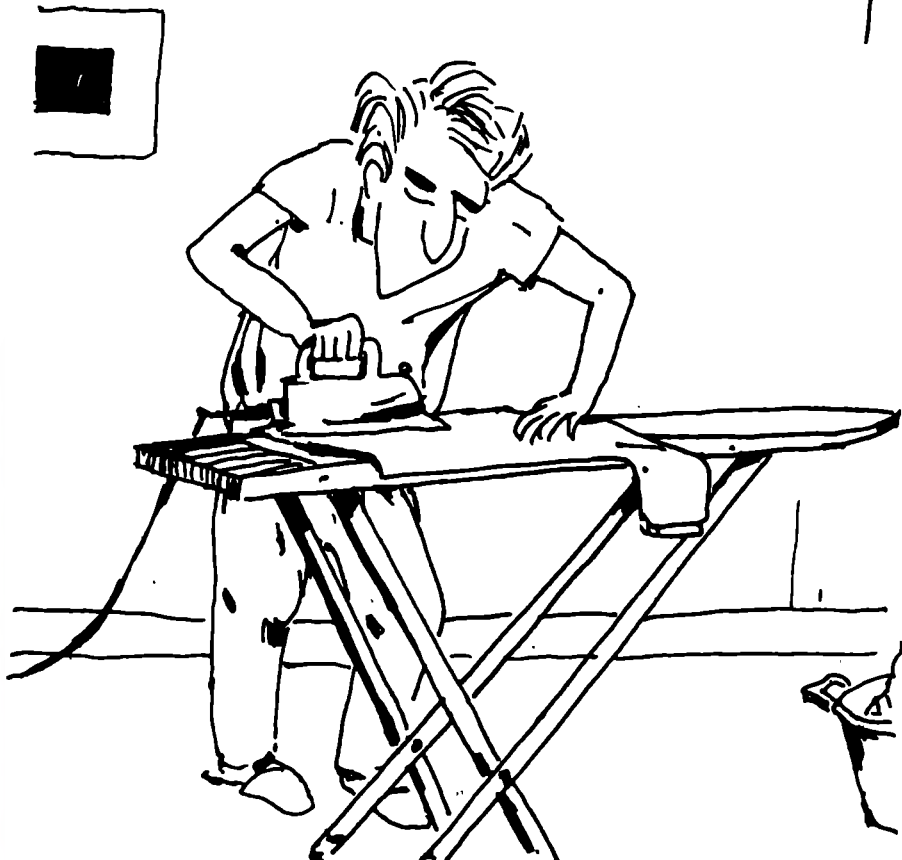
Η ΓΑΥΙΟΓΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ

Τριμελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης
Πρόεδρος ο κ. Ξερακιάς.
Δικαστές: ο κ. Μπαρμπαγιάννης, και η κ. Κουφούδη.
Εισαγγελέας: ο κ. Γιαννάκης
Γραμματέας: η κ. Τζιώνα
Δικηγ. υπεράσπισης: Γ. Τριανταφυλλίδης.
Μάρτυρες υπεράσπισης:
1) Μ. Σεττάτος καθηγητής γλωσσολογίας στο ΑΠΘ. 2) Β. Φόρης διευθυντής του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών ΑΠΘ. 3) Γ. Μώρος φιλόλογος -λεξικογράφος και 4) Αργ. Σαλπέας οικονομολόγος.
Πολιτική Αγωγή: Θεμ. Μυρτζος

Μηνυτές: Αντ. Μάλλιαρης εκδότης, και Α. Γεωργοπαπαδάκος συνταξιούχος εκπαιδευτικός και επιμελητής του Λεξικού.
Μάρτυρες κατηγορίας: Γ. Μπίμπης βιβλιοπώλης, Θ. Παντούλης ιδιωτικός υπάλληλος, Α. Κεσόπουλος καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης και Εμμ. Κριαράς ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου.

Κατηγορούμενοι: Ν. Φωτίου και Χρ. Παπουτσάκης για

- εξύβριση δια του Τύπου εν συνροή και
- δυσφήμιση ανώνυμης εταιρείας δια του Τύπου

ΘΑ ΤΟ ΚΑΤΣΙΑΞΕΙΣ ΤΟ
ΜΠΛΟΥΖΑΚΙ ΑΝΙΚΑΝΕ!
Ε ΒΕΒΑΙΑ Σ' ΕΙΧΕ ΚΙ.
Η ΜΑΝΑ ΣΟΥ ΝΑ ΕΙΔΕ
ΡΕΝΕΙΣ ΦΑΛΛΟΚΡΑΤΙΚΟ
ΣΚΟΥΛΗΚΙ;

Επειδή όμως τα κείμενα όλων των συγγραφέων έχουν αποκατασταθεί από Έλληνες, Ευρωπαίους, Αμερικανούς δεν υπάρχει λόγος να γίνουν νέες κριτικές εκδόσεις.

Κωνσταντίνος Τρυπάνης,
της Ακαδημίας Αθηνών

του Στέφανου Ν. Κουμανούδη

Ακολουθώντας το αξίωμα τούτο του κλασσικού φιλόλογου κ. Κ. Τρυπάνη η Ακαδημία Αθηνών παραιτήθηκε από το έργο της κριτικής εκδόσεως των Αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων και ρίχτηκε πλέον με τα μούτρα στις «Χρηστικές εκδόσεις». Μέσα σε πενήντα (50) χρόνια, από το 1933 ως το 1983, επέτυχε το γιγάντιο άθλο να εκδόσει τέσσερα (4) έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Το πέμπτο, χρηστικό πλέον, ο κατά Μειδίου λόγος του Δημοσθένους, στη σειρά Βιβλιοθήκη Ελληνικών Συγγραφέων, Αθήνα, 1984, σελ. XXXVIII + 223, έργο της δ.φ. κ. Γεωργίας Ξανθάκη - Καραμάνου, έκρινε διθυραμβικά στο περιοδικό «Διαβάζω», αριθ. 103, της 3ης Οκτωβρίου 1984, σελ. 58-60 ο υπάλληλος της Ακαδημίας κ. Ι.Γ. Ταϊφάκος. Ο κ. Τρυπάνης απεφάνθη ότι «δεν υπάρχει λόγος να γίνουν νέες κριτικές εκδόσεις» και η κ. δ.φ. περιορίστηκε να ανατυπώσει το κείμενο της Oxford University Press, χωρίς όμως το κριτικό υπόμνημα, μόνο που «ξέχασαν» να γράψουν ότι είχαν και τη σχετική άδεια και το προσέθεσαν με χειροκίνητο σφραγίδακι κάτω από την αφιέρωση της κ.δ.φ. στον κ. Ανδρέα, στη σελ. IV. Στο εξώφυλλο, που τυπώθηκε μετά τη σελ. V, γράφει ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ κτλ., ενώ στη σελ. V γράφει ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ κτλ. Τόση προχειρότητα!

Καθώς η κ.δ.φ. δεν είχε να ασχοληθεί με προβλήματα κριτικής του κειμένου παρά μόνον συμπτωματικά σε κάποιες σημειώσεις, δεν μπορούμε να καταλάβουμε ποιες είναι οι επιδόσεις της σ' αυτόν τον τομέα, αλλά πάντως παρατηρώ ότι σ' αυτή τη χρηστική έκδοση ώρες - ώρες ασχολείται με πράγματα απολύτως ασήμαντα, που γνωρίζει και ο μαθητής της Α' Λυκείου, όπως στη σημείωση της σελίδος 122, § 139, όπου μας πληροφορεί ότι οι

κώδικες A,F, δίνουν τη γραφή *προβέβληται* και αφήνει τον μη φιλόλογο - χρήστη να μαντεύσει ότι οι άλλοι κώδικες, που παρέχουν τη γραφή *προβέβληται*, είναι πιο αξιόπιστοι, ενώ δεν μας έχει πει τίποτε το σημαντικό για τους κώδικες του Δημοσθένους και για τη σημασία τους, εκτός από τη σελ. XXXV-XXXVI, όπου επ' ευκαιρία άλλων τινών αφιερώνει οκτώ (8) στίχους άκρες - μέσες, και δύο υποσημειώσεις (1,2) με εννέα (9) στίχους.

Φαίνεται ότι έπεσε κάποια ψαλλιδιά και τα περί κωδικών πήγαν περίπατο· έτσι μπορεί να ερμηνευθεί το γεγονός ότι στη σελ. 38, § 38, ομιλεί για κώδικες «της πρώτης και της τετάρτης οικογένειας ...», ενώ προηγουμένως δεν έχει πει τίποτα και παραπέμπει τους δυστυχείς μη φιλόλογους χρήστες του βιβλίου της σε λατινόγλωσσο κείμενο —ενδεικνύεται για αναγνώστη χρηστικής εκδόσεως!— με τον αποκρυφιστικό τίτλο OCT, ενώ λίγο παρακάτω γράφει Oxford Classical Texts ολογράφως ξεχνώντας τις συντομογραφίες της. Ας προσθέσουμε ότι δεν υπάρχει πίνακας συντομογραφιών. Οποίαν ευδαιμονία όμως αισθάνεται ο χρήστης του βιβλίου, όταν αντιληφθεί, σελ. 196, σημ. 4, ότι κάποιο άλλο πρόβλημά του θα του το λύσει το πασίγνωστο έντυπο RIDA και πρέπει να τρέχει να ψάξει στην Année Philologique, για να τουλυθεί το μυστήριο.

Στη σελ. 118, στη σημείωση των § § 133-134 διαβάζουμε: «Έχει οβελισθεί στους κώδικες S, F, το τμήμα *καίτοι ... ήλαννε*». Στην επομένη σημείωση όμως γράφει «Ο Dindorf εξοβέλισε»· νομίζει ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα σ' αυτές τις λέξεις;

Στην ίδια σημείωση μας λέει: «*Άργυράς* είναι η γραφή των καλύτερων χειρογράφων (S. Ελλάδιος *παρά Φώτιον*)». Τι πάει να πει όμως *παρά Φώτιον*; Εδώ η κ. δ.φ. μετέφρασε το λατινικό *apud Photium* αυ-

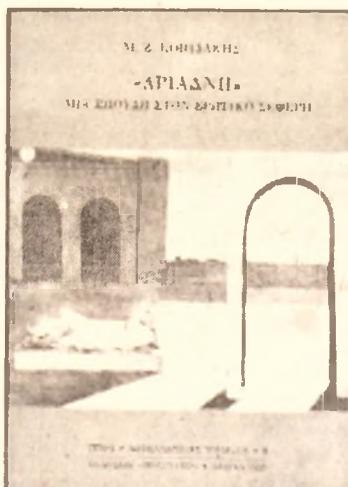
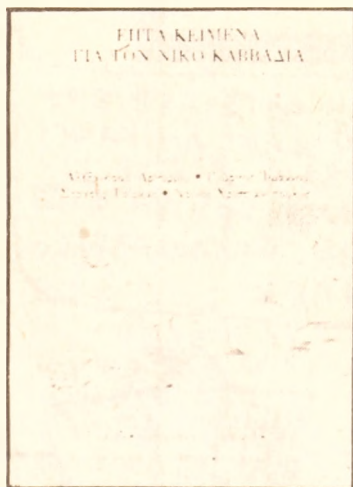
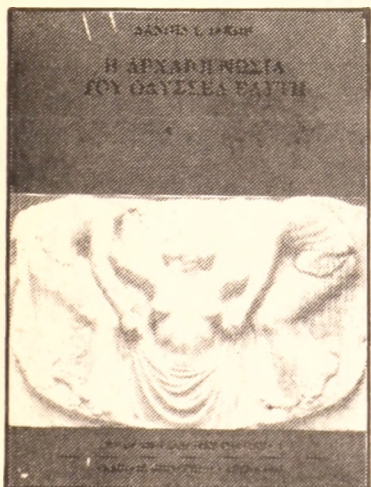
τό όμως στα Ελληνικά της φιλολογικής επιστήμης λέγεται *παρά Φώτιω*, δηλαδή ο Φώτιος στη *βιβλιοθήκη* του μας διέσωσε τη γραφή του Ελλαδίου.

Ο κ. Τρυπάνης μας διαβεβαιώνει ότι δεν υπάρχει λόγος να γίνουν νέες κριτικές εκδόσεις· φαίνεται ότι μας συνιστά τις άκριτες εκδόσεις ως της κ.δ.φ. Και όμως χρειάζονται νέες κριτικές εκδόσεις και θα χρειάζονται, όσο υπάρχουν άνθρωποι ευπρεπώς ασχολούμενοι με τα αρχαία γράμματα, και υπάρχουν εκτός Ακαδημίας αρκετοί. Ένα παράδειγμα από τον κατά Μειδίου του Δημοσθένους, που φυσικά αγνοεί η κ.δ.φ.

§ 22 *Παμμένης Παμμένους Έρχιεύς* ... Ο μη ειδικός, χρήστης των εκδόσεων της Ακαδημίας, μπορεί ίσως να προβληματισθεί με τη δασεία, αλλά πού να σκεφτεί ότι οι κώδικες γράφουν *Έπερχος S, Έπαρχος Vulg.*, που δεν έχουν κανένα νόημα και ο Blass πρότεινε τη διόρθωση *Έρχιεύς*; Αυτό η κ.δ.φ. το μεταφράζει: «από το δήμο της Ερχείας» (*sic, sic*). Το ένα *sic* πάει στο *ει* και το άλλο πάει στον τόνο· το σωστό είναι *Έρχιᾶς*. Αν είχε ανοίξει τον Αρποκρατίωνα, θα μάθαινε πολλά κι απ' το κριτικό υπόμνημα. Ο μόνος οδηγός όμως για την ορθογραφία των αττικών δήμων είναι οι επιγραφές, αλλά πού να τις κοιτάξει.

Όμως δεν τελειώσαμε· ο Αλ. Ν. Οικονομίδης δημοσίευσε, *Πολέμων* 5 (1952/3) σελ. 145, αττική επιγραφή, που επιβάλλει την αποκατάσταση του δημοτικού σε ΘΟΡΙΚΙΟΣ, αντί των απαράδεκτων γραφών των χειρογράφων και της αυθαίρετης διορθώσεως *Έρχιεύς*. Αλλά τι τις θέλουμε τις κριτικές εκδόσεις; Να όμως η μεγίστη ανακάλυψη της κ.δ.φ., σελ. 13 § 10· ελπίζω του χρόνου το Nobel να 'ναι δικό της.

Θαργηλίων: «Τα Θαργήλια» τελούνταν στον ιωνικό - αττικό κόσμο πριν από το θερι-

ΣΕΙΡΑ:

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΑΘΗΝΑ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131, τηλ. 72.29.237
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: «Μ. ΚΟΤΖΙΑ ΚΑΙ ΣΙΑ»
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720

σμό. Η πρώτη ημέρα, η 6η του Θαργηλιώνα, ήταν αφιερωμένη σε εξαγνισμούς με θυσία δύο ανθρώπινων θυμάτων (Φαρμακοί) ...».

Μήπως ονειρευόμαστε; Στα μέσα του 4ου αιώνας π.Χ. οι Αθηναίοι έκαναν ανθρωποθυσίες, έσφαζαν δύο ανθρώπους στις 6 του Θαργηλιώνος μηνός και στις 7 του ίδιου μηνός πανευτυχείς προσέφεραν στον Απόλλωνα *θαργήλους*; Για να μας συντρίψει, μας παραπέμπει στο βιβλίο του H.W. Parke, *Festivals of the Athenians*, σσ. 146 κ. εξ. Διερωτώμαι αν διάβασε τι λέει ο Parke. Κι αν διάβασε κατάλαβε; Είναι αθώος ο Parke. Πιστέψτε με.

Αισθάνομαι ναυτία.

Νομίζω ότι η Ακαδημία, αν δεν είναι ακόμα οπαδός του *δεν βαριέσαι*, *πρώτη φορά θα γίνουμε ρεζίλι*, πρέπει να αποσύρει από την κυκλοφορία αυτό το όνειδος και να επιστρέψει τα λεφτά τους σ' αυτούς που τ' αγόρασαν.

Η κ.δ.φ. έχει μια κάποια αλλεργία στις επιγραφές, που προσφέρουν πλείστα όσα στην κατανόηση των αττικών ρητόρων και σπανιώτατα καταφεύγει σ' αυτές —στη βιβλιογραφία της αναφέρει ανάμεσα σε 36 δημοσιεύματα μόνο ένα επιγραφικό δημοσίευμα, του W. Dittenberger, *Sylloge etc.* Κάποτε βέβαια, σελ. 140, σημ. § 161, συμβαίνει να παραπέμψει και σε αττική επιγραφή και παραπέμπει στο ερειπωμένο *Corpus Inscriptionum Atticarum*, του έτους 1883, ενώ η επιγραφή έχει ξαναδημοσιευθεί πολύ καλύτερα και η χρονολόγησή της έχει διορθωθεί, στο IG, II² 161², του έτους 1927. Αυτά δεν ενδιαφέρουν την κ.δ.φ.;

Αγνοεί παντελώς τις προσωπογραφικές μελέτες, που δια φωτίζουν σημαντικότερα τους αττικούς ρήτορες, αν και γράφει ότι η θετική προσφορά των *μαρτυριών* «είναι η παράθεση κυρίων ονομάτων.» Δεν γνωρίζει ούτε το έργο του J. Kirchner, *Prosopographia Attica*, 1901-1903, ούτε το *Nachträge zur Prosopographia Attica*, του J. Sundwall, 1910, ούτε το πρόσφατο έργο του J. K. Davies, *Athenian Propertied Families*, 600-300 B.C., 1971. Στα βιβλία αυτά, αν τα 'ξερε κι αν τα 'νοιγε, κάτι θα 'βρισκε και δεν θα μας πάσσαρε σπουδαιοφανώς για τον *Ευκτήμονα τὸν κονιορτόν*, σελ. 122, σημ. § 139 όσα κωμικά γράφει. Μας λέγει εκεί ότι ο *Ευκτήμων ὁ κονιορτός* της § 103, που όπως μας πληροφορεί στην ίδια παράγραφο ο Δημοσθένης, ἦτο Λουσιεύς των δῆμων, δεν είναι βέβαιο αν εί-

ναι το ίδιο πρόσωπο με τον *Ευκτήμονα τὸν κονιορτόν* της § 139. Ο Δημοσθένης δεν ἦτο κρετίνος να αφήνει τέτοιες ασάφειες: στην § 163, όπου αναφέρει άλλον *Ευκτήμονα*, γράφει *Ευκτήμων ὁ του Αἰσίωνος* για να μη γίνει σύγχυση με τον *Ευκτήμονα τὸν κονιορτόν*.

Στην σελ. 60, σημ. § 62, μας πληροφορεί η κ.δ.φ. ότι ο *Διοκλῆς Πιθεύς* μαρτυρείται και στο λόγο του *Ισάϊου περὶ τοῦ Κίρωνος κλήρου*: αν όμως άνοιγε τον Kirchner και κυρίως τον Davies, θα 'βρισκε ότι πρόκειται για τον *Διοκλῆ (Διοχά)ρους (Ι) Πιθεά*, που ανήκε σε μια από τις more important mining families of the fourth century. Γράφει, ο χριστιανός, μια μεγάλη σελίδα, τι άλλο να κάνει; Να της τηλεφωνήσει;

Θαυμάστε όμως τη λαμπρή ενημέρωση της κ.δ.φ. στη σελ. 174, § 208: «*Φιλιππίδην και Μνησαρχίδην και Διότιμον*: Γι' αυτούς τίποτε δεν είναι γνωστό, εκτός αν ο Διότιμος είναι ο ίδιος με αυτόν που αναφέρεται στο λόγο *Περὶ τοῦ Στεφάνου* § 114.» Θα 'πρεπε η κ. δ.φ. να γράφει: *Γι' αυτούς τίποτα δεν γνωρίζω*, γιατί άλλοι γνωρίζουν και μάλιστα πολλά.

1) Ο J. Kirchner, *Pros. Att.*, αριθ. 4384 αφιερώνει στον *Διότιμον (Ι) Διοπείθους (Ι) Εὐωνυμέα*

Μνησάρχου (Ι) 'Αλαιοῦς 'Αραφ., αφιέρωσε μία σελίδα σχεδόν σ' αυτόν και την οικογένειά του.

3) Ο J. Kirchner, ενθ. αν., αριθ. 14361, αφιερώνει στον *Φιλιππίδην (ΙΙ) Φιλομήλου (ΙΙ) Παιανιέα* εικοσιένα (21) στίχους. Ο J.K. Davies, ενθ. αν., αριθ. 14670, αφιερώνει δύο σελίδες σ' αυτόν και την οικογένειά του.

Αν είχε μελετήσει τα πρόσωπα που έχουν ανακατευθεί σ' αυτή την περιεργή υπόθεση, ίσως θα 'χε κάποιους άλλους τρόπους να ερμηνεύσει τη σύγκρουση Δημοσθένους και Μειδίου, που θα στηριζόντουσαν στην ανάλυση της δομής και της οργανώσεως της αθηναϊκής κοινωνίας των μέσων του Δ' αι. π.χ. Η αθηναϊκή δημοκρατία του Ε' αιώνας π.χ. έχει πεθάνει πλέον, οι πένητες αρχίζουν να γίνονται πενέστεροι και οι πλούσιοι πλουσιώτεροι, κι αυτοί σέρνουν το χορό. Ψιλά γράμματα.

Στη σημείωση της σελ. 61, § 64 μας πληροφορεί ότι ο *κατά Νεαίρας* είναι γνήσιος λόγος του Δημοσθένους, ενώ στρατιές φιλόλογων θεωρούν τον λόγο νόθο. Του *Δημοσθένους* λοιπόν, κ.δ.φ. και όχι του *Δημοσθένο*ς.

Για την μετάφραση δεν θέλω να πω πολλά: θα ήταν θλιβερό μια δ.φ. να μην μπορεί να μεταφράσει πιστά ένα αρχαίο κείμενο. Το ύφος της όμως είναι σχολικό και νυσταλέο.

Ας ελπίζουμε ότι μια μέρα ο *κατά Μειδίου* θα εισαχθεί στο σχολικό πρόγραμμα ή θα διδαχθεί σε κανένα Πανεπιστήμιο κατά το γνωστό χαμαιδιδασκαλικό τρόπο και έτσι θα έχει λαμπρή εξωεπιστημονική σταδιοδρομία στο ίδιο ράφι με τις σχολικές φυλλάδες, ας είναι καλά οι βαρύγδουποι τίτλοι του εξωφύλλου του. Στο εμπόριο υπάρχουν αρκετές χρηστικές εκδόσεις αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων και δεν υπάρχει κανένας λόγος η Ακαδημία Αθηνών να σκορπάει λεφτά του ελληνικού λαού για τέτοια βιβλία, που κάνουν και πεντακόσιες δραχμές το ένα. Οι φοιτητές των φιλοσοφικών σχολών χρειάζονται επιστημονικές εκδόσεις, προσιτές στην τσέπη τους, για να μπορέσουν να συγκροτήσουν μια δική τους βιβλιοθήκη. Οι ξένες εκδόσεις είναι πανάκριβες και συνάλλαγμα φεύγει κάθε χρόνο για την εισαγωγή φιλολογικών εκδόσεων, αλλά η Ακαδημία Αθηνών βγάζει «χρηστικές εκδόσεις».

Αν έγραφε κανείς περισσότερα —και μπορεί— για το βιβλίο αυτό, θα ήταν αφελές, όταν υπάρχει το τεράστιο θέμα: Τι προσφέρει η Ακαδημία στον τόπο αυτό, όταν οι μεγάλοι πνευματικοί μας άνθρωποι συνεχώς βρίσκονται απ' έξω: Σεφέρης +, Ελύτης, Εμπειρικός +, Εγγονόπουλος κ.ά., ενώ μέσα λάμπουν ο Σπεράντζας +, ο Νόβας, ο Πέτρος Χάρης, ο Σωτήρης Σκίπης +, κ.ά.

Τι προσφέρει η Ακαδημία Αθηνών στον τόπο αυτό, όταν ανέλαβε μία και μόνη ανασκαφή, της Ακαδημίας Πλάτωνος —και να 'ταν η Ακαδημία του Πλάτωνος αυτά που 'σκαβε— και την παράτησε στη μέση, όταν, περιορίζεται σε τελετές, υποκλίσεις και κανένα βραβείο;

Θα κάνω μια πρόταση: το κεντρικό κατ'στημά της να γίνει Disco πολυτελείας και τα τεράστια κέρδη που θα προκύπτουν να διατίθενται για την αναδάσωση. Τα δέντρα τα χρειαζόμαστε περισσότερο απ' τους κ.κ. Ακαδημαϊκούς.

Στις θεωρητικές τουλάχιστον επιστήμες η Ακαδημία έχει αποδείξει την ανικανότητά της και το γεροντικό της μαρασμό. Αφήνει τελείως αδιάφορο το κοινωνικό σύνολο και μετράει μόνο σαν στάση τρόλεϋ και λεωφορείων.

ο ήρωας Κατσιγιάννης
που τον εφάγε το μεσον

ταβέρνα
ουζερί
για
χειμωνιάτικους
μεζέδες
και φαγητό

ΤΗΛ: 86 16 439
ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ 59 & ΑΓ. ΖΩΝΗΣ ΚΥΨΕΛΗ

ΑΡΝΟΪΜΑΙ

- ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ
- ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ ΦΛΕΒΑΡΗ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΟΡΝΙΝΓΚ

Η Αθηνά των αμπελιών

ΚΕΛΑΡΟΣ

Μνήμη

Φώτη Αποστολόπουλου

«Η έκδοση ενός αναμνηστικού τόμου για τον Φώτη Αποστολόπουλο είναι πράξη στην οποία ο ίδιος δύσκολα θα έδινε τη συγκατάθεσή του, αφού, καθώς έλεγε, το λάθε βιώσας ανήκε στους θεμελιώδεις κανόνες της ζωής του»!

Ο Φώτης Αποστολόπουλος γεννήθηκε το 1914 στην Πιλαλί-στρα της Μεσσηνίας. Σπούδασε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Μετά τη στρατιωτική του θητεία εργάστηκε σε ιδιωτικά σχολεία των Αθηνών ως την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου, οπότε και επιστρατεύτηκε. Κατά την περίοδο της κατοχής εντάχθηκε στην οργάνωση του ΕΑΜ, ενώ ήδη από το 1935 ήταν οργανωμένος στις τάξεις του ελληνικού Κομμουνιστικού Κινήματος.

«Ο χαρακτήρας του κρυσταλλωνόταν σε περιγράμματα δωρικής λιτότητας· όμως η λιτότητα δεν ήταν μόνο αυστηρότητα, αλλά και χάρη· και η χάρη δεν σταματούσε στην προσήνεια, παρά γινόταν, ανάλογα, φαιδρότητα, εγκαρδιότητα, φιλία ζεστή και πιστή».

Από το 1940 ως το 1952 ο Φώτης Αποστολόπουλος συμμετέχει ενεργά στις περιπέτειες της πατρίδας μας και για δώδεκα χρόνια αποκόβεται σχεδόν ολοκληρωτικά από την εκπαίδευση.

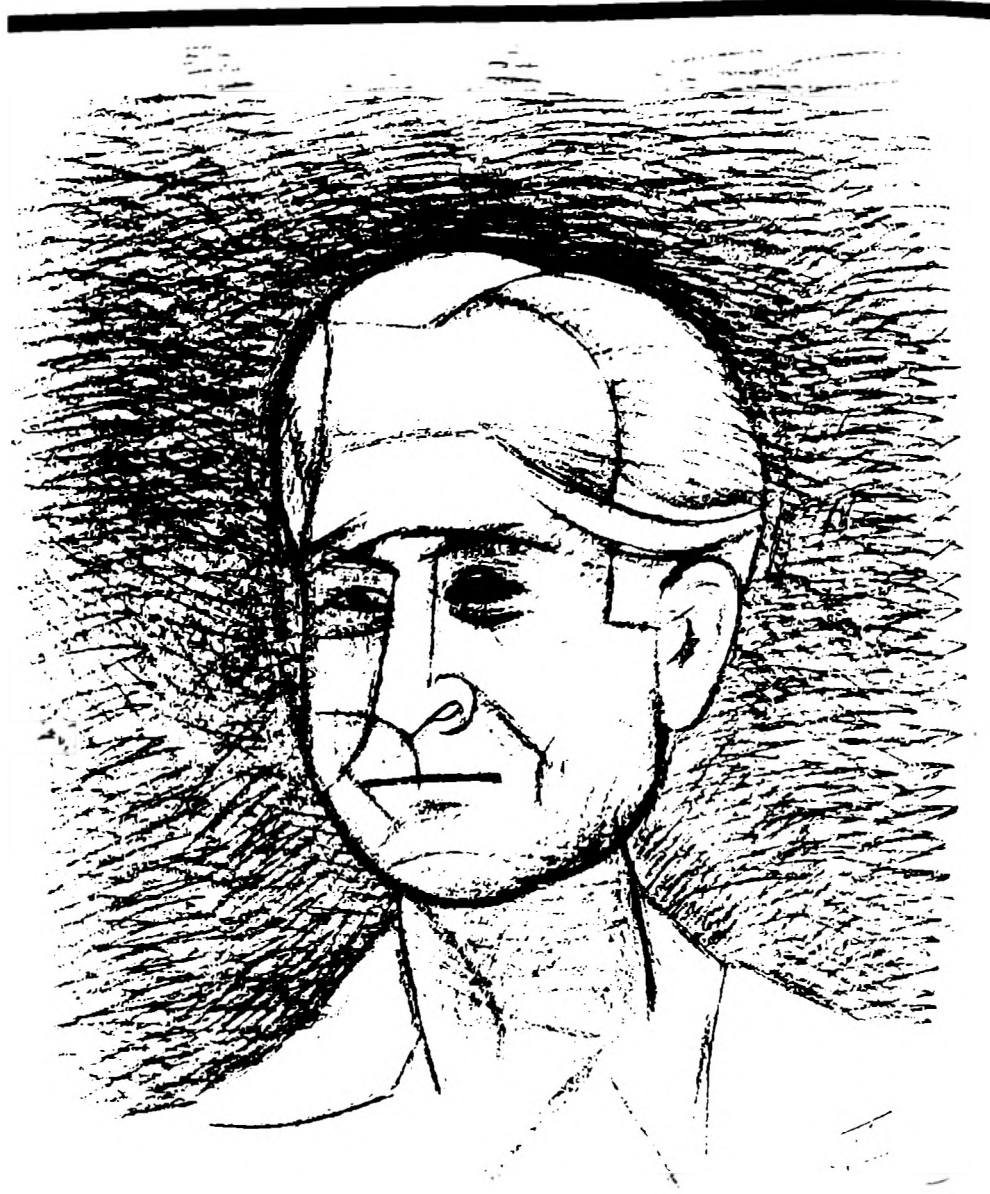
«Ο Φώτης Αποστολόπουλος ήταν Έλληνας, τόσο με τη φυλετική και ιστορική όσο και με την ηθική έννοια της λέξης». Μετά την απελευθέρωση, με την επικράτηση του φανατικού αντιεαμικού κλίματος διώχθηκε και εξορίστηκε. Ο διορισμός του στη δημόσια εκπαίδευση ματαιώθηκε. Από το 1947 εξορίστηκε στη Μακρόνησο και κατόπιν στον Άγιο Ευστράτιο όπου κρατήθηκε ως το 1952.

«Ο Φώτης Αποστολόπουλος ανήκε στους πεινώντες και διψώντες τη δικαιοσύνη, χωρίς να εξαρτήσει ποτέ την ένταση αυτού του αρχέγονου αισθήματός του από την προκαταβολική βεβαιότητα ότι η ευαγγελική υπόσχεση θα εκπληρωθεί και θα 'ρθει κάποτε η ώρα του χορτασμού. Το αίτημα της δικαιοσύνης το προάσπισε — με το όπλο, με την πένα και, όποτε χρειάστηκε, με γυμνό το στήθος — στην Αλβανία, στην Αντίσταση, σε φυλακές και σε εξορίες, σε χέρια εχθρών αδυσώπητων και κατάντικρυ στον έσχατο κίνδυνο».

Σταθεροποιήθηκε επαγγελματικά το 1954, διευθύνοντας το φροντιστήριο κλασικών σπουδών για υποψηφίους των θεωρητικών επιστημών και φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής και την ίδια χρονιά παντρεύτηκε τη Μαρίκα Στρομπούλη.

«Το καίριο ηθικό στοιχείο της πολιτικής του αντίληψης επέτρεπε στον Φώτη Αποστολόπουλο να αισθάνεται ως φυσική της προέκταση την παιδαγωγική έγνοια: έσχατος κοινός σκοπός της πολιτικής και της παιδαγωγικής ήταν, στα μάτια του, η διάπλαση άρτιων κοινωνικών προσωπικοτήτων. Η θέα ανήσυχων και προικισμένων, αλλ' ασχημάτιστων ακόμα ανθρώπων, που ποθούν το μέστωμα και τη μορφή, τον γοήτευε βαθύτατα, αλλά και τον κέντριζε εντονότατα».

Με το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 διαλέγει την αυτοεξορία. Στο Παρίσι επιδιέχεται συστηματικά στη μελέτη της δομικής γλωσσολογίας. Πραγματοποιεί τη διδακτορική του διατριβή για τη γλώσσα της βυζαντινής μυθιστορίας *Καλλίμαχος*

Ο Φώτης Αποστολόπουλος σε ένα σχέδιο με μολύβι του Javier Vilató, 24.7.81.

και *Χρυσorroή* με την εποπτεία του André Mirambel και μετά το θάνατό του συνεχίζει με τον Jean Irigoien.

«Όσο περισπούδαστα κι αν μυήθηκε στη σύγχρονη γλωσσολογία, ο Φώτης Αποστολόπουλος πλησίασε πρωταρχικά την ελληνική γλώσσα σαν έκφραση της ιστορικής τύχης του ελληνικού λαού».

Στη Γαλλία πρωτοστάτησε στις αντιδικτατορικές ενέργειες των Ελλήνων του Παρισιού, ενεργοποιώντας παράλληλα την αλληλεγγύη των Γάλλων προς τον χειμαζόμενο ελληνικό λαό.

«Η επιστημονική του ενασχόληση, όπως κι η πολιτική ή η παιδαγωγική, ήταν συνειδητή πράξη ταύτισης του προσωπικού του πεπρωμένου με το ιστορικό πεπρωμένο του Ελληνισμού».

Από το 1969 ως το 1971 εργάστηκε στο Institut de Textes του Παρισιού και για ένα χρόνο, 1970-71, δίδαξε νεοελληνικά στη Nanterre.

«Πλησιάζοντας τους νέους είχε πάντα στο νου του εκείνο που θα μπορούσαν κάποτε να γίνουν, όμως τους φερόταν σαν να είχαν κιόλας γίνει ό,τι προσδοκούσε».

Το 1971 διορίστηκε μόνιμος ερευνητής στο Εθνικό Ίδρυμα Επιστημονικής Έρευνας της Γαλλίας (C.N.R.S.).

«Η πνευματικότητά του διαπότιζε τις ανθρώπινες εκδηλώσεις του, όπως κι η ανθρωπιά του ενέπνεε και δονούσε τις επιδόσεις του τις πνευματικές. Ήταν, έτσι, πολυμερής και συνάμα ακέραιος κι ολόκληρος».

Με τη μεταπολίτευση επιστρέφει στην Αθήνα και το 1976 αναλαμβάνει τη διεύθυνση του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών. Το 1977 πραγματοποιεί την έκδοση του Α' τόμου του ετήσιου Δελτίου του ΚΜΣ, το 1980 του Α' τόμου της *Εξόδου*. Παράλληλα εκδίδεται η μνημειώδης σχολιασμένη μετάφρασή του *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*, του F de Saussure, 1979.

«Γιατί κάτω από την πολυμορφία των δραστηριοτήτων του, των πολιτικών, παιδαγωγικών κι επιστημονικών, πίσω από την εναλλαγή των φάσεων της ζωής του, στεκόταν, αμετακίνητο κι απαραγνώριστο, ένα όραμα κι ένα μέλημα ανθρωπιστικό, σαν σημείο διασταύρωσης των επιδιώξεων του νου και της καρδιάς».

Συμμετείχε στην «Επιτροπή Παιδείας» της ΕΔΑ από το 1960 ως το 1967 και στην «Επιτροπή Παιδείας» του ΚΚΕ εσ. από το 1974 και μετά.

«Όπως πίστευε, το δίλημμα ανάμεσα σε πολιτική και ηθική θα 'πρεπε να παραμεριστεί με τη συγχώνευση των δυο τους». Από αυτές τις αρχές ορμώντας, ήδη από τα νεανικά του χρόνια, προβαίνει στην τολμηρή για τους καιρούς εκείνους «Ένσταση προς το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο», όπου με οργίλο ύφος γράφει: «Εκτός εάν η συμμετοχή μου εις το κίνημα Εθνικής Αντιστάσεως εν τω Νομώ Μεσσηνίας αποτελεί ηθικήν κατάρπωση. Οπότε, κατά την λογικήν της Επιτροπής, η συνεργασία μετά του εχθρού της πατρίδος και η προδοσία ή και η απώλης ανοχή της δουλείας θα αποτελούν τίτλους ηθικής α-

ξίας». Αυτά συμβαίνουν το 1946, όταν ύστερα από 10ετή αναβολή διορισμού του στη δημόσια εκπαίδευση διαγράφεται από το βιβλίο των διοριστέων λειτουργών Μέσης Εκπαιδεύσεως «δι' έλλειψιν ηθικής ικανότητας, της πρεπούσης χρηστότητας και κοινωνικής και υπηρεσιακής συμπεριφοράς».

«Είχε όσο λίγοι την αίσθηση ότι αποτελεί κι ο ίδιος κομμάτι της ελληνικής ιστορίας και επομένως οφείλει να σηκώσει τις ευθύνες της. Και η ταύτιση του με την ιστορία του λαού του ήταν συνάμα ταύτιση με τη συλλογική λαϊκή ψυχή».

Από το 1979 ως το 1980 ο Φώτης Αποστολόπουλος πάλεψε με την αρρώστια. Έφυγε στις 9 Σεπτεμβρίου του 1980.

του Φώτη

αλίμονο δεν του 'πρεπε

αρρώστια Νοσοκομείων και νικελ²

1. Τα αποσπάσματα, με πλάγια στοιχεία, προέρχονται από τον πρόλογο της έκδοσης *Αμητός*.

2. Απόσπασμα από το ποίημα 9 του Σεπτεμβρίου του 1980 της Μάτσης Χατζηλαζάρου, το οποίο περιλαμβάνεται στον τόμο.

ΑΜΗΤΟΣ*

Στη μνήμη Φώτη
Αποστολόπουλου

Έκδοση

Κέντρου Μικρασιατικών
Σπουδών

Αθήνα 1984, σσ. 510

ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γ. Τενεκίδης, Ν. Σβορώνος,
Στ. Καρατζάς, Φ. Ηλιού,
Π. Κονδύλης,
Πασχ. Κιτρομηλίδης,
Ν. Δετζώρτζης.

Ο τόμος ο αφιερωμένος στη μνήμη Φώτη Αποστολόπουλου αποτελεί, ουσιαστικά, μια συγκομιδή: τη συγκέντρωση δηλαδή των καρπών διαφορετικών πνευματικών προσανατολισμών και ενδιαφερόντων των εραμιστών, οι οποίοι καταθέτουν στη μνήμη του Φώτη Αποστολόπουλου ο καθένας το μερτικό του.

Η ενιαία γραμμή αυτού του τόμου βρίσκεται καταρχήν στην ενότητα αγάπης και φιλίας των εραμιστών για τον Φώτη Αποστολόπουλο, αλλά και στη βαθιά εσωτερική σχέση πνευματικής επικοινωνίας

που συνέχει όλους όσοι εργάστηκαν για τη συγκρότηση και παρουσίασή του.

Αξίζει, επίσης, να επισημανθεί το γεγονός ότι η διαφορετική, εκ πρώτης όψεως, θεματολογία αποκαθιστά την πολυμερή προσωπικότητα του Φώτη Αποστολόπουλου ως προς την πολλαπλότητα των πνευματικών του ενδιαφερόντων και την πολισχιδή δραστηριότητά του. Η ίδια η ζωή του εικονίζεται μέσα από προσεγγίσεις που άλλοτε άπτονται του αριστερού κινήματος, συχνά έλκουν την καταγωγή τους από την ιδιαιτεριότητα του πατρίδα, συνδέονται με τα παιδαγωγικά και γλωσσολογικά του ενδιαφέροντα και σχετίζονται, επίσης, με τον κύκλο των ενασχολήσεών του, όπως προέκυψαν από τη σχέση του με το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών.

Μια απλή παρουσίαση του αφιερωματικού τόμου δεν είναι, βέβαια, δυνατό να χωρήσει σε κριτική αποτίμηση της συνεισφοράς των εραμιστών. Αναφέρουμε απλώς τα ονόματά τους: Ν. Αλιβιζάτος, Αικατερίνη Ασδραχά, Σπ. Ασδραχάς, Έλλη Γιωτοπούλου - Σισιλιάνου, Μ. Γκιβαλος, Κ. Δεσποτόπουλος, Μ. Δραγούμης, Μαρία Ηλιού, Σοφία Καλοπίση - Βέρτη, Ελένη Καρατζά, Στ. Καρατζάς, Πασχ. Κιτρομηλίδης, Π. Κονδύλης, Β. Κρεμμυδάς, Μάρω Μανιδάκη, Ευαγγελία Μπαλτά, Αριστ. Μπαλτάς, Χαραλ. Νικηφορίδης, Β. Παναγιωτόπουλος, Απ. Παπαϊωάννου, Ντόρη

Παπαστράτου, Θ. Παπαχρίστος, Denise Parachryssanthou, Ν. Σβορώνος, Ρένα Σταυρίδη - Πατρικίου, Αικατερίνη Συνοδινού - Παππά, Άννα Φραγκουδάκη, Μάτση Χατζηλαζάρου, Κ. Ψυχοπαίδης.

Θα ήθελα να μνημονεύσω ιδιαίτερα τη συνεισφορά του Xavier Vilatò, με το σχέδιο που αναπαράγεται σ' αυτές τις σελίδες, καθώς και την παρουσία τριών εξαιρετών Γάλλων επιστημόνων οι οποίοι συμβάλλουν στον εμπλουτισμό του τόμου. Πρόκειται για τα άρθρα των Paul Lemerle, *Permanence de la Grèce*, Jean Irigoien, *Quelques réflexions sur le futur en Grec des origines a nos jours* και Guy Saunier, *L' "Aporocos" de Bergadis et la tradition populaire (essai de définition d' une méthode comparative)*.

Από τις ελληνικές συμβολές διαλέγω να σταθώ, εντελώς αυθαίρετα, για λόγους που σχετίζονται με τα ειδικά μου ενδιαφέροντα, στην εργασία του Μ.Φ. Δραγούμη, *Το ισλαμικό στοιχείο στη μουσική μας παράδοση*, σσ. 310-316. Στο κείμενο αυτό, ο διακεκριμένος μουσικολόγος τοποθετεί ορισμένα ζητήματα σχετικά με την ελληνικότητα της λαϊκής μουσικής μας παράδοσης. Το σύντομο διάγραμμα εξέλιξης της βυζαντινής μουσικής και των επιδράσεων που δέχτηκε από την ισλαμική, ιδιαίτερα μέσα από

τη φαναριώτικη εκδοχή της —κυρίως στα προεπαναστατικά «έντεχνα» λαϊκά τραγούδια που βρίσκουμε στις σωζόμενες μισμαγίες (ανθολογίες) —δίνει το στίγμα μιας νηφάλιας όσο και ολοκληρωμένης προσέγγισης του ζητήματος, το οποίο, όπως πολύ σωστά τονίζει ο ίδιος στο τέλος του άρθρου του, έθρεψε «τις πιο αντιφατικές, ανεύθυνες και αλλοπρόσαλλες γνώμες». Έχουμε, δηλαδή, μια προσεχτική προσέγγιση ενός θέματος του οποίου η ολοκληρωμένη μουσικολογική έρευνα εκκρεμεί, αλλά και μόνη η επισήμανση, από μέρους του ερευνητή, του ζητήματος των μουσικών αντιδανειών, καθώς και ορισμένες αποσαφηνίσεις, αλλά και απενοχοποιήσεις, σχετιζόμενες με την ισλαμική προέλευση ορισμένων ειδών —που έχουν αφομοιωθεί και υποταχθεί στους αισθητικούς κανόνες που προσιδιάζουν στο ελληνικό μουσικό ένστικτο— είναι ήδη πράξη τολμηρή και ορίζει μια στάση πνευματικής συγκρότησης άξιας να επικυρωθεί δημόσια.

Ο *Αμητός*, μέσα από μια πλούσια θεματολογία και μία καλαισθητή παρουσίαση την οποία οφείλει στον Νάσο Δετζώρτζη, έρχεται σαν μία καλή αφορμή μνήμης αλλά και ζωής· ό,τι δηλαδή άξιζε ως τιμητική προσφορά στον Φώτη Αποστολόπουλο.

Άντεια Φραντζή

* *Αμητός*: η εκ του θερισμού συγκομιδή.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ

Η νέα ποιητική συλλογή του Ανδρέα Εμπειρικού «Αι γενεαί πάσαι ή Η σημερινό ως αύριον και ως χθες», δεν αποτελεί συγκέντρωση ετερόκλητων ανέκδοτων ποιημάτων που έτυχε να ανακαλυφθούν στα αρχεία του ποιητή, αλλά μιας υψηλής ποιότητας ενότητα, που μας αποκαλύπτει νέες πλευρές της ποιητικής ιδιοφυΐας ενός ανθρώπου, που βίωνε την ποίηση ως μία «άνευ ορίων και άνευ όρων» ελευθερία. Τη συλλογή αυτή, που κυκλοφόρησε τον Δεκέμβριο του 1984, από τις εκδόσεις «Άγρα», με φιλολογική επιμέλεια Γιώργη Γιατρομανωλάκης την είχε ετοιμάσει ο ίδιος ο ποιητής, γύρω στα 1971· την διέκρινε σε ενότητες, αριθμισε τα ποιήματα και συνέταξε πίνακα περιεχομένων, χωρίς όμως να προχωρήσει τελικά στην έκδοσή της.

«Όταν τα συνήθη λόγια δεν αρκούν»

Είναι γνωστό πως, όσο ζούσε ο Ανδρέας Εμπειρικός, μόνο τρία βιβλία του είχαν εκδοθεί: Η «Υψικάμινος» (1935), η «Ενδοχώρα» (1945) και τα «Γραπτά ή Προσωπική μαρτυρία» (1960). Μετά το θάνατό του (1975), εκδόθηκαν άλλα δύο βιβλία του: Η «Αργώ ή πλους Αεροστάτου» και η «Οκτάνα», ενώ ακόμα παραμένει ανέκδοτο, μαζί με άλλα έργα του, το εκτενές (χιλίες σελίδες περίπου), ερωτικό του μυθιστόρημα «Ο Μεγάλος Ανατολικός».

Ο Ανδρέας Εμπειρικός, όταν επέστρεψε στην Ελλάδα, το 1931, ύστερα από έξι χρόνια παραμονής του στη Γαλλία, είχε ήδη προσχωρήσει στο κίνημα του υπερρεαλισμού. Είχε σπουδάσει, ψυχανάλυση κοντά στον Ρενέ Λαφόργκ και συνδεόταν φιλικά με τον Αντρέ Μπρετόν.

Η «περριρέουσα ατμόσφαιρα» στην Ελλάδα της δεκαετίας του '30, αλλά και μεταπολεμικά, στάθηκε αρνητική στα κηρύγματα του υπερρεαλισμού. Μια άρνηση που είχε κυρίως την αφετηρία της στην άγνοια και τον συντηρητισμό. Έτσι, τα πρώτα έργα του Ανδρέα Εμπειρικού έγιναν δεκτά με εχθρότητα και, στην καλύτερη περίπτωση, με επιφυλάξεις, που άλλωστε τον ακολούθησαν σχεδόν σε όλη την μετέπειτα πορεία του, όχι μόνο ως λογοτέχνη, αλλά και ως ψυχχαναλύτη. Όπως ο ίδιος δηλώνει στη συζήτησή του με την Ανδρομάχη Σκαρπαλέζου, δημοσιευμένη στο μεταθανάτιο αφιέρωμα του περιοδικού «Ηριδανός» (τχ.4,

1976), «η "Υψικάμινος", που κυκλοφόρησε σε διακόσια πενήντα αντίτυπα, εξαντλήθηκε όχι από ενδιαφέρον, αλλά διότι εθεωρήθη βιβλίο σκανδαλώδες, γραμμένο από έναν παράφρονα. Ανεφέροντο φράσεις από ανθρώπους, οι οποίοι ήθελαν να εμπαιξουν ή να χλευάσουν τον γράψαντα. Η κακοήθεια ήτο συχνωτάτη. Ενέπαιζον τον ποιητή και το ποίημα, αλλά και ολόκληρον την κίνησιν...».

Όμως αλλάζουν οι καιροί. Και οι άνθρωποι...

Σύμφωνα με πρόχειρη έρευνα απογευματινής εφημερίδας σε κεντρικά βιβλιοπωλεία των Αθηνών, η νέα ποιητική συλλογή του Ανδρέα Εμπειρικού, βρίσκεται στην πρώτη σειρά των βιβλίων που συγκέντρωσαν την προτίμηση του αναγνωστικού κοινού τις μέρες των γιορτών. Γεγονός, που αν συνδυαστεί με το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τον ποιητή και τις αλληπαλλήλες εκδόσεις των παλαιότερων έργων του, οδηγεί πλέον ασφαλώς στο συμπέρασμα ότι ο Ανδρέας Εμπειρικός υπήρξε μια μορφή που προπορευόταν της εποχής του. Προεκτεινόμενο δε αυτό το συμπέρασμα, γεννά την ελπίδα, ότι μπορεί να είναι ο ποιητής της Σήμερον και την βεβαιότητα, ότι θα γίνει ο ποιητής της Αύριον.

Ο τίτλος της νέας ποιητικής συλλογής του Ανδρέα Εμπειρικού «Αι γενεαί πάσαι ή Η σημερινό ως αύριον και ως χθες» φέρει και πάλι το διαζευτικό ή που τόσο μοιάζει να αγαπά ο ποιητής,

παρατήρηση την οποία εύλογα προκαλούν, τόσο οι τίτλοι τριών άλλων βιβλίων του —«Αργώ ή πλους Αεροστάτου», «Γραπτά ή Προσωπική μαρτυρία», «Ζεμφύρα ή το μυστικόν της Πασιφάης» (ανέκδοτο)—, όσο και πολλών ποιημάτων και πεζών του (μια πρόχειρη καταμέτρηση ανέδειξε 17 παρόμοιους τίτλους). Δεν πρόκειται ασφαλώς για κάποιο τυχαίο γεγονός. Μια πρώτη υπόθεση που θα μπορούσε να κάνει κανείς για αυτό το διαζευτικό ή που οδηγεί διαμέσου των υπερρεαλιστών στον Μαλλαρμέ, είναι ότι υπογραμμίζει πιθανώς την απάρεσκεια του Ανδρέα Εμπειρικού προς το στατικό και το οριοθετημένο. Η ευθεία, μονόδρομη προσέγγιση των πραγμάτων δεν τον ενδιαφέρει. Προτιμά τους πολλαπλούς, πλάγιους και διάμεσους δρόμους της μεταφοράς.

Η επιλογή του τίτλου της συλλογής δεν αποτελεί αβασάνιστη παρόρμηση του ποιητή. Είναι η γενεαλογία του και το ποιητικό του σύμπαν. Το ποιητικό σήμερα του Ανδρέα Εμπειρικού ορίζεται από την ανάκληση στη μνήμη εμπειριών του χθες και την προβολή τους στο φαντασιωτικό όραμα του αύριο. Ο τίτλος -κλειδί μας παραπέμπει στην ανάλογη φράση του Σ. Φρόυντ, που τα κείμενά του έδρασαν καταλυτικά στο κίνημα των υπερρεαλιστών: «Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον κλιμακώνονται πάνω στο συνεχές νήμα του πόθου»¹.

«Η σημερινό ως αύριον και ως χθες» σύμφωνα με τις σημειώσεις

του επιμελητή της έκδοσης, «περιλαμβάνει ποιήματα που ανήκουν, γενικά, σε τρεις περιόδους της συγγραφικής δραστηριότητας του Εμπειρικού: α) ποιήματα που αποσπώνται από το corpus της «Ενδοχώρας» ή εφάπτονται στις παρυφές της· β) ποιήματα που γράφονται από το 1950 ως το 1955 και γ) ποιήματα που γράφονται από το 1963 ως το 1966».

Όπως πολύ εύστοχα επισημαίνει ο Γιώργης Γιατρομανωλάκης, η συλλογή αυτή παρουσιάζει συγγένεια με την «Ενδοχώρα» τόσο στη θεματολογία, όσο στη μορφή και στο λεκτικό της. Ο έρωτας είναι και εδώ κυρίαρχος:

«Και τρέχουν πάντοτε μες στους ιστούς της σάρκας των / τα τρεχαντήρια των ερώτων πανελεύθερα»².

Και η γυναίκα, πάντα ωραία και πάντα ηδονική, ποτέ απλό ερωτικό αντικείμενο στα ανδρικά χέρια, αλλά διονυσιακή, μαινάδα, παρθένο, μητέρα, παιδί, Αμαζόνα, ισότιμη με τους «ανδρείους της ηδονής» στον εμπειρικό ερωτικό λόγο:

«Αίφνης
Μια θύελλα περνά ντυμένη με
φουστάνι

Μαινάδος που φορεί στο πρόσωπό της μάσκα

Ω το φιλή που μούδωσε

θα το θυμάμαι πάντα

Ήταν γλυκύτατο

Μέγα κεράσι ώριμο

Ποι' δυο το πιπιλίζουν χείλη

Πόθων ζεστών που πάλλονται

Όπως τα εν στύσει δέντρα»³.

51

Η ζωή αρχίζει να αποκτά σημασία

Συνέντευξη με το Νίκο Παναγιωτόπουλο για το Βαριετέ

Η τέταρτη ταινία του Νίκου Παναγιωτόπουλου διαθέτει την ηρεμία αλλά και τη μελαγχολία της ωριμότητας. Ίσως γι' αυτό και να μην είναι δυνατό να τη συνοψίσει κανείς: το φιλμ αυτό αποτελείται από στιγμές αναδιπλώσης ενός κινηματογραφιστή μέσα στα πρόσωπα της φαντασίας του. Η σκηνοθεσία, λιτή και εντυπωσιακά συγκρατημένη, μετατρέπει το Βαριετέ σ' ένα πραγματικό «φιλμ ποικιλιών» όπου όλα βρίσκουν τη θέση τους, ακόμα και το κάποτε προκλητικό ερώτημα «τι είναι ένα πλάνο;», που εδώ ακούγεται απλώς σαν ένα παράπονο. Ύστερα από δέκα χρόνια μοναχικής πορείας, ο Παναγιωτόπουλος γίνεται ένας πρόγονος για όλους όσους (και δεν είναι πολλοί) θέλουν να ασχοληθούν πραγματικά με τον κινηματογράφο στην Ελλάδα. Αναγκαστικά λοιπόν η συνέντευξη που ακολουθεί παίρνει τη μορφή ενός απολογισμού που αποδεικνύει ότι τίποτα δε χάθηκε όλα αυτά τα χρόνια κι ότι η ζωή επισκέπτεται τακτικά τις κινηματογραφικές ταινίες, παρόλο που οι περισσότεροι πιστεύουν το αντίθετο.

Χρήστος Βακαλόπουλος

Χρήστος Βακαλόπουλος: Γυρίζεις μία ταινία κάθε τρία χρόνια. Αυτό οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες ή σε υποκειμενικούς λόγους;

Νίκος Παναγιωτόπουλος: Νομίζω ότι είναι καλός ρυθμός. Ποτέ δε μου πέρασε απ' το μυαλό ότι οι αντικειμενικές συνθήκες θα μου απαγορεύσουν να γυρίσω μια ταινία. Ίσως να μου απαγορεύσουν να γυρίσω μια συγκεκριμένη ταινία, μπορώ όμως να γυρίσω μια άλλη στη θέση της. Αν δε γυρίσω μια ταινία «κανονική» μπορώ να γυρίσω μια άλλη με ρετάλια νεγκατίφ, ή ένα σουπερ 8 ή μία ταινία με βίντεο, απ' αυτά που έχουνε στα σπίτια.

Χρ.Β.: Το «Βαριετέ» είναι η τέταρτη μεγάλου μήκους ταινία σου. Το θέμα της είναι ο κινηματογράφος και παρά το γεγονός αυτό είναι και η περισσότερο βιωματική ταινία σου, εκείνη που περιέχει τα λιγότερα θεωρήματα προς απόδειξη...

Ν.Π.: Συμφωνώ. Σ' αυτή την ταινία άρχισα ανάποδα: έγραψα πρώτα τον τίτλο και μετά το σενάριο. Με τη λέξη Βαριετέ ενθουσιάστηκα. Σκέφτηκα ότι να, επιτέλους βρήκα έναν τίτλο που θα μου επιτρέψει να κάνω ότι θέλω! Τελικά όμως δεν έκανα ότι ήθελα, γιατί δεν είναι αλήθεια ότι κάνουμε ότι θέλουμε. Συνήθως μια εικόνα φέρνει μια άλλη, μια ιδέα βγάζει μια επόμενη κι έτσι αυτά τα πράγματα οργανώνονται ασυνείδητα, και παρά μία, ευτυχώς, εκ γενετής ασυναρτησία που με σώζει απ' την υπερβολική οργάνωση, ένα μίνιμουμ οργάνωσης υπάρχει από μόνο του και νοηματοδοτεί ορισμένα θέματα, όπως είναι η ζωή, ο κινηματογράφος, πάλι η ζωή και πάλι ο κινηματογράφος.

Νομίζω ότι είναι η πιο προσωπική μου ταινία, μόνο που όλες οι ταινίες μου είναι προσωπικές. Όταν κάνω κάτι βάζω μπροστά το πρόσωπό μου, δε βάζω μπροστά το πρόσωπο ενός άλλου.

Χρ.Β.: Στις προηγούμενες ταινίες σου υπήρχαν σχηματοποιήσεις δοκιμιακού τύπου. Εδώ τα πάντα περνάνε μέσα από ένα προσωπικό φίλτρο.

Τα βλέμματα: η Όλια Λαζαρίδου...

Ν.Π.: Η αντιμετώπιση είναι διαφορετική. Πάντοτε ήθελα να την κάνω, αλλά δεν τολμούσα. Σκέφτηκα ότι αν αυτή η ταινία δεν αντανakλά τίποτα άλλο από την ανωριμότητα και τη βλακεία μου τόσο το χειρότερο.

Χρ.Β.: Πώς σου ήρθε λοιπόν η λέξη Βαριετέ;

Ν.Π.: Ξεκινάω τις ταινίες μου πολύ περιέργα. Χτες διάβαζα μία σκηνή σ' ένα βιβλίο που θα μπορούσε κάλλιστα να είναι η πρώτη σκηνή της επόμενης ταινίας μου: ένας άνθρωπος πάει στην τουαλέτα κι αφού την χρησιμοποιεί γράφει στον τοίχο VENI, VIDI, VICI. Κάπως έτσι μου ήρθε η λέξη Βαριετέ. Ίσως, κατά βάθος, να ήθελα να κάνω μια μουσικοχορευτική ταινία. Αλλά δεν μπορώ να κάνω κάτι τέτοιο.

Χρ.Β.: Η ταινία περιέχει όμως μια κανονική μουσικοχορευτική σκηνή που αποδεικνύει το αντίθετο.

Ν.Π.: Το αποδεικνύει για σένα, όχι για μένα. Μακάρι να μπορούσα... Αγαπώ πολύ τις μουσικοχορευτικές ταινίες, είναι οι μόνες

που βλέπω στην τηλεόραση. Δεν έχουμε την αθωότητα να κάνουμε μουσικοχορευτικές ταινίες, δεν διαθέτουμε το ξεπλυμένο βλέμμα που απαιτείται για να γίνει κάτι τέτοιο. Χρειάζεται μια απόλυτη αθωότητα. Δεν είναι έντιμο να το επιχειρούμε, ούτε ζούμε σ' έναν κόσμο που να μας το επιτρέπει.

Χρ.Β.: Πώς λοιπόν μια ιδέα δομική, ένα βαριετέ, σε οδήγησε στο βίωμα;

Ν.Π.: Πάντα είχα ένα πρόβλημα με την αφήγηση. Πιστεύω ότι η αφήγηση δε μπορεί παρά να μιλάει για έναν κλειστό κόσμο, είναι όμως ανίκανη να μιλήσει για την ανικανότητά της. Αυτόν τον σκόπελο με τη λέξη Βαριετέ τον ξεπερνούσα κάπως. Από τέτοιες ιδέες ξεκίνησα. Φυσικά όταν έγραφα το σενάριο περνούσα μια προσωπική κρίση, μία κρίση ηλικίας. Γινόμουν σαράντα χρονών κι ήταν αναπόφευκτη.

Χρ.Β.: Ποιος είναι ο ήρωας σ' αυτή την ταινία, σ' αυτό τον λαβύρινθο από πρόσωπα; Υπάρχει κεντρικός ήρωας;

Ν.Π.: Εγώ. Όλα τα πρόσωπα είμαι εγώ.

Χρ.Β.: Έχουμε λοιπόν ένα πρόσωπο που κρύβεται σπάζοντας σε χιλιάδες άλλα...

Ακόμα και στα γυναικεία;

Ν.Π.: Ακόμα και στα γυναικεία.

Χρ.Β.: Το ενδιαφέρον είναι ότι έτσι δημιουργήθηκε ένας λαβύρινθος που διαπνέεται από μια ελευθερία, όχι από ένα σύστημα.

Ν.Π.: Προσπάθησα να αποφύγω κάθε τι το συστηματικό. Άλλαξα τα πάντα, τις σκηνές, τη σειρά τους μέσα στο φιλμ. Έτσι η ταινία έγινε μόνη της. Όλες οι ταινίες γίνονται μόνες τους. Όσο τις οδηγείς, τόσο σε οδηγούν... Δεν ξέρω μάλιστα αν δεν είναι αυτές που σε οδηγούν περισσότερο, παρά εσύ που τις κάνεις. Όταν μου έρχεται να κάνω κάτι σε μια ταινία, πρώτα το κάνω και μετά προσπαθώ να το αιτιολογήσω. Το περίεργο είναι ότι μετά όλα μπορώ να τα αιτιολογήσω. Προετοιμάζομαι βέβαια σκληρά, μπορώ όμως να αναιρέσω τα πάντα. Θέλω πάντως να

νία που να βασίζεται στην απουσία δράσης.

Χρ.Β.: Αυτό λείπει εντελώς απ' το

«Βαριετέ», δεν υπάρχει πια κανένα στοιχείο...

Ν.Π.: Ναι, δεν υπάρχει θεωρητική αρχή. Όλο το ντεκουπάζ έγινε στο πλατώ, δεν έκανα ούτε μία σκηνή σπίτι μου. Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι κουβαλούσαμε επί δώδεκα βδομάδες ένα γερανό που κόστιζε στην παραγωγή εκατό χιλιάδες τη βδομάδα. Τελικά τον χρησιμοποιήσαμε μόνο δύο φορές. Δεν ξέρω γιατί τον είχα εκεί... Ο μακινίστας ερχόταν κάθε μέρα και μου έλεγε: «τι θα γίνει με το γερανό?».

Χρ.Β.: Ήταν λίγο σαν φύλακας άγγελος;

Ν.Π.: Φορτωνότανε, ξεφορτωνότανε και χρησιμοποιήθηκε μόνο δύο φορές. Δεν αισθάνθηκα την ανάγκη να απογειωθεί η μηχανή. Ντεκουπάρισα την ταινία σύμφωνα με την ανάγκη μου. Το αποσπασματικό στοιχείο του σεναρίου μου δημιουργούσε το πλεο-

ρυθμούς, να αποκτήσω ένα φυσικό ρυθμό.

Χρ.Β.: Έτσι η ταινία απέτυχε να γίνει μουσικοχορευτική κι έγινε απλώς μουσική.

Ν.Π.: Σαν ένα βαλς...

Χρ.Β.: Εντυπωσιακή ωστόσο είναι η φωτογραφία.

Ν.Π.: Η φωτογραφία στον κινηματογράφο είναι ο τόνος μιας ταινίας. Βλέπω πολλές ταινίες που παίζονται σε λάθος τόνο. Ο τόνος αυτής της ταινίας είναι αυτό που λέμε «μεταξύ φθοράς και αφθαρσίας», μια εικόνα μεταβατική, που πηγαίνει από μια κατάσταση σε μια άλλη. Δούλεψα πάρα πολύ για τη φωτογραφία. Ήθελα να είναι μια εικόνα πρασινομπλέ, να έχει μια ψυχράδα, όπως και το θέμα. Ήθελα επίσης τα πρόσωπα να μην έχουν τρομακτική διαφορά με το περιβάλλον, να χάνονται μέσα σ' αυτό. Αυτό είναι δύσκολο: συνήθως τα πρόσωπα στον κινηματογράφο είναι υπερφωτισμένα, σαν κινούμενες λάμπες, δεν ξέρω για ποιο λόγο. Τα πρόσωπα όμως στην ταινία μου ήθελα να είναι πλάσματα της φαντασίας μου κι όχι πραγματικά πρόσωπα. Μόνο όταν τα ντύσεις με φως γίνονται έτσι. Ίσως να θέλω να απαλύνω μέσω του φωτός την επιδεξιμανία των ηθοποιών που τους είναι έμφυτη.

Χρ.Β.: Το φως λοιπόν οδηγεί τους ηθοποιούς;

Ν.Π.: Θα έπρεπε. Ας έρθουμε λίγο στους ηθοποιούς: έχω την εντύπωση ότι οι ηθοποιοί —αν και δεν το ομολογούν— απογοητεύονται όταν δουλεύουν μαζί μου. Απογοητεύονται γιατί δεν μπορούν να ικανοποιήσουν την επιδεξιμανία τους όσο θα ήθελαν. Εμένα με ενδιαφέρει το αποτέλεσμα και λιγότερο αυτό που συμβαίνει στο πλατώ. Υπάρχουν δύο ειδών κινηματογραφιστές: μία κατηγορία που ενδιαφέρεται περισσότερο για την εικόνα που στέλνει προς τους ηθοποιούς, προς το συνεργείο, κτλ., στο πλατώ την ώρα του γυρίσματος και μια άλλη κατηγορία που κάνει αφαίρεση αυτής της εικόνας και ενδιαφέρεται για το αποτέλεσμα. Ανήκω στη δεύτερη κατηγορία. Με ενδιαφέρει το αποτέλεσμα γι' αυτό αποπροσανατολίζω τους ηθοποιούς, μερικές φορές τους σπρώχνω μέσα στο πλάνο χωρίς να ξέρουν τίποτα κι άλλες φορές κάνω έξι ώρες πρόβα. Δεν τους εξηγώ όμως ποτέ τους λόγους και τηρώ έναν απαράβατο κανόνα: δεν τους επιτρέπω ποτέ να ζήσουν το ρόλο τους. Η διεύθυνση των ηθοποιών σε μια ταινία έχει σαν μοναδικό στόχο την ομοιογένεια.

Χρ.Β.: Πολύ καλοί είναι οι φιλοφρονούμενοι της ταινίας σου, αυτοί που κάνουν σύντομες εμφανίσεις. Λειτουργούν σαν «σταθμοί» για τα υπόλοιπα πρόσωπα.

Ν.Π.: Ήθελα σ' αυτό τον κόσμο των φανταστικών προσώπων της ταινίας να υπάρχει μια εισβολή πραγματικών προσώπων, γι' αυτό βλέπουμε το Βασιλικό, τον Τορνέ, το Σαββόπουλο. Ήταν η ανάγκη του να δοθεί μια αλήθεια στο κινηματογραφικό παιχνίδι που στηνόταν, να μην πρόκειται μόνο για μια κατασκευή. Αυτά τα πρόσωπα προσπαθούν να μπολιάσουν με αλήθεια την υπόλοιπη ταινία. Ειδικά ο Σαββόπουλος είναι η εισβολή μιας ολόκληρης δεκαετίας: υπήρχε ήδη μέσα στα Χρώματα της Ίριδας.

Χρ.Β.: Τι έγινε αυτά τα δέκα χρόνια στον ελληνικό κινηματογράφο;

... και η Δέσποινα Γερούλανου, στο Βαριετέ του Νίκου Παναγιωτόπουλου.

ελέγχω οπωσδήποτε το αποτέλεσμα: όταν πηγαίνω και βλέπω κόπια εργασίας κι έχω εκπλήξεις αισθάνομαι ταπεινωμένος, λέω ότι δεν θα ξανακάνω ποτέ ταινίες. Είναι η ανάγκη να προετοιμαστώ, παρόλο που με οδηγεί η ταινία.

Χρ.Β.: Με ποια προηγούμενη ταινία σου έχει σχέση το Βαριετέ;

Ν.Π.: Νομίζω ότι είναι κάτι ανάμεσα στα Χρώματα της Ίριδας και στο Μελόδραμα.

Χρ.Β.: Οι «Τεμπέληδες της εύφορης κοιλάδας» έχουν μεταβληθεί σε μια παρένθεση...

Ν.Π.: Από τα Χρώματα δε μου αρέσει η πρώτη και η τελευταία σκηνή, δηλαδή οι σκηνές που έκαναν διάσημη την ταινία. Στο Μελόδραμα δε μου αρέσει η σκηνή της ταφής. Τους Τεμπέληδες αν τους ξαναγύριζα δεν θα άλλαξα τίποτα, απλώς δεν θα τους ξαναγύριζα. Αυτή η ταινία είχε μια ακράδαντη εσωτερική λογική και μία εκκίνηση θεωρητική. Προσπαθώ να φύγω από εκεί. Ήταν μάλλον ένα στοιχείο: πώς να γυρίσει κανείς μια ται-

νέκτημα να κινηματογραφώ κάθε απόσπασμα σαν μια ταινία. Φυσικά υπάρχει ένα ενιαίο στυλ...

Χρ.Β.: Υπάρχει ένα κοινό αίσθημα.

Ν.Π.: Όταν έβλεπα στο μοντάζ αυτές τις εικόνες σκεφτόμουν ότι αυτό που μένει όταν αφαιρέσεις το γεγονός ότι σου φαίνονται αυτονόητες, αυτό που μένει τελικά μπορεί να μην είναι τίποτα, μπορεί όμως να είναι και το ουσιώδες.

Χρ.Β.: Γι' αυτό ίσως οι καλύτερες σκηνές είναι και οι πιο απλές, όπως στη σκηνή του Λούνα Παρκ.

Ν.Π.: Δύο γκρο πλάνα, τίποτα παραπάνω. Αυτό το πράγμα στη διάρκεια της ταινίας απογοήτευσε πολλούς τεχνικούς. Απογοήτευσε το μακινίστα που είχε έρθει να δουλέψει μ' ένα βιρτουόζο, ένα μαέστρο κι αισθάνθηκε λίγο δυσάρεστα που δεν είχε να κάνει περίπλοκες κινήσεις. Το ίδιο κι ο μοντέρ, που δεν έβρισκε κανένα εντυπωσιακό πλάνο. Δεν υπάρχει εντυπωσιακό πλάνο. Το μόνο που επιχείρησα στο μοντάζ ήταν να σπάσω τους

Ν.Π.: Αυτό το ερώτημα δεν με απασχόλησε ποτέ. Δεν με απασχόλησε ποτέ σε τι κατάσταση βρίσκεται, ούτε τι είναι ο νέος ελληνικός κινηματογράφος. Δεν είχα ποτέ την εντύπωση ότι αποτελεί μέρος ενός κινήματος. Υπάρχουν ταινίες, καλές ή κακές, ελληνικές ή ξένες.

Χρ.Β.: *Γίνονται καλύτερες ταινίες στην Ελλάδα τώρα τελευταία;*

Ν.Π.: Έχω πολλά κενά για να μπορέσω να απαντήσω. Απ' την άλλη σπάνια βλέπω ολοκληρωμένες ταινίες. Συνήθως βλέπω είκοσι λεπτά και μετά πηγαίνω σε μια άλλη ταινία όπου βλέπω άλλα δέκα λεπτά κι έτσι μπαινοβγαίνω, καμιά φορά και σε τέσσερις ταινίες τη μέρα. Έχει μεγάλη πλάκα να βλέπεις έτσι τις ταινίες, ενώ αλλάζεις είναι σα να είσαι πάντα μέσα σε μία ταινία που δημιουργείται εκείνη την ώρα.

Χρ.Β.: *Θα θέσω διαφορετικά την ερώτηση. Υπάρχει κάποια ελληνική ταινία που να σε ενδιέφερε πρόσφατα;*

Ν.Π.: Με ενδιέφερε το τελευταίο εικοσάλεπτο της ταινίας του Αγγελόπουλου *Ταξίδι στα Κύθηρα*. Ίσως είναι η πρώτη ταινία του Αγγελόπουλου που τον ανέβασε στην εκτίμησή μου, σαν κινηματογραφιστή. Η ταινία δεν μου άρεσε αλλά στο τελευταίο εικοσάλεπτο αυτά τα περάσματα, η κίνηση, η βροχή, τα κίτρινα αδιάβροχα, οι πόρτες που ανοίγουν, ο άνθρωπος στο μπαρ, όλα αυτά μου δημιούργησαν κάτι μαγικό.

Χρ.Β.: *Και οι ξένες ταινίες;*

Ν.Π.: Ο Βέντερς, η *Κατάσταση των πραγμάτων*. Η *Νοσταλγία* του Ταρκόφσκι. Μου αρέ-

σει ο Γκοντάρ, ακόμα και στις χειρότερες ταινίες του. Πολύ λίγα πράγματα. Πριν από είκοσι χρόνια ο κινηματογράφος ήταν πολύ καλύτερος. Κάτι περιμέναμε πριν από είκοσι χρόνια.

Χρ.Β.: *Σε τι οφείλεται αυτό; Στην τηλεόραση, στην τεχνολογία;*

Ν.Π.: Όχι είναι οικονομικό θέμα. Η παγκόσμια παραγωγή οργανώνεται με βάση το οικονομικό αποτέλεσμα.

Χρ.Β.: *Οργανώνεται και πάλι, γιατί και πριν από είκοσι χρόνια έτσι ήταν οργανωμένη.*

Ν.Π.: Οπότε και έσπασε, γι' αυτό είχαμε και διάφορες εκρήξεις, δεξιά κι αριστερά. Έτσι όπως είναι η κατάσταση σήμερα, αν πρόκειται να δημιουργηθεί ένας νέος κινηματογράφος αυτός θα δημιουργηθεί μέσα στην έρημο. Εν απουσία κοινού. Αντίθετα μ' αυτό που πιστεύεται τελευταία, νομίζω ότι το κοινό είναι ένα μεγάλο φρένο, έχει εμποδίσει τον κινηματογράφο να αναπτυχθεί. Όλοι κινούνται μέσα στον χειρότερο κομπορρισμό.

Χρ.Β.: *Ο κομπορρισμός είναι θεματικός ή αισθητικός;*

Ν.Π.: Και τα δύο. Όταν βλέπω κριτικούς να βάζουν τέσσερα αστέρια στο *Ιντιάνο Τζώνς* νομίζω ότι δεν υπάρχει άλλη λύση από τα κλούβια αυγά και τις σάπιες ντομάτες. Θα μου πεις και ποιος είσαι εσύ; Μα κι εγώ θα ήθελα να πετάγονται κλούβια αυγά και σάπιες ντομάτες στις ταινίες μου, αρκεί να γινότανε κάτι. Αρκεί να μην υπήρχε αυτή η παθητικότητα. Οι καινούργιες αμερικάνικες ταινίες είναι πολύ μηχανικές.

Χρ.Β.: *Η Ευρώπη δεν είναι σε θέση να*

απαντήσει;

Ν.Π.: Κάποτε οι συνθήκες το επέτρεψαν αυτό, μια κοινωνία ευημερούσα, μια κοινωνία της αφθονίας. Οι συνθήκες αυτές επέτρεψαν και την ύπαρξη μερικών ατόμων που μπορούσαν να αμφισβητούν αυτή την κοινωνία. Τώρα αυτό δε γίνεται γιατί η ίδια η κοινωνία βρίσκεται σε κρίση και ο καθένας φοβάται, ο φόβος εσωτερικεύεται και μετατρέπεται σε κομπορρισμό.

Χρ.Β.: *Τότε έρχεται το κράτος και κάνει νομοσχέδια, χρηματοδοτεί...*

Ν.Π.: Η κρατική πολιτική για τον κινηματογράφο; Είναι ότι λένε οι λέξεις: πρώτα το κράτος, μετά η πολιτική και τελευταίος έρχεται ο κινηματογράφος. Το νομοσχέδιο για τον κινηματογράφο δε λύνει κανένα πρόβλημα, ούτε μπορεί να δημιουργήσει ένα εκατομμύριο κοινό, ούτε να κάνει καλές ταινίες. Ούτε μπορούμε να είμαστε ηλίθιοι για να πιστεύουμε ότι θα δημιουργηθεί ένα κοινό καλλιτεχνών και διανοούμενων αποκλειστικά, αυτό θα ήταν εντελώς ανατριχιαστικό! Αισθάνομαι άσχημα που έχω πάρει λεφτά από το κράτος. Αυτά τα πράγματα δεν μπορούν να επιχορηγούνται. Είναι λίγο περίεργο, κάτι σαν ειδική μεταχείριση...

Χρ.Β.: *Τι μένει λοιπόν;*

Ν.Π.: Το συναισθημά μου απ' όλη αυτή την ιστορία είναι ότι η καλλιτεχνική δημιουργία αναβλύζει και από άλλα πράγματα, έξω από τα καλλιτεχνικά έργα. Ένα κοκκινιστό μπορεί να είναι εξίσου σημαντικό με μια ταινία, μια βόλτα με φίλους αργά το βράδυ επίσης. Η ζωή αρχίζει να αποκτά σημασία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

ΕΠΙΝΙΚΙΑ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΔΡΕΚΤΟΡΙΑΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΚΗ

ΚΕΛΡΟΣ

ΓΙΑ ΤΑ 50ΧΡΟΝΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΡΙΤΣΟΥ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ ΕΠΙΝΙΚΙΑ

Με εφτά πίνακες
του Κυριάκου Κατζουράκη

Η εναγώνια κι αδιάκοπη κατάδυση του ποιητή στην ιστορική πραγματικότητα της Ελλάδας και τη μοίρα της ανθρωπότητας, οδηγούν εδώ, στο πείσμα των καιρών, σε μια κατάφαση, στην καταξίωση της ζωής, σ' ένα λαμπρό οραματισμό του μέλλοντος.

Τα ΕΠΙΝΙΚΙΑ είναι ο
δεύτερος τόμος, το
συμπλήρωμα του
ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΛΡΟΣ Ζαλόγγου 6 - Αθήνα - Τηλ. 36.15.783

Το δημοτικόν κοιμητήριον

Εν Θεσσαλονίκη

του Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλου

Μπορεί ο ποτέ καθηγητής της υγιεινής Γεράσιμος Αλιβιζάτος να υποστήριζε, τότε, με την ακραία καθαρεύουσα στην οποία αρεσκόταν, ότι οι αναχρονιστικότεροι νόμοι σε αυτόν τον τόπο σχετίζονται με τα ψυχιατρεία και τα νεκροταφεία (τα άτομα που καταλήγουν εκεί είναι εξίσου ανυπεράσπιστα), δεν μπορούσε όμως ποτέ να φαντασθεί στον καιρό του ένα έργο τόσο μεγάλο, τόσο εξουθενωτικά κακόγουστο, τόσο έξω από τον τόπο και (κυρίως) με τόσες απαγορεύσεις για τους ζώντες και (ιδίως) τους νεκρούς.

Πρόκειται για τα νέα Νεκροταφεία της Θεσσαλονίκης, τα καλούμενα «Κοιμητήρια Αναστάσεως του Κυρίου», έργο από τον καιρό της χούντας, που επιλύει μεν ένα σοβαρό πρόβλημα της συμπρωτεύουσας, αλλά κατά τρόπο νόθο αμερικάνικο. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα μνημείο —όχι απλώς κακού γούστου, αλλά του βάνουσου κοινωνικού μας μετασχηματισμού: είναι το πρώτο βιομηχανικού στιλ νεκροταφείο στον τόπο μας.

Κείμενα στις υπώρειες του λόφου προς Πανόραμα, σε μια θέση ιδεώδη, αναπεπταμένη και με την παραμυθία του κόλπου της Θεσσαλονίκης στο βάθος, προκαλούν εν τούτοις δέος με τον υψηλό βαθμό της τυποποίησής τους, την ομοιομορφία των μνημάτων, την κακογουστιά των ηλεκτρικών κηροστατών και του κηροστάτη - ανθοδοχείου, το πανάκριβον των οικογενειακών τάφων κτλ. κτλ. Λέγεται πως κατά τα πρώτα έτη υπήρχε και κεντρικό σύστημα ηλεκτρικών κωδωνοκρουσιών, αμερικανικού ύφους, που καταργήθηκε προϊόντως λόγω των διαμαρτυριών συγγενών των νεκρών.

Οι τάφοι κείνται σε σειρές, απόλυτα ζυγισμένοι και στοιχημένοι. Ίσως χάριν αυ-

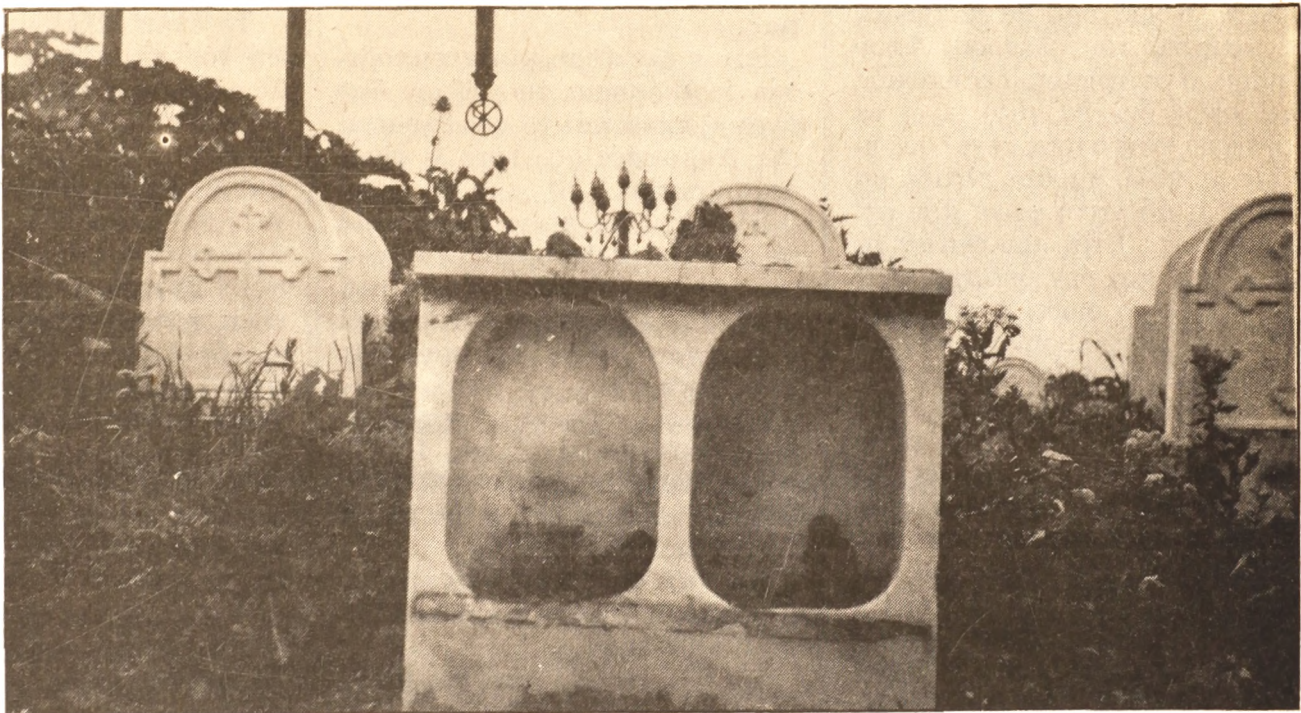

τής, της απολύτου ευταξίας, κλασικοί κανόνες της ορθοδόξου ταφής έχουν πάει αργισι περίπατο: η μία σειρά των νεκρών θάβεται, π.χ., εκ δυσμών προς ανατολάς, η ετέρα εξ ανατολών προς δυσμάς κ.ο.κ.

Εκείνο που προκαλεί ανατριχιαστικές απορίες, είναι ο Κανονισμός του νεκροταφείου, τον οποίον και παραθέτουμε εν φωτοτυπία. Χρειάστηκε αρκετός κόπος, για να αποκτηθεί, γιατί ο αρμόδιος υπάλληλος ηρνείτο επιμόνως να χορηγήσει ένα αντίτυπο: όλα αυτά προσφάτως, με δημοτική αρ-

τα κόκκαλα του νεκρού μέσα σε ομοιόμορφες θήκες στα οστεοφυλάκια με χρονιατικό (sic) νοίκι. Με κανένα τρόπο δεν επιτρέπεται να φυλάγετε τα κόκκαλα σε άλλες θήκες εξόν (sic) από κείνες που δίνει η Υπηρεσία...»

Επειδή οι νεοέλληνες μπορεί μεν πολλά να απώλεσαν, όχι όμως και τον σεβασμό προς τους νεκρούς, ανάμικτον συνήθως και με έναν ιερό φόβο για τα επέχεινα, περιποιούνται τους τάφους, φυτεύουν κανένα λουλουδάκι, βάζουν κάποιο καντηλάκι,

χή δημοκρατικής τοποθετήσεως...

Πόσα απαγορευτικά ισχύουν για τους νεκρούς, μεσούσης της δημοκρατίας! Με μια μεγάλη, παραλληλεπίπεδη σφραγίδα, έχει προστεθεί άλλη μία απαγόρευση:

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ (με κεφαλαία) η τοποθέτηση παντός τύπου κηροστάτη —ανθοδόχης στους τάφους του Α' Κοιμητηρίου Αναστάσεως Του Κυρίου, πλην του κηροστάτη-ανθοδόχης που ενεκρίθη με την υπ' αριθ. 421/76 απόφ. Δημοτικού Συμβουλίου.

Άλλες απαγορεύσεις:

Η υπηρεσία των Κοιμητηρίων «φυλάγει

προσπαθούν κάτι να προσθέσουν, ώστε να ξεχωρίζει ο τάφος και ο άνθρωπός τους. Η Υπηρεσία είναι ανένδοτη: ομοιόμορφα μνήματα, ομοιόμορφες πλάκες, γκαζόν (ναι, γκαζόν!) στο επίπεδο τμήμα. Παλιότερα γινόντουσαν κάτι τυποποιημένες κατασκευές, μικρά μνήματα μαρμάρινα, φθηνά, που είχαν μια ή δυο κόχες (κάποια μακρινή ανάμνηση ιερού εκκλησίας) κτλ.

Πρόσφατα έχουν αντικατασταθεί από (ομοιόμορφες, πάντα) μαρμάρινες κατασκευές, με συρόμενα κρύσταλλα και άλλα. Επιστέφονται δε με τον φοβερό εκείνον κηροστάτην-ανθοδόχην, κατά το υπόδειγμα της Υπηρεσίας... □

ΔΕΣΤΕ ΤΟΥΣ!

● Την Κιβωτό του Νώε προτείνει για τη σωτηρία της ανθρωπότητας ο γιατρός Ελευθέριος Ιγνατιάδης, αφού τονίζει ότι τα πυρηνικά και οι εξοπλισμοί θα καταστρέψουν σίγουρα τον κόσμο μας.

Έτσι...

Η ανθρωπότητα βάσισε τις ελπίδες της, στις διαπραγματεύσεις για τον αφοπλισμό και την κατάργηση των πυρηνικών όπλων. Οι λαοί, και οι προοδευμένοι ακόμη, δεν έχουν συνειδητοποιήσει ότι, αυτά τα τελευταία δεν έχουν καμιά αναλογία με τα όπλα που ξέρουμε και που ζήσαμε την καταστρεπτικότητα τους. Μια αμυδρή εικόνα έχουμε από τη Χιροσίμα και το Ναγκασάκι, αλλά αυτή με τα χρόνια που πέρασαν από το 1945 άρχισε να ξεθωριάζει· άλλωστε εκείνες οι βόμβες ήταν πολύ μικρότερες από τις σημερινές που καταστρέφουν όχι μια πόλη αλλά μια μεγάλη περιοχή π.χ. μια ολόκληρη Πελοπόννησο.

Αργά ή γρήγορα θα πατηθούν τα κουμπιά του ολέθρου. Αφού λοιπόν ο σωτήριος ξεσηκωμός των λαών δεν θα γίνει, έχω να προτείνω κάτι στους μεγάλους ηγέτες με πολύ αμυδρή ελπίδα να φθάσει η αδύνατη φωνή μου στ' αυτιά τους. Έτσι που έγιναν τα πράγματα και δεν υπάρχει σχεδόν ελπίδα να σωθεί η ανθρωπότητα από έναν πυρηνικό πόλεμο και μαζί με αυτήν και η άλλη ζωική και φυτική ζωή πάνω στον τραγικό πλανήτη μας, δεν μένει παρά να προσπαθήσουμε να σώσουμε μια μικρή ομάδα ανθρώπων, ένα μικρό κομμάτι από την ανθρωπότητα σαν μαγιά για νέα ανάπτυξη της, με μια νέα κιβωτό του Νώε. Αυτή η επιχείρηση νέας κιβωτού του Νώε μπορεί να γίνει μόνον από σας τους Μεγάλους, αν θέλετε να την αναλάβετε, διότι δεν μπορεί κανείς να σας υποχρεώσει μόνο μην πείτε ότι δεν μπορείτε· εσείς μπορείτε να καταστρέψετε όλη τη ζωή, και δεν μπορείτε να σώσετε λίγους ανθρώπους; Εγώ μιαν ιδέα θα ρίξω, σεις μπορεί να βρείτε κάτι καλύτερο. Σαν όρος Αραράτ να χρησιμοποιηθεί το φεγγάρι. Οι άνθρωποι μας να μείνουν εκεί όσο θα χρειασθεί για να γίνει η Γη μας πάλιν φιλόξενη και κατοικήσιμη, μετά την καταστροφή, και τότε να επιστρέψουν σ' αυτήν. Μαζί τους οι άνθρωποι αυτοί θα πάρουν όπως και ο Νώε, ότι χρειάζεται από ζώα, φυτά και σπόρους, ώστε όταν γυρίσουν να μπορούν να δημιουργήσουν τη νέα ζωή τους.

Αν μου λέγατε ότι είμαι τρελός για δέσιμο, θα σας απαντούσα ότι η ανθρωπότητα θα σωζόταν αν σας πιάναν εσάς σαν επικίνδυνους παράφρονες, σας δέναν και σας κλείναν στο ψυχιατρείο. Αυτά τότε θα ήταν ένα άλλο είδος κιβωτού του Νώε όχι για λίγους ανθρώπους αλλά για όλη την ανθρωπότητα.

Ελευθέριος Ιγνατιάδης
ιατρός

ΓΙΑΤΙ;

● Από τον Ν. Ρίζο από το Βόλο, πήραμε την επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Στο τχ. 3(8) του περιοδικού «ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ» Αυγούστου - Σεπτεμβρίου, υπάρχει η πληροφορία ότι η Γενική Γραμματεία Τύπου του έκοψε την ατέλεια στην αγορά του χαρτιού.

Αληθεύει;

Όταν την ίδια στιγμή πορνό έντυπα καθώς και φασιστικές φυλλάδες έχουν ατέλεια χάρτου, αυτό το κόψιμο δεν είναι προκλητικό χτύπημα στην ουσία και το περιεχόμενο της δημοκρατίας;

Εάν η ελεύθερη και ανεμπόδιστη κυκλοφορία των ιδεών δεν είναι η ουσία και το περιεχόμενο της Δημοκρατίας, τότε τι είναι Δημοκρατία;

Η μήπως πρέπει να θυμηθούμε τους πολύ επικαιρούς στίχους του ποιητή Μιχάλη Κατσαρού «Μην αμελήσεται / πάρτε μαζί σας νερό / το μέλλον μας έχει πολύ ξηρασία»;

Μήπως κάποιοι «προοδευτικοί» γραφειοκράτες της Γ.Γ.Τ. προσπαθούν να σβήσουν τις ελπίδες που γέννησε στη χώρα μας ο Οκτώβριος του '81;

Να κάποια ουσιαστικά ερωτηματικά που ζητάνε μια συγκεκριμένη απάντηση.

Νικόλας Ρίζος

ΥΠΕΡ ΜΙΣΘΟΦΟΡΩΝ

● Αναγνώστης μας, φοιτητής και στρατιώτης πιστεύει ότι η μερική επαγγελματισμοποίηση στο στρατό θα λύσει πολλά προβλήματα όπως π.χ. τη μείωση της θητείας ή θα προσφέρει περισσότερα στο «αξιόμαχο». Δημοσιεύουμε αποσπάσματα του γράμματός του επισημαίνοντας ότι οι αντιδράσεις —σωστές κατά τη γνώμη μας— στο θέμα της δημιουργίας ειδικών τμημάτων, μισθοφορικών στο στρατό δεν αφορούν την «στρατιωτική επέμβαση» γενικά, αλλά κυρίως το θέμα του εκδημοκρατισμού του στρατού και του ρόλου του σήμερα. Και ακόμη ότι τα συμπεράσματα «χρησιμότητας», κάθε άλλο παρά είναι αποτέλεσμα μιας πολιτικής για το στρατό δια-

φορετικής απ' αυτή που υπάρχει και επιβάλλει να έχει ο στρατός συγκεκριμένους κατασταλτικούς, ιδεολογικούς και πολιτικούς ρόλους στις σύγχρονες κοινωνίες. Μήπως ο αναγνώστης μας θα είναι ευχαριστημένος με λεγεωνάριους...

Αγαπητό Αντί,

Ακούγονται τελευταία αντιδράσεις από διάφορες πλευρές για το θέμα των 5.000 «μισθοφόρων».

Φαίνεται ότι ορισμένες λέξεις χρησιμοποιούνται σκόπιμα για να φορτίσουν μια κατάσταση προς όφελος αυτών που τις επιλέγουν.

Τι θα πει «μισθοφόροι»; Αυτός που «φέρει» «μισθόν».

Γιατί αυτοί που λένε «μισθοφόροι» δεν λένε επαγγελματίες στρατιώτες;

Η εξήγηση είναι απλή. Το μυαλό μας πάει αμέσως στους τυχοδιώκτες της Δύσης που στρατεύονται σε αντιδραστικά τριτοκοσμικά καθεστώτα για τα χοντρά λεφτά και έτσι αυτόματα χωρίς να το καταλάβουμε προκαταλαμβανόμαστε αρνητικά.

Σίγουρα πολλοί όσον αφορά τα στρατιωτικά θέματα βρίσκονται ακόμα στα... 1921 και όχι στο τέλος του 20ου αιώνα.

Τα λεπτά ζητήματα στρατός-άμυνα έχουν περάσει σε διαφορετική φάση.

Τα ελλιπώς εκπαιδευμένα στίφη του παρελθόντος είναι εντελώς ανίκανα σήμερα για πόλεμο. Τα όπλα συνεχώς ανανεώνονται, ο ελληνικός στρατός όμως, έχει ακόμη όπλα μοντέλα 1919, εν ενεργεία μια και ο αριθμός των στρατιωτών είναι τεράστιος. Εύκολα βγαίνει το συμπέρασμα ότι είναι χρησιμότεροι 200 καλοεκπαιδευμένοι επαγγελματίες στρατιώτες από 2.000 «ερασιτέχνες» που εκτός από το να στρώνουν κρεβάτια στην εντέλεια, να σκουπίζουν, να καθαρίζουν πατάτες και να κάνουν επ' ώμου και παρελάσεις κατά τα άλλα είναι άσχετοι.

Ένας μικρός άρτια εκπαιδευμένος και εξοπλισμένος επαγγελματικός στρατός, με παράλληλη υποχρεωτική στράτευση 4-6 μηνών για δευτερεύοντα μη μάχιμα πόστα νομίζω θα έλυne πολλά προβλήματα.

1. Αποφασιστική μείωση της θητείας.

2. Αξιόμαχος στρατός.

3. Επαγγελματικός στρατός σημαίνει και συνδικαλισμένος, οπότε αυτοί που θα δουλεύουν σε ακριτικές περιοχές θα έχουν και τα ανάλογα οικονομικά ανταλλάγματα.

Όταν όλα αγοράζονται και πουλιούνται όταν ο εθνικισμός (που ζει και βασιλεύει στην Ελλάδα) αρχίζει να παίρνει αμετάκλητα την κάτω βόλτα γιατί να θεωρείται κακό η ανάθεση της άμυνας σε έμπειρα επαγγελματικά χέρια;

Φοιτητής και στρατιώτης

ΘΕΡΕΤΡΑ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

● Από τη Μαίρη Ζαπάντη πήραμε την επιστολή που δημοσιεύουμε στη συνέχεια. Αναφέρεται στα θέρετρα των αξιωματικών που υπάρχουν σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας:

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Θα έλεγε κανείς ότι τα θέρετρα είναι εξοχικές κατοικίες όπου οι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί κάνουν όπως όλοι οι άλλοι Έλληνες πολίτες τις διακοπές τους μαζί με τις οικογένειές τους.

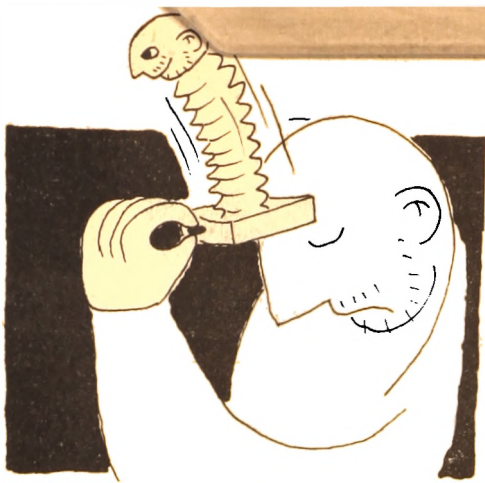
Και όμως δεν είναι έτσι. Θεωρούνται στρατόπεδα. Τώρα βέβαια τα στρατόπεδα είναι αυτά με ξενοδοχεία πολυτελή, μπανγκαλούς, πολυτελή εστιατόρια, discoteques κτλ. κανείς δεν ξέρει, εκτός ίσως του κ. Δροσογιάννη και της στρατιωτικής ηγεσίας μας.

Και βέβαια σαν στρατόπεδα είναι επανδρωμένα με φαντάρους επιφορτισμένους, κτίσιμο βάσιμο των σπιτιών, στην ηλεκτρολογική, υδραυλική κάλυψη των μπαγκαλούς, στην καθαριότητα δικήν καθαριστριών σε κάθε τι που υπάρχει μέσα στα στρατόπεδα, σπίτια, εστιατόρια, discoteques κτλ. Οι φαντάροι είναι ακόμα υποχρεωμένοι να υπηρετούν δουλικότατα τις οικογένειες των αξιωματικών, να μην έχουν ώρες ανάπαυσης και φυσικά να μην απολαμβάνουν το παραμικρό από τις εγκαταστάσεις τις οποίες οι ίδιοι με τόσους κόπους έστησαν. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση του κτισίματος της discoteque πέρις στο θέρετρο αξιωματικών Αεροπορίας στο Ζούμπερι όπου φαντάροι δούλευαν μέχρι αργά το βράδυ κάθε μέρα για να τελειώσει το κτίσιμο όποτε το ήθελε ο κάθε διοικητής. Κε Δροσογιάννη,

Όταν οι στρατευμένοι μας αναγκάζονται στην μακρόχρονη θητεία τους λόγω του υπαρκτού κινδύνου από την Ανατολή δεν είναι τουλάχιστον πρόκληση στο δημοκρατικό μας αίσθημα να υπάρχει σημαντικότερος (διακόσιοι μηνίτες το καλοκαίρι του 1983 στο Θ.Α.Α.) αριθμός φαντάρων που να επανδρώνουν αυτούς τους τόπους αναψυχής;

Επανδρώστε λοιπόν τους τόπους αυτούς με πολίτες επαγγελματίες. Βέβαια ίσως δεν είναι τόσο πειθαρχικοί όσο οι φαντάροι αλλά θα έχετε την ικανοποίηση ότι και οι φαντάροι υπηρετούν σε μια πραγματική υπηρεσία στρατιωτική, και θα έχετε προσφέρει έστω και κάτι στον αγώνα που κάνει η κυβέρνηση για την καταπολέμηση της ανεργίας.

Φιλικά
Μαίρη Ζαπάντη

ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΚΑΙ «ΑΛΛΑΓΗ»

● Από τον εκπαιδευτικό Κ. Δημητρίου πήραμε την ακόλουθη επιστολή. Αναφέρεται στις πρόσφατες δηλώσεις του Υπουργού Παιδείας για τα ιδιαίτερα καθώς και στη σημερινή κατάσταση στο χώρο της Μέσης Παιδείας

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Επειδή τελευταία ξενίζομαι συχνά παρακολουθώντας την «κυβέρνηση όλων των Ελλήνων» να σπεύδει βεβιασμένα και να μη φτάνει, για να καλύψει τα κενά που άφησε στις ελπίδες των αφελών Ελλήνων, είπα να σου γράψω δυο λόγια για ν' ανακουφίσω λίγο το νευρικό μου σύστημα.

Αφορμή παίρνω απ' την πρόσφατη τυμπανόκρουστη διακήρυξη του υπουργού Παιδείας ότι θ' απολύει τους εκπαιδευτικούς που επιδίδονται σε ιδιαίτερα μαθήματα. Είναι ξεκάθαρο πως η διακήρυξη έχει δυο πτυχές:

Η πρώτη, αναμφισβήτητη, είναι ότι πράγματι υπάρχει ένα χρόνιο πρόβλημα, που λέγεται φροντιστήριο και παραπαιδεία. Γνωρίζουμε όλοι πως είναι ένα πραγματικό πρόβλημα που οι συνεπειές του είναι οικονομικές και ηθικές.

Ωστόσο να που προβάλλει κάποιος προβληματισμός πάνω στο θέμα. Θα μπορούσε κανείς να δε-

χτει —κι έτσι είναι άλλωστε— πως παλιότερα οι κυβερνήσεις υπέθαλπαν την παρασιτική αυτή παιδεία, γιατί έτσι άμβλυαν τις διαμαρτυρίες των κουρελήδων της ελληνικής εκπαίδευσης, αφού οι τελευταίοι αναπλήρωναν το έλλειμμα του ισοζυγίου τους κρυφά ή επίσημα με φροντιστηριακά μαθήματα.

Έτσι συντηρούνταν μια άθλια κατάσταση που το τίμημά της πλήρωναν κάποιοι άλλοι βέβαιοι. Δεν ήταν όμως μόνο ο οικονομικός παράγοντας που προωθούσε την παραπαιδεία. Αυτός άλλωστε είχε την επίδρασή του μονάχα στους ενδεείς εκπαιδευτικούς. Απ' την άλλη μεριά όμως, των μαθητών, ήταν ξεκάθαρο πως, αν δεν κατέφευγαν στο φροντιστήριο, ήταν αντικειμενικά αδύνατο να προχωρήσουν στην 3η βαθμίδα της εκπαίδευσης με τα εφόδια της εγκύκλιος μόρφωσης. Το μεγάλο όμως ερώτημα είναι αν η «Αλλαγή» μετέβαλε αυτή την κατάσταση, ώστε να εκλείψουν οι λόγοι για παραπαιδεία —κι ας δεχτούμε ότι θα 'μενε μονάχα η ακόλαστη πλεονεξία του καθηγητή να σωρεύει χρήματα για πολυτελέστερη πλέον ζωή. Η απάντηση αυτυχώς δεν είναι θετική. Δεν άλλαξε στην ουσία τίποτε. Μισθολογικά οι εκπαιδευτικοί παραμένουν στο περιθώριο και συνεχώς ευτελίζεται ο κοινωνικός τους ρόλος με άπειρες κυβερνητικές ενέργειες, όπως η ιστορία με το Ενιαίο Μισθολόγιο, οι κατά καιρούς απειλές για περιορισμό των διακοπών, η επιβάρυνση με εξωδιδακτικό έργο κ.ά.

Δίπλα σ' αυτά να σημειώσουμε κάποιες ενέργειες εντυπωσιασμού, όπως είναι τα εσωτερικά φροντιστηριακά μαθήματα, που απέτυχαν παταγωδώς από την α-

διαφορία του καθηγητή (για λόγους μισθολογικούς) και του μαθητή (από καχυποψία ή κεκτημένη ταχύτητα). Για να 'μαστε βέβαιοι δίκαιοι, πρέπει ν' αναγνωρίσουμε τη θετική προσπάθεια στον τομέα των εγχειριδίων, που όμως γίνεται απρογραμμάτιστα κι έχει φέρει αρκετή σύγχυση σε μαθητές και καθηγητές.

Κοντολογίς πως είναι δυνατόν να εκλείψει η παραπαιδεία μέσα σ' αυτόν τον ανεμοστρόβιλο; Να 'μαστε όμως στη δεύτερη πτυχή της υπουργικής διακήρυξης, περί απολύσεως εκπαιδευτικών. Έχω εδώ να σημειώσω τον τόνο της διακήρυξης, έναν τόνο αυταρχικό, απόλυτο κι απάνθρωπο μαζί. Δεν μπορεί ν' αγνοεί ο Υπουργός με πόση δυσκολία σήμερα διορίζεται κάποιος, για να του πετάει έτσι κατάμουτρα την απειλή αυτή! Ξέρει καλά ότι οι επετηρίδες έχουν αραχνιάσει, τα πτυχία κιτρινίζουν σε κάποια συρτάρια κι ο σημερινός νέος επιστήμονας μετά το Πανεπιστήμιο γίνεται χειρώνακτας για κάμποσα χρόνια, ώσπου να διοριστεί. Κι ακόμα ξέρει καλά ποιοι λόγοι ωθούν πολλούς εκπαιδευτικούς στα ιδιαίτερα μαθήματα. Έχει πείσει ο Υπουργός τον εαυτό του πως είναι εξασφαλισμένες στο χώρο της εκπαίδευσης όλες οι προϋποθέσεις όπου να αίρουν την ανάγκη για παραπαιδεία; Είναι σε θέση να μας πει ο μαθητής σήμερα στο σχολείο μαθαίνει εκείνα που θα του ζητήσουν, όταν πάει παραπέρα κι ότι στο Πανεπιστήμιο θα πάρει εκείνα που θα του ζητήσουν κατόπιν οι καθηγητές του, ώστε να εξασφαλιστεί μια ομαλή ανακύκλωση σ' όλη αυτή τη διαδικασία;

Ας τα εξασφαλίσει λοιπόν πρώτα όλα αυτά η κυβέρνηση και τότε θα 'χει όλα τα δίκια να είναι αυστηρή, γιατί τότε θα 'ναι

υποχρεωμένη να το κάνει για το κοινό καλό και συμφέρον. Τώρα όμως με τέτοιες αποφάσεις μένει έκθετη και θα τολμούσα να πω πως ξεσκεπάζει το αληθινό της πρόσωπο, που δεν είναι πολύ διαφορετικό από εκείνο που στο παρελθόν είχαμε σιχαθεί και καταδικάσει.

Κώστας Δημητρίου
εκπαιδευτικός
ΚΑΣΤΟΡΙΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΙΘΙΟΠΙΑ

● Από τη Γρανίτσα της Ρούμελης, κάπου στα Άγραφα, μας γράφει ο αναγνώστης μας Ανδ. Κωνσταντίνου. Τα παιδιά του χωριού εκεί μας έστειλαν τα δικά τους κάλαντα για την πρωτοχρονιά —που δυστυχώς εξαιτίας χώρου, δεν μπορούμε να τα δημοσιεύσουμε— με την παράκληση τον «μπουνανά» που θα στέλναν, όσοι επιθυμούσαν, στα παιδιά για να κάνουν την εκδρομή τους να τον στείλουν στην Αιθιοπία. Δημοσιεύουμε την επιστολή του Α. Κωνσταντίνου, ελπίζοντας ότι η έκκληση των παιδιών από τα Άγραφα θα ακουστεί:

Κύριε Διευθυντά,

Πέρα από τα χιονισμένα βουνά των Αγράφων, μία περιοχή όπου αποτελείται από εκατό χωριά, υπάρχει το έθιμο κάθε παραμονή Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς, οι μαθητές του Γυμνασίου να βγαίνουν να πούνε τα κάλαντα, με σκοπό να μαζέψουν χρήματα, να πάνε με το σχολείο τους εκδρομή. Αλλά φέτος που τόσοσ λόγος γίνεται για τα παιδιά της Αιθιοπίας, που κινδυνεύουν να πεθάνουν από την πείνα σκεφθήκαμε να κατηφορήσουμε ως αυτού στη μεγάλη πόλη του κάμπου, να σας τραγουδήσουμε τα

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΚΙΤΣ

● Η Σ. Ριζοπούλου με τίτλο «Kitsch ή πώς η τακτοποιημένη κουλτούρα κρίνει την κοινωνική ανασφάλεια», μας έστειλε εξάλλου το σημείωμα που ακολουθεί:

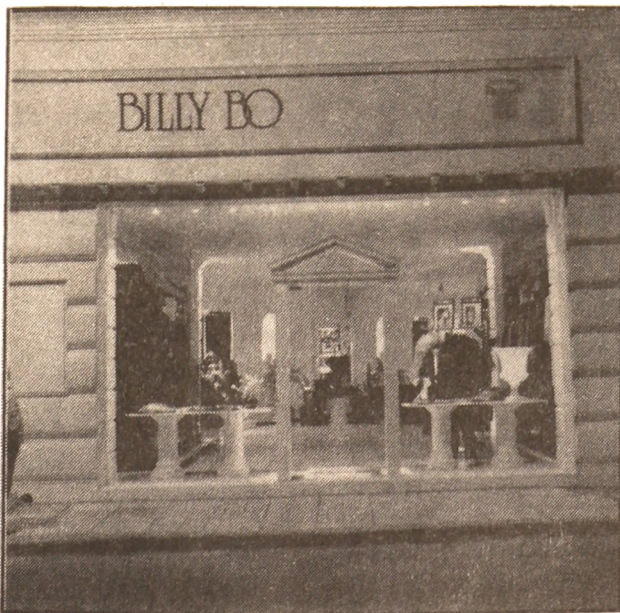
Αρχίζω να πιστεύω, αν δεν το 'κανα κιόλας, πως το μόνο που 'λειπε απ' τη ζωή μας ήταν η υπόθεση kitsch. Γιατί ενώ είναι δύσκολη η αναφορά στα στοιχεία ποιότητας ζωής της ανοιχτόμυαλης διανόησης, είναι επιτρεπτό στις κοσμικές στήλες της πρωτεύουσας να ρίξουν φως σε

- α) κριτήρια περί αισθητικής·
- β) νούμερα πνευματικού συντελεστή·
- γ) παραμέτρους ωραιопάθειας·
- δ) θέματα αυτοϊκανοποίησης.

Όταν το kitsch μας επιτρέπει να υπολογίσουμε τους θιασώτες:

- της «φωτεινής» ευτυχίας·
- του γηπέδου·
- της διαφήμισης και της βιτρίνας, τότε οποιαδήποτε «προ-κατ» σχέση και ο,τιδήποτε και οπωσδήποτε γίνεται ένα περιτύλιγμα αναστεναγμού του πάθους που ακολουθεί.

● Αλλά κάποιοι φίλοι συνέλεξαν δείγμα ενός κιτς που θέλει να επιβληθεί σαν δείγμα υψηλού γούστου: το «κλασικό» επιστρατεύεται, και στη «λουσάτη» εκδόχη του λαμποκοπά σε γνωστή μπουτίκ της Σόλωνος.

Όμως εδώ ας σταθώ κι ας δώ κι εγώ τη φύση λίγο..., μέσα απ' τις βιτρίνες της Σκουφά και της Βουκουρεστίου που τις ξέχασαν οι kitscho - προβολείς, τη μαραμμένη τύψη μου.

Καλημέρα
Σοφία Ριζοπούλου

Τουριστικό πολυτελείας.

κάλαντα, και υποβάλλουμε τη θερμή παράκληση να τα δημοσιεύσει στο περιοδικό σας, ίσως όσοι θα τα διαβάσουν να θελήσουν μερικοί να στείλουν το μπουναμά που θα μας έδιναν, στα παιδιά που πάσχουν από τη φτώχεια και τη δυστυχία. Όταν μιλάμε για την Αιθιοπία σκεφτόμαστε τα δικά μας χρόνια της Κατοχής, όπου εμείς τα παιδιά γυρίζαμε στις γειτονιές, με απλωμένο το χεράκι και φωνάζαμε λίγο ψωμάκι καλέ κυρία πεινάμε.

Ήμασταν ορφανά, είχαμε και εμείς πατέρα που σκοτώθηκε στο Πογραδέτς, είχανε πάει τότε να πολεμήσουν αυτούς που θέλανε να φέρουν στους λαούς της Γης «Νέαν Τάξιν», και όπως λέει και ο ποιητής του Έλληνα ο τράχηλος ζυγόν δεν υποφέρει ξεχύθηκαν στο γλυκοχάραμα κάποιας αυγής, κρατώντας στο ένα χέρι τη γαλανόλευκη με το σταυρό, στο άλλο χέρι έναν σκουριασμένο γκρα, και φωνάζοντας εκείνη τη φοβερή ιαχή Αέρα, (που θα έμενε ορόσημο στην ιστορία των λαών της γης) και πολλοί από δαύτους δεν ξαναγύρισαν τους κράτησαν για πάντα οι οβίδες από τα ιταλικά πολυβόλα. Αγροφύλακας στις δασομένες βουνόπλαγιές της Βορείου Ηπείρου, μαζί με αυτούς που δεν ξαναγύρισαν σκοτώθηκε εκεί, και ο δικός μας πατέρας, δεν είχανε πάει να φέρουν σε εμάς χρυσάφια και πετρέλαια, τους εισβολείς να διώξουν όπως πάντα, και γι' αυτό δεν μετάνιωσαν γι' αυτόν τον πόλεμο. Όση και αν τους έφερε καταστροφή και χαλασμό, και όσο και εάν τους γέμισε με αίμα και δάκρυα, κάθε φορά που περνούσε η συμφορά, άρχιζαν το τραγούδι και το χορό ασχέτως, εάν μερικοί είχανε να φάνε ένα κομμάτι καλαμποκίσιο ψωμί, και εάν φορούσαν χαλασμένα τσαρούχια, μα και από εμάς τα παιδιά, πολλά είχανε πέσει σε κάποιο πεζοδρόμιο και τα μάζεψε το κάρο της δημαρχίας. Μα και οι κυβερνήτες των ελευθέρων κρατών, λέγανε τότε ότι στο μέλλον θα λέμε ότι οι ήρωες πολεμούν σαν Έλληνες, και ότι όταν μετά τον πόλεμο θα συνέλθει η Κοινωνία των Εθνών, αυτός που θα 'ναι στην είσοδο του μεγάρου, όταν θα 'ρθει η ελληνική αντιπροσωπεία πρέπει να φωνάζει, προσοχή περνάει η Ελλάς κάτι που δεν θα αργήσουν να το ξεχάσουν μετά, και αυτοί οι ήρωες θα φορούσαν για πολλά χρόνια χαλασμένα τσαρούχια μέχρι να κατορθώσουν με τον ιδρώτα τους να αγοράσουν κάποτε καινούργια, θα ξανακτίσουν τα καινούργια τους νοικοκυριά, θα τα ξαναγκρεμήσει ο σεισμός του 1966 και θα τα ξανακτίσουν από την αρχή, κουβεντιάζοντας τα περασμένα φθάσαμε αυτού στη μεγάλη πόλη, ευχόμενοι σε όλους εσάς, και σε αυτούς που βρίσκονται ξενητεμένοι πέρα απ' τις γαλάσιες θάλασσες χρόνια πολλά

ευτυχισμένα και ο καινούργιος χρόνος να είναι γεμάτος υγεία, χαρά και ευτυχία, για όλο τον κόσμο.

Ανδρέας Κωνσταντίνου
Γρανίτσα Ρούμελης

ΑΡΧΙΣΑ ΝΑ ΠΑΙΡΝΩ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΤΟ «ΑΝΤΙ»...

● Θα θυμόσαστε ασφαλώς από το παρελθόν τους αναγνώστες μας Α. Βοχαίτη και Α. Βελιώτη από την Κορινθία. Ο πρώτος είχε σταματήσει, αν δεν μας απατά η μνήμη μας, δύο φορές να αγοράζει το περιοδικό και στο τέλος το τιμώρησε (το ΑΝΤΙ δηλαδή) στην δια πυρός καταστροφή του. Ξανάρχισε πάλι λοιπόν να διαβάζει το ΑΝΤΙ και τον ευχαριστούμε γι' αυτό, ελπίζοντας να μην το διακόψει εκ νέου. Εμείς σφάξαμε το «μόσχο το σιτευτό» και είμαστε βέβαιοι ότι τέτοιες σχέσεις αγάπης-μίσους είναι αιώνιες... Στην επιστολή που μας έστειλαν αναφέρονται στην επίσκεψη του Τίχονωφ στην Τουρκία και γενικότερα στο κομμουνιστικό κίνημα.

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»,

Με οργή και αγανάκτηση όλοι οι σκεπτόμενοι αριστεροί και κομμουνιστές, είδαν την αχαρκτηρή και κυνική επίσημη επίσκεψη του σύντροφου Τίχονωφ στη χουντοφασιστική Τουρκία!!

Τρομερό, είναι να τρελλαθεί κανείς, να βλέπεις την πρώτη χώρα του σοσιαλιστικού στρατόπεδου, όπως γράφει και ο «Ρίζος» να στέλνει τον πρωθυπουργό της στην χουντική Τουρκία —επίσκεψη που δεν την έκανε ακόμα κανένας δυτικός πρωθυπουργός— στηρίζοντας έτσι άμεσα το τυραννικό καθεστώς του Εβρέν, πρώτα πολιτικά, και δεύτερον οικονομικά, αφού άκουσον τρομερούς αριθμούς, υπέγραψε με την χούντα του Εβρέν, τον *χασάπη* κατά τον «Ρίζο» συμφωνία εμπορική, τεχνική και παροχής αερίου ύψους 6 δισεκ. δολαρίων!!!

Προφανώς να δώσει δύναμη στο φασιστικό καθεστώς να βασανίζει και σκοτώνει περισσότερους αριστερούς και κομμουνιστές!!

Θαυμάστε *προλεταριακή αλληλεγγύη* από τη μεγάλη Σοβιετική Ένωση! Αυτοί οι άνθρωποι του Κρεμλίνου, ή έχουν παραλύσει λόγω γεροντοκρατίας ή δεν είναι πλέον κομμουνιστές. Έγιναν κι αυτοί σήμερα μια αυτοκρατορία που κοιτάζει μόνο τα παγκόσμια συμφέροντά της, και πάνε περίπατο οι ιδεολογίες για έναν καλύτερο κόσμο. Αυτά μείνανε για τους αφελείς και χωρίς κριτικό πνεύμα μέλη και οπαδούς των κομμουνιστικών κομμάτων σ' όλο τον κόσμο!

Κομμουνιστικά κόμματα που έχουν γίνει «χίλια κομμάτια» με τις διαιρέσεις και φαγωμάρες τους! Μήπως είναι κομμουνιστές οι Κινέζοι, Ιταλοί, Γάλλοι, Ισπανοί κτλ. Εξάλλου τι παράδειγμα κομμουνιστή ανθρώπου να δώσει η Σοβ. Ένωση, όταν στην ίδια τη

χώρα τους με 67 χρόνια σοσιαλισμό, έχουν 40% του πληθυσμού τους μπεκρήδες 40% διαζύγια, αγοράζουν στάρι από την Αμερική κτλ.!!!

Είχαμε συγχωρέσει πολλά παραπατήματα στη Σοβ. Ένωση, σταλινική τρομοκρατία, επίσκεψη Μαλικ στην Ινδονησία μετά από την τρομερή σφαγή 600 χιλ. κομμουνιστών της χώρας αυτής, μη υποστήριξη οικονομική έστω του Καρβάλιο και χάσιμο της επανάστασης στην Πορτογαλία, εφοδιασμό με κάρβουνο του Φράνκο, υποστήριξη δήθεν «κεντρώου» δικτάτορα Βιντέλα, ακόμα και της δικής μας χούντας, όταν εμείς είμαστε εξορία στη Γιούρα κτλ. χάρις στον μεγάλο Οκτώβρη, και περισσότερο στην μεγαλύτερη συμβολή της Σοβ. Ένωσης με τα είκοσι εκατ. θύματα, στον πόλεμο ενάντια στον χιτλερο-φασισμό!

Αλλά με την ακατανόητη επίσκεψη του Τίχονωφ στην Τουρκία, το ποτήρι της πικρίας και απογοήτευσης, ξεχείλησε πια και δεν υποφέρονται άλλο αυτοί και οι εδώ υποτακτικοί τους του ΚΚΕ που δεν τόλμησαν να κάνουν την παραμικρή κριτική για το κυνικό ταξίδι του Τίχονωφ!!

Γι' αυτό δηλώνουμε μέσω του «ΑΝΤΙ» ότι σταματήσαμε στο εξής να είμαστε φίλοι οπαδοί και ψηφοφόροι του ΚΚΕ και αναγνώστες του «Ρίζου» και εντασσόμαστε και μες στους ανένταχτους αριστερούς και κομμουνιστές, ελπίζοντας μια μέρα σ' ένα ελεύθερο κι ενωμένο κομμουνιστικό κόμμα. Αν και δεν βλέπουμε ελπίδα στον ορίζοντα, εδώ και διεθνώς!

Φιλικά

Α. Βοχαίτης - Α. Αβελιώτης
Κορινθία

ΥΓ: Μετά από διακοπή ενός χρόνου σχεδόν, άρχισα να παίρνω και πάλι το «ΑΝΤΙ». Δεν συμφωνούσα και δεν συμφωνώ ακόμη με μερικές θέσεις του περιοδικού σας. Πολωνικό, Αφγκανιστάν, περιθωριακοί κομμουνιστές φυγάδες κτλ. αλλά τι να κάνουμε το έχω συμπαθήσει το περιοδικό σας, πρώτον γιατί το έπαιρνα από την αρχή, και δεύτερον γιατί είναι το μοναδικό σχεδόν πολιτικό περιοδικό αριστεράς, και εξάλλου δημοκρατία σημαίνει διαφωνία...

Α. Ξέχασα, τώρα σας δικαιώνω που βάζεται στην ίδια απόσταση ΗΠΑ και Σοβ. Ένωση. Δυστυχώς δεν υπάρχει ελπίδα από πουθενά μετά το ταξίδι του Τίχονωφ στην Τουρκία!

Φιλικά

Α. Βοχαίτης
Κορινθία

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Υπεύθυνη τυπογραφείου:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
Δεσποτικού 33
Πετρούπολη
- Δημόσιες σχέσεις
Διαφημίσεις:
ΤΑΚΗΣ ΜΩΡΑΪΤΗΣ
- ΜΟΝΤΑΖ
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΛΙΘΟΤΥΠ» Α.Ε.
Ιασιού 5 - Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει την προσωπική άποψη του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 600 δρχ. - Ετήσια 1.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 4.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 13
ετήσια: αεροπ. δολ. 26
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 15
ετήσια: αεροπ. δολ. 30
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: αεροπ. δολ. 15
ετήσια: αεροπ. δολ. 30

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 50
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 100

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο Μ. Κοτζιά και Σια Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Η Τράπεζα Κρήτης συνεχίζει δυναμικά

Η Τράπεζα Κρήτης συνεχίζει δυναμικά. Με νέα διοίκηση, νέα στελέχη, έμπειρο προσωπικό κι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπτυξης, συνεχίζει την ανοδική της πορεία. Υιοθετώντας πάντα καλύτερα οργανωτικά σχήματα και νέες μεθόδους τραπεζικής εξυπηρέτησης στοχεύει σ' ένα πρότυπο πιστοδοτικού ιδρύματος. Δικαιώνοντας την εμπιστοσύνη των καταθετών και αξιοποιώντας ορθολογικά τους διαθέσιμους πόρους στη Βιομηχανία, την Βιοτεχνία και το Εμπόριο, εξασφαλίζει μια συνεχώς διευρυνόμενη παρουσία στην οικονομία του τόπου μας.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΡΗΤΗΣ

**σε 37 σημεία σε όλη την Ελλάδα
και σύντομα σε περισσότερα**

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, μαγαζιά, σπίτια, έπιπλα... Αλλά κιτς υπάρχει και στο πορνό, στο αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρπούλου, Δ. Κούτσικου, Α. Κυριακίδου - Νέστορος, Π. Μαρτινίδης, Μ. Μποστάντζογλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.

Προλογίζει η υπουργός Πολιτισμού και Επιστημών Μελίνα Μερκούρη.

Ωραίο βιβλίο!

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΗΤΕ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21
Τηλ. 72.29.237

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μιαούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

